

מערכות

ירחון הסגן ואישיה צבא העברי

כתביעה לשאלות צבאיות מדיניות וכלכליות

7

אייר תשי"ח
יוני 1948

תוכן הענינים

6	אגרת מאת ראש המטה הכללי	במערכה:
7		עם הקמת המדינה
8		מסורתנו
9		„מערכות“ חוברת נ' — ממחלת למעמד גלוי
11	ד"ר י. בר	טיפוסי-צבא (סוף)
16	אהרן שטולץ	בין המ"מ למ"ב
18	יחיעם ויץ	מחשבות על הכשרת מ"כים
21	מיוזגג. צ' א. וינגייט	דברי מפקדים
		קרבות עיר בא"י (ניסן תש"ח):
22		סיכום ולקה
25		הקרב על חיפה
29		הבית מעבר לגשר-ירושמיה
34		כיבוש בית חורי
37		באגפי ירושלים
39		שהרור צפת
40		הדיפת הדרוזים
45	י. אביאטר	המחתרת ואיש-המחתרת (סוף)
50	מיוזג. ח. לסקוב	פלגות-מדבר לטווחים ארוכים
54		עזרה ראשונה בקרב
		קרב בשטח בנוי:
56	צ' מקרת	הגנת-בית
60	צ' מקרת	הגנת גושי-בניינים
63		קרב מקרוב
65		התקפה על מערכת-עמדות מבוצרת (תרגיל)
69	וירה קיטלינסקיה	טירון הופך לאיש-צבא (סיפור)
80		פגע במטוסי-האויב!
82		קצרות

מאגרת: 250 ישובים חקלאיים ומאות רבות של משקים כוודרים בכל איזורי הארץ לתעשייה ושיווק של תוצרתם החקלאית. מוציאה למכירה חלב ומעבדת תוצרת חלב למיניה במחלבותיה בערים ובמושבות.

מוכרת: ירקות, פירות, ביצים, עופות, דגים, דבש, ריבות, שמורים, מיצי הדר ופירות, קורנפלור, פודינגים, חלבה, עמילן, צוף, צמחי רפואה, ושתילי עצי פרי.

משווקת: 70% מכל התוצרת של המשק החקלאי העברי המעורב בא"י

סמל תנובה הוא ערובה לאיכותה המשובחת של תוצרתה החקלאית.

חברה להנדסה ולתעשייה

בע"מ

חל-אביב, שדרות רוטשילד 7

ת. ד. 1191, טלפון 2521

מספקת:

מכונות השקאה

מכונות בנין

מכונות חשמל

מכונות לצרכי תעשייה

מנועי דיזל

ציוד משקי עירוני וציוד לכבוי אש

מכונות וציוד לבתי מלאכה וגרוזים

חלקי חלוף למכונות, וכ"ו

בנק ארץ-ישראל לדיסקונט בע"מ

ירושלים

תל אביב

הון נכרע ודרבנות - 1.025.000. לא"י

בנק מסונף:

בנק מרכנטיל א"י בע"מ

חברת עזר:

חברת כ.א.ל. לאמוטרופסות
ונאמנות בע"מ

כל עסקי בנק

יצרני הספידט בא"י

תל-אביב, רחוב המשביר 8, טל. 5274

ת.ד. 1220

מוכיר כללי חיים אזולאי

החברות:

„התוסס“ בע"מ, תל-אביב
זליג רבינוביץ בע"מ, תל-אביב
פאקא בע"מ, תל-אביב
מוצרי המשקה בע"מ, תל-אביב
חב' פלוטקין מרוקנדוף בע"מ, תל-אביב
חב' קרוקנדוף למסחר ותעשיה בע"מ
גורדון דסטילריס בע"מ, תל-מונד
חב' יפאורה בע"מ-מ. פולונסקי, רחובות

100% תוצרת הארץ

א. קו לודני

חמרי בנין
חמרי שמוט
חמרי מלט לבן
וחמרי בדוד

מבחר מגוון לכל מטרה
VEHICLES FOR EVERY PURPOSE

שרות ענף ממדרגה ראשונה
FIRST CLASS SERVICE FACILITIES

חלקי חלוף למכביר בכל ערי הארץ
SPARE PARTS AVAILABLE EVERYWHERE

הסוכנים התמידים:

חברה א"י לאוטומובילים בע"מ
PALESTINE AUTOMOBILE CORP. LTD.

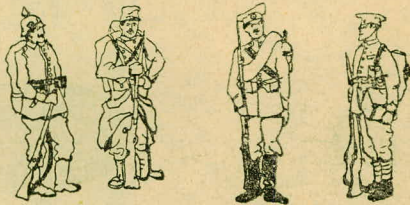
מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

המפקד **יצחק דובנא**, ממשתפי הירחון הקבועים, המוכר לקוראינו בשם **י. אלון**
נספה במערכה.

„הירחון” — זה היה כנוי „מערכות” בתעודות ומכתבים של כוחות ההגנה העבריים בעודו במחתרת. משהו לרקע „תקופת ההסוואה” של „מערכות” תרצ”ט—תש”ח ניתן בפרק „מערכות”, חוברת ג' — ממחתרת למעמד גלוי” (עמ' 7).

משומר מקומי ככל אתר — בצד הצבא המכונס — וארגוני עזר צבאיים המוניים הריהם — במצבה הגיאוגרפי והרכב אוכלוסיתה של המדינה היהודית המתהווה בארץ ישראל — לא בגדר „תוספת” למשטר הגנתה של המדינה כי אם תנאי ראשוני ליעילותו של משטר בטחון כזה. לשלוחות כאלה של כוחות מגן מוויינים מוקדש חלקו המסיים (השלישי) של המאמר „טיפוסי צבא” לי. בר (עמ' 11). הפרקים הקודמים דנו בצבא מקצועי שכיר, צבא שירות חובה, וצבא מיליציוני.

בתמונה: — טיפוסי חיילים בצבאות שירות החובה במלחמת העולם הראשונה.

כוחות ההגנה המקומית, — אשר גם בהם מטפל חלק זה של המאמר, גילו ומגלים את חיוניותם המיוחדת בתנאי המלחמה שאנו עומדים בה בארצנו. מחציתו השניה של חודש מאי רצופה דוגמאות כיצד כוחות אלו, במסגרתו הכללית של חיל המגן היהודי, סיכלו תוקפים, האטו התקדמותם, קיימו רשת עמדות ישוב בצורות ויצרו מסגרת נאותה לתגובתו של חיל השדה העברי. לקח ארצות ועמים אחרים, עליו מתבסס המאמר, איננו אלא פרוודור של בירור מושגים, ואלו בתנאי הארץ נועד לכוות ההגנה המקומית מקום נכבד, וודאי, במערכת הבטחון הכללית של מדינת ישראל. כי על כן, הזקן, חבר הקבוצה הותיקה, המיידה ברכב שריון אויב בקבוק הצתה — אף הוא חלק הנרחי וחיוני בכושר המגן של עמנו. לא רק ברירה בין טיפוסי צבא עומדת לפנינו, כי אם גם מציאת צירוף מתאים לצורות השונות של כוחות המגן.

יחיעם ויץ, בעל התכנית לבי"ס למ"כ הניתנת בזה, נפל, עם י"ג חבריו, בפעולה בלילה הגשירי, 14.6.46, על יד גשר אויב בקירבת גבול א"י הלבנון. הדרכים המקוריות של בנין כוחות ההגנה העברית בא"י מצאו את ביטוין גם בהכשרת שכבת המפקדים הנמוכים, עליה מושתתת עבודתו היוסיומית של כל כוח צבאי, ויהא הוא צבא סקרסטיין או מיליציה של אזרחים מתנדבים במחתרת. במידה שנתגבשו גם בשטח זה מסורת חינוכית וארגונית ודפוסי מושגים, הרי היה הדבר פרי תהליך של התפתחות, אשר בו מילאו תפקיד מקדם כמה וכמה פעילי ההגנה, ששיקעו את עצמם בעבודת ההדרכה. אחד מאלה היה יחיעם ויץ. תהיה ההתפתחות של דרכי הכשרת המפקדים הנמוכים, בתנאיו החדשים של כוח המגן הלאומי שלנו, כאשר תהיה — ערכם של שלבי ההתפתחות, בהם עברנו עד כה, נשאר ערך קיים, ולקחם מוסיף להועיל ולשמש יסוד.

מי ומה בחוברת

ב, דבריו מפקדים (עמ' 21) הננו מביאים הפעם את דבריו של מיר-גנרל צ' א. וינגייט על "המשמעת והמנהיגות", מתוך הרצאתו בקורס לסמלים עבריים בעין חרוד 1938. בימים אלה ביקרה בארץ אלמנתו — לורנה וינגייט, ושידרה ב"קול-ישראל" אל הכוחות הלוחמים העבריים, ובמיוחד אל אנשי וינגייט; בין שאר דבריה אמרה:—

מה היה וינגייט אומר ברגע זה? אני אבקש לדבר בשמכם אליו ולמסור לו על פעלכם: אורד וינגייט! האם הנך פה? הייליך נצבים ממקורות הירדן ועד לחולות המדבר. אין משתהה. הקשיים שהם עומדים בפניהם הם אותם הקשיים שאתה התגברת עליהם פעמים הרבה. בארץ-ישראל, בחבש, בבורמה — בכל אחת ממערכותיך עמד לפניך אויב עדיף במספר ובציוד, ומן העורף — הבלה וצביעות. תגובתך היתה מידיה: "הטוב נגד הרע" — אמרת בארץ-ישראל. "דוד נגד גלית" — אמרת בחבש. "האדם נגד המכונה" — אמרת בבורמה. אתה נצחת. היהודים פועלים לפי עקרונותיך. הם יודעים על מה הם לוחמים. הם משתמשים בנשקם בכשרון ובאומץ. הם מוכיחים, כדוד לפניהם כי שריון כבד יכול לכרוע לפני אבן הקלע. אמרת שתחזור — גם בתורת בלתי-לילגלי. האם אתה נמצא עכשיו במטה-הקרב בירושלים או בהרי הגליל? האם אתה הוא שעמדת ליד האוטו הבורע מול תותחי האויב בגשר? האם אתה הוא שנוצבת בשער רמות נפתלי כאשר נסוגו משם הטנקים של האויב? מצביא וידיד! כולנו פה והתיצבנו לפקודה!"

"היהודים ניצחו במלחמת הערים; הערבים — במלחמת התחבורה!" — כזאת היתה הגדרתו של כתב-חוץ מלפני חודש ימים ומעלה במברק לעתונו. אמנם, את המשפט לגבי מלחמת התחבורה עוד נאלצו סופרי-חוץ לתקן קמעה אח"כ, אך המשפט על מלחמת הערים בארץ-ישראל — בעינו עומד; וביתר תוקף והיקף מאשר לפני חודש. כיצד ארע הדבר, מה היו גורמיו, מה פעלו כוחותינו ובאיזה תנאים — לבירורים של אלה מוקדש צרור הסקירות על "קרבות-עיר בארץ-ישראל, ניסן תש"ח" (עמ' 22).

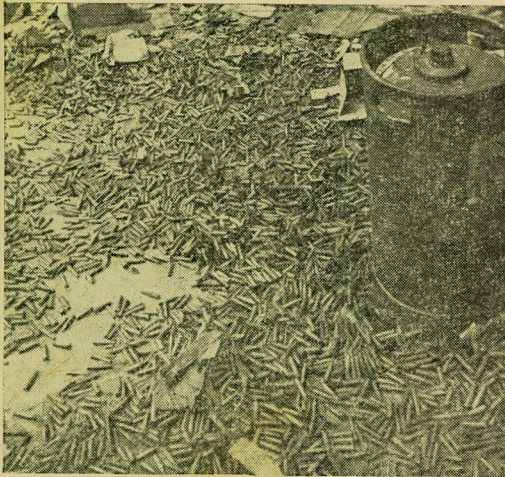
"אנשי יציאת אירופה" היו זכאים, כל

אחד מהם, למדליית מזכרת מטעם הישרוב: זאת היתה תמצית המשאלה שהובעה באחת מחוברות מערכות בשנת תש"ז. יהיו כאשר יהיו אותות ההצטיינות לסוגיהם, הנקבעים עתה במפקדת כוחות-המגן העבריים, מן הראוי יהיה לקבוע גם אותות-מזכרת לאלה שגורלם ותפקידם שיתפס באחת המשימות הקשות והמעמידות במבחן מיוחד. על סוג משימות כאלה ודאי שמתחסת ההחזקה במשך יותר ממעת-לעת בבית ועד השכונות הערביות שב' רח' צלה אל-דין בחיפה בימי 21-22 לאפריל 1948. ("הבית מעבר לגשר ואדי-רוש מיה" — עמ' 29).

ובשילוי "קרבות העיר":

תמונה זו צולמה בחצר המפקדה הערבית של חיפה. לאחר שנתברר כי אנשי הכנופיות עושים, "סחר-מכר" בתחמושת — לא נמסרה תחמושת חדשה לאנשי-הכנופיות אלא אם החזירו תחילה את התרמילים הריקים, — שהיו נורקים אח"כ לחצר בית-המפקדה.

"העינים הכחולות הללו, בת-השחוק הזו על הפנים, כשהסכין הדוקה בין השנים — לא במהרה אשכחם" — כך שח בימים אלה אחד ממשתתפי הקרב בכפרים הערביים אושה ופסיר, שם נהדף גדוד הרפתקני-המלחמה הדרוזיים (שמנה כ-540 איש) הנודעים, בדרך כלל, בכושר-הקרבי ובזיונם המעולים. "אף כשאחד מהם קרב ונפל הרוג אל תוך העמדה שלצדנו — עדיין ריחף החיוך על שפתיו". אכן, היה זה מנסיונות-הקרב החמורים ביותר בו עמדו יחידותינו — כי על כן נפגשו כאן בתקיפים ובאמיצים שבלוחמי שבטי המוחז-הקרב. עמידתן האמיצה ויציאתן שלום של היחידות שלנו מהתמודדות זאת — רבות יעידו (עמ' 41).

מי ומה בחוברת

אך גם בין הדרוויים, שהסתערום נהדפה, מתהלכים סיפורים לרוב, שיסודם בעובדות: — על לוחמים יהודיים אשר עמדו איתן; על יריב, השקול כנגדם, שהתמודד עמם בשדה-הקרב; על תיגרה, בה פעלו נגדם אף הפצועים, כשתת-מקלעים בידיהם, בה הוטלו בהם רימונים עד לאחרון שבהם, ושבה הפיל מהם מפקד יהודי אחד כחצי תריסר חללים — ולבסוף, באזול רימוניו, הטיל בהם סכין. אגדות נרקמות מהר באסיה. האגדה שרשמה מציאות מלחמתנו עוד תכה לה בודאי גליהדים בין נקייו של הרהדרוויים שבגבול המדבר, וכבר כיום משיחים משתתפי הקרב הדרוויים עצמם: „מי שיצא חי מן הקרב הזה — משני הצדדים שלחמו בו — לא ישכחהו עד סוף ימיו, ולנכדיו עוד יספר בו.”

לאחר הפסקה מצערת — בשל ריבוי החומר הדחוף בחוברת מ"ח—מ"ט של מערכות, הרינו מסיימים בחוברת זו (עמ' 45) את סקירתו של אבי-אתר „המחתרת ואיש המחתרת” על זכרונותיו של י. א. קוזלוב ממחתרת קרים. חלקה הראשון נתפרסם בחוברת מ"ו—מ"ז.

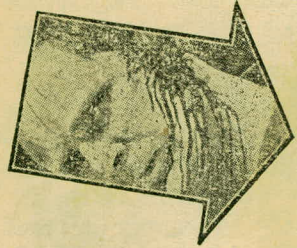
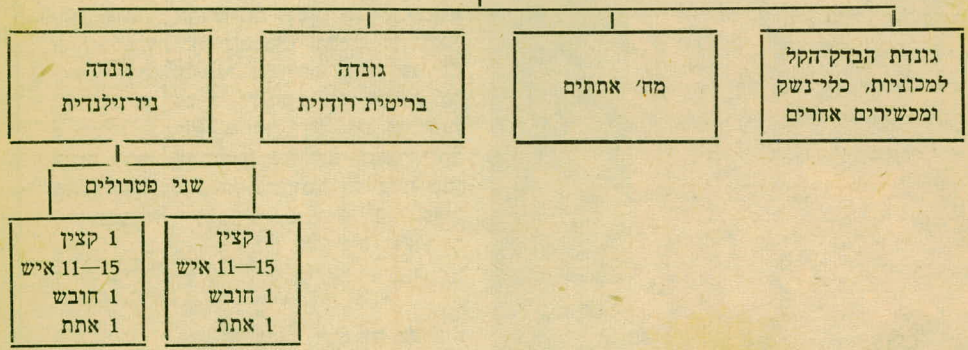
מ, תחום” מפרידה הפך המדבר במלחמת העולם השנייה ל”ים” המאפשר פשיטות למרחוק. המדבריות שבגבול ארצנו עשויות להציג בפנינו מצבים דומים, אם גם בהיקף מצומצם יותר. לקח לוב — פלגות מדבר לטורחים ארוכים, סקירה כתובה בידי מיורח. לסקוב (עמ' 50) — מקומו יכירנו אף בנגב.

העקרב — היה סמל „פלגות המדבר לטוחים ארוכים”. וזאת לזכור — „מעלה העקרבים” המוזכר בתנ"ך מהווה את אחד מעמדות-המפתח לנגב שלנו.

ויובא כאן תיקון להשמטה שנפלה בעת הדפסת הרשימה. זה היה מבנה הפ.מ.ל.א.:

מטה היחידה:

מפקד, סגן, קצין-חקר,
קצין-איתות, רופא
אפסנאי, קצין חרושת

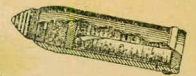

ידענותו, נוסח „מל-בו” של החייל, וביחוד החייל-הרגלי — כוללת את הגשת העזרה הדחופה, לעצמו ולחבריו, בתנאי השדה והקרב. מספר מצוות ודוגמאות — ראה בעמ' 55-54.

מי ומה בחוברת

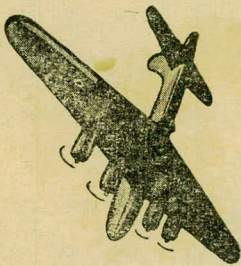
האירים, יושבי מדינת אייר העצמאית, ודאי שצברו נסיון לא מועט בקרבות רחוב ובהגנת בתים בימי מלחמת העצמאות שלהם לפני כשלושים שנה; ובשנות מלחמת העולם השנייה, בעמוד אייר בפני סכנת פלישה, הכירו היטב בצורך ללמוד גם מנסיונם של אחרים, בעיקר ממתכונת מערכת-המגן שגברה אז באנגליה. הספר „הגנה איורית — אומה חוגרת נשק“ מאת צ'רלס מק-קרטי, קצין מבצעים בחיל ההגנה-המקומית בעיר קורק שבאירלנד, — ניסה לסכם ולנפות, בהתאם לצרכי ההגנה המקומית האירית, את נסיון ההתגוננות בערים ובכפרים. הוא השכיל להשתמש בכל מקורות ההדרכה הבריטיים והאיריים, ועם זאת לא היה כפוף לשיגרה ויכול היה לינוק מלקח עברה של תנועה לוחמת לעצמאות ארצה. הקטעים מן הספר המוקדשים להגנת בתים וגושי בניינים (עמ' 56), מחדשים סוגיה אשר כבר רבות עסקנו בה ב„מערכות“, אך חיוניות מיוחדת נודעת להם דוקא בימים אלה. גושי בניינים ושטחי-עיר, — אלה „המבצרים-הטבעיים“ הפורים על פני הארץ, — ראויים הם כי נדע לנצלם כיאות בוז המערכה המסועפת ורבת-הצדדים אשר עלינו לקיימה נגד הפולשים, באם רוצים אנו תחילה לעצורם ובסופו של דבר להנחיל להם תבוסה.

לבקשת קוראים רבים, שחוברת מ"ח-מ"ט של „מערכות“ לא הגיעה לידם

(כי כמה — כזו שקדמה לה — אזלה) הרינו חוזרים ומפרסמים את הקטע מספר הדרכה שויצרי — קרב מקרוב, המתאר בצורה חיה את דרך מלחמתו של חיל-הרגלים מול אויב המרעיש אותו בארטילריה (עמ' 63). לקח כמה הרעשות והסתערויות שנערכו ע"י צבאות הערבים על ישובינו והדיפתן — הוכיח את נכונותן של ההנחות המובעות בקטע הנ"ל.

הסיפור הצבאי בעל הלקח הטקטי — דוגמת אלה שנתפרסמו בשתי החוברות הקודמות של „מערכות“ ודאי שתועלתו עמו, והיא מתמצית מאליה. אך גם תיאור החוויה הנפשית של איש הצבא הלוחם, יכירנו מקומו מעל דפי ירחוננו; ומה גם כשהמדובר הוא בדרך-החתחתים של התהוות איש-צבא: מטירון „ירוק“ ותועה — להייל בוטה בכושרו ויודע את תפקידו. תיאור אחד, כיצד טירון נפחד מצא את דרכו לבסוף בנתיבי המלחמה — ועד לדרגת פיקוד ותואר גיבור-בריית-המועצות הגיע — כבר ניתן ב„מערכות“ (חוב' ל"ו) בקטע מרשימותיו של הגנרל-מיוז' פ. ורשיגורה. אולם אולי טיפוסית עוד יותר היא הפרשה של לבטי מתנדב צעיר, בתחילת המלחמה הגרמנית-הרוסית ב-1941, הכלולה בסיפור „טירון הופך לאיש-צבא“ שחלקו הראשון מתפרסם בחוברת זו (עמ' 69). הכשלונות הראשונים — של פרט ושל יחידה כאחד — אינם מעידים כלל על העדר כושר-המלחמה; הם מעידים רק על מעוט ההכנה הדרושה — ולבסוף עוד עשויים הפרט והיחידה להתגלגל ולהיות: האחד — לוחם מחושל; והשני — גוף-צבא מחושן ומנצח. הגורם המכריע כאן — היא ההתמדה, והנכונות הנפשית לחזור ולהתייצב במערכה.

המטוס האויב — טרדן ופוגע הוא. אך הוא אינו בלתי-פגיע. אש אנטי-מטוסית — גם אש הנשק הקל — מסוכנת למטוס. כמה כללים למתן אש א.מ. ע"י חיל-הרגלים — ראה עמ' 81-80.

אגרת מאת ראש המטה הכללי

ברכת הלוחם העברי ל „מערכות“ לחוברת ה„יובל“:

ברכה על העבר:—

תעודה כבדה קיבלה על עצמה המערכת בהחלצה לפני למעלה מתשע שנים, לקפק למגן העברי — בתפקידיו השונים והמיוחדים בצבא המהתרת — את המזון המדעי-הצבאי. ללא מסורת של שנים, ללא תקדים והקבלה כלשהי בדברי ימי צבאות וכוחות לוחמים אחרים, נטלה על עצמה תפקיד של יצירה — יש מאין. במסיבות אלו לא יכלה היצירה המקורית, השאיבה מן הנסיון וההוי העצמי, להיות שופעת חומר מספיק די הצורך להרוות את הצמא לידיעה מרחיבה ומעמיקה, והיה, איפוא, מן התכרח להיזקק לחומר מן הספרות הלועזית. בחירתו, התאמתו וניסויו של חומר זה, לעשותו נכס תכליתי ושימושי ללוחם העברי בתנאיו המיוחדים של צבא ההגנה במהתרת, חייבו מאמץ עליון בעבודתה של המערכת, ויצוין, כי עם כל הקשיים המרובים, שעמדו בפני המערכת בדרכה להשגת תעודתה, היו ה„מערכות“ למכשיר ההולך ומתבצר ומפלס את דרכו אל הקורא הלוחם. כל חוברת הידקה הלוך והדק את הקשר שבין ההלכה המדעית-צבאית למעשה הצבאי, ועל זאת — יישר כוח לעובדים הנאמנים.

והברכה לעתיד:

תהיינה „מערכות“ מכשיר המפע הצבאי לצבא ישראל הלוחם המוקם. יצבר הנסיון הנרכש, יצטרף הלקה וירשמו דברי ימי המלחמה, אשר לא נודעו כמותה בדברי הימים.

יהדק הקשר שבין המערכת לבין בית היוצר למחשבה ולמעשה הצבאיים של צבא ישראל, — במטותיו, הטיבותיו וחילותיו — למען תקום הברכה שרוחשים בלכם לוחמי ישראל ל„מערכות“ ביום הופעת חוברת החמישים.

דמטבל

יעקב ד.

ב מ ע ר כ ה

עם הקמת המדינה

אך אין אנו אומה צבאית". מעטות הן ההגדרות בעולם, המתאימות יותר לשאיפתנו אנו מאשר רוח הגדרה זו.

אכן, בהעבירנו "מחר" — עם הדיפת ההסתערות השחורה — את כוח-המגן העיקרי שלנו למסירת לוח ימי-מכתיוקונם, לא נוכל לנהוג כמנהגה של אנגליה בעבר, דהיינו: להמתין עד ל"שעת-חירום", ורק אז להתעורר ולהתגייס. כי למדינה הקטנה אשר אפשר ובהתחלה תהיה בחינת "אי" תרבותי וחברתי, אך כלל וכלל איננה "אי" מבחינה גיאוגרפית (ואיסטרטגית) — לא תהיה כל אפשרות לנהוג לזכוסס כזה, של רפיון ו"קיצוצים" בימי שלום. את תשלומי הביטוח-העצמי תצטרך המדינה לשלם במלואם. את כוח-האדם שלה תצטרך לארגן ולאמן בהתמדה — ולקיים משטר של נכונות-מגן, אורגנית וכוללת, של כל האוכלוסיה, המשק והמדינה. רק במחיר זה יובטח ויתמיד השלום בתחומיה.

בה במידה שהעם, הכלכלה והארגון הממלכתי יוכשרו ממילא לעמידה-במבחנים ולתפקידי-מגן — יקטן הצורך בקיום מנגנון צבאי-מובהק גדול מאוד, ותפחת הסכנה של הקניית צבאיי-מדי למדינת-היצירה העברית המשוחררת. רמה השכלתית גבוהה, כושר גופני ובריאות, אופי מחושל, — אלה הם הנתונים, בדור הצעיר והמתחנך, אשר יבטיחו את ערכם הצבאי הגבוה של בניו. שכלול טכני, רב-גוניות תעשיתית, אספקה עצמית מכסימלית, חדירה חקלאית לפינות השונות ביותר שבארצנו, וחלוקה תכליתית של האוכלוסיה על פני שטחה — אלה הם הגורמים למשקל-סגולתי מכריע של מדינת-ישראל המכה-שרשים ומתפתחת בקדמת העולם ה"מזרח-תיכוני, משקל שהוא מכריע גם בימות-מלחמה, וגם למניעת מלחמות. שרשיות, עממיות ודמור

בדמיך חיי. צו זה מלוינו גם כיום. השעה הגדולה של תקומת ישראל לקיום ממלכתו מחדש, הופכת בשבילנו, ממילא, שלא ברצוננו, גם שעת מלחמתו הראשונה. מזה י"ט מאות שנים, של ישראל כעם במדינתו. מי יתן ולא יהיה זה סימן לריבוי מלחמות בתולדותיה העתידיים של מדינת-ישראל. אך את המלחמה הזאת עלינו ללחום, ולנצח בה, אם רוצים אנו להבטיח את המחר ואת הקיום לעם ישראל. המלחמה יכולה להיות קצרה, באופן יחסי או ממושכת: חד-פעמית ורציפה, או ניתנת לשיעורין ובהפסקות; כולה מתפתחת באפיק המסתמן והולך עתה, או רבת אפתעות ואולי גם התערבויות מבחוץ. את אלה אין לנחש, ועלינו להיות מוכנים לכל. אחת נדע: יהיו שלבי התפתחותה, ואפיקיה, כאשר יהיו — היא חייבת להסתיים, ולהסתכם, בקיום המדינה.

לא אליל של "מלכות" ושררה, כי אם דרור ותרבות, יצירה והתעלות אנושית — כאלה הם דמורי תה וסמליה של מדינת-ישראל, שלקיומה ולשגשוגה העתיד לוחם כיום העם העברי, זה שבארץ וזה שב"תפוצותיו הרבות.

כיצד נוכל לשמור על דמותה זאת של המדינה, כשהיא נולדת לוחמת על קיומה, הגורת נשק? וכשגם בשנים הבאות תצטרך לשמור על גבולותיה, לקיים את נכונות-המגן שלה ולהשריש בלב שכניה את ההכרה כי לא כארץ פרוזות תשכון? ודאי הוא כי לא תהיה זאת מדינה, "החיה על חרבה". אך לומר על החרב — לא תוכל, את משאת-הנפש, המפעמת ברחבי הישוב והעם העברי, ניתן לבטא כך: כוננות-מגן יעילה — כן; אך לא שאיפות צבאיות לשמן. ישנם אנגלים, המנסחים כך תכונה מסוימת באופים הלאומי: "אנו אומה בעלת רוח-לוחמים;

ראל מתקדמת ומתפתחת בתמידות — מדינת־הת־ישבות במובנה המלא ביותר של מלה זאת — תוכל לשאת במשא זה של עצמאות עברית ושמירה עליה. אך בהיותה כזאת — יכול תוכל גם לשאת בו.

הבעיה הלאומית־הבטחונית במדינת־ישראל ודאי תהיה מיוחדת: פניה מחר — לא כפניה היום; אך שורשה יתמיד אתנו. את המדינה (אשר הרוב העברי בה ודאי שיגדל וילך בקצב מתמיד) נרצה לבנות על יסוד של שויון גמור לישוב הערבי בכל הנוגע לקיומו הלאומי־התרבותי והחברתי, וכן באשר למעמדו האזרחי, המשפטי והכלכלי של כל פרט ופרט שבו, ולאפשרויות הישגיו בחיים ולעלייתו האישית. דברים אחרונים אלה מתיחסים למנגנון המדינה והשירותים הציבוריים, כשם שהם מתייחסים לענפי התעשייה, החקלאות, המסחר והמקצועות החפשיים. ומנגנון־המדינה — כולל את כוחות־הבטחון, לסוגיהם. המיעוט הערבי ודאי שיהיה זכאי לקחת חבל באלה — ובמידה שיתיצב לימין המדינה ויסיכים לשאת באחריותה, ודאי שחלקו לא יקופח. עם זאת, יהיה עלינו להבטיח את מדינתנו הבטחה שלמה בפני מצבים דוגמת „צ'יכרסלובקיה 1938“, עת הופעל „סוס טרויאני“ בפנים המדינה. צורך כפול זה ודאי שיגרום לסידורי־בטחון מורכבים יותר, אשר גם יצאו ידי החובה והשאיפה לשויון אזרחי ואישי מוחלט במדינת ישראל, וגם יבטיחוה בפני כל זעזוע וחוסר יציבות פנימית. שילוב של מסגרות צבא־דמוקרטיות של מסורת תנועת־ההגנה יעלה, ללא ספק, את הצירוף ההולם לפתרון בעיה זו. כאלה הם הקיום והמגמות למחר. ואלו היום — אחת היא הסימא ואחד הצו: לעצור פולשים בכל מחיר; להדוף אייבים מתחומי הארץ בכל ההקדם האפשרי; לבצר את מעמד מדינתנו המתגוננת ולהשיב מלחמה שעה.

מסורתנו

העברי גם יחד; היא היתה למסגרת הראשונה של חיל יהודי עצמאי רחב. בית־קיבול לכוחות המגוינים והלוחמים של האומה. לראשונה מפלגה היתה זאת אשר טיפלה בכינונה של הסתדרות־ההגנה העברית בא“; חישמהר נמסרה המלאכה לידי הסתדרות רחבה, ושוב — לידי של הישוב העברי בכללותו, המאורגן לשאת גם בתפקיד זה; ומה שנים היה ארגון־ההגנה לכלי־נשקה המוכר ולעו־שהדברה הנאמן והחרץ של התנועה הציונית

קרטיות של המבנה המדיני והאדמיניסטרטיבי, תכונות־אזרח ואופי־עצמי גאה של האוכלוסיה, כושר־„עבודת־הצואה“ שלה, זיקה מוחלטת של הכוח המזוין, לסוגיה, לרצון כלל־האזרחים הדמוקרטי, על־יונות החוק על החרב, — אלו הן הערובות ליציבות המדינה בפנים, ולאיתנותה כלפי־חוץ. התכונות ה„בלתי־צבאיות“ לכאורה הן־הן המתגלות כאן כיתדות הנאמנים ביותר של הכושר והערך הצבאי־הגנתי של מדינת־ישראל בעתיד, שחגור תחגור נשק — ותדע להימנע מצחצוח חרבות.

אכן, לשם השגת מטרות אלה, תיאלץ מדינת־ישראל ללכת בדרכים בלתי־סלולות ולפתור לשם כך בעיות לא־קלות: — צבאיות־מקצועיות; חברתיות־משקיות; לאומיות־בטחוניות.

הבעיה הצבאית־המקצועית — של שמירה על מדינה בעלת שטח מצומצם וגבול נפתל למדי, ובתוך גוש ארצות העלולות להתלכד נגדה ברגע בו תיראה כחלשה, או ב„שעת־כושר“ אחרת, — ודאי שתהיה מורכבת ותצריך חיפושים רבים לשם מציאת דרכי־פתרון הולמות, ומאמצים גדולים ומתמידים ידרשו להגשמתן; וביחוד, כאשר בגלל טעמים משקיים־חברתיים ואחרים, יהיה צורך להמנע מקיום צבא־תמיד גדול מדי ומופרז. אך בצירוף תכליתי של גרעיני־כוח מקצועיים, הילות־משמר־וחיפוי ערניים, נכונות כוללת של כוח־האדם אשר לאומה המאורגנת ארגון־מיד — באלה יש משום פתרון צבאי־ארגוני לבעיה. ושכלול מקצועי גבוה, ביצור שלם של השטח הלאומי, כוחות ניידיים ויכולת־תגמול — באלה יש משום מענה צבאי־אופרטיבי.

את המשא המשקי והחברתי, אשר נכונות־מגן כזאת תטיל אותו על שכמנו, — תוכל לשאת רק מדינה בעלת מבנה דמוקרטי מפותח, תאים מקומיים עצמאיים וערים, חיים כלכליים אינטנסיביים ומכתי־ייצור גבוהה לנפש־באוכלוסיה. רק מדינת־ישׁ

את הנכס היקר של גאוות האדם היהודי ושל עצמאות־ההגנה יהודית חישלו וטיפחו בקרבם ראשוני הישוב המתחדש בארץ, מימי הביילויים — וקודמיהם ומבשריהם בגולה. „השומר“ ליכד את נאמני יעוד־המשמר הזה והיה לסמל מעורר ומחנך. הגדוד העברי קיבל מידי „השומר“ את המסורת — והפכה לרעיון המפעם חטיבה צבאית יהודית, ראשית צבא־העם שלנו. הסתדרות ההגנה באה לרשת ול־שלב את מסורתם וערכיהם של „השומר“ והגדוד

העולמית ושל נציגותה המדינית המוסמכת.. ארגון ההגנה היה לחיל השלטון הציוני המגשים, לחילה של הציונות המתגשמת. כעת, עם הקמת מדינת-ישראל — עומדים כחור תיה לרשות ממשלת-ישראל. מעתה יהיו שרויים חניכי ההגנה ומחנכיה במצודתו הנבנית והולכת של צבא-ישראל. חדשים יהיו המסגרות והסמלים. אך אחד הוא התוכן, אחת — המגמה המחנכת. זקני „השומר“, הרואים כיום בתקומת הצבא העברי, רשאיים לחוש כי חלק ונחלה להם בכוח זה. טירור נירחניכיו של הצבא העברי יוסיפו להתחנך על

מסורת הגבורה והטהרה של שני דורות אנשי-מגן. לא בךבלי-אב הוא צבא ישראל. ייחוס ומסורת גאים לו: ממניחי היסודות, דרך מגיני תל-חי, ובוני ההגנה העברית ולוחמיה בסידרת „מאורעות“ ארוך-כה, דרך חיילי הגדודים מאז והחיל אתמול, לוחמי הגיטאות והפרטיזנים, ונושאי המאבק הגורלי בארץ, וגיבורי מחצית-השנה האחרונה, העקובה מדם. דמויותיהם ומעשיהם של אלה אשר טיפחו את מסורת-המגן של צבא ישראל ואת רוח-הקרב שלו, ושל אלה אשר נתנו על כך את נפשם — יועלו כסמלי-מוכרת מחנכים על דגלי צבא ההגנה לישראל.

„מערכות“ חוברת נ' — ממחירת למעמד גלוי

כחותיו הגנוזים ורצון-הקיום העצמי אשר קיננו בתור כנו גם לפני בוא היום הזה. ועם ההתבקעות באה גם שעת-סילוקן של הרבה איצטלאות שעטינו מאונס, באה שעת התיקון לאותה שלימות עממית-לאומית אשר הותוותה במשך דורות בניה, והמת-גלית כיום כעם תקין, המקים את מדינתו התקינה. לגבי „מערכות“ חוברת זו הנה חוברת המפנה — ממחירת למעמד גלוי ומוכר. אכן, המחירת, בה הוכנו והופיעו מ"ט החוברות של הירחון היתה יחסית וחלקית עד מאוד, — כפי שהיה כל קיומה של „המדינה בתוך המדינה“ היהודית-הציונית (הן זכור ביטוי זה מימי ועדות-החקירה השונות), זו „המדינה בדרך“, אשר רבים ניסו לעצ-רה והיא הגיעה עתה למחזור-הפצה. כפי שנעשה כל מפעל הבניה, העליה וההגנה שלנו, ניסו גם „מערכות“ למצות את מלוא האפשרויות של מעשה והתפתחות שיכולנו לקיים במשטר שהיה בארץ. לא הלכנו שבי אחרי רומנטיקה של „מחירת עמוקה“ דוקא, והירחון נשא את מבחר הידיעה הצבאית ואת רעיונות המגן והכוננות לא רק אל נושאי מפעל-ההגנה בפועל אלא גם אל הרחוב העברי, אל הנוער, אל דוכן-הספרים, אל בית-המשפחה.

מה שנגרע מיכולת הצגת הדברים בגלוי וב-מפורש, ע"י המעמד הזה, הליגלי כלפי חוץ, של הבמה (ואולי עוד יותר מזה — ע"י תביעותיה של ה„צנזורה הפנימית“ של תנועת-מגן הפועלת עדיין ללא הכרה רשמית ונגד רצונו של השלטון) — הת-אמץ הירחון למלא ע"י מתן שפע חומר ממצבים אגנאלוגיים לאלה שבארצנו, ע"י הלבשת דוגמאות לקוחות ממצאותנו ונסיונונו אנו בלבוש גיאוגרפי רחוק כביכול, ע"י ניצול הכשרון היהודי הנודע מאז, „לקרוא בין השיטין“ ולהוסיף, במסקנה הגיונית, את אשר לא נאמר עד הסוף באותיות דפוס.

חוברת „נון“ של „מערכות“ — היא חוברת יובל. אך לא עת יובלות עתה, ולא הזמן לסיכום ההישג והחסר במשך תקופת קיומו של הירחון המתקרב להשלמת שנתו התשיעית. חמישים חוברות (בכלל זה — גם כפולות, אך לעומתן חוברות וקבצים שקדו-מו למנין או לא נכללו בו), י"ג כרכים, קרוב ל-5000 עמודים של ידיעה וביורורים צבאיים ומדיניים, גיאוגרפיים, משקיים, טכניים וחינוכיים (ובתוך זה פרקי היסטוריה צבאית, חקר תנועות שחרור, טיפול בלקח פרטיזניות ומלחמות גריליה, קרבות-עיר ומערכות-מדבר, התנגדות לפולשים וארגון עממי למלחמה) — זהו הרכוש אשר נצבר בתקופת השנים מאז פרוץ מלחמת-העולם השניה על-פני תקופת המאבק בארץ ומלחמת העצמאות בה אנו עומדים כיום. עוד תגיע העת לסכם סיכומים. עוד נוציא את המפתח המפורט ל„מערכות“, הבמה הצבאית העברית הראשונה, ההופך את י"ג הכרכים — מנין בר-מצוה — למקור אנציקלופדי מכונס ללימוד ולעיון, לשאיבת ידיעה מנסיון העבר ולהעלאת מחשבות לקראת תפקידי המחר.

המפקד הדואג לביסוס השכלתו ולהרחבת אופקו, איש השורות הרוצה להגיע להבנת תפקידו בשלימות ולהכשרת עצמו לתוספת-תפקיד — בפניהם פתוחים י"ג כרכי „מערכות“ ולגביהם לא יהיו נחלת ימים עברו בלבד.

אולם חוברת נ' היא גם חוברת המפנה הגדול: המפנה הגורלי במעמדו ובאופקיו של הישוב היהודי בארץ-ישראל ההופך עם-מדינה מוכר, התובע לעצמו את מלוא החירות והזכות שלכל עם בארצו ובמדינתו. אין זה מפנה בתוכן ובנפש: אלה הלוואי וישארו ויתמידו כאשר היו. אך זהו התבקעות הישוב-המדינה מקליפת האונס אשר קיימה לגביו אחרים, זהו יציאתם-למרחב של

תוך עריכת הירחון במסיבות אלו, שאפה המערכת למצות את החומר המאלף והמשובה אשר בספרות העמים — הצבאית, המדינית וההיסטורית — ועם זאת לטפח את גרעיני הביטוי והלקח אשר מצמיח חים חיינו בארץ. ואכן, לאחר עמל ושקידה ממור שכים קם ונתהווה בהדרגה חברה המשתתפים הארצישראלים, התורם את תרומתו בקביעות לבמתו. עדות החוברות האחרונות לחלק המכריע שתופס עתה ב„מערכות“ הביטוי לנסיגה ולהרהורייה של אנשי שורותינו בארץ.

ומשהו מן המבדח ישנו בעובדה, כי גם בעבר הורפיע, לא פעם, משתתף ארצישראלי — אך בשם לועזי זי בדוי ובדרגה זרה, ומסיבות סיפורו הועתקו למרחקים, כביכול, הכל בשל אותה „גזרת החסוואה“.

הקורא את כרכי „מערכות“ יצטרך להביא בחשבון את הכבלים וההגבלות הללו בהן היה כבול הירחון בשנות קיומו תרצ"ט—תש"ח. אך העין המבחינה תאפשר לו לקרוא, גם היום, להפיק מכרכיו את התועלת שבלקח הטקטי, הארגוני, והחינוכי, על אף כל כסות־החסוואה אשר, כאמור, היה הכרח לעטוף בה אותו לקח שהיה חיוני לכוונות־המגן העבריים בשנים עברו, ובמידה רבה נשאר חיוני להדרכתם ולביסוסם גם בשנים תבואנה.

בצאתו למרחב, יחד עם תנועת המגן העברית כולה, אין „מערכות“, הירחון של המגן ואיש־הצבא העברי, רואה את תפקידו כקל יותר וכאחראי פחות מכפי שהיה בשנות הקיום הבלתי־מוכר. אדרבא, רוב הבעיות הישנות תוספנה להתקיים אתנו, ולו גם בגלגולי צורה ותנאים; ועליהם יתנסף שפע בעיות חדשות, אשר המעמד והאחריות של עמ־מדינה, שומר גבולות, מבצר ממלכה, קובע יחסים עם שכנים ונושא בעול השותפות במשפחת העמים, מעמיסים עליה על שכמנו. לקראת אלה, תוך מיצוי ובחינה מתמדת של נסיון־הקרב ונסיון־ההתכוננות המתווספים לנו עתה מדי יום ביומו — יוצא הירחון להמשך דרכו, כבן־לואי ומסייע נאמן למגן העברי, הנושא בעול בטחוננו ושלומנו.

*

עם חוברת זו, בימי צאת הירחון למרחב במדינת ישראל המוקמת, על כוחות המגן המופרים שלה — נעלה את זכרם של אלה אשר הגו את רעיון במת איש־ההגנה העברי ואשר סייעו בידיה בעצה ובמעשה בצעדיה הראשונים — והם אינם אתנו כיום: ברל כצנלסון, אליהו גולומב, דוב הוז, ד"ר שמעון גלביץ.

„ל פ נ י ש ב ע ש נ י ם“

(מתוך „מערכות“ אייר תש"א — מאי 1941)

- עם התקרבות לעת ההכרעה בחזית „המזרח התיכון“ מקבלת תביעת ההתגייסות העברית תוקף משנה... מובעת התביעה... כי ימהרו במלאכת הגיוס והאימון, למען תוכלנה יחידות הצבא העבריות להטיל את משקלן בשעות הרציניות ביותר של המערכה.
 - לקראת הימים הבאים, עלינו לזכור... מוטלים תפקידי חיל־המצב על שכבת אוכלוסים הרבה יותר רחבה... ולא רק על המגויסים בלבד. המפקדה האחראית להגנת אנגליה... יצרה, בצדו של צבא קל־תנועה, גם חיל עצום של אזרחים... שהם מתאמנים בזמנם הפנוי לצרכי הגנת מקומותיהם... „משמר־הארץ“ זה מונה כעת יותר משני מיליונים גברים מגיל שבע־עשרה ועד ששים וחמש (והוא מהווה אבן־פנה הכרחית לכל תכניות ההגנה על האיים הבריטיים). „משמר הארץ“ כזה דרוש גם בארצנו... רצון הישוב להתגונן בכל אשר יוכל אינו נופל מרצונם של האנגלים.
 - עוזרות, שליטה עצמית, אחדות הלבבות והתפוגות לעיקר הציוני — אלו הן הסגולות הדרושות לנו בשעה חמורה זו.
 - בלעדי נצחון... במלחמה הזאת, אין לנו כל תקווה וכל סיכוי לא לשחרור ולא לחיים.
 - נצחון הדמוקרטיה במלחמה הזאת, כשהוא לעצמו, אינו משמש עוד ערובה לנו לא לחיי כבוד בגולה ולא לחיי שחרור בארץ. אין הנצחון בשדה־הקרב מוכרח להסתיים מאלינו גם... בנצחון הציונות המתגשמת בארץ. לא מאלינו יבוא הדבר.
 - כי הגלים השליטים היום — וביחוד אלה העתידים לשלוט מחר אחרי הקמת השלום בעולם — לא יהיו עשויים מאליהם לשאת אותנו לקראת שחרורנו.
 - אין העולם יכול לשוב לקדמותו... כל עוד לא תיוצר על ידי המלחמה הזאת הערובה הפוליטית לגאולת מיליוני יהודים מתוך הגלויות.
- מאמרו של ז. רובשוב

טיפוסי צבא

ד. אירגונים פאר א צבאיים

מהאמור לעיל מסתבר, כי גם הארגונים החצי-רשמיים העוסקים במיוחד באימון צבאי ראשוני של הנוער, תהינה אלו חטיבות מיוחדות של "קדטים", ארגוני ההכשרה הטרומ-צבאית, כזו שהיתה נהוגה ברוסיה הסובייטית, או האגודות לאימון צבאי ראשוני בבתי-ספר — משתייכים על סוג זה.

ברוב המקרים, עוסקים ארגונים אלה רק באימון במספר מקצועות מצומצם, ובראש וראשונה באימון הקליעה; אימונם הוא, בעיקר, באימון הפרט, לרוב בלי שימוש הדרכתי בציד כבד יותר, וללא אימון קיבוצי במסגרת יחידות (פרט, במידה ידועה, ל"קדטים". מובן כי אין סייגים אלה חלים על

רוב הארצות הקטנות, שכוח הצבאי, כולו או בחלקו, מבוסס על מיליציה*, משלימות את ארגוני ההכשרת הצבאית של כוח-האדם שלהן ע"י מסגרות נוספות, צבאיות-למחצה. גופים כאלה מאורגנים לרוב על בסיס טריטוריאלי, או על בסיס של מקומות-עבר דה, וחבריהם מתאמנים במקצועות צבאיים שונים אך ורק בזמנם החפשי, אחרי שעות עבודתם האזרחית. הם מקיפים, בדרך כלל, אותו כוח-אדם שעבר כבר אימון ראשוני במסגרת הצבאית הרגילה, (מיליציה או צבא שירות-חובה), או אותו כוח-אדם שאי אפשר לקלטו באותה המסגרת בגלל צמצומה. בחלקם הגדול בנויים ארגונים כאלה על התנדבות.

קדטים שויצרים באימוניהם.

החטיבות הפאר-צבאיות המאורגנות, הדומות למי-ליצית-מתנדבים, שדבר קיומן צוין לעיל, ועוד יצוין). הצבא מפקח על תכניות האימון של גופים אלה, במישורין ובעקיפין, וכן מעמיד לרשותם במק-רים רבים, את האמצעים הכספיים והטכניים הדרו-שים (רובים, מטווחים וכדומה).

אבל אירגונים כאלה אינם מהוים, בדרך כלל, חלק אורגני של הצבא עצמו, אלא נכנסים, בשעת גיוס, ליחידות הצבאיות הרגילות. לפעמים יוצרים, בזמן מלחמה, יחידות מיוחדות מאנשי ארגונים כעין אלה,

מסגרות כאלה הן, למשל, אגודות הקלעים בשווייצריה; ארגוני "משמר" וקלעים שהת-קיימו, לפני המלחמה, בארצות הבלטיות** ה"קדטים הקשי-שים" ואגודות-הקלעים שבאוס-טרליה ובניו-זילנד; "התאג-דויות קלעי-המגן" והקדטים בדרום-אפריקה, ו"מיליצית-הר-רב" (ובזמן המלחמה האחרונה — גם "צבא-הרזב", שמנה מאה אלף איש) בקנדה; ובדו-מה לכך היו גם "מחנות-אזרחים לאימון צבאי" (להכשרת קצי-ני-רזרב) בארצות-הברית, "ה-חברה הסובייטית להגנה אנטי-מטוסית וחית" בבירת-המוע-צות (עם הכשרת קלעים, צנח-

נים וכו') בחוג פעולותיה); מועדוני-דאונים, הת-אגדויות קלעים, וכו' — בבריטניה; "קורפוס-המנוע" ו"קורפוס-הטיס" הנאציים בגרמניה מאז 1933, ועוד.

* ואף מעצמות בינוניות וגדולות, משהתחילו, בתקופה האחרונה, דואגות לשימוש מלא יותר במקורות יכולת-האדם שלהן — לקראת ההכרח במאמץ עליון.

** והגיעו, כמעט, למדרגת צבאות-מתנדבים, מקבילים לצבא-המדינה התקין: ה"שוצקור" בפיןלנד, ה"איסרגים" — בלטיביה, ה"שאויליסטים" — בליטא. — המ ע ר.

אימון טרום-צבאי (לבחורים ולבחורות) בצ'כיה.

מוניסטיות ברוסיה הסוביטית, והחטיבות הצבאיות של המפלגות הפאשיסטיות באיטליה ובגרמניה לפני עלותן לשלטון. יש לציין, לבסוף, שחלקים רחבים של חטיבור תיהן הצבאיות של תנועות המחותרת, במלחמה האחרונה באירופה, היו, מבחינת תכונתם המקצועית כחיל, ארגונים פארא-צבאיים אף הם (ומעל לכל — כוחות-הפנים" הצרפתיים, וצבא-המחותרת הפולני).

ה. חטיבות ההגנה המקומית

אח"כ "משמר-הארץ", — שבבריטניה. כמותם קמו והתארגנו אח"כ גם בארצות אחרות. באחדות מהן היה לחזיון זה אופי חולף וזמני עד מאוד (כך — "הבטליונים-של-הכדה" בברית-המועצות, אף הם, כארגון הבריטי, ילודי הצורך בחיסול צנחנים-נוחתים, כי יבואו). בארצות אחרות — וביחוד כאלו, המרגישות בחולשתן היחסית מול פולש אפשרי — הכה החזיון החדש שרשים; בולטת ביחוד הדוגמה של שבדיה, עם חיל-המגן המקומי שלה, שהוקם תוך חיקוי ל"משמר-הארץ" הבריטי, אך הופיעו בו גם קוים המיוחדים לו. חילות-הנחיתה וחיל-השריון מולידים, ממילא, את הצורך בהגנה מקומית

מצעד חיל המגן המקומי בשוויצריה

וביחוד לצרכי שמירה, הבטחה וכדומה. (לדוגמה היחידות שיצרו מ"רזרב חיל-האזרחים", וה"קומנדות" של "הת-אגדות קלעיה-המגן" בדרום-אפריקה בימי מלחמת העולם האחרונה).

יש להוסיף עוד, שבתקופה שבין שתי מלחמות-העולם התקיימו ארגונים פארא-צבאיים המוניים וגדולים אשר אופים, ב"תורת, חיל, התקרב למיליציה, אבל יסודם היה פוליטי — ושהיו המכשירים

הצבאיים של מפלגות או של מעמדות; כדוגמת ה-EINWOHNERWEHR וה-BUERGERWEHR בחלקי גרמניה השונים, או ה-HEIMWEHR באר-סטריה, ועוד, שקמו בתקופת המהפכות במרכז אי-רופה לאחר המלחמה הקודמת, או ה"שוצבונד" באוסטריה וה"רייכסבנר" בגרמניה, וארגוני-המגן השונים של פועלים בארצות מזרח-מרכזה של אי-רופה וביחוד בארצות-הבלטיות (הבולט שבהם — ה"ס.ס. בלטביה), "היחידות לתפקיד מיוחד" הקר

ענף זה של כוחות-המגן, ודאי שניתן, מבחינות רבות, להכלילו, בתוך הסוג של "ארגונים פארא-צבאיים"; ומאידך גיסא, רב המקרב אותו אל המושג של מיליציה. הוא מכונן לא רק לאימון רזרבה עממית, כי אם גם להפעלתה בקרב; לשם כך מאורגן הוא ארגון-קבע ביחידות טקטיות לוחמות; והוא משולב (או צריך שיהא משולב) שילוב מלא, בהתאם לתפקידיו, במערך הכוחות, הפיקוד והפעולה האופרטיבית של כוחות ארצו בעתות מלחמה. על כן — אין הוא בגדר "ארגון מעין-צבאי", כי אם, נאמר, "ארגון צבאי מוסף". לעומת זאת, מציינות אותו שתי תכונות המיוחדות לו, להבדיל מהמיליציה במובן הרחב של המילה: פרט לתפקידי שמירה והבטחה-למפרע הוא מופעל רק עם הגיע פעולות האויב ופגיעותיו למקום מגוריהם של אנשי-היחידה, או סביבתם הקרובה; ועד לאותו רגע ממש, מוסיפים אנשיו לשמש בתפקיד כפול — כאזרחים, הממשיכים במשלוח-היד הרגיל שלהם, וכאנשי-צבא חלקיים, לשעות מסוימות. יתכן ואפשר היה לפסוח על פירוטם של כל אלה, אלמלא פרץ והתפשט מאוד, במשך השנים האחרונות, חזיון זה של כוחות-משמר מקומיים, המתאמנים, או משרתים, בחלק מזמנם. ראשיתו, בהיקף רחב, היתה בקיץ 1940, עם "מתנדבי ההגנה המקומית" —

„משמר־הארץ“ בבריטניה — אימונים בהדרכת
שמל מן הצבא.

כנס של „יחידת הגנה מקומית“ בשוויצריה.

פועלי בתי־החרושת הגדולים — תוך מידה ידועה של אימפרוביזציה.

כללו של דבר — ארצות, שאינן בעלות עצמה צבאית כזו המבטיחה, בודאות, הכרעה מהירה לטובתן במקרה של התנגשות אפשרית, אינן עשויות לזלזל בערך יחידות־המגן המקומיות שפורטו לעיל; וביחוד, כשהתנאים הגיאוגרפיים (המרחקים הגדולים, כב־שבדיה), או הרכב האוכלוסיה (מעורבת, או מסוכסכת) וטיב הגבולות, מגדילים את הצורך בהבטחה מקומית מתמדת. אכן, אף מדינות, המוותרות בעתות שלום על קיום יחידות מן הסוג הנל, עשויות לגלות יותר פעילות בשטח זה עם התבלט הסכנות לשלומן.

מבחינת היותם ממלאים תפקידים המשתלבים בתוך מסכת פעולות־המלחמה, גם אם אינם בעלי אופי מקומי מובהק, מן הראוי להזכיר כאן ארגונים כחטיבות אנשי־התצפית האנטי־מטוסית (בבריטניה), וכן ארגוני שירות־הנשים, הממלאים תפקידי־עזר רבי־ערך.

(לפחות — הגנה עוצרת ומעכבת) שתהיה שרויה בכל אתר ואתר. ואת תביעתה זאת של המלחמה החדשה אין כלל אפשרות לספק, אלא בדרך של שירות־מגן חלקי, המרותק למקום, של אלה המוסיפים להיות גם עובדים, או מספקי מצרכים חיוניים, או מקיימי שירותים הכרחיים. בהתאם לכך, ובשל רגישותם המיוחדת של מפעלים משקיים וטכניים לפגיעות האויב, התפתח גם ענף נוסף של כוחות־המגן המקומיים: לא במסגרת של הגנה על ישובים או אזורים מאוכלסים שלמים, שאף היא כוללת מדי, כי אם בתחום מפעלי־תעשייה־אוו־שירות מסויימים. באותה שבדיה נקבעו מגמות מיוחדות לארגון, הכשרתן והפעלתן של יחידות־משמר מקומיות כאלה, מעובדי המפעלים, — במסגרת תכנית־המגן הצבאית. באנגליה התקיימו ב„משמר־הארץ“ יחידות כאלו לרוב — אם כי, להבדיל מחיל־המגן המקומי השבדי, המוסיף להתקיים ולהשתכלל, שוחרר „משמר־הארץ“ הבריטי משירותו בסוף המלחמה. ידוע כי בשנות המלחמה היו ברוסיה דוגמאות של שירות־משמר ושירות קרב־מגן, ע״י

ו. ג' נ ד ר מ ר י ה

מאיך גיסא, מתייצבות הבעיות של הטלת שלטון, או קיומו, ושהן כאלו, שלא בכוח המשטרה הרגילה לפתרון. במקרים אחרים, מהווה הג'נדרמריה את הכוח המשטרתי בשטחים כפריים, ולמעשה אינה נבדלת הרבה מן המשטרה האזרחית. גם במקרים שקיימים במדינה איזורים מסויימים, כאזורי־גבול וכדומה, שאינם דורשים פעולה צבאית ממש, אלא שהמשטרה

בין הטיפוסים השונים של גייסות קיים גם טיפוס של כוח צבאי שאינו מיועד לתפקידי־מלחמה־רבתה, אלא בראש וראשונה, לתפקידי בטחון פנימי ומשימות שלטוניות. טיפוס זה של כוח צבאי נקרא ג'נדרמריה והוא מופיע, קודם כל, באותן ארצות בהן — בשל שיקולים פוליטיים — אין זה רצוי להפעיל את הצבא בפעולות פנימיות. אך

האזרחית אינה מספיקה בכדי לדאוג בהם לבטחון, ויהא זה בשל אפשרות הופעת כנופיות, או בשל התגשויות בחבורות-מבריחים — יש ויוצרים בהם קורפוס של ג'נדרמריה.

ברוב המקרים השונים האלה דומה הוא האופי הארגוני של טיפוס-צבא זה. גוף זה מורכב חיילי-מקצוע שכירים, שנוסף על האימון בתפקידים משטרתיים ושלטוניים-אזרחיים, קיבלו גם אימון צבאי מלא (על פי רוב — רק של חיל-רגלים או חיל-פרשים, ובזמן האחרון — של חיל-רגלים ממונע, וביחוד של אנשי-האופנוע). כן ניתנת להם השלמה בצורות קרב מיוחדות — כקרב רחובות וכדומה. ניתן להכליל ולאמר, כי שומא על סרדיוט כזה להיות איש-צבא, המסוגל בכל עת לפעול גם כפרט משליט-סדר. בניינו של כוח כזה מבוסס, בדרך כלל, על שני חלקים יסודיים; האחד — יחידות קטנות, "טריטוריאליות", המפוזרות במרחב בו פועלת הג'נדרמריה; והשני — רזרבה ניידת ממונעת, ובמקרים מסויימים גם משורינת, — לסיוען של היחידות המקומיות, ולפעולות בהיקף גדול יותר*.

היחידה הטקטית היסודית שבסוג הראשון היא, בדרך כלל, המחלקה, ולפעמים אפילו הכיתה; ואלו הרזרבה הניידת מאורגנת ביחידות טקטיות יותר גדולות: פלוגות נאף בטליונים. הנשק של הג'נדרמריה כולל את כל הסוגים הנהוגים בחיל-הרגלים, עד לנשק הכבד של הרגלים ועד בכלל, וברוב המקרים — גם מכונות-שריון מטיפוסים שונים. באופן טבעי גדול יותר המספר של כלי הנשק האבטורטיים הקלים, שבצידו אינדיבידואלי (תת-

מקלעים ורובים חצי-אבטומטיים); ובו בזמן מחולק הנשק הקיבוצי באופן שונה מבחלוקה הצבאית הרגילה (ריכוז ביחידות מיוחדות). במבנה ג'נדרמריה אין, בדרך כלל, ציוד צבאי כבד (ארטילריה, שריון, חיל-אוויר), אם כי יש מקרים יוצאים מן הכלל גם לכך, למשל: חילות ה"ג.ק.ב.ד." הרוסי וקורפוס משמר-הגבול הרוסי, הנושא, בעיקרו, אופי ג'נדרמרי אף הוא, או הג'נדרמריה האמריקאית שבשטח הכיבוש בגרמניה.

בכמה ארצות, עכ"פ לפני מלחמת-העולם האחרונה, הטילו על הג'נדרמריה, או על משמר-גבול בדומה לה, תפקידים צבאיים מובהקים יותר, הכרוכים בהבטחת הגבול — ולמעשה היתה היא הכוח הראשון שהיה צריך לחפות על הערכותו של הצבא גופו; בארצות שנהגו כך השתנה, כמובן, האופי הארגוני והטקטי של הג'נדרמריה במגמת התקרבות למבנהו של צבא תקין.

כללו של דבר: ככל שיקשה ויסתבך המצב הפוליטי ויחסי הכוחות, באינו ארץ נתונה שהיא, ככל שיארכו הגבולות ותכבדנה בעיות שמירתם, ככל שירבה הצורך לשמור מפני הפתעות פתאומיות, תוך מידת כוונות העולה גם על זו של חיל-הבטחה מקומי, נוסח "משמר-הארץ" — כן תגדל באותה הארץ הנחיצות בקיום חטיבה, ולו גם לא-גדולה, של סותמי הפתחים-לרעה, שתכונתה הכללית תהיה בדומה לזו שתוארה כאן. ונהפוך הוא: — עם העדר הגורמים הנ"ל פוחת והולך, או נעלם, הצורך בחטיבה ג'נדרמרית בצד כוחות-המגן הכלליים.

ז. גלגוליהם וצורפיהם של דפוסי צבא

הרגיל. התשובה ניתנה, במידה שניתנה, בצורה של תנועות המחותרת למיניהן. החטיבה הצבאית של תנועות אלה לבשה צורות שונות, בהתאם לתנאים וליכולת שגילתה אותה תנועה. בכמה ארצות לא עלתה לדרגה שונה גבוהה מזו של חוליות-טרור קטנות; ואלו באחרות התגבשה בצורה של צבא פרטיזני, או "צבא עממי", שלמעשה אינם אלא טיפוס-ביניים בין מיליציה לצבא שירות-חובה, אלא שהתאמו — במבנה, בצידו, ובמשמעת — למסיבות האופרטיביות המיוחדות — מזה, ולתכליתה המדינית של תנועת המחותרת — מזה. ושוב, חטיבות צבאיות מחותרתיות אחרות, או חלקים בתוכן, היו מאורגנים, כפי שכבר צוין לעיל, פחות או יותר לפי מתכונת

הנסיון — וביחוד נסיון שנות מלחמת העולם האחרונה — מלמד, שמלבד דפוסי הצבא הידועים והמקובלים עלולים המציאות, וצרכיה של זו להעלות גופים צבאיים, שאופיים ובעיותיהם שונים בנקודות רבות מאלה של הגופים שתוארו כאן לעיל, או שהם מהוים צירופים של כמה דפוסי צבא תקינים.

ברוב הארצות הקטנות של אירופה התיצבה, בזמן המלחמה, כבעיה צבאית מרכזית, השאלה: כיצד יכול עם קטן או בינוני להתגונן בפני פולש אדיר, אחרי שהתרוסק, בהיאבקות בלתי-שווה, מכשירו הצבאי

* הדגמה מעניינת למבנה מעין-זה אפשר למצוא במערך כוחותיה של "החטיבה-הניידת" שבמשטרת עיראק — המער.

של ארגון „פארא־צבאי“.

בסופו של דבר, יש עוד לציין את העובדה שבהעדר חטיבה צבאית חזקה, או בהעדר נסיבות מתקבלות על הדעת, כל שהן, להפעלת כוח־צבאי־ממש — הפכו את המסגרות האזרחיות של תנועות־מחותרת למכשיר־מלחמה, והן טיפחו דרכי־

מלחמה מתאימים, כגון: סבוטג'י, שביתות, הטרדה פסיכולוגית — מחד גיסא, ועידוד העם, חינוכו וארגונו לאי־כניעה — מאידך גיסא. כך, שאפשר לומר שבתנאי המלחמה האחרונה, הפכה אף מחתרת אזרחית לכלי־התגוננות של אומות קטנות.

ח. סיכום

בהתאם להבדלים באותם גורמי היסוד שצוינו לעיל, וכל כמה שמייוחדת יותר, ומורכבת יותר, הנה מציא־אזרחות זאת של אותה המדינה — כן רב בה יותר הצורך בצירופם ושילובם של מספר דפוסיים שונים של כוח־מוזיין.

* * *

מהראוי יהיה עוד, בהזדמנות אחרת, לפרט את הלקח הצבאי לגבי מדינות קטנות בתקופתנו ושל הקשיים המיוחדים להתגוננות של אומות חלשות בתנאי המלחמות בנות־זמננו. תוך פירוט כזה ניתן יהיה לציין, כיצד הקלו המתגוננים על ידי גישה שגרתית — מזה, ומעוטר־כוננות כללית — מזה, על מלאכתו של הכובש. וכיצד איפשרה במשך המלחמה האחרונה, בכמה מדינות באירופה, לא מהגדולות ביותר, נקיטה, ולו גם במאואחר, בדרכי טקטיקה ואיס־טרטגיה המתאימים לארצות אחרות, להוסיף ולגלות התנגדות, אפילו בפני אויב אדיר.

ניתן לסכם, כי התיאור הנ"ל של דפוסי הצבא השונים, בקויהם הכלליים ביותר, מוכיח את ההנחה שהופיעה בפתח המאמר, והיא: שארגון של כוח צבאי אינו תהליך, התלוי רק ברצונם של קבוצה או שכבה בתוך האומה, כי אם ארגון צבאי יעיל, המתאים עצמו לגורמי־היסוד של כוחה של אומה: גיאוגרפיה, כלכלה, אופי לאומי, הרכב חברתי, שכנות ויחסי־הכוחות.

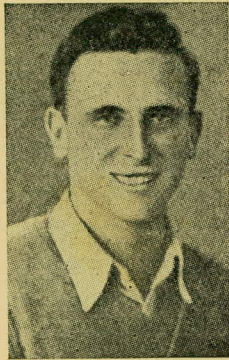
מכל האמור נובע, שמבנהו של כוח צבאי, המתאים למעצמה גדולה — אפשר ויימצא בלתי מתאים לחלוטין לגבי ארץ קטנה יותר; ומאידך גיסא, אף בעיותיהן הצבאיות של ארצות קטנות — שונות הן, ופתרונותיהן שונים אף הם זה מזה — הכל

° כאן, במובן — הכשלתן הארגונית, הטכנית, התעשייתית והמשקית של תכניות האויב לשליטה בארץ, — ולא במובן של התקפות־הבלה פרטיזניות על מתקניו ועורקי־התחבורה שלו.

להיות מפקד זה יותר קשה מאשר להיות חייל. — — — בשביל להיות מפקד צריך להיות בעל מצפון ולאחוב את האנשים, ולא סתם לאחוב, אלא עד כדי כך שרק ברגעים שלא תהיה כל ברירה אחרת תוכל להתאכזר אליהם, אך בו בזמן לרחם עליהם מאד. רק ככה צריך להיות מפקד: לאחוב את אנשיו, לדאוג להם ולחוס עליהם, ורק כשאינ ברירה — להיות קשה כמו אבן. אחרי מפקד כזה ילכו בעינים עצומות לכל מקום, ממכתבו של מפקד יחידת־חבלנים.

בין המ"מ למ"כ

הננו מביאים את החלק השני של רשימתו של א. שטולץ, אחד המפקדים הצעיריב בפלמ"ח שנפל בקרב בקרבת חלוצה בראשות המערכה. חי פרק הראשון נתפרסם בגיליון מוז'מז'.

לקה, באם הם נמצאים בה לפניו, או למסור לה את הידוע לו, במקרה שהנם חדשים כמוהו. על יסוד אינפורמציה זאת עליו להסביר את מטרת העבודה המשותפת במשך התקופה הקרובה: בשטח האימון נים ובגיבושה החברתי של המחלקה; את האמצעים בהם צריך לנקוט על מנת להשיג זאת; מתי תתחיל המחלקה באימונים ומה יהיה תוכנם; תכנית העבודה ה תרבותית במחלקה וארגון חיי החברה בתוכה; האחראים לתפקידים השונים מבין הטוראים; באיזה מקרים צריכה המחלקה לבחור את מועמדיה (כגון ועדת התרבות וכדומה) ובאיזה מקרים צריך להיות מטה המחלקה הקובע היחידי. כמו כן צריך המ"מ לקרוא לפני המ"כים את פקודת הקבע של המחלקה על מנת לשמוע את חוות דעתם לפני שיפרסמוה, ובסוף הפגישה עליו להסביר להם את מעמדם במחלקה ותפקידיהם.

כדי להימנע עד כמה שאפשר מה"פרובלימות" של המ"כים במחנותינו, צריכים שני הצדדים לדעת יפה את התפקיד המוטל על המ"כ. ביחס לטוראים על המ"כ להיות החבר הבוגר והמנוסה יותר, העובד עמם ומשתתף במידת האפשר בחייהם היומיומיים. מצד שני חייב המ"מ לשתף את המ"כים עד כמה שאפשר יותר בידעית ענייני המחלקה, להיוועץ אתם ויחד עם זאת לדעת להיות הפוסק האחרון.

המ"מ בינו לבין עצמו

את הפרק האחרון ברצוני להקדיש לנושא בעול כל התפקידים האלה — למפקד המחלקה עצמו: כיצד עליו להתנהג ולארגן את חייו על מנת להצליח בתפקידו. יש מפקדים החושבים שתנאי ההצלחתם היא ההופעה, "שלא כאחד האדם". לדעתם אין זה מן הרצוי שהמפקד יהיה במחנה כאחד האדם, יראה

בעיה זו היא הקשה ביותר מכל הבעיות שנתקל בה המ"מ הצעיר. בעצם אין זו שאלת יחסים בין המ"מ והמ"כים בלבד, אלא באותה המידה גם שאלת היחסים בין המ"כים והטוראים.

מעמדם של המ"כים הוא מעמד של ביניים, וכאן הוא הקושי בקביעת מקומם הנכון בחיי המחנה. בניגוד לצבאות אחרים אין המ"כ אצלנו, מפקד ישיר על אנשיו, — — — המ"מ הוא הוא הממלא את התפקיד הזה. מסיבה זו מצטמצם תפקידו של המ"כ. לדעתי מעמדו של המ"כ צריך לאפשר לו להימצא ביחס יותר קרוב לאנשיו מאשר המ"מ, ולשמש, במקרים מסוימים, כמתווך בינו לבינם. מסיבה זאת חשוב שהמ"כ לא ישמש בתפקיד של מדריך בלבד אלא יהיה גם אחראי לכיתה מסוימת. במידה שאין הוא מאמן או מתכונן לאימונים, חייב המ"כ לעבוד כאחד מאנשי המחלקה; השיבות רבה נודעת לדעתי לשיכון משותף של המ"כ עם אנשי כיתתו, אם כי אני יודע שהדבר לא תמיד אפשרי. אינני רואה כל מניעה לשיכון משותף במחלקות המורכבות מאנשים מבוגרים יותר, בני גיל חברתי אחד, כי אני מכיר בצורך של המ"כ לגור יחד עם אנשים קרובים לו, אשר אתם הוא יכול להימצא על בסיס שווה בשעת מנוחתו וזמנו החפשי.

ועתה לפרשת היחסים בין המ"מ והמ"כים. כשם שהיחסים בין המ"כים והטוראים תלויים במידה רבה בהתפתחותם הכללית של שני הצדדים, כן גם היחסים בין המ"מ והמ"כים מותנים במידה רבה בהבדלי הגיל, הותק בחטיבה, בפלוגה, ובתפקיד; אבל בכל זאת אפשר לקבוע כלל יסודי אחד, והוא: על המ"מ להשתדל לשתף את המ"כים במידת האפשרות בהנהלת ענייני המחלקה תוך שמירת זכות ההכרעה לעצמו. על יסוד הסתכלותי בחיי מחלקות רבות אני מרשה לעצמי לקבוע, שרבים מהמ"מים נכשלים בנקודה זאת דוקא; והתוצאה היא שהמ"כים רואים את תפקידם היחידי כמדריכים מקצועיים ואינם מרבים להתעניין בענייני המחלקה הכלליים וחייה הפנימיים; כך נוצר והולך אצלנו הטיפוס שכל מעייניו הנם בהעברה מקורס לקורס, לעבוד עד כמה שאפשר פחות ולהימצא בחופש עד כמה שאפשר יותר. לדעתי יחולים המ"מים למנוע תופעה זו.

בעצם, הדבר הראשון שכל מ"מ חייב לעשות במחלקתו החדשה הוא להיפגש עם המ"כים. בפגישה זאת עליו לקבל מהם את כל האינפורמציה על המח-

המתבטאת ב"מצב רוח", מחשבות על "ספטמבר" (סוף שנת השירות) והזנחה במילוי תפקידיו. כדי שהמ"מ יוכל למלא את תפקידיו המרובים, עלינו להעניק לו גם זכויות מסויימות בעניני חופשה ואפשרויות ההשתלמות העצמית. אל לנו לשכוח שרובם המכריע של המ"מים בשורותינו הנם חברים צעירים, שנעקרו מסביבתם מבלי שהספיקו תחילה להשתרש בה; מי שבא מספסל הלימודים בטרם הספיק לקבוע את דרכו בחיים ומי מנקודת ההת-ישובות, בטרם הכיר את טעמם של חיי עבודה ובטרם הספיק להארג במסכת המורכבת של החיים בכלל ושל נקודה ההתישבותית בפרט. ההרכב האנושי של מחלקותינו כיום אינו נותן כמעט למ"מ כל אפשרות למצוא את סיפוקו החברתי בין אנשי מח-לקתו, ובעצם נמצא המ"מ הצעיר במצב מגוחך במקצת, כי הוא עצמו, אשר טרם הכיר את החיים, צריך לחנך אחרים לקראתם.

עלינו לאפשר למ"מ ביקורים יותר תכופים ב-ביתו, או במקום בו הוא מוצא את החברה המתאימה לו, על מנת לאפשר לו להתפרק מהמתיחות בה הוא נתון לרגל עבודתו, להפגש עם חבריו למסיבה ול-שיחה קלה ושוטפת וגם לבירור עניינים יסודיים. כי במחנה כל צעד מצדו וכל הגה היוצא מפיו מלווים ע"י עשרות עיניים ואזניים סקרניות של חניכיו המשתדלים לחקותו, והיודעים להוציא מש-פט חמור על כל מעשה בלתי שקול מצדו.

סדר-יומו של מ"מ במחנה מלא וגדוש. הערב, הנועד בדרך כלל לזמן בו יכול כל אדם לנח, לקרוא ולהשלים את ידיעותיו, הנו החלק הפחות פנוי מכל שעותיו של המ"מ. אין זה בגדר סוד שמספר הספרים, גם מן הקלים לקריאה, שמספיק המ"מ לקרוא משך השנה, הוא כמעט אפסי. איני מא-מין שיש ביכולתנו לתקן את המצב ביסודו בתנאי ה-מחנות הקיימים, אבל חייבים אנו לעורר את המ"מים לאי-השלמה עם מצב זה. המ"מ מוכרח להבין כי כמו שאין הוא ממלא את תפקידו בהזניחו את אחד העניינים הסידוריים, כך גם לא יוכל לעשות את עבודתו באמונה אם לא ידע להסדיר את זמנו שימצא בו מקום לקריאה רצינית ומכוונת ולהשתל-מות עצמית. הוא חייב להיות מעונין בשמירת הקשר עם ישובו, חגו או המפלגה שאליה הוא משתייך, על מנת לדעת ולהבין את המתרחש סביבו.

המ"מ לא יוכל להצליח בעבודתו באם מקורותיו הרוחניים ילכו וידלדלו, כי רק מי שמכיר את עצמו, היודע ללמוד ולרכוש נסיון, ראוי להיות מנהיגם של אחרים בימי שלום ולא כל שכן בימי מלחמה.

את שמחתו או צערו, ישוחח עם חברי המחלקה על עניינים החורגים ממסגרת התפקיד, ובסיוכום — עליו להיראות לעיני החניכים כדמות מסתורית, חסרת רגשות. צורה זו של התנהגות הנה בעצם גלגולה העברי של השיטה בה נוהג לשמור על הפרסטיגיה והשלטון מעמד הקצינים ברוב צבאות העולם. לשם כך נחוצה הדירה המיוחדת, המועדון המיוחד והפתק הידוע officers only ("רק לקצינים") המודבק על כל אחד מגלויי חייהם, החל במכובדים ביותר וגמור באלה שאינם מכובדים כלל וכלל. אני חושב למיותר להסביר עד כמה שיטה כזו עומדת בסתירה לכל צבא עממי. המפקד צריך להופיע בעיני פיקודיו — ולא פחות חשוב גם בעיני עצמו — כבשר ודם פשוט, שהודות לנסיגונו וכשרונו הוטלה עליו האחריות הזאת, הקשורה בהרבה מאוד חובות וב-זכויות מעטות בלבד.

הבעיות השונות הקשורות בהתנהגותו של המ"מ מתעוררות בעצם החל משעת הקימה בבוקר. האם על המפקד להשכים קום עם אנשיו, או שרשאי הוא גם לאחר? לדעתי, בזמן האימונים, חייב המ"מ לקום יחד עם אנשיו ובמידה שזה אפשרי להשתתף עמם בהתעמלות ובריצת-הבוקר. דבר זה חשוב דווקא מפני שהאימונים מתחילים לרוב במסגרת כית-תית, ואין למ"מ הרבה הזדמנויות להתאמן כדי לש-מור על כושרו הגופני ולהפגין את יכולתו בפני פיקודיו על מנת שינכחו שאין הוא רק נאה דורש, אלא גם נאה מקיים והסמכות לפקד עליהם נמסרה לו הודות ליכולתו ולא במקרה.

גם אם ישכים המ"מ קום ויאחר לשכב, אין לה-ניח שיוכל לבצע את עבודתו, בלי לחלק את התפ-קידים השונים בין המ"כים וכמה טוראים אחראים מבין אנשי המחלקה. חלוקת התפקידים צריכה להת-בטא במינוי הסמל התורני, האחראי לסידור עבודה, לאספקה קטנה, מינוי אחד המ"כים כאחראי לפעו-לותיה של ועדת התרבות, וכדומה. כמוכן שהמ"מ חייב לפקח עליהם ולהשאיר את העניינים החשובים ביותר לטיפולו האישי.

את עיקר דברי הקדשתי לחובות המוטלות על מפקד מחלקה בחטיבתנו, אולם אין להניח שהוא יוכל להמשיך זמן רב בתפקידו בתנאי מתיחות כאלה שבהם נעשית עבודתם של רוב המ"מים כיום. יום עבודה של 12 שעות, ולעתים קרובות אף למעלה מזה, שעיקרן התרוצצות מתמדת וחיפוש אחרי אדם זה או אחר מבעלי התפקידים במקום, פגישות ובי-רורים עם אנשיו, הכנת תכניות וביקורת עבודתם של המ"כים — סופם להביא את המ"מ לעייפות,

מחשבות על הכשרת מפקדי־כיתות

פעולה קרבית ביחידת־יסוד טקטית.

ההגדרה הנ"ל מכוונת רק למסיבות קונקרטיזות של היום ותו לא, אולם אין בה תשובה לשאלה שנשאלה. יש להוסיף, איפוא, עליה ולקבוע כי ב־תנאינו מפקד־הכיתה צריך להיות מסוגל:

1. לבצע עצמאית את תפקידו.
2. לבצע תפקידים שונים ומשונים.
3. לבצע עצמאית פעולה חלקית עבור יחידה אחרת.
4. לפעול, ביחד עם יחידות אחרות, כחלק מיחידה גדולה יותר.

כדי להשיג זאת, ידרשו מאת מפקד הכיתה:

1. עצמאות. 2. גמישות. 3. נאמנות לתפקיד.
 4. שיתוף פעולה.
- הכלים הדרושים לו עבור כל אלה, הם:
1. יכולת שליטה. 2. פיתוח המחשבה. 3. מש־מעת.

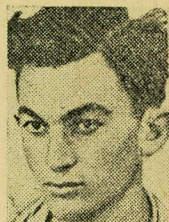
בטרם ניגש לניתוח תכנית־אימוניו של ביי"ס למ"כ לאור הקביעות הנ"ל — יש להסכים על כמה ענ־יינים נוספים:

1. כל עוד לא קיים כוח מספיק במסגרת חטיבה מגוייסת (אצלנו — הפלמ"ח), שהוא מאומן ומוכן לפעולה מיד — הכרח הוא להניח שגם כוח מגוייס־חלקית (אצלנו החי"ש) צריך להיות מכוון לבצע פעולות מכל הסוגים, שנימנו בפירוט סעיף „התפקידים“. חלוקת התפקידים הקיימת בין הכוח המגוייס־חלקית ובין החטיבה המגוייסת עודה גורם מכוון בתיכנון הפעולה; לאחר מספר שנים, ובתנאי גיוס והכנה מוגברים מאלה הקיימים עתה עלולה היא להעלם במידה רבה.

2. בית־הספר למ"כ לא רק נותן את היסוד להכ־שרתו של המפקד, אלא גם קובע — או צריך לקבוע — את המגמות הסופיות שאליהן יש להגיע.

בניגוד לאימון טוראים להכנת מועמדים למ"כ ובניגוד להשתלמויות המ"כ הרי בית־הספר למ"כ הוא המקום הראשון והאחרון, שבו יש לסמכויות המרכזיות — דהיינו, למטה, — מגע ישיר עם דרכי האימון, והשפעה בלתי־אמצעית על הכיוון והרמה שלהם.

האימון למשמעת: יקבל את ביטויו בכל תרגילי הניהוג, שיבוצעו בבית־הספר. אולם דגש־

להלן תכנית לבי"ס למ"כ, כתובה בידי יחיעם ויץ. שנפל בפעולת גשר אויב — כפי שנתפרסמה בקובץ „ל־מדריך“ שהוצא ע"י הפלמ"ח ביוני 1946.

כדי לקבוע את הדרכים לאימון המפקד יש לבדוק, ובמידה שהדבר ניתן — כבר היום, בפני איזה תפקידים יעמד, ובאיזו דרכים יבצע אותם בכוא השעה.

התפקידים.

בתנאינו, צריכה ההכנה להיות מכוונת לביצוע תפקידים, שמיונם הגס יהיה כדלקמן:

א. הגנת ישובים מתוך הישובים עצמם: פעולה מעמדות ושימוש ברזרבות־נעות מקר־מיות.

ב. הגנת ישובים בשטח שמהוץ לישובים: הבטחת נוסעים, דרכים ועובדים; סיורים להשגת ידי־עות; חיפוש מגע עם אויב־נע בשטח והתקפתו; התקפת בסיסים עראיים או כפרים המשמשים בסיסים;

ג. פעולות התקפה; חדירה לעומק בסיס האויב; פשיטות; משלחות־עונשין; התקפת ישובי אויב, כדי להעבירו למצב התגוננות.

ד. פעולות הטרדה.

ה. פעולות מיוחדות: הבטחת עליה; הבטחת הת־ישובות; פינוי שטחים מאוכלוסייה — והתישבות בהם; שיתוק המנגנון המכוון של האויב; פעו־לות על גבולות הארץ.

מהסיכום דלעיל נובעת הגדרתו הברורה של סוג המפקד הדרוש לנו; וכתוצאה ממנה — יש למצוא את הדרך להכשירו לתפקידו. הדיון הבא מכוון להכנת סמלים, — מפקדי כיתות בלבד. כדי שה־הבדל בין הסמל לבין הקצין יהיה ברור — יש להגדיר:

הקצין — הוא מפקד, שיש לאל ידו לבצע פעולת־קרב המחייבת שיתוף פעולה של מספר יחי־דות־יסוד טקטיות (כיתות) ושימוש בנשק מסייע כזה, שאינו מופיע בתוך יחידת־היסוד הטקטית. הסמל — הוא מפקד, שיש לאל ידו לבצע

יתר יושם על הדבר (והישגייתר יושג בדבר), בתר-
גילים הנכנסים לקטיגוריה של „אימון המפקד ב-
מסגרת המחלקה“, ובתפקידים עצמאיים, הקשורים
בכ"ז לגוף שולח: דוגמת פטרול-סיוור ותפקידי-
הבטחה שונים.

בתרגילים אלה יושם הדגש על כוונתה העמוקה
ביותר של המשמעת, דהיינו: הנאמנות לתפקיד,
ביצוע דיקני והבנה ברורה של כוונת המפקד השולח
או מתאם-הפעולות. המבחן הקשה ביותר יהיה בסוג
פעולות שיש לראותו כתדיר בעתיד, דהיינו: פעור-
לות יחידה גדולה, שהקשר בין יחידות-המשנה שלה
הוא רופף ביותר, או שאין ביניהן כלל קשר טקטי
במשך זמן ממושך — ואשר פעולותיה בכל זאת
פעולות של יחידה אחת, המנוהלת על-ידי יד אחת.
מפקד הכיתה — הכפוף לתכנית, להוראות מסוימות
וללוח-זמנים נוקשה, אך הפועל עצמאית — נמצא
או במצב קשה, מאחר שהחלטותיו צריכות להתאים
לרוח החלטות המפקד השולח — הנעדר. הופעות
כאלה יקרו בפעולות-הטעיה, או חסימה, עמוקות;
בפשיטות, פעולות הטרדת גופים צבאיים גדולים
בשיטת „עקיפת-יתוש“; בפעולות חבלה בקנה מידה
גדול וכו'. בית הספר צריך, איפוא, לתת מקום,
במסגרת האימון-בניהוג, לכמה דוגמאות של פעולות
כאלה. נוכל להגדירן בהגדרה כוללת: „יחידות
עצמאיות הפועלות בשיתוף פעולה אופרטיבי (לפ-
חות חלקית)“.

יכולת-ה שליטה — כלומר, היכולת להפעיל
את היחידה — ובעיקר, בזמן היות המפקד עצמאי —
מושגת בביה"ס באמצעות שלוש דרכים:

1. טכניקה של פיקוד. לשם כך באים פרקי „האש“
ו„התנועה“, בהם ניתנת ההזדמנות לפתח יכולת-
פיקוד עוד לפני שנרכשת ידיעה בטקטיקה או אפילו
בצורות-הקרב היסודיות.

2. האימון בצורות-הקרב היסודיות. אימון זה
נעשה בשלבים, כדי לאפשר טיפול אינדיבידואלי
ולא להכביד על המתאמן, שאין שליטתו בחומר הפ-
שית. הבקיאות בצורות-הקרב היסודיות ובצורתן
„הסכימטית-קלסית“ נותנת בידי המ"כ מכשירי-עזר
מצויינים לשליטה על היחידה, חופש וקלות בטכ-
ניקה של הפיקוד. הריהו פנוי, איפוא, לעבודתו
העיקרית: המחשבה, חיפוש-הדרכים ותיכנון לשם
השגת המטרה.

3. התרגילים החד-צדדיים: בהם מעמיד המפקד
את יכולת-השליטה שלו למבחן במצב ריאלי
הנתון לו בתרגיל; התרגילים הדו-צדדיים: בהם
מעמיד המפקד את יכולת-השליטה שלו למבחן בתוך

מצב ריאלי הנתון לו בתרגיל — גם בלחץ של זמן
או גורמים משתנים.

בסיכום, מסתבר שאין חשיבות מיוחדת
לסוג התרגילים שינתנו בביה"ס כדי לפתח את
יכולת-ה שליטה, בתנאי שהיא בהם אימון בצור-
רות-הקרב היסודיות ושהתכנית תהא בנויה כך
שבשליבה המוקדמים תנתן לחניך הזדמנות לרכוש
טכניקה של פיקוד — ואלו התרגילים המוקדמים
יהיו סכימטיים-קלסיים וחלקם ינתן שלבים-שלבים.
לסוגי התרגילים נודעת חשיבות לגבי פיתוח
המשמעת והמחשבה.

פיתוח המחשבה: מושג זה (שהגענו אליו
בעיקר דרך הצורך בגמישות — שאף אליה הגענו,
כפי שהוזכר, כתוצאה מסך-הכל של הגורמים הרא-
שיים שכבר צוינו לעיל — היינו: האויב, כוחנו
והתפקידים) אפשר לכנותו בשורה של שמות נרד-
פים, ובציון תכונות מלוות: תכססנות, שיקול טקטי
נבון, שימוש מכוון בעקרונות, שיטות, מבנים, תקן-
יחידה וכו' — בקיצור, כוונתנו היא — אמנות-
הניהוג.

אם לעקוב באמונה אחרי ההנחות הראשיות ש-
עליהן מבוססת רשימה זו, ולהסכים להן, — מסתבר
שזהו פרק חשוב ביותר באימון המפקד, הדורש
חינוך מכוון, טיפוח ועידוד כשרון-ההמצאה, הערמה,
חיפוש דרכים חדשות ושימוש חפשי בדרכים
המוסכמות.

אכן, יש להרהר בדבר, האם מוצדק הוא הנהוג
המגביל במתכוון את מידת פיתוח המחשבה והתכ-
ססנות של מפקד הכיתה — ומונע ממנו, במידה
רבה ובמתכוון, את השימושים החפשיים, האימפרור-
ביזציוניים, ביחידה הנתונה בידו, על אנשיה, חי-
מושה ומבניה. הבה ונבדוק כמה הופעות מעשיות.
אולם יש להקדים ולהדגיש, שהעיקר כאן הוא לא
היכוח על הופעות אלה כשהן לעצמן, אלא על
המגמה הפנימית העמוקה.

א. נאמר, כי תקן הכיתה קובע עשרה אנשים
לכיתה — לא פחות ולא יותר. ולכן מבצעים, בדרך
כלל, את כל התרגילים בתקן כזה ולא אחר (פרט
למקרה מיוחד של פטרול-סיוור אשר יכול להיות
קטן מ-10 אנשים).

גישה כזו תחנך את המפקד להלך-מחשבה כזה:
„א) יש לי 10 אנשים; ב) עלי לבצע תפקיד מסויים
זה וזה; ג) לכן עלי לבצע אותו בצורה זו וזו,
עם עשרת אנשי“. אולם הלך-מחשבה נכון של
מפקד צריך להיות הפוך: „א) עלי לבצע תפקיד
מסויים זה וזה; ב) כדי לבצעו בהצלחה דרושים

מיוחד — המחייב, אחרי הכל, מבנה שונה מהרגיל. מעניינת הדרך בה הם פותרים בעיה זו עבור מפקד-הכיתה. דוגמה לכך היא הפעולה הנקראת „התקפת-בית“. מאחר שנקודת-הכובד בפעולה כזו היא על הפריצה, — המחייבת שימוש בחבלה, ברימונים ובחיפוי אש-אבטומטית מטווח קצר, נוסף על החיפוי הרגיל — נוצר מבנה מיוחד לפעולה זו, שיסודו הוא חלוקה לחוליה פורצת (או, „חולית-מחץ) וחוליה-מחפה. והמבנה של חוליות אלה שונה מהמבנה הפנימי הרגיל של הכיתה המקלעית.

והנה, בתקופת הכשרתו, מקבל מפקד-הכיתה שורת תרגילים אשר בכולם מופיע אותו המבנה להתקפת-בית ללא שינוי. לאחר הדגמת המדריך למקצוע זה — עוסק מפקד-הכיתה בפרק זה בצורות שונות: בעיות-ניהוג, תרגיל חד-צדדי ותרגיל דו-צדדי. ובכל התרגילים האלה הוא נדרש לחשוב ולשקול, ולעמוד בפני מצבים שונים ולתת את הפתרונות השר-נים — אולם תמיד עד הפריצה. על צורת הפריצה אין הוא צריך לחשוב, יש בידו כלי קבוע לכך — והוא המבנה המיוחד והקבוע לפריצה. „הדבר מקל עליו“ — טוענים — „יש בידו טכניקה מצוינה לפעולת הפריצה וראשו פנוי לחשוב על בעיות אחרות הצצות לפניו“. אין ספק שהדבר מקל עליו, כשהמבנה המסויים מתאים לאותו מקרה קונ-קרטי. אולם מה אם המקרה הקונקרטי יציב דרכים אחרות לפתרון, או יש לול דרך מסויימת זו כטובה לפתרון? אז ישאר מפקד-הכיתה לא רק ללא מחשבה המביאה פתרון, אלא גם ללא טכניקה של ביצוע — אף אם ימצא לו הפתרון באיזו דרך שהיא.

בכל ההופעות שפרטנו, וברבות אחרות שלא פרטנו כאן, העיקר הוא לא בזה שהגישה הטקטית, הקונ-קרטי, לכל מקרה ומקרה אינה נראית; העיקר הוא בזה שתופעות אלה הן ביטוי למגמה של הגבלת מפקד-הכיתה ויכולתו לבצע תפקידים. מגמה כזו עלולה להביא לידי מצב, בו אין תובעים ממנו יתר מחשבה, אין מפתחים בו את כשרון התכססנות, ההמצאה וההתאמה הגמישה לכל מצב, אלא מגבילים אותו בטכניקה קבועה וקשיחה למדי של ביצוע תפקידיו, שמים דגש יתר על „הרצפטים“ הקבועים לכל צורת-קרב — וכתוצאה מכל אלה תלך ותינצר נטיה, שלא להטיל תפקידים מיוחדים, קשים, „בלתי-רגילים“ וכו' על הכיתה. במלים אחרות: נטיה לשים את הדגש על המחלקה כ„יחידה עצמאית לכל מיני תפקידים קשים“ ולראות כמפקד עצמאי, כמובנה הנכון של המלה, רק את הקצין הממ.

לי כך וכך אנשים; ג) ובכן — אבצע את התפקיד בצורה זו וזו“. אמנם נכון הדבר שיש להרגיל את המפקד לבצע תפקידים עם אותם עשרת האנשים שבכיתתו, — אלא שצריך כי תהיה לו נקודת-מוצא נכונה למחשבה טקטית; דהיינו — ראית הצרכים האמיתיים לביצוע התפקיד, והתאמת הנתונים הריאליים אשר בידו לכך, למרות ה-חסרונות שבהם. הלך-מחשבתו יהיה אז: „ד) אולם יש בידי רק מספר זה של אנשים; ה) תכניתי תשתנה, על כן, בצורה זו וזו — ואלה ואלה יהיו חסרונותיה, אשר יהיה עלי לשים אליהם את לבי במיוחד“. לכן, חובה היא, דוקא במסגרת ביה"ס, לאמן את מפקד-הכיתה בביצוע תפקידים עם יחידה המונה מספר אנשים שונה — 4—3 עד 20—15.

ב. אותו הדבר, בדיוק נמרץ, אמור לגבי חימוש הכיתה. לכן, חובה היא דוקא במסגרת ביה"ס לאמן את מפקד הכיתה בביצוע תפקידים עם יחידה שחיי מושה ישתנה מדי פעם בפעם. לעתים תופיע מרגמה קלה בתוך הכיתה; לעתים יופיעו שני מקלעים; 2—3 תת-מקלעים — או רובים בלבד, וכיו"ב.

ג. החלוקה הפנימית בכיתה קובעת כמעט ככלל-בל-יעבור את מבנה החוליה הרובאית והחוליה המק-לעית, עם חלוקה קבועה של תפקידים ואנשים. אם גניח שתחלוקה קבועה זו יש לה הצדקה טקטית — גם אז אסור לנו להסכים לכך שמפקד-הכיתה יקבל מאתנו טכניקה אחת, קבועה ומסויימת מלמפרע, לשם הפעלת הכוחות השונים בכיתתו. גם אז היינו מצביעים לו, על ידי תרגילים כמובן, על מקרים שבהם אין לשמור על חלוקה פנימית זו — ותובעים ממנו למצוא את הדרך הנכונה באותם המקרים.

לא כל שכן כך הוא הדבר, כאשר — לאור נתוני הפתיחה של רשימה זו — אין כל הצדקה טקטית לחלוקה פנימית מוקשה כזו, ונהפוך הוא: המסקנה מחייבת אותנו לתת לכיתה את הגמישות הפנימית המכסימלית, אשר הגבול שלה, על צירופיה, הוא רק ביכולתו של המפקד ותו לא. ועל כן אין לקבוע מלמפרע מבנה פנימי קשיח, ועל-ידי כך לקבוע מראש סיג לגילוי יכולתו של המפקד. אדרבא, יש לקבוע מראש מגמה של הגמשה מרובה, ולחנך את המפקד, על ידי התרגילים הניתנים בביה"ס, להשתמש בגמישות זו, להיות גמיש ב-מחשבתו, אימפרוביזטור, בעל כשרון-המצאה ומסוגל לנצל ניצול נכון — ומכוון לתפקיד המסויים שהוא הולך למלאותו, — כל איש ואיש בכיתה וכל כלי מכלי-נשק שבה.

ד. בעלי הגישה דלעיל נתקלים לעתים בתפקיד

מדברי מפקדים

„הקפיטן“ צ' אורד וינגייט

ראשי פרקים של הרצאה בקורס לסמלים עבריים

(עיין-חרוד, קיץ 1938)

מנהיגות

המשמעת — מטרתה לצרף את הרצונות הבודדים שביחידה לרצון אחד, ואת הגופות לגוף אחד. להבטחת תוצאה זו נחוצים שני דברים — נכונות מצד היחיד להכניע את רצונו — ונכונות מצד המנהיג לגלות התחשבות מלאה בתכונות האופייניות של כל איש ולהשתמש בהן שימוש מלא. הפעולה היא איפוא, כפולה: — מצד אחד מכיר המנהיג לדעת את אנשיו באופן אינדיבידואלי, שואל לדעתם, מעורר אותם לבטא ולפתח את אישיותם, ומצד שני הריהו מקפיד ומבטיח ביצוע מדויק של הפקודות, משניטנו. יש, איפוא, עת של „מסדר“ ועת של „מחוץ למסדר“. לא צריכה להיות הפרדה מוחלטת בין השתיים, אולם יש להרגיל את אנשי כל הדרגות לדעת מתי שואלים לדעתם — ויש להם רשות לבטא כל מה שבלבם, — ומתי בא הזמן למלוי פקודה.

דוגמה אישית

המנהיג עצמו חייב לשמש דוגמה למשמעת עצמית. בדברים ידועים עליו לדאוג קודם כל לעצמו, אולם דרוש שיהא ברור בהחלט מה הם. אלה הם אותם דברים העוזרים לו להשיג כושר מנהיגות גדול יותר. כך, למשל, עליו לפרוק מעל שכמו דאגות וחובות שאין להן קשר עם חובתו כמנהיג. מצד שני עליו ליטול על עצמו חובות נוספות מסוימות. כשיש מחסור במזון או במים עליו לדאוג למזון אנשיו טרם יאכל הוא עצמו. עליו להקדים תמיד את נוחיות אנשיו לנוחיותו הוא. במידה ידועה נראה הדבר כצביעות, כיון שישנם אחרים הדואגים לנוחיותו. אולם האמת היא כי לשם כושר יחידתו הכרחי שכל איש ואיש ירוה את צמאונו, ישביע את רעבונו וינחה מיד לכשהדבר אפשרי. אם המנהיג לא יטפל בזאת, הדבר לא יעשה כראוי. מכאן גם חובתו לטפל בעניינים אלה, כיון שהדבר יעזור להרבות את כושר יחידתו עד המכסימום. המנהיג תופס, ביחס ליחידתו, את אותה העמדה שהמוח תופס ביחס לגוף. הקבלה זו אמנם אינה מדויקת ביותר, אולם ההבדל אינו רב.

כיבוש היצר

חמדנות, עצלות והתמסרות לתאוותיו, אלה הם המומים הגדולים ביותר שיכולים להיות בחייל. כל השלושה מורים על חוסר אומץ-לב מתמיד. יש, כמובן, זמנים, שבהם לא רק מותר אלא גם מוטב לא להקפיד בדברים מסויימים. כשהחייל במסע אפשר להיכח מה טיבו. האיש החומד לשתות מיד כשהוא חש צמא, האיש הנעשה זעף וסרבן בשעה שהוא עיף, האיש אשר הריסון העצמי והמשמעת העצמית שלו נחלשים כשהוא סובל מאמץ גופני — הנו חייל רע. הכלל: קשה לקבוע חוקים מדויקים על האסור והמותר בכל המקרים, והתגובה צריכה להיות מתאימה למקרה הנדון.

קרבות עיר בא"י בחדש ניסן תש"ח

ס י כ ו ם ו ל ק ח

רחוב ברובע ערבי בחיפה.

תכניתית לבין השגת תוצאות מכריעות (ותוצאות מכריעות יכולות לבוא גם זמן ניכר לפני התוצאות הסופיות). יחד עם זאת, צורת השטחים האלה, — דהיינו, עובדת מציאותן של רצועות ישוב ערבי צרות וארוכות, או צירופי „איים“ שונים של שכונות עבריות המקיפות „ערים ישנות“, ערביות בעיקרן, — איפשרו מהירות והחלטיות מיוחדת בהשגת ביותורים של שטחי אויב, או כיתורים סביבם. הן הביתורים והן הכיתורים לא תמיד מוכרחים היו להיות מוגמרים ורצופים „עד הסוף“; לעתים קרובות הספיק כיוון אופרטיבי מכריע של קו הביתור, או משלט טופוגרפי של נקודות-המאחו המכתרות — תמיד בצירופם של שדה-האש „מאריך“ את קו ההתקדמות והשפעת הכיבושים — לבל ימת קווי התנועה הפנימיים של האויב או עורקי התחבורה שלו מבחוץ. דוגמאות לרוב להשפעת גורמים כאלה, ולהשפעת הגומלין שביניהם, ימצא כל מי שמעיין בתשומת-לב על פני מפות חיפה וירושלים (ואף זו של קצוותיה של יפו) אחר מהלך האופרציות של מחציתו השניה של אפריל והשבוע הראשון לחודש מאי.

הלקח, הן של המעשים שבוצעו ע"י שני הצדדים, והן של מה שהזנח ע"י צד זה או אחר, מוכיח ומאשר פעם נוספת את המסקנה: בהיאבקות על הערים לא תיתכן יציבות (אשר בלעדית יחסר גם הבסיס לפעולות תנופה), בלי שתוגשם התבצרות-לעומק, התבצרות אשר תכלול גם את גושי הבניינים וגם את הרחובות החוצים ביניהם, ואשר לא תסתפק רק בשורת הגושים הראשונה או השניה הצופות פני אויב, אלא תשרע עד למרכזים החיוניים של השטח העירוני המוגן. בשים לב לכך שעד כה (אמצע מאי) הופעלו בקרבות העירוניים בארץ רק אמצעי הריסה ופריצה מצומצמים למדי (הן בסוגי כלי הקרב הכבדים, והן בכמויות

קרבות הערים בא"י, בחודש ניסן, חזרו ואישרו כמה מן האמתות הידועות — והחיוניות — של תורת „מלחמת-עיר“; ובמהלכם הובלטו כמה חזיונות וקוים, האופייניים לתנאי הקרב העירוני בעריה של א"י במיוחד.

נתאשרה ההנחה הכללית, שהובעה ב„מערכות“ בסיכום שלב ההתנגשות הראשון, כי משתעבור ההתמודדות מהמצב של פעולות „פגע נסוג“ למדרגה של אופרציות-מלחמה אמתיות על השליטה על שטחים עירוניים — דהיינו, כאשר יסיר „הצד השלישי“ (ובמידה שיסיר) את בלמיו העוצרים והכובלים — יקיץ הקץ גם על אופיה הסטטי, המוחלט כמעט, של מלחמת עיר בא"י, ויפתח הדף של תנועות-תנופה המשנות שינויים דינמיים את מפות השליטה הצבאית-הפוליטית על מרכזיה העירוניים של הארץ*. ההתפתחות הדינמית החדשה היתה עד כה, כמעט בשלימותה, לטובת הצד היהודי (פרט לשבועות מסויימים בהיאבקות המרה והנפתלת על גורלה של צפת היהודית, אשר גם בה הכריעו בינתיים הכח היהודי את כפות המאזניים). תוצאה זאת — ככל גלויי הכרעה אחרים בכל מלחמה — ודאי שלא שיקפה רק את כוחנו אנו, אלא ינקה גם מחולשותינו וטעויותינו של היריב. אך היא משמשת עדות מספקת לטיב יחסי הכוחות בשלב השני של מלחמתנו.

ממדיהם, המצומצמים באופן יחסי, של השטחים העירוניים בארץ-ישראל, איפשרו את קוצר פרקי הזמן שבין התחלת הסתערות

* ראה „מערכות“ חוב' מ"ו-מ"ז, „לאופי ההתנגשויות בערים“.

תיהם), — יש להדגיש הדגשת־יתר את האמת הראשונית הזאת; מה שהספיק לבצורנו היחסי של שטח עירוני מוגן לפני שברעות מעטים, עלול להתגלות כבלתי מספיק לחלוטין כעבור זמן קצר מאוד. ועוד: הוכח עוד יותר ערך המקלטים (החפריים, ואלה שבקומות־קרקע מוגנות ובמרתפים) לחיסון האוכלוסייה לעמידה בפני הרעשות (וז.א. — היפוכו של דבר בהעדרם של אלה) — דברים הנותנים את אותותיהם גם בעמידת חילות־מצב.

כמסקנה כללית אפשר לציין כי, התקדמות בחזית רצופה אינה הכרחית בתנאי קרב עירוני, ואף עשויה להביא לידי אבידות שאינן הכרחיות. דרך ה"מבך־עים", הכנסת הטריזים ופריצת הפרוודורים, הופכת בתנאי העיר לדרך אפשרית ויעילה, הודות לתנאי המחפה ואפשרויות ההתבצרות המהירה החסרים בשטח פתוח. ביחוד מעיד על כך נסיון חיפה. שאלה בפני עצמה היא: האם, ובאיזו מידה תהיה יצירת טריזים כאלה כרוכה — עם הופעת נשק־תגובה רב־עצמה יותר ובמספר כלים ניכר (ובעיקר — נשק ארטילרי) — בסיכון גדול יותר מכפי שהיתה עד כה. אכן, גם בנסיונות החודש האחרון לא מועטה היתה ההעזה שבאחדים מהמביצעים מסוג זה.

הוכח מתוך הנסיון שבשטחים בנויים ניתן להשיג ריתוק ממשי של כוחות האויב (המאפשר את ביצוע הפעולה המכרעת בנקודה אחרת של האיזור) לא כל כך ע"י מכות־אש בלבד, כי אם, בראש וראשונה, ע"י פריצה ותפיסת מאחו במקום אליו רוצים לרתק את תשומת לבו, אשו וכוחותיו של האויב. מכסימום של יומה, תחבולה והעזה טקטית נדרשים לביצוע חדירה ראשונית כזאת (כדוגמה עשוי לשמש ליבוש בית "מרכז־שכונות־המזרח" ברחוב צלאח אל־דין בחיפה — עיין עמ' 29). מכסימום של איתנות הרוח ונכונות לעמידה, בתנאים בלתי אפשריים" נדרשת להחזקה במאחז־רתק כזה עד בוא שעת ההכרעה — ועמה חילוץ חיל־המצב שבאותה נקודת מאחו. אך שלימות ביצוען של משימות כאלו ע"י יחידות קדומניות בקרב־עיר מותנית, בין השאר, בשני גורמים: מתן מנות תחמושת ניכרות לנשק הפרט ולנשק הקיבוצי וחסכון תכליתי וחמור בהוצאתה.

לגבי התנאים בהם נערכו קרבות־העיר בתקופה האחרונה, ראוי לציין שעדיין היו בהם כמה חיוניות שאינם שכיחים ב"מלחמה רגילה". הן בחיפה והן בירושלים עוד נודמנו מצבים שבהם היו חלקי עיר אויבים מחוברים ברחובות בלתי גדורים, המשמשים עורקי תנועה — דבר שהניח אפשרויות של שימוש ברכב משוריין (להפתעה).

פריצה, או אספקה, לתגבורת ולהוצאת פצועים) בדרכים אשר אחרת לא היו באות בחשבון לעבור בהן. לא רק מצב זה של רחובות בלתי חסומים, אלא גם העדרם, או מספרם המועט, של כלי־אש שהיה ביכולתם לפגוע ברכב משוריין ולהכריעו — הקלו, כמובן, על שימוש כזה ברכב־שריון.

ועוד. יש לזכור שאת ערי א"י, מקיפות, בקצוות־יהם, שכונות אשר רק אתמול היו כפרים, ועדיין שטחים פתוחים מבדילים ביניהם לבין עיקר העיר (בענין זה — ראה ב"מערכות" מ"ו—מ"ז עמ' 19). במצב הסטטי של חדשי החורף, השפיע מצב זה על אופי ההתנגשויות בין שלוחות־ישוב יהודיות וערביות כאלה, להבדיל מהתנגשות מובהקת בשטח בנוי. משנפתח פרק ההתקדמויות והכיבושים, נתאפשרו, לגבי שכונות כאלה — הקפות עמוקות דרך השטחים הפתוחים, שלא היה בהם מהאטיות והעמל הרב הכרוכים בכל התקדמות דרך גושי בנין, ולו רק לשם תנועה עוקפת כזאת, כדי לצאת אל עורף האויב; כמובן שהפריצה לתוך שכונה כזו, גם לאחר תנועת עקיפה, מציגה את כל הבעיות של התקפה משטח פתוח על איזור בנוי. הדוגמאות האופייניות ביותר לכך ניתנו בירושלים, בהתקפות על שכונות שייך־ג'ראח וקטמון.

רב הלך לגבי ההכרח בהתבססות מיידית בבניינים נכבשים או נתפסים. קירבתו הרבה של בנין נכבש לאחרים, בהם נמצא, או עלול להימצא, האויב, עושה כאן צורך זה חיוני ביותר, וכל זלזול בו — למשגה שמחירן יקר. על כן חשובה התארגנות מוקדמת מותאמת לכך והבטחת כל הדרוש (בחמרים ובמכשירים) לסתימת הפרצות, והקמת אנשי יריה קודם־כל לעבר האויב, — ואח"כ להגנה היקפית. מתברר שנכון היה הנוהג של חיילות מנוסי מלחמה, אשר בבתי קומות היו מחזיקים את רוב אנשיהם בקומות תחתונות (למנוע אבידות בלתי הכרחיות מפגזי אויב, ולאפשר מכסימום התנגדות לנסינות פריצה), ואילו למעלה היו מסתפקים בעמדות תצפית ובעמדות־אש לאותם הכלים אשר משם היתה פעולתם יעילה יותר (לפי טווח־האש שלהם ולפי מסלול התעופה של כליהם).

לכסוף, התבלט שוב ערכו העוצר של רחוב, במידה שהוא חוצה את קוי ההתקדמות. (דוגמה אופיינית לכך, ניתנה, לזמן מה, ברחוב סטנטון בחיפה). ואת — גם בשל עצם המרחק בין בית לבית, המצריך זינוק דרך שטח פתוח לחלוטין, וגם בגלל האפשרות של אש אנפילדית לאורך הרחוב כולו.

עמדה ערבית מבוצרת ביפו
(צולם ביום כניסת כוחותינו לעיר)

פגיעה בלתי הכרחית באוכלוסיה האזרחית ולהבהרת המצב לאמיתו ללוחמי האויב.

הלילה מכביד באופן מיוחד על התקדמות ותנופת־קרב בשטח עירוני התפוס בידי האויב. עם זאת — הוא הצופן פרס לפלגות חודרות נועזות, הבוטחות בכוחן. התבלט כושר הקרב (הטקטי והנפשי) אשר סיגלו לעצמם חילותינו בייזום פעולות תנופה בלילה.

במערכה הערבית בלטו, ברוב המקרים, חולשות הפיקוד והארגון; נתאשר החזיון של דבקות נלהבת בשלב ראשון של ההתנגשות, המגיעה לעתים לידי השתוללות כמעט (ביחוד — במה שנוגע לאש) — ושל התרופפות נפשית לאחר שעות של מתיחות וחוסר הכרעה לטובתם. עם זאת נתגלו גם מקרים מפורשים של התארגנות־מחדש, התקפות־נגד נישנות וחוזרות, ועקשנות. בכמה מקרים נלחמו קבוצות ערבים בעקשנות עד הסוף, שעה שנתפסו במצבים של „חוסר ברירה“, בבניינים שאי־אפשר היה להסיר תלק מהם. פרשה בפני עצמה הם המקרים (בחיפה, בשיד־ג'ראח ועוד) של צלפים הנשארים בקומות עליה של בניינים נכבשים ומוסיפים לסכן, למשך שעות, את הנעים מסביב לבניינים (ואף בתוכם). אין להפריד מן התמונה הכללית של המערכת הערבית בערים את החזיון החוזר ונשנה של מפקדים ראשיים, המתרחקים מאזורי הקרב ומקדימים לנטוש את העיר, תוך טענה (אמיתית או כוזבת) של „הבאת תגבורת“. היחידות היהודיות השתמשו (ביחוד בחיפה) בנסיון החדשים של תגרות־עיר וכיבושי בתים. מבחינה זו מילאו חדשי הדמים של תש״ח תפקיד של „אסכולת קרב“ שעלתה לא בזול, אך הכשירה את היכולת שנתגלתה. משימות לרוב, אשר בכל צבא תקין היו נמסרות לכלי־הקרב הכבדים (ארטילריים

בקרבות העיר המתנהלים בשטחים בנויים בצפיפות, נתאפשרה (ביחוד בחיפה) יזמה רבה להמצאות טכניות שונות לפגיעה באויב מטוחים לא ארוכים, ואף בטוחים של מגע פיזי כמעט; לא זו בלבד שתנאים אלה איפשרו תחבולות מסוג טכני כזה, אלא גם הפכוה לצורך חיוני. התנאים הטופ־גרפיים של כמה מערי הארץ (מדרוגות תלולים ביותר), אף הם פתחו פתח לתחבולות שונות ביותר. קיצורו של דבר: אמנות־הקרב בשטח עירוני הגיעה בניסן־אייר תש״ח, לרמה שטרם טופחה בדומה לה בהתנגשויות קודמות בערי ארץ־ישראל. אולם במידה שתבוא התמודדות נוספת ומוגברת, — היא עלולה להביא בעטיה גורמים נוספים של עצמת־אש וכוח־פגיעה, אשר יהיה בהם כדי לשנות בהרבה את תנאי הקרב בעיר ולהצריך אמצעי־נגד טכניים, סיגול הצורות הטקטיות ואימוץ כושר ההתבצרות.

* *

הן בשלב של התקדמות דרך גושי בניינים רצופים, והן בפרק של ההתבססות בבתים כבושים ממלאת תפקיד לא קטן הטכניקה של פריצת קירות ותקרות. בתורת אמצעי פורץ, בשלב ההת־קדמות, נודע הערך העיקרי למטען־הנפץ, המאפשר מעבר מבית למשנהו שלא דרך הרחוב הנתון לאש, כי אם בהסתר ובהפתעה מכסימאליים. בהתבססות מופיע מיד הצורך בהבטחת דרכי מעבר פנימיים, בלתי גלויים לאש האויב — ולשם כך נפרצים קירות פנימיים ותקרות־רצפות. בתנאי העיר מתווספים על א־ההפירה, שקיא כלי צידו ההכרחי של החייל — גם המכוש והכשיל. ההתבססות בבתי קראשון — ומה גם בבניינים מבודדים כמעט, בנקודות המאחו „נתקעו“ בתוך מערך האויב — מחייבת את קיומה־למעשה של ההלכה: מנות־ברזל של מזון ומימיות לכל אדם. ליקויים „פעוטים“ בשטח זה גורמים סבל אכזרי ומתישים את הכוחות ברגעים מכריעים. החגור — הוא בן לוויה הכרחי לבשק. הוכחה חשיבותו העצומה של הקשר. תיאום כולל של הפעולות (וביחוד — לקטעים קדומניים) כמעט ולא יתכן בלי האלחוט. בהעדרו ובהפגעו של זה — חיוני ביותר תפקידם של הרצים המאומנים ויודעי הדרכים. אותות היד, דגלי־היכר על בניינים כבושים וכיבוז, משמשים צרכים טקטיים, אורגניים ופסיכולוגיים.

בתנאי העיר יכול הרמקול לשמש, לעתים, גם כאמצעי־קשר עם פלגה מנותקת. אך בראש וראשונה רב ערכו בהופעותיו כלפי האויב: למניעת

מוגבלות, — מקרים שנסתיימו בהצלחה. אך ודאי שהעזה כזו מוצדקת רק לעתים רחוקות. נתגלה מהרבה החשיבות של הכרה מפורשת, קודמת, של השטחים הבנויים ע"י אנשי היחידות, או מרביתן. עובדת היותנו „בבית” — הן בערי הארץ והן ביתר שטחיה — הופכת גורם חיוני של כושר טקטי.

הריכוז הנפשי של לוחמי יחידות ההגנה במלוי משימתם השתקף בהתנהגות הפצועים, אשר הפתיעו את חבריהם ואת אנשי השירות הרפואי באיתנותם וריסונם העצמי.

נתאשר כי פעולות-תנופה בעיר מצריכות כוחות-הלם בגילים צעירים, פחות או יותר, ובעלי אופי מחושל ביותר.

ואחרים), נעשו במערכתנו בכוחו של האיש בעל-הנכונות והמאומן, ובכוחה של התכנית התכליתית, — על אף דלותם היחסית של האמצעים שהופעלו וההכרח להשתמש בסידורי מניה וביה. אין ספק שהאבידות בקרבות-עיר יכלו להיות בשלב זה קטנות עוד יותר, לו היה בידי הלוחם היהודי כל מכלול האמצעים הנחשב להכרחי לצבאות הפועלים בתנאים דומים. עם זאת, על אף הכאב הכרוך באבידות שסבלנו, אין להתעלם ממיעוטן המפתיע במסגרת המושגים הצבאיים המקובלים, ונוכח היקף ההישגים, הזכות — למתכננים, למפקדים, למבצעים הנעוזים המעטים אשר חסכו דם חבריהם.

במצבים מתוחים ביותר אירעו מקרים של הפעלת קבוצות אנשים בעלות אימון מועט — תוך הדרכה מוקפדת של מפקדים מנוסים לאותן משימות

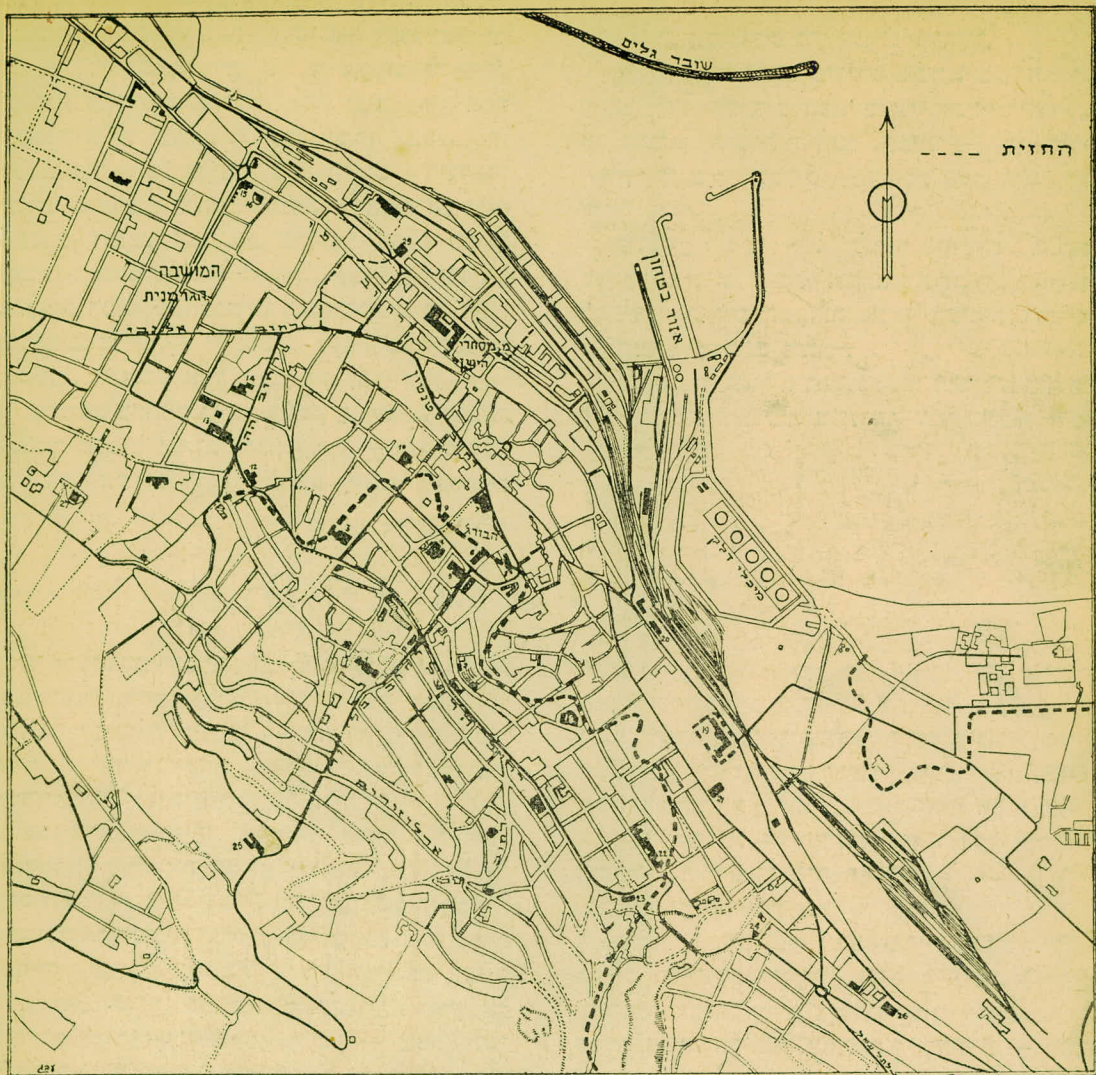
ה ק ר ב ע ל ח י פ ה

יאהוד — במרכז; וחליסה — במזרח). שלושת הגורים הללו היו נמצאים, לאחר ביתור כזה, משוללי יכולת לפעולה תוקפנית. הילוצה של חיפה העברית היה, לפי תכנית זאת, הופך ממילא להשתלטות על העיר בכללה; יחד עם זאת, הבטיחה התכנית את החזרתם של החיים התקינים למרכז המסחרי היהודי שבעיר בהקדם המכסימאלי.

ביצוע שתי המטרות הנ"ל (כלפי הבורג' וואדני רושמיה) נתאפשר ע"י מכות קונצנטריות. בחזית ואדירושמיה התבטאו אלה בפריצה מצד בית-התעשייה אל רחוב צלאח-אל-דין — מזה, והחזית דירות מעבר תל-עמל ונוה-שאנן היהודית — מזה. בגיזרת הבורג' — בהתקדמות לאורך רח. הבורג' אל מקום פגישתו ברחוב סטנטון וכיבוש בנין מרכז הטלפונים — מזה, וכיבוש בית-חורי (משרדי הנהלת הרכבות) והשתלטות על מדרגות הנביאים עד לרחוב סטנטון — מזה. לגבי העורק השני הובאה בחשבון גם תנועת מפגש עם הכוחות המתקדמים ועולים מהמרכז המסחרי החדש. בקטעי החזית שבין עורקי ההתקדמות נדרשו רק פעולות עצירה, או התקדמות מוגבלת, למשיכת כוחות-האויב וריתוקם. גורל שלרשת ה„גורים” עמד להחתיך ממילא ע"י שתי האופרות ציות העיקריות. בהתאם לכך, רוכזו כוחות-ההלם העיקריים לביצוע שני הביתורים הנ"ל, ואלו גזרות-הביניים נועדו בעיקר לכוחות-משמר. אמנם, נמסרה ליחידת חיל-שדה פעולת ריתוק אחת, בעלת ערך מכריע — הכוונה לכיבושו של בית ועד-

הקרב על חיפה, 22—21 באפריל 1948, התנהל כקרב-מגן על השטחים היהודיים של העיר ועל עורקי התחבורה ביניהם — מזרחה, ולעיר התחתית, — והפך לקרב-תנופה שתוצאותיו צריכות היו להבטיח מעמד-שליטה על העיר והנמל.

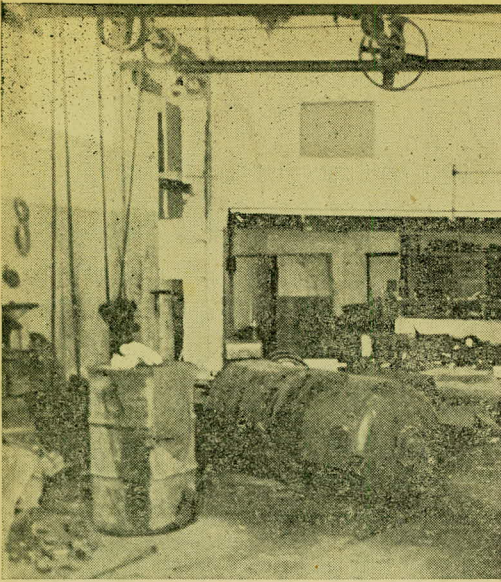
ההפתעה שבהחלטת הבריטים לפנות את חיפה המרכזית והמזרחית הטילה מעמסה כבדה על ה-פיקוד העברי, אשר נאלץ לסגל מניה-יוביה תכניות לפעולה אופרטיבית מكرעת, בלי שתהא בידו שהות לעריכת הכוחות. הישגותם של הבריטים בחיפה המערבית (הרה-הכרמל המערבי והצרפתי, הדרך אל המושבה הגרמנית ולאורכה, ומשם — לנמל), הגבילה את זירת-ההתמודדות מעבר צפון-מערב. מיד עם צאת הכוחות הבריטיים מבנייני-המשלט שהוחזקו על ידם לאורך גבולו של הדר-הכרמל, ומאלה שממול לו, בפאתו הקדמית של השטח הערבי, החלה התקפת-אש ערבית, אשר נתכוונה לסתום לגמרי את שני עורקי-התחבורה העיקריים של הדר-הכרמל: את דרך הבורג', המובילה אל המרכז המסחרי החדש והישן והנמל, ואת דרך גשר-רושמיה, המובילה אל הקריות ויגור. החלטת הפיקוד היהודי היתה: לפתוח, ולהבטיח, את התחבורה היהודית שבשני עורקים חיוניים אלה; ולשם כך להשתלט עליהם למלא אורכם; עצם המשימה הזאת היתה ממילא כרוכה בביתורה המוחלטת של חיפה הערבית לשלושה גורים (ואדי ניסנאס והרחובות שמתחתיו — במערב; העיר הישנה ושוק ואדי-סאליב וארד-אל-

1. התכנון העברי.
2. האמפיתיאטרון.
3. קולנוע, ארמון.
4. בית המשפט.
5. בנין העיריה.
6. בית הממשלה.
7. מרכז הטלפונים.
8. ביי"ס ערבי. (בראש הבורג).
9. בנין משטרת הדריהכרמל.
10. בית חורב.
11. ביהכ"נ, "הדרת קדש".
12. קולג' אנגלי לנערות.
13. בנין I. P. C.
14. ביי"ס ערבי ובי"ח.
15. בנין חברת "של".
16. תחנת "אגד".
17. תחנת המשטרה המערבית.
18. שוק תלפיות.
19. הטחנות הגדולות.
20. תחנת הרכבת המזרחית.
21. בייח"ר ערבי לסיגריות.
22. הבתי"ס המשותפים.
23. בית התעשייה.
24. בית ועד שכונות המזרח הערביות.
25. ביה"ח רוטשילד.
26. בייח"ר ערבי לסיגריות.
27. קבר עבאטיאפנדי.

המשבש, מבעוד זמן, את מערכות האויב. שתי שעות היו הקובעות בפתיחתה של ההתקפה היהודית: כיבושו של הבית הנ"ל ברחוב צלאח אל-דין (שנצטרף אליו תחילה גם כיבוש "הבית החצירעגול" שלידי באותו הרחוב, ע"י כוח שבא מכיוון תל-עמל — אך אח"כ לא נתגלתה היכולת

שכונות-המזרח הערביות (הקרוי לעתים קרובות, בטעות, בשם "בית הנג'אדה") שברחוב צלאח אל-דין, אשר בוצע שעות רבות לפני התחלת ההתקפה היהודית הכללית, ומילא (מבחינה טופוגרפית — אך גם בהשפעתו הטקטית והפסיכולוגית על המערך הכללי של כוחות-האויב) את התפקיד של טריו,

פצצת־חבית — מסוג זה שהשתמשו בו הערבים נגד בית „סולל־בונה“ בחיפה — באחד מבתי־המלאכה הערביים לנשק. (השווה את הקוטר לפי החבית העומדת לידה)

חות היורדים מהדר־הכרמל לבין הפלגות שעלו מעבר המרכז־המסחרי החדש — כבר הושג פדיעבד ביתורו של השטח הערבי, ע"י רציפות אזורי־האש והתצפית של הכוחות היהודיים. ואכן, לבסוף אירעה גם הפגישה בין היורדים והעולים — סמוך לפינת רחוב אלנבי וסטנטון.

עוד לפני כן, בתוקף ההתקדמות בבורג, נחלץ מרכז הטלפונים מהאיום שמא יהרסוהו ריכוזים ערביים.

באופן מקביל למהלך־הפעולות בגיזרה המרכזית התפתחו פני־הדברים בגיזרה המזרחית. בד בבד עם מתן סיוע האש מבית־התעשיה, שבמורד רחוב הרצל, ומהבתים־המשותפים שבקצה רחוב ברזילי, למחלקה הנצורה בבית ועד־שכונת־המזרח, שליד עקול הכביש העובר על גשר וואד־רושמייה, — נשלחו מדי פעם־בפעם מכוניות־שריון להוצאת פצו"ר עים ולהבאת תחמושת. כן נערכו נסיונות חדיקה מתל־עמל, על מנת להגיע לבית ולחלץ את המחזיקים בו. ה"משבר" בהתקפות הערביות בא בשעות הערב הרעשת הלילה ורישומה על הכוחות הערביים, אף היא סייעה לאפשר לחיל־המצב שבבית את ההחזקה בו — על אף תנאי המחסור בתחמושת, הצמא וחוסר מחסה הראוי לשמו, ועל אף העובדה שרובם של אנשי המחלקה, שנשארו בחיים, היו פצועים. בשעות הבוקר, משתחלה התקדמות־סריקה מצד נוה־שאנן,

להחזיק בו), וההרעשה המרוכזת, ביחוד זו שבכלי־ידיה בעלי מסלול־תעופה תלול, על האזורים הערביים שהחלה בשעה 01.00. עד להתחלתה של זו היתה הפעולה העיקרית, שמתוך תחום השטח היה־ודי, — מתן אש־מחפה אינטנסיבית (אבטומטית ותלולה) לפלגת־הטריו שברחוב צלאח אל־דין. בעקבות ההרעשה ובחיפוייה (הטקטי והצלילי) החלה ההתקפה בגיזרה המרכזית, נפרצו מיכשולים רא־שונים, נכבש בית־חורי, החלה ההתקדמות במורד הדר־הכרמל, דרך גושני בניינים שבידי הערבים, ע"י קולנוע „מאי" ומעבר לו — של הכוחות שהוטל עליהם להשתלט על הבורג. כיבושו המהיר של בית־חורי נתאפשר, במידה רבה, תודות לפעולות כוחות־ההגנה בימים שקדמו להתקפה, בפינתו הצפון־מערבית של הדר־הכרמל: כיבושם, תוך קרב קשה, של הבתים מס' 17, 19 ו־21 שבמדרגות־הנביאים. בדרך כלל, יש לציין שהפעילות המתמדת של כוחות־ההגנה בשבועות שלפני ההכרעה בחזית הדר־הכרמל אשר התבטאה בהשתלטות, מדי־פעם, על בית־אויב נוסף (לבצרון קו־המגן או כמשל־ההרעשה בעתיד) — היא שאיפשרה גם את ההחזקה בלשון־השטח הצרה שבמזרחה של חיפה, עד לנגריית הכרמל בארד־אליאהוד — ו"לשון" זו היא ששימשה בסיס לקרבות ההכרעה שנערכו ב־21 וב־22 באפריל. במובן זה לא היתה תוצאת הקרבות בגדר דבר פתאומי, מאחר שהוכשרה ע"י עמל־קרב ממושך, אם גם לא מצא לעצמו שיקוף־דרמטי בעתונות ובציבור. לאחר שביית־חורי נכבש בהסתערות, ניסו כוחות ערביים שממערב לו (ברחוב מוחלס וואדי־ניסנאס) לכבוש חזרה בהתקפה נגדית, — אולם נעצרו ע"י היהודים בגבול שטח הבניינים והגינות שסביב בנין הנהלת־הרכבת. על אף תנאי קרב־הלילה, בתוך בתים שחדריהם ומעבריהם לא היו מוכרים לאנשינו, ועל אף גושי־הבניין־הערביים הצפופים, על סימטאותיהם וחצרותיהם הצרים וכוורות חדרי־המגורים והחלונות, — הגיעו הכוחות שפעלו לאורך הבורג, ואלה שכבשו את בית־חורי, בשעה 0600, לערך, עד לקו של רחוב סטנטון (בבית־חורי נמשכה עוד פעולת מספר צלפים־ערביים, אך זו כבר לא יכלה למנוע את עובדת כיבוש השטח המשתרע ממנו ועד לרחוב סטנטון).

עצם עובדת הגיעם של שני הכוחות הנ"ל מן הבורג ומבית חורי עד לרחוב סטנטון (והתחברותם זה עם זה), כבר הציתה, ממילא, את חיפה התחתית, הערבית, לשינים ובידה את ואדי־ניסנאס, ואף כי טרם הוקם מגע פיזי בין הכו-

התקדמות אשר נקתה את כל השטח הערבי שבמעלה חליסה, — הוסר האיום של כיבוש הבית חזרה ע"י הערבים, אך הוצאת חיל-המצב לא נתאפשרה אלא בשעות מאוחרות של אחר-הצהרים לאחר שהכוחות הסורקים עברו את קו רחוב צלאח אל-דין.

לגופו של דבר, הוכרע הקרב כבר בשעות הבוקר. התחדשות התחבורה דרך הבורג' אל העיר-התחתית העידה על כך עדות חותכת. הערבים שבואדי-ניס נאס היו מבודדים, ולא היה להם מוצא, אלא הסתל-קות דרך המושבה הגרמנית, תוך מסירת נשקם לצבא הבריטי (לפחות — לפי הנוסחה הרשמית). לאחר זאת היה התפקיד בואדי ניסנאס לא של כיבוש אלא של תפיסת השטח וארגונו. ההתנגדות העיקרית בחליסה כבר נשברה. המעוזים המבוצרים של הערבים, שבאיזור השוק הערבי, הוכו מכה פסיכולוגית מכרעת (עקב ההרעשה, והידיעות על ההכרעה לטובת היהודים בשליטה על עורקי התחבורה הראשיים). מחשש כיתור מלא ע"י יהודים הסתלקה משם, בהקדם, מפקדת-הכנופיות בעצמה, והתושבים החלו זורמים החוצה דרך מחסומי-הצבא, ובעיקר דרך שטח הנמל, ומשם — אל הסירות. ההתקדמות היהודית נמשכה בהתמדה ובשיטתיות ברוב הגזרות, אך לא יכלה, כמובן, להספיק ולהקיף את העיר כולה לפני עיבור שעות רבות. המשא ומתן, בתיווך בריטי, שהחל אחה"צ לא היה אלא תוצאת הודאה בעובדות שכבר נוצרו. המשך ההתקדמות, ואש שהוטחה מדי פעם ע"י היהודים, שימשו גורם מדרבן לקצב המשאומתן ולסיכומו.

* *

קרב-חיפה לא ימנה אולי עם קרבות העיר הגדולים, שבהיסטוריה הצבאית, אך במלחמה על ארץ-ישראל הריהו מהווה, עד כה, — בצידה של פעולת "נחשון" — את אחת משתי המערכות המרורים כזות אשר קבעו, קביעה מכרעת ועטירת-תוצאות, את מהלך "השלב השני" במלחמתנו (יש להדגיש — "מערכות מרוכזות": כי גורם ראשון, מכריע בהתפתחות שב"שלב השני" היו חדשי עמידתה הרב-לתי-נפרצת של שרשרת ישובי-הספר לאורך הגבולות של הארץ כולה באזוריה היהודיים). קרב-חיפה לא יכול היה להביא לאותן התוצאות שהביא אלמלא נצטרפו בו ארבעה גורמים:

א. התושיה של הפיקוד העברי, תוך שליטה מלאה בתנאיה המיוחדים של חיפה — על סביבתה — ועיבוד מוקדם של תכניות לקראת מצבים-צפויים

שונים לפתרון בעיות אופרטיביות שעמדו בפני ההגנה-העברית באותו מצב אשר קדם להפיכתה של חיפה לאחד ממעוזיה לעתיד-לבוא של המדינה העברית.

ב. הגמישות, הנכונות והכשרון לאימפרוביזציה אופרטיבית אשר גילו הפיקוד והיחידות הנתונות לרשותו משבאה ההפתעה שבפינוי הבריטי החדלקי — ועמם הצורך לסיגול מהיר ומידי של תכניות חדשות.

ג. הפעילות המתמדת של כוחות ההגנה במשך חדשי ההתמודדות על חיפה, — פעילות הן בהיאבקות על עמדות-משלט והן בהסתגלות ובתחבולות בשטחים טקטיים וטכניים.

ד. נכונות הקרב, והכרת גורליות המערכה, של אנשי כוחות ההגנה — וההתמכרות לתפקיד מצד מפקדי יחידות-המשנה האחראים למשימות.

מובן שהתפיסה האופרטיבית של הקרב על חיפה לא נצטמצמה בתחומי אותן הגיזרות שמצאו כאן את ציונן. כי נוסף לכך נחסמו בפני האויב עורקי תחבורה ותגבורת, חופו דרכי הגישה אל שלוחותיה העבריות של העיר, הובטח הר הכרמל — עומק העורף האופרטיבי של העיר, וכן בוצעו פעולות ריתוק נגד מקורות התגבורת הערבית.

הנהלת הקרב לא הצריכה את הפעלת הרורב האופרטיבי שעמד לרשות הפיקוד ואשר שימש לתפקידים שונים לאחר שהושגה ההכרעה. רשימת הגורמים שצרו את צורת הקרב על חיפה לא תהיה מלאה, אם לא תובאנה בחשבון כמה מן החולשות של היריב הערבי, אשר קיצרו, ללא ספק, את הזמן שנדרש להשגת ההכרעה.

נוכחותו של "הצד השלישי" היוותה, במידת מה, בלם-אופרטיבי אשר מצד אחד מנע פעולות בעומק, או הפעלת אש לעבר האזורים בהם חנו הבריטים, ומצד שני, — קיים מתיחות ידועה (שינקה מנסיון חדשים עברו), כל זמן שלא נתחווירו כוונותיו האמיתיות של אותו צד. לעמדה זו, ממנו ינקה מתיחות זאת, ניתן אישור קצר, — אך נמרץ ורב פגיעה — בהרעשת העמדות שבבית-התעשייה ע"י תותחים בריטיים בני 6 ליטראות, בה נפל סגן מפקד גדוד החי"ש אשר ניצח על הפעולות בואדי רושמייה.

חשיבותו האיסטרטגית והמדינית של כיבוש חיפה עוד תתברר לנו בהמשך הימים. ערכו — כדוגמה לכושר-הקרב-הפיקוד של צבא העם היהודי — כבר ברור לכל, והפך נכס ברזל בתולדותיה של ההגנה העברית.

הבית מעבר לגשר ואדירושמיה

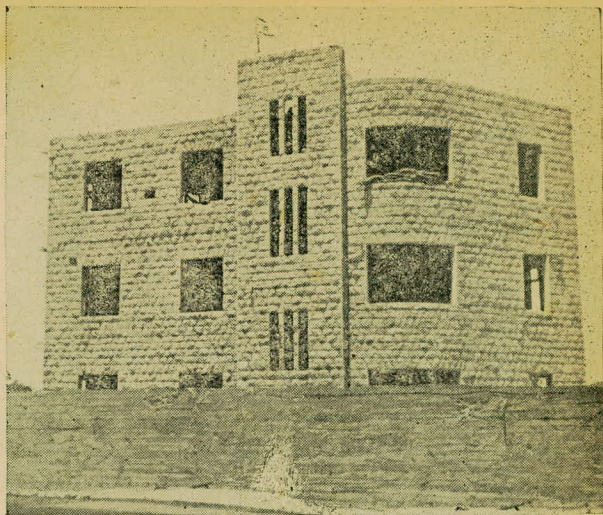
מכשיר-האלחוט והחובש — בשניה. הידיעות המוקדמות על הבנין והפרצה בגדר-המגן שלפניו לא היו מדויקות. במשוריינים שהסיעום היו הדלתות מאחור וע"י הנהג. תכנית המסע הניחה שמשוריינין אחד יגש, באחוריו אל הפרצה שבגדר-המגן שלפני הבית (גדר-בטון — 3 מ' גובהה שהוקמה ע"י המגינים הערבים לאחר נסיונו של לח"י לפוצץ את הבנין). והאנשים שבו יעברו מדלת המשוריינין דרך הפירצה, אל פנים הבית, — אם יתגלו קשיים בכניסה לבנין מעברו המזרחי-דרומי; כניסה מכיוון זה היתה רצויה יותר, לפי שפריצה מכאן לא היתה מקשה על חיפוי האש מבנין התעשייה.

הפירצה שבקיר המגן נראתה יפה מבית-התעשייה. כפי שצויין, נסעו במכונית הראשונה שתי כיתות והד"מ. הכיתה הראשונה קיבלה הוראה לתפוס את הגג וקומה ג'. מיד אחריה תיכנס הכיתה השניה ותתפוס את קומה א' וקומה ב'. הכיתה השלישית עם הסגן תשאר במשוריינין, כי הכוח הנ"ל צריך ממילא להספיק למילוי משימת הפריצה, ותפקידה יהא לסייע לכוח הפורץ או לחלץ אותו במקרה של הסתבכות המצב. משתתפוסנה שתי הכיתות הנ"ל את הבנין תחפנה באשן על כניסת הכיתה השלישית אליו. אך משנתקרבו לבנין הוברר

פקודת המבצע, שנתקבלה ממטה הפלוגה ביום ד', 21.4.48, שעתים לפני היציאה שנקבעה ל-1230, הורתה לתפוס את בית ועדה-השכונות-הערביות שברחוב צלאח אל-דין — בית שחלש על גשר ואדירושמיה והכביש העובר אליו — להחזיק בו, ולצלוף על כל אויב שייראה בשטח. בית-התעשייה נקבע לבסיס היציאה. מחלקה נוספת, שתצא מתל-עמל לתפוס את הבנין החצי-עגול שמשמאל לבית ועדה-השכונות, תסייע בלחצה למחלקה שתפעל מבית ועדה-השכונות. כוחות-האויב היו מפורזים וערוכים סביב. כוחותינו היו מצויים בקריה-עמדות שהשתרע מבית-התעשייה ועד לבתי-המשתופים, ועמדות אלה השתתפו בקרב על הבנין. כוחות האויב היו — בחליסה הערבית, בארד-אלי-אהוד ובכל בתי הסביבה עד לפסי-הרכבת.

המחלקה מנתה 31 איש, שצוידו לפעולה זו ב-2 מקלעני ברן, 9 מחסניות לכלי, 15 רובים, 50 כדור לאישי, ובערך כמספר הזה תת-מקלעי סטן ותומפסון, 2 רימונים לאישי, ומכשיר אלחוט. בצויד שלקחו אתם האנשים חסרו מימיות, פרט לזו של החובש, וכן מזון כלשהו, אף לא מנות-ברזל. המחלקה נשאה עמה גם הבילות רימונים-כבדים, — חומר נפץ לפריצת דלתות. 2 כיתות, עם הד"מ, יצאו במכונית-משוריינית אחת, והכיתה השלישית, עם הסגן,

עם הכניסה לבניין פתחו הערבים באש מן הבתים שממזרח ומצפון-מזרח — ממרחק 30 מ', ומחליסה — ממרחק 150 מ'. האש שנתכה עתה על הבניין היתה חזקה מאוד. מיריות אלה נפגעו עוד שני אנשים, והפצוץ עים רוכזו בחלקו התחתון של חדר-המדרגות, ליד הפתח. מכיוונים 1 ו-2 היה השטח הבנוי, התפוס ע"י האויב — קרוב עד מאוד; ובעוד שמצדדים אחרים היתה תצפית, — הרי כאן הבדילו רק מטרים בודדים בין עמדות המחלקה לאלו של האויב והיה מקום לחשוש להתפרצותו לקומת-הקרקע והשתלטותו עליה. ניתנה עלי-כן הוראה לתפוס את הקירות א' וב'. מיד לאחר שאנשינו תפסו את החדר הוטלו לתוכו רימונים מעבר למדרגות ופצעו אחדים מאנשינו, והיה הכרח לפנותו. אנשינו חזרו לחדר-המדרגות וחולקו בחדר ה', ואחד מהם הוצב ליד פתח הבניין. במשך שעה ומחצה חזר וניסה האויב לגשת לחדר, והטיל רימוניו ללא הפסקה. האנשים שבקומה השנייה והשלישית הטילו רימונים לחצר; חדר-המדרגות שימש תחילה כעמדת הפיקוד וכן מקום-ריכוז לפצועים; רימון שהטילו הערבים מבעד לחלון (ב) התגלגל אל בין הפצועים אך הוטל חזרה בעוד זמן ע"י ה"מ. מ. והתפוצץ בחלון (א). לאחר זאת הועברו הפצועים לחדר ג' שהיה המקום הבטוח ביותר בבניין. ה"מ. מ. עבר לנקודה 1 ושם שהה כל זמן הפעולה. התנועה על פני המדרגות היתה כרוכה בסכנה, לפי שהאש שבאה דרך החלונות כיסתה אותם לגמרי.

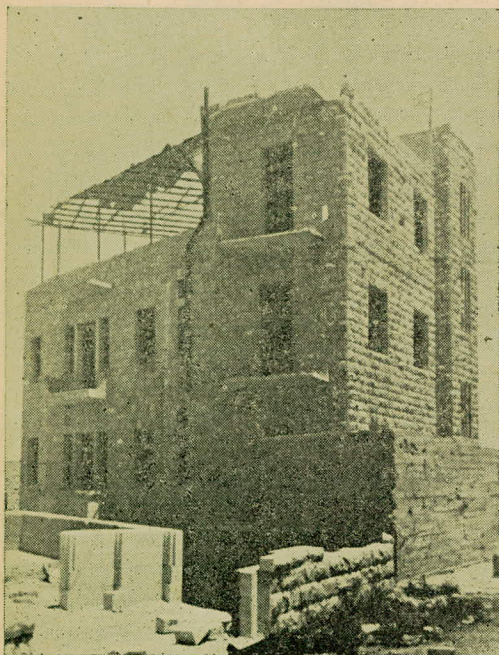

בית ועד-השכונות-הערביות, מבט מלפנים

שלא יתכן מעבר מצד זה, הואיל ולרוחב הגדר ישנן מדרגות, והגדר בפינה זאת גבוהה יותר ואינה מאפשרת מעבר מהיר.

היה איפוא הכרח לתפוס את הבניינים שבהמשך הרחוב. אח"כ עברו הכיתות לאורך הקירות והחצרות ונכנסו לבנין כשאש חזקה ניתכת עליהן מעבר הרחוב. המשורייני חפץ על הפתח ואיפשר את כניסת האנשים לבניין. מהבניין שממולו לא הופעלה כל אש, כי הכניסה בוצעה עוד טרם נתרכזו כוחות-אויב ניכרים בבתים הסמוכים. ה"מ. מ. קפץ למשורייני השני ופקד על העברת האנשים שבו לבניין; בעת הירידה נפצע אחד מהם, אך הספיק לקפוץ חזרה למשורייני שהחזירו עמו. בבית פנימה נתקלו הפורצים בהתנגדותם של שנים-שלושה ערבים, והתפתח קרב פנים אל פנים. שעה שראשוני האנשים נכנסו לבניין נפגע אחד ה"מ. כ. מרסיסירימון, ומת לאחר מכן. בחזר שני נהרג ביריות. כמה אנשים נוספים נפגעו פגיעות קלות. נגד הערבים שהתרכזו בקומה ב' הופעלו רימונים — והם נפלו הרוגים מן הקומה השנייה. יש לציין שאחד מהם ישב על אדן אחד החלונות של קומה ב' וכיון את יריותיו בקור-רוח עד שנורה ונפל. בזה נסתיימה ההתגברות על הכוח שבפנים הבניין, והכיתה הפורצת תפסה את הקומה השלישית. המחלקה שלטה עתה על הבניין כולו, אך את הגג היה הכרח לפנות מיד הואיל ומחליסה, הגבוהה ממנו, כיסוהו בכדורים.

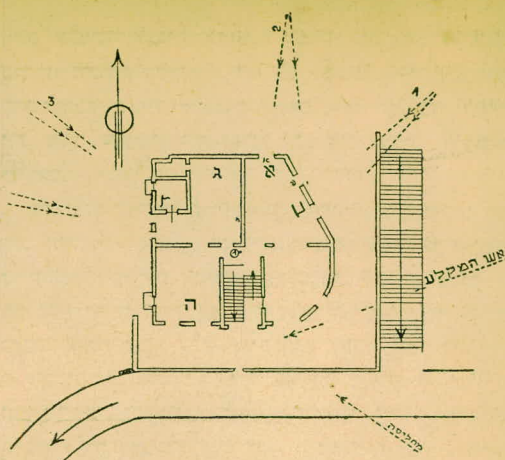
רוב הפעולות נתרכזו אחר-כך בקומה הראשונה. כמה מן המחיצות שבין החדרים נהרסו בזמן ע"י פצצת-החבית שהטיל לח"י. הבית כולו היה פרוץ ומפולש, ועל כן היתה קומה א' השטח הקשה ביותר, לפי שהיה הכרח להחזיק בו כוח מסויים כדי למנוע פריצה פנימה מצד האויב.

הבית, מבט ממערב

אחת, שראתה מרחוק את הנעשה בבית ועדהשכונות, להגיע לשם במשוריינים — אך לא הצליחו להוריד את האנשים, והם עברו לבית־התעשייה. שתי הכיתות האחרות חזרו לתל־עמל, שדרך הנסיגה אליה היתה מובטחת יותר. התקפות הערבים על בית ועדהשכונות נמשכו עד לשעות הערב. המצב היה קשה ביותר. כבר הוצאו מרבית הרימונים והתחמושת; אנשי המחלקה הסתגלו לאיטם למצב, וירו בעיקר מצדו המערבי של הבנין ומהקומות העליונות. ה־מ.מ. הסביר למטה־הפעולות שאין ביכולתו לראות את הנעשה ממזרח וכי אין בכוחו לשלוט על השטח שמצפון; אש־האויב נמשכה ללא חשך, והוא ביקש פקודת פינוי או לפחות את הוצאת הפצועים, שמצבם היה קשה ללא אפשרות של הגשת עזרה. ה־מ.מ. שקל בדעתו שאין כל סיכויים לצאת מאיזור הקרב אלא בשעות החשיכה. לפנות־ערב היה מצב התחמושת והריי מונים רע כל כך שניתנה הוראה לא לירות כלל, וריי מונים להטיל רק לפי פקודה.

הפיקוד אישר את הפינוי. אך נשאלה השאלה: כיצד? העצה היחידה היתה — במשוריינים. עד לשעת־הצות ניסו כמה פעמים להוציא את המחלקה במשוריינים. אך משהיה המשוריין יוצא מבית־התעשייה היה נתקל באש־ תופת מעמדות האויב שבעיקול הכביש. בדרכם זו נפגעו כמה משוריינים. אחד ניצת מכדור זוהר, בשני ניצת טנק־הבנזין וכדומה. לבסוף שוב שלחו 4 משוריינים ומשר הגיעו אלה לבניין נאלצו למהר ולצאת מגיהינוס־האש כדי לחלץ עצמם, ולא היתה כל אפשרות להסתייע בהם.

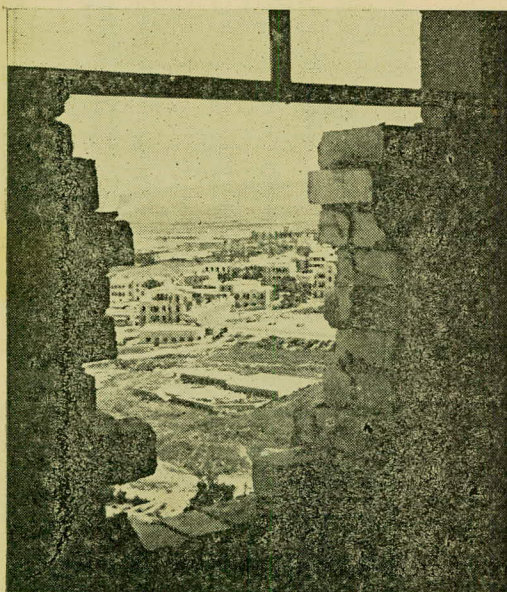

תחת קומה א'.

1 — בחדר המדרגות — מקום הפיקוד וריכוז הפצועים

הקשר עם הקומות העליונות קויים באמצעות הדיבור בלבד. מכשיר האלחוט עבד להפליא, ושימש קשר יחיד עם מטה הפעולה. היה על־כן הכרח לשמרו כעל בבת־ העין, והוקצה לו מקום ליד ה־מ.מ. התקפת־האש הכבדה נמשכה, וכמעט ואי־אפשר היה להרים את הראש. אחרי כל מטח־אש היו נופלים רימונים, בעיקר באגפו המזרחי של הבנין. לירות כמעט והיה בלתי אפשרי, מאחר שכל הרמת ראש היתה גוררת אחריה מטח מכון של לירות אויב, והאפשרות היחידה היתה להשתמש ברימונים. כאשר ניסה מ.כ. שני להטיל רימון מבעד לחלון, נפגע בראשו ונהרג בו במקום. כפי שנקבע מראש, ניתן חיפוי של אש־מכ"י ומרגמה, מבית־התעשייה, אל עבר רחוב צלאח אל־דין והשטח שמצפון לבית, אך מחמת פני הקרקע לא שלטה אש־המכ"י על תנועות האויב שמזרחה ממנו. לאחר שנתברר הכיוון ממנו הסתער האויב, הוצבו מקלע ורובאים על גגות הבתים־המשותפים. אך בגלל צליפת האויב מן הבתים הקטנים שליד סיבוב הכביש, ממרחק ארבעים—ששים מטר משם, נאלצו להוריד את המקלע מן הגג, להבקיע חור בקיר ולפעול דרכו; אך אף כי הקיר היה חדיר לכדורים, ועל אף האש שניתכה עליו מן הסביבה, חיפה המקלע על דרכי־הגישה לבניין ממערב.

שעה לאחר התחלת הפעולה ירדה מחלקה מתל־עמל ותפסה את הבנין הצציר־עגול, ואילו החזיקה מעמד זמן רב יותר היה המצב בבית ועדהשכונות שונה לחלוטין. בעת כיבוש הבניין נתקלה מחלקה זו בהתנגדות קשה ביותר ממקלע ערבי שחיפה מבניין סמוך על דלת־הכניסה לאותו בניין. באש מקלע זה אף נהרג סגן מפקד־המחלקה. הם נאלצו לסגת מן הבנין תחת לחץ חזק ועקב מחסור בתחמושת. בשעת נסיגתה של מחלקה זו ניסתה כיתה

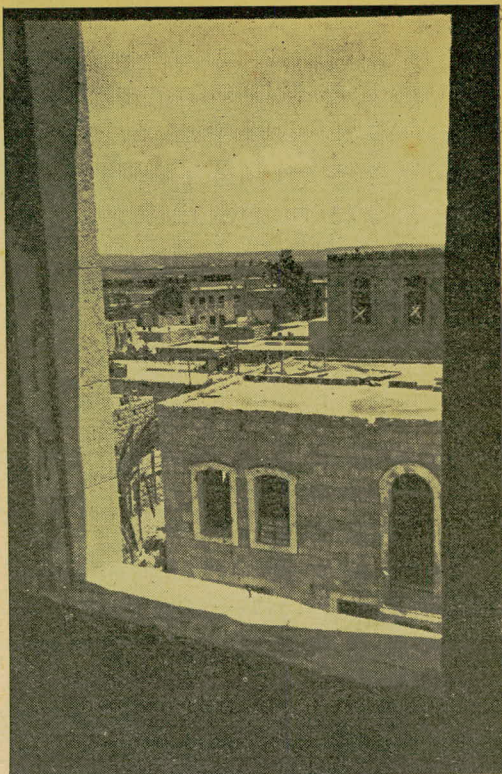

„בית ועדהשכונות“ כפי שהוא נראה מ„בית התעשייה“ (מבעד לחור שבקע פגז תותח בריטי).

אלא לצפות להתפרצות האויב ולהלחם בו פנים-אל-פנים. כל המשעשרה דקות נורו, לפי פקודה, יריות-גישוש, כדי להוכיח לאויב שאנשינו עודם חיים הם וכדי לעודד את רוח האנשים העייפים ותשושים כליל ולמונעם מהרדם.

עד שעה 12 בלילה המשיכו המשוריינים בנסיונם מדי פעם להתקרב לבניין. לאחר התייעצות באלחוט הוחלט, שאין כל אפשרות להוציא את האנשים. היה ברור כי רק בהתקפה הכללית, המרוכזת, שתיערך על חיפה — עם עזיבת הבריטים, — אפשר יהיה לחלץ את המחלקה. פלוגה שתדר מחליטה, לפי תכנית ההתקפה הכללית, תתחבר עם המחלקה. אחר צות, ב־0100, החלה ההרעשה. הדבר עודד את אנשינו, ויריות הערבים פחתו. נראה שגם רימוניהם של הערבים אולו. במשך היום נוכחו האנשים לדעת שרימון המתפוצץ בחדר אינו הורג תמיד. הם התרגלו לצפות תמיד לחלונות, ומשחדר רימון הת־כופפו. ההתפוצצות היתה גורמת להלם וטיח היה נושר עליהם; אנשים רבים נפצעו מנתזים ושרכים (ריקושטים) והטיח חדר אל מתחת לבגדים.

מצב התחמושת היה חמור ביותר. נשלח משוריין שניגש עד הפתח ומתוכו נזרק שק עם תחמושת

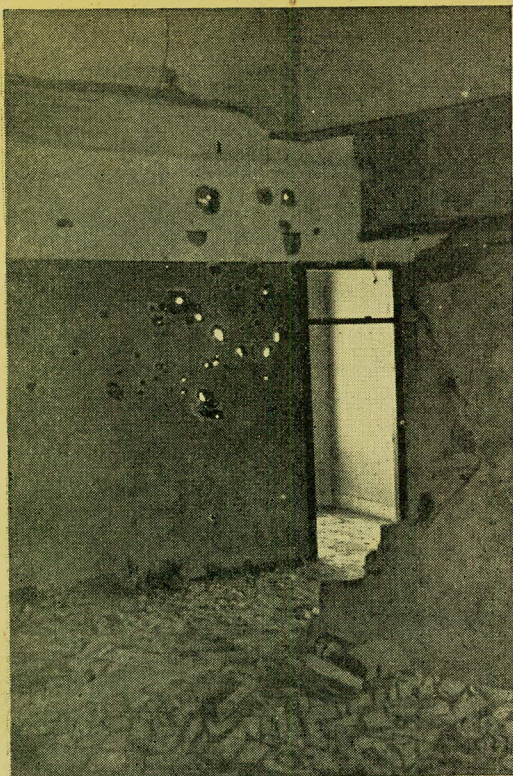

חלון בחדר א. דרכו נראים החלונות מהם פעל מקלע אויב על אגפו המזרחי של הבנין ועל הפרצה בקיר המגן

חדר המדרגות בקומה א'

להוצאת האנשים. הוצעה תגבורת, אך ה־מ. מ. התנגד, הואיל ובבניין לא היה מקום ולא היו אפשרויות להפעלתה. אחד מארבעת המשוריינים פתח באש על סביבות הבית ושנים נועדו לפינוי האנשים. הצעקות לקשר ביניהם לבין האנשים שבבניין נבלעו ברעש היריות. היה הכרח לסגור את אשנבי המשוריינים כי שנים מאנשיהם נפגעו. כשנתקרב אחד המשוריינים נתן ה־מ. מ. הוראה ל־מ. כ. האחרון שנשאר במחלקה לכוון את המשוריין. יחד עם מ. כ. זה קפץ פצוע נוסף. אך ה־מ. כ. נהרג במעבר בין הבית לפירצה שבקיר-המגן, והפצוע הצליח להיכנס לתא המשוריין. מרוב היריות נאלצו המשוריינים להסתלק. עתה כבר לא נותרו למחלקה מפקדים, פרט ל־מ. מ. דסגנו. ה־מ. כ. שנפל, נפגע באש מקלע-אויב שהיה מוצב, ממזרח, בחלון המערבי של בניין בעל שתי קומות, והיה מכווון בדיוק לשטח הצר בין דלת הבניין לפירצה שבגדר, במרחק 30—40 מ'. ה־מ. מ. הודיע למטה שאי-אפשר יהיה לצאת את הבניין כל עוד לא תחוסל העמדה הנ"ל. נעשה נסיון להשתיקה באמצעות חומר-נפץ, שנזרק אליה, אלא שהחומר בער ולא נתפוצץ. עתה כבר לא היו לאנשי הבית אפילו רימונים. לא נותרה ברירה אחרת

אחד החדרים בקומה השנייה. בקירות ובתקרה נראים עקבות הקלעים המרובים.

וכיכרות לחם. מים לא הובאו. השק נזרק אל מעבר לקיר המגן של הבניין. אחד הבאים במשוריינן קפץ ממנו והצליח לעבור דרך הפירצה ולהגיע לבניין. רק עבר — ושוב נפתחה אש חזקה לעבר המעבר, ואי אפשר היה להגיע אל השק שנשאר בחוץ. בריח הוצא מן הדלת, נקשר אל רובה, ובעזרתם הוציאו מן השק את התחמושת, קופסה אחר קופסה, ומשכוה פנימה. הלחם הושאר בחוץ היות והיה מונח ליד ה"מ. כ. ההרוג ששכב שם. סה"כ נתקבלו 2000 כדור, שחולקו מיד בין האנשים. האדם שהגיע עתה היה חובש מוסמך, שהתנדב להצטרף למחלקה, ושידע, אמנם, כי הוא מועיד עצמו למות בטוח.

ההרעשה נמשכה עד 0115 ואין יצאה פלוגה לעבר חליסה. אך נתעכבה הרבה בדרכה, כשאנשיה הולכים „על סנטימטרים“. התקדמותם נמשכה עד דימדומי הבוקר. מיד עם צאת הפלוגה נפסק עמה קשר האלוט, אך עם בוקר הוקם הקשר מחדש ומפקד המחלקה המבודדת כיוון את תנועתה באמצעות האלוט. עם האיר היום שוב אי אפשר היה להציב את המקלעים בחלונות מחמת אש האויב, ומשום כך הועבר „ברן“ אחד לצליפה כשהוא מוצב בבית פנימה, כמה מטרים מן החלון, ושני הוצב מול הפתח — לכל מקרה של נסיון פריצה מצד האויב. דרך אחרת להפעלתם לא היתה.

לפנות בוקר נתקבלה ידיעה שהפלוגה שוברת והולכת את התנגדותו של האויב, ושהחלה בריחת הערבים מחליסה. בשעה מאוחרת יותר הבחינו מן הבית בערבים נסוגים, החוצים את רחוב צלאח אל-דין, וצלפו עליהם. המקלע שהוצב לצליפה פעל לעבר ארד אל-יאהוד (בכיוון מערבי-צפוני) ופגע ב-20 ערבים לערך.

הפלוגה מחליסה תפסה את הבניין החצי-עגול, והחלה לנוע בצדו הדרומי של הכביש אל בית ועד-השכונות. הקושי היה במעבר הכביש. ל"מ. פ. נמסרה הוראה שיודרך בתיאור הסביבה ע"י מפקד הבניין, והוא התקדם לאורך רחוב צלאח אל-דין וכבש את הבניין שממול לבית ועד-השכונות והוקם עמם קשר-ראיה.

עתה חלה הפוגה במהלך הקרב. אך הבניין שממזרח, שב-חלונו היה מוצב מקלע האויב — לא שותק עדיין. הוצע לחכות למשוריינן ולעבור את הרחוב בחיפיו, אך, כנראה מתוך דאגה למחזיקי בית ועד-השכונות, קפצו 4 אנשים, בערך בשעה 9 בבוקר, ועברו את הרחוב. שנים מהם הגיעו, אחד נהרג ואחד נפצע. ה"מ. מ. תיאר ל"מ. פ. את מבנה הבניין שבו היה מוצב מקלע האויב, אך לא קבע בדיוק את החלון בו הוצב, הואיל ולא יכול היה להרים-ראש ולהבחין במקומו המדויק. אחת ממחלקותיה של הפלוגה עברה בחיפוי-ראש חזק את הרחוב, קצת מורחה לבניין. אנשים אחדים קפצו למרפסת נמוכה של הבניין שבו היתה העמדה. כשנכנסו פנימה — הסתלקו הערבים בחסות

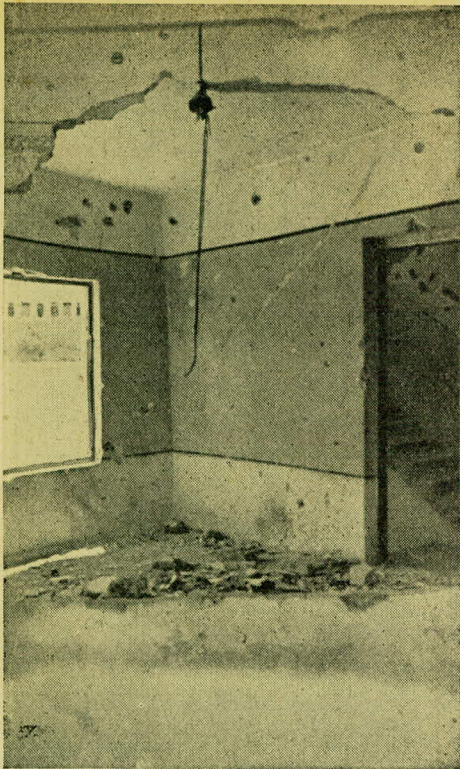
הבניינים הסמוכים ואשם פסקה.

הפלוגה היורדת צריכה היתה לשהות זמן מה להחלפת כוחם של אנשיה, שהיו תשושים מפעולת הלילה, וכך להתארגנות ולשינוי כיוון החזית. מכונית משורינית של הלגיון, שפעלה בשעות הבוקר בקרבת הבית החצי-עגול, אף היא השהתה את פעולת הפלוגה.

המצב בחיפה החל להשתנות. ה"מ. פ. שפעל בחליסה והיה בבניין ממול, קפץ למשוריינן ונסע לבית-התעשייה, נפגש עם סגן מפקד הגדוד וקיבל הוראות לרכו את אנשיו במספר עמדות ולהחליף את המחלקה.

אך חילוף המחלקה לא בא אלא לאחר זמן ניכר. הערבים החלו עתה להרעיש את הבניין במרגמות "3, ושלושה פגזים נפלו על הגג ואחד מהם התפוצץ משפגע מבחוץ באחד הקירות. הבניין רעד תחתיו וטיח נפל, אך איש לא נפגע. בשעה 1300 אחה"צ, כשהחלה הפלוגה לתפוס את הבניינים הקטנים שממזרח לבניין, פתח הצבא בהרעשת בית-התעשייה. ס. מ. ג. שניצח על הפעולות באדיר-ושמיה נהרג וקשר האלוט, שקויים אתו כל זמן הפעולה, ניתק.

אותה שעה כבר לא נמצא האויב בסביבה; היתה

אמנם צליפה קלה מעמדת-ברן יחידה שפעלה מאד אל-יאהוד, אך זו לא סיכנה את המשוריינן משעבר את קיר המגן. החלפת האנשים נשתתחה עד שאורגנו כוחות הפלוגה. ב-1600 הוצאו ההרוגים והפצועים. ב-1700 הוחלפו שאר אנשי המחלקה.

* * *

כמעט משך כל זמן שהותם בבניין שכבו האנשים על מקום אחד ולא זזו. ה"מ. מ. עצמו שכב 24 שעות כמעט בלי לזוז ממקומו. יש ותכף את הפצועים הלם-קור. הבריאים יותר פשטו את סודריהם והלבישו בהם את הפצועים, וכתוצאה מכך קיבלו הם הלם של קור ושיני רבים נקשו זו בזו. אם כי שהו שעות ארוכות ללא עזרה רפואית — היתה התנהגותם של רוב הפצועים למופת. במשך הקרב על הבית ובתוכו סבלה המחלקה את האבידות הבאות: 4 הרוגים, 6 פצועי-בי"ח ועוד כמה פצועים קל, ימנתיים וריקושיטים. כן מצאו את מותם, או נפצעו, כמה אנשים מיחידות התגבורת וההילוך שהשו לעזרת המחזיקים בבית.

בתמונה: חדרים "א" זה שמימין לחדר המדרגות; המחיצה, ההרוסה, ביניהם אינה נראית בתצלום. הקירות והתקרה מנוקבים ע"י קלעים לרוב.

כיבוש בית-חורי

שהכוח הנמצא שם ינותק ויסתלק ממילא. הנחה זו נתאמתה אח"כ בפועל.

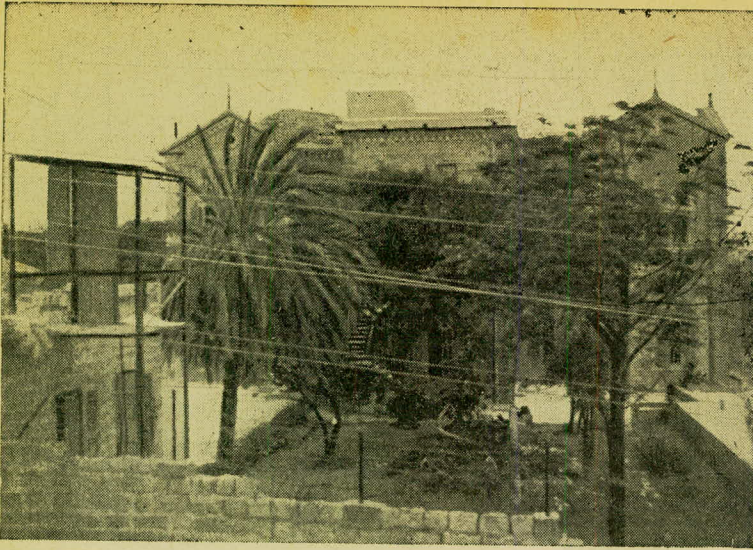
נקודת ההיערכות של הפלוגה היתה בבתי מס' 17, 19, 21, של מדרגות הנביאים. בתים אלה נתפסו ע"י יחידותינו משך היומים ושלושה הקודמים. אותו ערב נכבש ע"י יחידת אצ"ל, ברחוב מוחלס, בית מס' 27, שבו היה כוח כורדי.

תכנית ההתקפה היתה: הרעשה ע"י מרגמות 3" ושאר אמצעי הרעשה במשך 15 רגע ולאחר מכן — התפרצות סער של הכוחות היהודיים.

שעת האפס נקבעה תחילה ל-1755. אך מחמת קוצר הזמן להכנות, אי-אפשר היה לפתוח בפעולה בזמן שנקבע, ושעת האפס הועתקה ל-220100 (היינו, ליום 22 בחודש, שעה 0100). הכוח הגיע לנקודת ההיערכות בשעה 1830. מטרה-הפלוגה נקבע בבית מס' 17 שלאורך מדרגות הנביאים, וקיים קשר טלפוני עם מטרה-הגודר. הבית מס' 17 שימש גם כעמדת-הזינוק על בית-חורי. הכוח חולק: מחלקה אחת לכיבוש בית-חורי ומחלקה שניה כרוכבה,

במסגרת התכנית הכללית לביטור שכונות העיר העיר-ביות הוטל על פלוגה ב' לתפוס את בית-חורי (שימש מושב משרדי הנהלת הרכבות הא"י) ולהתקדם משם עד לרחוב סטנטון, בו צריכה היתה להפגש עם הכוחות האחרים, שעל אחד מהם הוטל לטהר את גושי הבניינים שבין הבורג' ורחוב סטנטון, ועל השני — לעלות מן המרכז המסחרי החדש ולהגיע, עם שחר, עד רחוב סטנטון. לפלוגה ב' הוקצתה הגיזרה הגובלת מימין — במדרגות הנביאים, עד לרחוב סטנטון, ומשמאל — ברחוב סהיון.

הידיעות, שנתאמתו אח"כ ברובן, היו: בבית חורי מחזיק האויב בכוח של מחלקה לערך; כן נמצא כוח אויב בבית תומה, בגיזרה שמימין, מחוץ לגיזרת הפלוגה; כן מצויות יחידות-אויב בשטח שבין בית חורי ועד לרחוב סטנטון. ריכוזי-אויב ברחוב יבנה, מס' 4 ו-6, הבית ברחוב יבנה מס' 2 נתפס ע"י כוחותינו מספר ימים לפני כן. בפינת פאת-השדה שסביב בית-חורי-רחוב מוחלס, היתה עמדה. האויב שבואדי ניסנאס לא הותקף ע"י כוחותינו ומטרת הפעולה היתה לבודדו מתוך הנחה

בית חורני, כפי שנראה מחלון בקומה השנייה של בית מס' 17 ברח' הנביאים.

שעליה הוטל לסייע לכיבוש אותו בית במקרה שיתגלו קשיים בכיבושו, ולהמשך טי-הור הבתים שבין בית-חורני ל-בין רח' סטנטון, לאחר שהמחר לקה הראשונה תצליח לתפוש את הבנין. המחלקה הפרוצת רוכזה כולה בבית מס' 17. השניה בבית מס' 19 ומקלעיה הוצבו בבתי מס' 17 ו-19, לחי-פוי ההסתערות, כלפי בית-חורני וכלפי רח' מוחליס, וכן לכיוון הבתים שבין מדרגות הנביאים ורחוב מוחליס, הנמצאים נמוך יותר מבית-חורני. הפלוגה אף השתמשה בחביות מלאות חומר-נפץ, שגולגלו על

אחד, אך הן לא היו אפקטיביות ביותר, הודות למהירות פעולתם של אנשינו.

לאחר הפריצה, ולאחר כמה התנגשויות בבית פנימה, — רכחו הערבים לכיוון רחוב מוחליס. ערבי אחד נתפס עם ברן בידו. תוך 20 דקות טוהרו קומה א', וחלק מן הקומה השניה. המחלקה השתלטה על כל היציאות, סגרה בבית פנימה 3 ערבים, ובאפלת הבנין הגדול ניהלה עמם קרב-מחבואים שנמשך כשעה ומחצה. בתוך החשכה ה-כדה אי-אפשר היה לבדוק באופן יסודי את החדרים שנתפסו. בשעת הקרב נחבל האלחוטאי וכך נמנע לקיים קשר אלחוט עם המחלקה. אך הקשר קיים ביחידות רבה ע"י רצים. הקרב בבית נמשך עד שעה 0300. תוך רדיפה אחר הערבים שנלכדו בו.

בשעה 0300 הופעל לחץ נגדי על בית-חורני מכיוון רחוב מוחליס. היו אלה ערבים רבים, שיצאו מן הבית שעה שפרצו אליו יחידותינו, ועתה חזרו וניסו לשוב ולכבוש, כשהם מסתייעים ב-2 מקלעים ובאשרובים. כן הופעלה אש מרחוב יבנה, אך זו לא היתה יעילה. לאחר שנוכח מפקד הפלוגה שלא יצליח לטהר את הבית בשעות הלילה, פקד על יחידה אחת לשים מצור על האגף שבו התבצרו הערבים; יתרה של המחלקה מס' 1 החזיקה בבית, ומחלקה מס' 2 החלה בטיהור השטח בכיוון לרחוב סטנטון. השעה היתה 0330. התכנית המקורית היתה שאנשי חיל-העמדות יתפסו את הבית ויבצרוהו ושתי המחלקות תטהרנה את השטח עד רחוב סטנטון. אך הדבר נבצר מהם מחמת האש החזקה ונסיגות הפריצה של הערבים מעבר רחוב מוחליס. נוסף לכך, היה הכרח להבטיח את אנפה השמאלי של המחלקה שעסקה בטיהור השטח

מדרגות-המדרון לפיצוץ מחסומים שהוצבו על המדרגות (בדומה לזה נהגו גם הערבים בצפת, ששם היו עמדותיהם גבוהות מעמדותינו). עם בוא הפלוגה לעמדת-ההיערכות, הרגישו הערבים בתנועה והחלו בהסחת אש-חזקה, ללא-אבחנה, לכיוון הבתים שתפסה הפלוגה. בעיקר הופעל נשק אבטומטי. כמו כן הטילו הערבים אל מעבר לרחוב כמה רימונים ופגזי-מרגמה. לאחר ההתקפה נמצא ליד גדר בית מס' 17 פגז של פיאט, שלא התפוצץ. עד לשעת-האפס לא השיבו כוחותינו אף יריה אחת על מטחי האש של הערבים שניתכה כמעט ללא הפוגה. הדבר עיצבן את האויב ובמידת-מה השפיע גם על רוחו, והוא הוסיף אש על אשו.

התבלנים פוצצו את גדר חזית-בית מס' 17, הואיל ולא היתה משם כל דרך-מעבר, וכן את שער בית-חורני. בין שני פיצוצים אלה עברו כ-4 דקות. אך האויב לא הבחין בפיצוץ הראשון במיוחד, כיון שרעש הפיצוצים נבלע ברעש נפצי-ההרעשה. מיד עם גמר ההרעשה הת-פרצה מחלקה מס' 1 לעבר בית-חורני ושלושת המקלעים שבבתים פתחו באש חיפוי. ההנחה המוקדמת היתה שהבית יכבש תוך 20 דקות, ואכן כך היה. המקלעים בבית מס' 17 שלטו על חלונות הקומה העליונה וחלונותיה הימניים של הקומה התחתונה של בית-חורני. עמדות הערבים היו ברובן מול עמדותינו. על כן פרצו כוחותינו את הקיר הצפון-מערבי, בו כמעט ולא נמצאו עמדות-אויב, לאחר שפוצצו ברימון את קירותיו של הבית הקטן — שבעבר ימין לדרך בין השער לבנין הגדול. הכיתה השלישית, זו שפרצה את הקיר הצפון-מערבי, נתקלה ביריות רבות, שמהן נהרג המ.כ. ונפצע טוראי

הפלוגה להגיע לרחוב סטנטון בכוחות עצמו. המעבר מרחוב הנזירות לרחוב סטנטון ארך כמחצית השעה. השטח רצוף גושי-בתים. אך ההתנגדות בו היתה מעטה; אלא שהמספר הרב של החדרים, מעין כוורות-דבורים, שבאותם הגושים, אילצם לטהר את השטח חדר אחר חדר; לאחר זאת תפסה המחלקה עמדות בגושי-הבנינים שבצדו הדרום-מערבי של רחוב סטנטון. בזמן זה החלה צליפה מכיוון הים ונפתחה חליפת יריות. המחלקה סבלה כאן אבידות אחדות בהרוגים ופצועים. אחד המקלענים שנהרג ירה שעתים תמימות מעמדתו מבלי להעתיקה.

הכוח שבא מכיוון הבורג' גם הוא לא הצליח לתפוס את מלוא רוחב הגיורה שהועידו לו, ומפקד הפלוגה שבאה מבית-חורי החליט להעתיק את עמדותיו ימינה, ועל ידי כך נתהוותה פירצה בינו לבין הכוח שעלה משמאל, — מן המרכז-המסחרי. עם כוח זה ניתן היה להתקשר בשעות הבוקר בסימני-יד, אך רק בשעה 1400 הוקם עמו מגע בלתי-אמצעי.

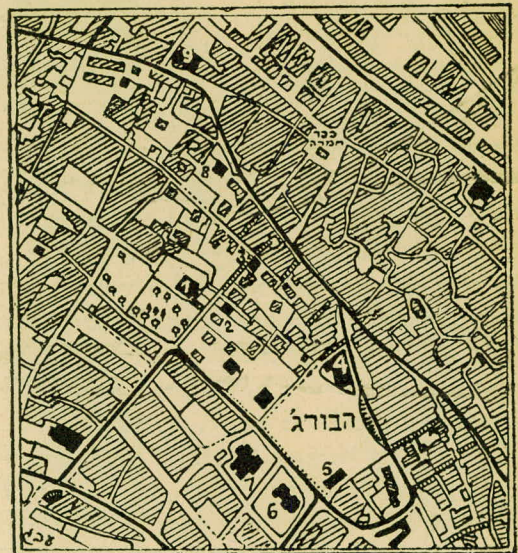
עד שעה 0630, לערך, לא הל כל שינוי בבית-חורי, הואיל והמטרה העיקרית היתה עתה להגיע לרחוב סטנטון. במשך הלילה עשו הערבים עוד כמה נסיונות של פריצה לבנין, מכיוון ואדי ניסנאס ובחיפוי אש שהלכה וגברה. הם הפעילו גם מכ"י, אך הכוח שעמד מולם הכה אחר את התקדמותם זאת. ב-0700 פקד ה"מ.פ. על מפקד המחלקה שבבנין לטהרו טיהור סופי.

פעמים חזר ונסה ה"מ.מ. לטהר את הבית בכוחות עצמו. ע"י פריצה לחדרים. הערבים ירו ממקומות-מסתור שב-חדרים כשהם עוברים מחדר אחד למשנהו. המחלקה סבלה כמה אבידות, ביניהן סגן-מפקד המחלקה שניסה להטיל רימון מבעד החלון. עד הצהרים הצליחה המחלקה לשבות שני צלפים, ובנסיונותיה לשבות את הצלף השלישי השתמשה בבקבוקי-הצתה — מחמת העדר רימונים — שהציתו את הבית. הבית לא פוצץ כיון ששימש מחסה מפני האש שבאה מצד ואדי ניסנאס על בית מס' 17 — מקום מושב מטה-הפלוגה. לפני שהוצת בנין-חורי נעשה נסיון לפוצץ את אותו האגף בו נמצא הצלף. ואכן, האגף פוצץ אך הלז נמלט. לאחר זאת, בשעה 1300 נהרג אותו צלף ע"י אנשי הכוח שהחליף בשעות הצהרים את הפלוגה למען תנפשו.

כשניצת הבית נצלו הערבים את העובדה שבתוך בית בווער אין עמדות-מגן ושוב החלו לתקוף את הבית. האנשים היו עייפים ורצוצים ועמדו עתה בפני אש חזקה מאוד; וכאן סבלה המחלקה עוד כמה אבידות, אך ההתקפה נהדפה. סה"כ של אבידותיה היה 5 הרוגים ו-6 פצועים.

בשעות 1300—1500 סיפק חיל-העמדות חומר וכלים לביצורים, בלוקים ושקים. הדרך להוצאת הפצועים היתה נוחה — עד לבית מס. 17 באלונקה, ומשם במשוריין.

יותר למטה, לנוכח הכוח הערבי החזק שהיה מצוי שם. לפי התכנית המקורית היו המדרגות צריכות להיות את אגפה הימני של הפלוגה. אך התערור חשש שהערבים מחזיקים בבית מס. 15 שבמדרגות הנביאים, והיה הכרח לתפסו כדי להבטיח את פעולת המחלקה המטהרת באגף הגיורה הימני. הבית נתפס עד מהרה ללא-התנגדות, כשהערבים נסוגים ממנו עם התקרבות כוחותינו. אח"כ נתרבר כי לאחר שכוחותינו תפסו את בית-חורי פיגו הערבים את הקטע עד לבית-הכנסת (בית מס' 11). עתה היה בית-תומה, שמימין, עלול לעכב את ההתקדמות, ואעפ"י שהיה מחוץ לגיורה הותקף הבית ונתפס. ללא התנגדות. בשעת בדיקתו נמצאה בו כמות כלי-נשק. בבית מס. 15 ובבית-תומה הוצב חיל-העמדות, שהחל מיד בהתבצרות. עם תפיסת כל בית, היו היחידות מבצרות אותו מיד

1. בית-חורי. 2. בית מס' 17 ברח' מדרגות הנביאים. 3. ביה"כ "הדרת-קודש". 4. מרכז הטלפונים. 5. בית הממשלה. 6. בית-העיריה. 7. בית-המשפט. 8. בית העיריה הישן (ברח' סטנטון). 9. קולג' ערבי

להגנה מפני התקפת-נגד ולמקרה שיהא הכרח לסגת. הפלוגה התקדמה עד רח' הנזירות ואז תפס חיל-העמדות את "הבית-הלבן".

בשעה 0600, לערך, היה מערך-הכוחות כדלקמן: מחלקה מס. 2 עמדה ברח' הנזירות, — בכיוון לרחוב סטנטון, כשאחד ממקלעיה מוצב ליד בית-הכנסת. עד לרח' הנזירות לא נתקלו בהתנגדות-שלימש אף כי מכיוון ואדי-ניסנאס ורחוב סטנטון נורו יריות רבות. חיל-העמדות המשיך לנוע אחר מחלקות-ההלם ותפס את בית-הכנסת. אותה שעה ביקש ה"מ.פ. תגבורת באנשים ואוכל חם כדי להניח לאנשיו לחטוף תנומה קלה. לאחר שהודיע עוהו ממטה הגדוד שלא יקבל תגבורת, החליט מפקד-

באגפי ירושלים

(פעולות-הסער נגד שכונות שייך-ג'ראח וקטמון במחציתו השנייה של אפריל)

הפריצה לתוך השכונות לאחר הרעשה, תוך נסיון לעקוף את שטח-המאחו הבנויים החזקים האלה שבידי האויב, דרך שטחים פתוחים שבצדם, ולצאת להסתערות בעורפו של היריב — בעוד מהלומת-הרתק איננה מסתפקת בהטחת אש אל תזית שכונת-האויב שממול לקר-העמדות היהודיות, כי אם מתבטאת בפריצה, תפיסת נקודת-מאחו בפאתי הר שטח האויב, והחזקה בה עד בוא ההסתערות העיקרית, זו שבעורפו של היריב.

בשייך-ג'ראח, בעוד כוח עברי ניכר פורץ ל-חלק התחתון של השכונה הערבית מעבר בית-יש-ראל, והחל מתקדם בה, נעה בין שעפאט ושייך-ג'ראח יחידה עברית אל מול בית-נאשאשיבי הידוע; היא הצליחה להתקרב בלי שהאויב הרגיש בה, והסתערה על הבית, וטרם הספיק האויב להעביר לעורפו כמה ממקלעיו מגזרת-החזית הפונה לעבר בית-ישראל, — כבר היו יחידותינו בבנין פנימה. ומשנלכד בנין-מעוז זה — הוכרע ממילא הקרב על שייך-ג'ראח. (הפינוי שבא אחר כך, מול התקפת הצבא הבריטי — בא לאחר שהקרב בין כוחותינו לבין הערבים הוכרע כליל).

אותו תימרון, מתואם בזמן ובשטח, נקטו ויחידות העבריות גם בקטמון. פריצה ישירה לתוך קטמון בוצעה מקרית-שמואל, כפי שהדבר נעשה מתוך בית-ישראל בפעולה הקודמת. ודרך השטח הפתוח הוקפה קטמון, וכוחותינו התקרבו אל המנזר היוני שב"עורף" השכונה. ואמנם, יחידותינו הצליחו בהתקפתם הראשונה להתקרב אל הבנין החזק הזה. אך מאחר שנתקלו כאן, בעורפו של האויב, בהתנגדות מאורגנת חזקה, נסוגו, בהתאם

עד בא תגבורת-נחשון לירושלים שרר בעיר מצב קשה ביותר. נקודות הישוב העבריות שמצפון לירושלים היו מנותקות למעשה ע"י שכונת-הפור-עיס שייך ג'ראח, הנמצאת מעל שכי שמעון-הצדיק. תלפיות ומקור-חיים היו מנותקות אף הן, והאחרונה בהן אף עמדה בפני התקפות מתמידות, ללא אפ-שרות כמעט לסייע בידה בתגבורת ובהספקה. היו חששות כבדים להתגברות הכוחות הערביים. תגבורת-נחשון שיתנה את יחסי משקל הכוחות.

התכנית לחילוצה של ירושלים מלחץ הכוחות הערביים כוונה בעיקרו של דבר לניתוק העיר ה-הערבית מסביבתה הקרובה והרחוקה, ע"י פגיעה בעורקי התחבורה הערבית המובילים אליה מכל העברים: שייך-ג'ראח — הדרך לרמאללה; טור — הדרך לבית-לחם. לפעולות נרחבות אלה של ניתוק העיר הערבית, היתה גם מגמה משנית, טקטית-מקומית: לחבר את חלקי העיר המנותקים עם מרכזיה, וליצור ע"י כך שטח יהודי אחיד ורצוף פחות או יותר.

השלב הראשון של הפעולה היה שלב מכין לקראת הפעולות העיקריות: נגד שייך ג'ראח וקטמון. הותקפו בית איפסה ונבי-סמואל, מתוך מגמה להבטיח כיבושים קודמים בסביבות הדרך מ-ירושלים למרכזי הישוב — וכן כדי להקים את הקשר בכלי-רכב לעטרות ונוה-יעקב ובכדי להבטיח מן העורף את הפעולה בשייך-ג'ראח. כן פוצצו גשרים בדרך ליריחו, כ-6 ק"מ מירושלים.

מפני אופיה המיוחד של ירושלים, המורכבת שכונות ופרברים לרוב, כששטחים בנויים ופתוחים למחצה משמשים בהם בער-כוביה, לא היה הקרב בבחינת לחימה בשטח בנוי בלבד. בשתי הפעולות, בצפונה ובדרו-מה של ירושלים, בשייך ג'ראח ובקטמון, נקטו הכוחות היהודיים בתכסיס דומה. כאן וכאן באה

שייך-ג'ראח — מראה כללי

להוראה שניתנה להם בצאתם, שלא להסתער אם יתברר להם שאין הם עשויים לקצור את קציר הפתעה. אכן, בשיד'ג'ראח זכו יחידותינו להפתעה גמורה. ואלו כאן, בקטמון, (אך 3 ימים לאחר מכן!) כבר למד האויב מכשלונו בשיד'ג'ראח, וערך את כוחותיו במערך'הגנה היקפי. כעבור זמן לא רב, חזרו היחידות העבריות על אותו תמרון בסיועו של נשק כבד יותר, כשמהלומת'הסער מכוונת לנקודה חדשה בעורף האויב. הפעם שותקה למחצה אש האויב ונתאפשרה ההתקדמות עד למטרות. בבנין המנזר היתה ההתנגדות חזקה ביותר. היה הכרח להסתער ממש על עמדות האויב שסביבו ובתוכו. משנפרץ הפתח הראשי — היתה תגרת תת'המקלעים ורימונים, ואף קרבות „גוף-אל-גוף“ עיקשים. צוות מכ"י אחד של האויב חוסל ברימון כבר לאחר ההסתערות המכרעת.

משנתפס המנזר — מיד החלו כוחותינו להיערך בו להגנה בפני התקפות'נגד — אשר אמנם לא איחרו לבוא. כאן קרה דבר העשוי לחזור בקרבות עיר: — אנשינו נמצאו רובם בקומה העליונה, שלא היתה מקורה אלא בגג רעפים, ופגזי מרגמה בני "3 חדרו מבעד לגג ופצעו אנשים רבים. אכן, מוטב שעיקר האנשים ימצאו בקומות התחתונות, המובטחות יותר מאש פגזי האויב — עד שתסתיים ההרעשה, ובבוא הרגע הנכון יפגשו, בכוחות שלמים ככל האפשר, את חיל הרגלים של האויב

הפותח בהסתערותו משהוסרה ההרעשה. אך על אף האבידות, נהדפה התקפת'נגד חזקה שערך האויב לאחר שריכוז לביצועה רבים מאנשיו, הן מבין אלה שנסוגו מן המנזר בשעת ההסתערות של היחידות העבריות, והן מבין אנשיו באיזוריה הערביים הדרורי מיים של העיר. לאחר זאת מתחיל הפרק של כיבוש מעוזי'התנגדות נותרים שעוד שרדו בידי האויב (העיראקיים, ואנשי הלגיון) שבתוך השכונה.

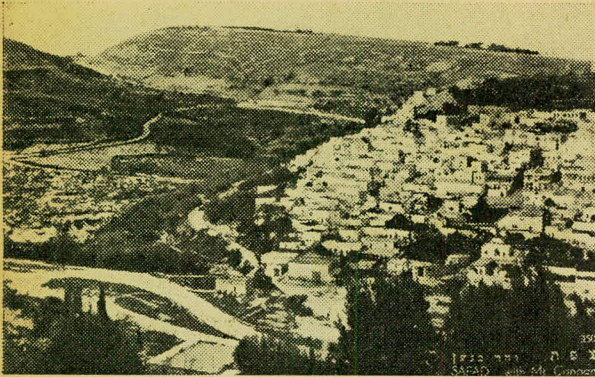
הפעולה בכללה זכתה להצלחה מלאה. יחידותינו סגרו את מבואות העיר בפני התנועה הערבית, שיחררו את השכונות היהודיות המרוחקות שהיו מנותקות כמעט לחלוטין ממרכז העיר העברית, ויצרו שטח'מגן עברי, רצוף כמעט, בין כל חלקי העיר העברית ושכונותיה.

במידה שהמצב האיסטרטגי'ה פוליטי על פני א"י איפשר מבחינה אוביקטיבית (ה„גורם השלישי“, ושלוחתו — ה„לגיון“ במעמדו המיוחד) — מילאו בזאת כוחות'המגן העבריים בירושלים את חובתם באותה שעה: להכין, במידת היכולת הנתונה בידיהם, את שטח'ההתמודדות הצפוי על גורל הישוב היהודי בירושלים, לקראת מערכות עתידות. בכל סיכום שיעשה לעמידה היהודית בשטחי ירושלים בתש"ח — אריח חיוני למעמד'כוננותנו בארץ בעתיד — יהיה חלק לא-מבוטל לפעולות ההשתלטות על שכונות'המפתח שבידי הערבים בחודש ניסן.

הגנת בית הוא ענין עקוב-דם; יש להחזיר
הכרה זו לכל אדם. אין כאן כל מקום למורד-לב
או חוסר-ההחלטה: מן הרגע שנשמעה המלה
„פעל“ יקבעו את גורל המערכה העקשנות
הנחושה, אומץ-הלב, קור-הרוח והיעילות האכזרית.

צ' מק'קרת'י — בספרו: „הגנה איזורית“

שחרור צפת

„אבל ורכון ראש, אך חזק ואיתן, מגיש הגדוד השלישי לחטיבה, למלאת לה שבע שנים, כשי, את העיר צפת.“

גלים-גלים, מול כוח עדיף וחומות ביצורים, הש"ת ערו היחידות וחתרו אל מטרותן. לאחר קרבות עזים שנמשכו כל הלילה, בגשם שוטף, נכבשו כל המטרות והן מוחזקות בידינו. בקרבות אלו איבד הגדוד מספר ניכר ממיטב מפקדיו וחייליו והוא עומד דום לזכרם.

בליל ה-10 למאי בשעה 2130 נפתחה ההתקפה. בשלב הראשון הורעשה קשה בפגזים גבעת המצודה, ובאותו זמן ריתקה מכ"י את העמדה העיראקית ושתי מחלקות פתחו בהתקפה — האחת על „בית שלוה“ שבו התבצרו 60 לוחמים סוריים, מצויידיים בנשק חדיש ואבטומטי, והשניה על המשטרה העיר רונית שבה התבצרו, בחומות בטון-מזויין ותייל, כ-100 לוחמים סוריים וא"י, מצויידיים בנשק חדיש ואבטומטי. מיד עם ראשית ההרעשה תפסה מחלקת פורצים אחת את „המצודה“, ומחלקה שניה נעה כרוזבה מאחוריה. עם התחלת הפעולה חודשה הר"עשת התותחים הערביים על הרובע היהודי מכיוון מירון, שליוותה את הפעולה בכל שלביה. הרעשת „המצודה“ נמשכה 15 דקות, שבהן רוכזה אש כבדה על המטרה. בשעה 2145 הועתקה האש לעומק ומחר לקות הפורצים הסתערו אל „הפיטמה“ — היא שיא גבעת „המצודה“. ההסתערות נפסקה מעצמת האש של האויב וחודשה, מאחר שאש מוחצת שלנו נורתה אל עמדות האויב והרסה את עמדות הבטון שלו. בהסתערות השניה נכבשה „הפיטמה“. בשעת ההסתערות נפצע מפקד המחלקה, אך המשיך להסתער וכבש את „הפיטמה“. מיד הועלתה פלוגת עבודה שמתחה תייל, הכינה עמדות מתאימות, ויחידת חב"לנים מיקשה את דרכי הגישה. באותה שעה הפעילה המחלקה שפעלה נגד „בית שלוה“ את הנשק שלה שמחץ את האויב בתוך הבנין ושיתק את התנגדותו. יחידת חבלנים התקדמה תחת חיפוי, פוצצה את הגדר ופרצה את קיר הבנין, עם פריצת הקיר זינקה המחלקה וכבשה את הבנין, שלם ומבוצר. בשעת הקרב, שנמשך מחדר לחדר, ומקומה לקומה, נהרג מפקד המחלקה. האויב נמלט מהבנין, מאחר שהשאיר כ-15 הרוגים ואת רוב נשקו על תחמושתו. בבנין נמצא מטה מסודר עם טלפונים וכן סידורים מתאימים לשיכון ולחימה, וכן מחסן פרודוקטים ומחסן

תחמושת. היחידה התבססה בבנין והתאימה אותו לצרכי הגנתה. סופקה ליחידה תחמושת רזרבית וכן מזונות ומים, ובזה נשלם כיבוש הבנין. העמדה חולשת על חלק גדול מהרובע הערבי, ועל הכניסה לצפת.

הקרב העז והממושך ביותר היה נטוש על המשטרה העירונית. תחילה התקרבה חוליה עם נשק מוחץ, תחת חיפוי חזק, וירתה מספר פגזים לבנין. כל אנשי החוליה נפצעו ומיד נשלחה היחידה מהרזרבה, ש"מלאה את מקומה. תחת חיפוי חזק התקדמה חוליה חבלנים ופוצצה את הגדר. החבלנים נפצעו כולם. מיד הופעלה יחידת חבלנים אחרת שהניחה מטענים לפריצת הקיר. המטענים לא פעלו בגלל הפתיל הגרוע (לילה גשום!). מפקד החבלנים זינק פצוע עם מטען נוסף, שאף הוא לא פעל מאותה סיבה. מיד הופעלה יחידת חבלנים נוספת, מהרזרבה, עם מטענים חדשים שפרצו פירצה בקיר הבנין. יחידות הפורצים הסתערו אל הבנין וקרב אכזרי וממושך ניטש מחדר לחדר. בשעת הקרב נהרג מפקד הפלוגה, ונפצע מפקד המחלקה הפורצת. הקרב נמשך עד שעה 0700. עד שטוהר הבנין. האויב השאיר אחריו הרוגים רבים ואת רוב נשקו ותחמושתו. במשך כל זמן הפעולה נמשכה ההרעשה לעומק ריכוזי האויב ונהרסו מספר בתים חשובים, ביניהם בית הנג'אדה ובית מפקדת הזרים בעיר. דליקה גדולה פרצה באי-זור השוק, ומחסני הדלק בערו במשך זמן ממושך. בעיר נפלה מהומה, ובצעקות ויללות החלה מנוסה מכל האיזור הערבי. היחידות התקדמו וכבשו את שורת הבנינים המקיפה את המצודה.

(מתוך עלון הפלמ"ח)

הדיפת הדרוזים

קרב יוב ה-16 באפריל התחולל כשטחי הכפרים הערביים הכבושים אושה וכסייר. התיאור המפורט הניתן כאן — משקף את מבחנה של היחידה אשר כבשה את כפר אושה והרפה, כמשך היום כולו, את הסתערות הגדוד הדרוזי של שכיב והאב.

★

הכפר, וכמשמר-חוף לאחר כיבושו, ולפרוץ בכוח של 2 מחלקות, בחיפוי סוללת מרגמות 2" ומקלעים. ההתפרצות בוצעה בשעת האפס. הכפר נמצא ריק מיושביו. לאחר שנכנסה הפלוגה לכפר פקד ה-מ. פ. על התבססות מהירה וסריקה לחיפוש אויב ונשק. להתבססות הוקצה כוח שמנה מחלקה אחת, הואיל ולא נראו כל סימני אויב בשטח הכפר. אך דבר זה נראה חשוד למן הרגע הראשון, מאחר שידוע היה כי הכפר משמש בסיס לאנשי הכנופיות. עם ההתפרצות נראו שני רוכבים כשהם נמלטים. נפתחה עליהם אש, והאחד הופל והשני נמלט. מיד עם ההתבססות נבדקו המשלטים וה"מבצר" ע"י פטרול בעצ"מ כיתה. ב-0530 הודיע אחד הצופים אל כיוון המבצר, שהוא מרגיש בתנועה חשודה במרחק 300 מ' לערך מעמדתו. מפקד הפלוגה, סגנו, והחובש ניגשו לעמדת הכפר הקיצונית לתצפית אישית. גם הם חשו בתנועה משמאל למבצר. כן נראו 3—2 דמויות במרחק 40—30 מ'. לפני שהספיקו לירות נפתחה עליהם אש חזקה מן העבר והוא החובש והצופה נהרגו. ה-מ. פ. וסגנו נסוגו; יריות אלו בישרו שמשו עומד להתרחש.

מערך עמדות הפלוגה בכפר

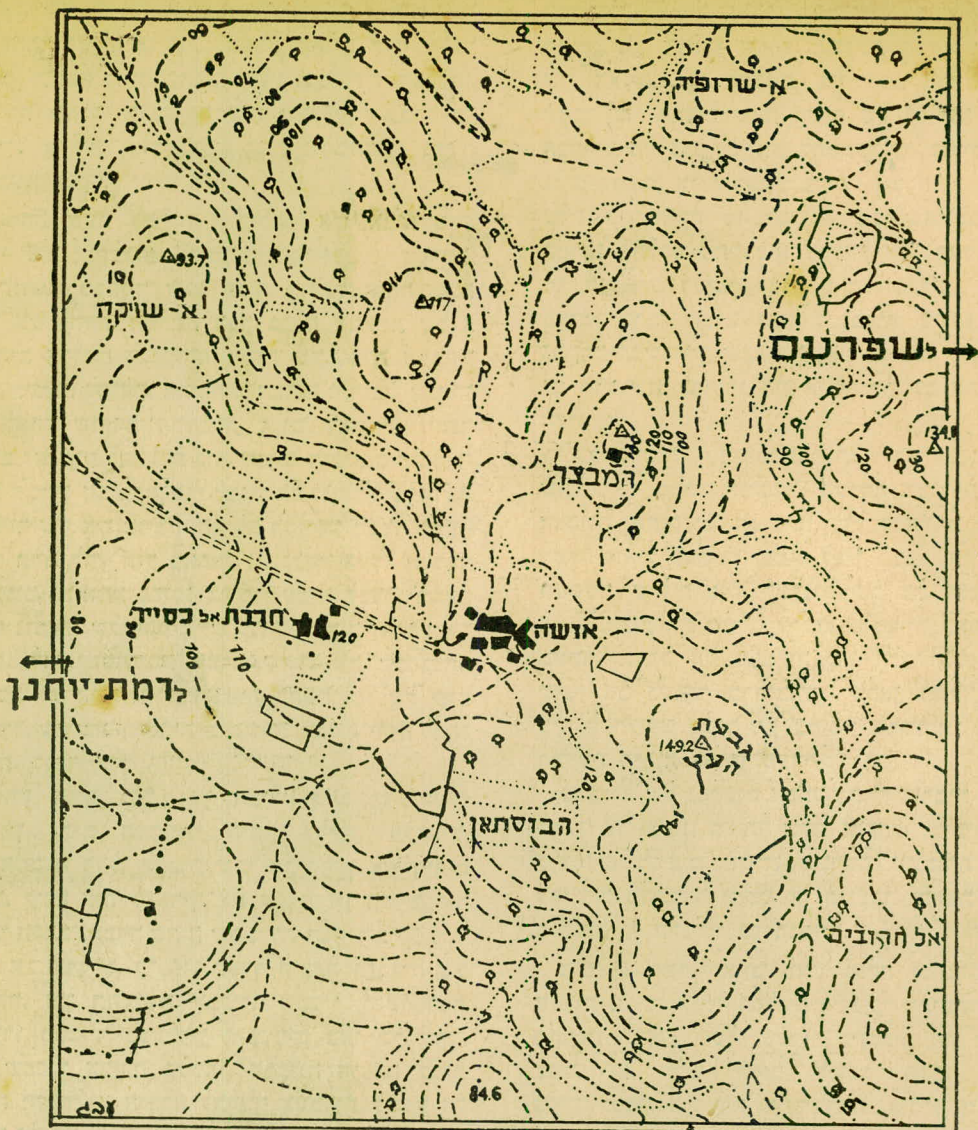
המטה נקבע בבית הגדול ביותר הנמצא במרכז הכפר. מחלקה אחת תפסה את "העמדה המבודדת" (קבוצת הבניינים המזרחיים של הכפר) ומקלע הירצב על בית המטה. כיתה אחת תפסה עמדות בבתים בכיוון למבצר, 2 כיתות — משמאל לה, בכיוון לואדי, כשהן מצויידות בשני מקלעים ומחלקה אחת נערכה על "גבעת-העץ", כמשמר-חוף.

הכפרים אושה וכסייר היו משמשים בסיסי-פעולה לכנופיות שממזרח לרמת-יוהנן. תושבי הכפרים עזבו, וכנופיות מזויינות שקנו בהם שביטה החלו ב-12 באפריל בפעולת צליפה עזה ומדויקת שהשביטה למעשה את עיבוד השדות המזרחיים של הנקר דה וכן את העבודה ברמת-יוהנן עצמה. כפרים אלה שימשו בסיס קרוב להתקפה על רמת-יוהנן, ועל נקודות הישוב העבריות האחרות הסמוכות אליה. שתי פעולות בעלות ממדים מקומיים מצומצמים, ב-13 וב-14 באפריל, הוכיחו לדעת כי האויב ריכז בסביבה כוחות חזקים וכל פעולה יזומה נגדו תצריך הפעלת כוחות ניכרים הרבה יותר.

מטרת הפעולה היתה לכבוש את כסייר ואושה ולהחזיק בהן לפחות 24 שעות. כוחות האויב שחננו בכפרים אלה מנו לפי הידיעות כ-100 דרוזים, רובם לוחמים שכירים מג'בל-דרוז.

על פלוגה ב' הוטל לכבוש את אושה בעוד שעל פלוגה אחרת הוטל לכבוש אותה שעה את כסייר. שעת האפס נקבעה ל-0430 והועתקה, קרוב לשעת האפס, ל-0440.

נקודת ההיערכות לפלוגה התוקפת את אושה שימשה "גבעת העץ" והכוונה היתה להשאיר בה מחלקה להבטחת איזור הפעולה בשעת ההתקפה על

ה ק ר ב

כוחותינו תפסו את הכפר אושה בשעה 0600, ושעה לאחריו פתחו הדרוים בהתקפה על „גבעת העץ“, שעליה נמצאה מחלקה שזה לה נסיון-הקרוב הראשון. אותה שעה „שקטה“ נוצלה להתבססות, לביצור העמדות ולארגון השטח להגנה. הצבת כוחותיה של המחלקה היתה כשורה, אך מחמת הלחץ החזק של האויב שהיה עדיף עליה במספר, והיות ומחלקתו היתה מפוצלת ואנשיה בלתי מאומנים, החליט ה"מ. מ. באישור מפקד הפלוגה, לסגת לכפר. המחלקה חילצה עצמה בתנועות איגוף, מכות-נגדיות ומכות-אש, וב-0800 לערך הגיעה

תכניות ההתקפה של האויב

פעולת האויב נתפתחה בעת ובעונה אחת לשני כיוונים: תפיסת המבצר ונסיון לתפוס את „גבעת העץ“ וגבעת הבוסתאן. אולם כפי שנתברר לאחר מכן היתה תכניתם: ראשית, לתפוס את אושה, ששלוש שה משלטים שולטים עליה, ואח"כ לעבור לפסייר. מאחר שלא הצליחו בכיבוש אושה — העתיקו את עיקר הלבם התקפתם נגד פסייר מתוך הנחה, שאם תיכבש פסייר ממילא תיפול גם אושה בידיהם. אך גם בזאת לא הצליחו. אז ניסו לתקוף את שתי הנקודות יחד או לסירוגין. במשך היום הסתערו תשע פעמים על עמדות הפלוגות שבשני הכפרים.

לאושה בחיפוי מקלע מן הכפר. אשו של מקלע זה לא היתה יעילה ביותר, מאחר שהאויב תקף מעבר לרכס וכמעט שלא נתגלה לעין בכל עת הפעולה. שלושה מאנשי המחלקה נותקו ונאלצו לסגת ל־כסייר. מקלען אחד נהרג בעת שהמחלקה נסוגה מ„גבעת העץ“.

אותה שעה כבר היו חילופי אש אבטומטית, מכ״י אחת ומקלעים, מכיוון המבצר ומכיוון שפרעם. כן הודיעו מפסייר שגם עליה הופעל אותה שעה לחץ אש חזקה. הפלוגה כבר סבלה אבידות של 3 טוראים הרוגים ומפקד־המחלקה שב„עמדה המבוד־דת“, שניסה להוציא את גיות הצופה והחובש שנהר־גו. לאחר שחזרה המחלקה מ„גבעת־העץ“, ניתנה שהות לאנשיה להחלפת כוח, והמ.פ. הוציא כיתה מוג־ברת לכיוון הבוסתאן כדי למנוע את כיתורה של אושה מפסייר ע״י אש אויבת. הכיתה החזיקה מעמד כשעה וחצי תחת לחץ חזק מאגפה (מ„גבעת־העץ“ ומשטח המטעים), ואח־כ־נסוגה בחיפוי עצמי לכפר. בשעה 0900 נתברר שלתוקפים יש כוח־אש חזק ורוח תוק־פנית. לפי שההערכה אמרה שהפעילות שנתגלתה עד כה לא היתה אלא ראשית התפתחותו של קרב ממושך, נדרשה תגבורת באנשים, מכונת־יריה ותח־מוש. ת

לחץ האש גבר; מן הבוסתאן ו„גבעת־העץ“ ומכיוון „בית המכונה“ היתה צליפת מקלעים, ומן המבצר פעלו לפחות שתי מכ״י וכן אש רובים חזקה. קשה היה להעריך את עצמת זין האויב, אך לאחר הקרב נתברר שהיה שם גדוד, מצוייד ב־50 כלי־יריה אבטומטיים. ב־1100 לערך הובאה תגבורת של מחלקה, וכן תחמושת ומכ״י. המכ״י והתחמושת הועברו מפסייר במשורין והאנשים באו ברגליהם, בלי שסבלו אבידה כלשהי. המכונה הוצבה בבית המטה והמחלקה הוצבה לציפוף העמדות לכיוון הר־מבצר ולצפון. במשך כל אותה הזמן השתדלו האנשים לחסוך בתחמושת כדי לשמרה לשעה המכריעה. שלוש פעמים חזר וניסה האויב להתקרב בחי־פוי אש חזקה. בפעם השלישית הצליחו אנשיו להת־קרב במחסה שטח מת, ולתפוס בית במרחק 200 מ' לערך מן ה„עמדה המבודדת“ ולהציב שם מכ״י אחת. בדרך כלל לא ויתר האויב על העמדות שתפס וכל אותו הזמן היה מתקרב כשהוא מדגל מקפל־קרקע אחד — לשני שלפניו.

המצב בשעות הצהרית היה כדלקמן: נוספו כמה פצועים, בהם 2 מפקדי מחלקות. מ.מ. אחד נפגע כששהה בחדר שבבית־המטה, והשני בשעת פיקוח על אנשיו בעמדותיהם. הפיקוד על המחלקות עבר

לסגנים. „העמדה המבודדת“ היתה למבודדת ממש, מחמת אש המכ״י והאש מ„גבעת העץ“, שנתפסה ע״י האויב, ומן המבצר. בין הכפר עד ל„עמדה המבודדת“ הבדיל שטח חשוף של 40—30 מ'. עד הצהרית היו 2־3 נסיונות להסתער על פסייר. גלים־גלים התקרב אליה האויב בחיפוי אש חזקה. הופעלה עליו אש חזקה מן הפלוגה שבאושה, ופגז פגע במרכז מחלקה מתקדמת, במרחק 300 מטר, בערך, מן הנקודה. רסיסי הפגז ואש המקלעים והמכ״י מאושה גרמו לאויב אבידות כבדות. ב־1100 לערך נתקרב המשוריין, שבא להוצאת פצועים, והביא עמו גם תחמושת, ובחזרו הוציא לתיקון גם את המכ״י שניזוקה.

ההתקרבות וההסתערויות באו מכיוונים שונים, — מכיוון המבצר, העמדה הבודדת ומבית המכונה. התוקפים לא ניסו כלל להתקרב מגבעת־העץ, הואיל והשטח בינה לבין הכפר היה חשוף ואיפשר שילוח אש קטלנית על כל הנעים בו. האויב הציב את כלי נשקו האבטומטיים באורח נכון ביותר, וניתק את התנועה בין חלקי הכפר והיה קושי רב לעבור ברחובותיו. מכאן ואילך אפשר היה להתנועע בכפר רק בחיפוי המשוריין וכן ע״י הבקעת קירות לצורך־מעבר.

מצב זה של נסיונות הסתערות, התקרבות וצליפה נמשך עד 15.00. באותה שעה נתקבלו ידיעות שאור טובוסים מגיעים מכיוון שפרעם ותגבורת יורדת. צפ״מע' מהמבצר וממשיכה תנועתה בחסות הואדי. בתנועה זו הרגישו גם בפסייר.

ב־15.00 פתח האויב באש חזקה ומאורגנת על עמדותינו. כל אנשי הפלוגה חשו כי מתרגשת ובאה התקפה חזקה; פעלו עשרות מקלעים וכן מרגמות בנות 60 מ״מ. קרוב לשעה 15.00 נעשה נסיון לספק ל„עמדה המבודדת“ אוכל, תחמושת ומים בעזרת המשוריין, אולם הלז נתקע בשדה, ונעזב ע״י אנשיו. רק ב־15.30 הצליח אחד הטוראים, נער אמיץ־לב כבן 18, להעביר תחמושת בעברו שלוש פעמים הלך וחזר מן העמדה למטה־הפלוגה.

ב־15.30 היה המצב: מפקד מחלקה אחד הרוג 2־1 פצועים. 2 מ.כ. פצועים ועוד כ־8 טוראים פצו־עים. רוב הפצועים הועברו ע״י המשורינים לכסייר. ב־15.45, לערך, הודיעה העמדה החיצונית בכיוון הר־מבצר, שהאויב, בעצמה גדולה ובחיפוי־אש חזק מאוד, מסתער על הכפר וכמה מיחידותיו כבר הגיעו למרחק 50 מטר מעמדות־הכפר הקיצוניות. ב„עמדה המבודדת“ היו 3 פצועים. וגם עליה הסתער האויב בחיפוי־אש־מכ״י מבית־המכונה. תחמושתם של אנשי

המחלקה כמעט ואזלה. מחמת הלחץ והבידוד החליט ה"מ.מ. לסגת עם אנשיו וגם עלתה בידם. כשאחד הפצועים נפגע ככדור נוסף, חשבוהו חבריו להרוג והשאירוהו במקום שכב. לאמיתו של דבר לא נהרג ולאחר שנסוגו עוד החזיק בידו רימון לפגוש בו את פני התוקפים. הערבים הקימו עמדת מקלע במרחק קטן מהמקום בו שכב, מאחר שגם הם חשבוהו למת. מאוחר יותר נמצא חי והועבר לבית חולים.

אותה שעה גבר מאוד לחץ־האויב, עקב הסתערות משלושה עברים מכיוון בית־המכונה; „העמדה ה"מבודדת" היתה עתה בידם והם ניסו להתקדם, אך נעצרו ע"י אש המקלע שבבית המטה וע"י שתי כיתות חלשות שקובצו מאנשי־המטה בחצר הבנין, ובהם רצים, חולים וכל מי שהיה שם. בידם רוכז הנשק הקל, תת־מקלעים וכו' ורק הודות לכך יכלו לעמוד בקרב. ה"מ.פ. שנוכח בחומרת המצב נטל לידינו את הפיקוד על כוח המכה הנגדית לבלימת ההסתערות מכיוון המבצר — שמשם הונחתה המכה הקשה ביותר. בחיפוי של כוחרתק בן כיתה ומיקלע איגף משמאל את האויב בחסות קפל קרקע ונתקל בו. היה זה קרב פנים אל פנים, כשמכאן ומכאן מטילים רימונים ויורים באש תת־מקלעים, רובים, אקדחים ורובי־ציד. אנשי הפלוגה גילו אומץ לב רב ביותר ונהגו בתבונה ובזריזות. מפקד הפלוגה פגע לבדו ב־4 מן התוקפים, ביניהם קצין דרוזי שהסתער כשסכיניו בין שיניו. הוא עצמו נפצע מרסי" סי רובה־ציד. סגן מפקד הפלוגה קיבל לידינו את הפיקוד, לאחר שהצליח לבלום את ההסתערות מן העמדה המבודדת ע"י הפעלת כיתת־תגבורת. שנים מאנשי האויב עוד התפרצו אל בין עמדותינו ונהרגו. הלם ההסתערות נבלם. נמשכה צליפה על פסייר ואש חזקה חסמה את הקשר בינה לבין אושה. המכ"י טרם הוחזר, מצב התחמושת הגיע עתה עד לידי משבר. למקלע הועברה תחמושת־הרובאים והוא ירה בעיקר אש בודדת.

הבעיה עתה היתה כיצד למנוע נפילת רוח האנ"שים. קשה היה ביחוד מצב רוחם של אותם האנשים שנמצאו בחצר־המטה באפס מעשה. אולם אלה שהיו מצויים בעמדות לחמו ורוחם היתה איתנה עליהם. בלהט הקרב לא חשו אפילו ברעבון מיוחד. ב־1630 הגיע המשוריין שהביא עמו את המכ"י וכן חומר־נפץ, תחמושת, אוכל וקפה. השפעת המשקה החם על רוח האנשים היתה מעודדת ביותר. לסגת לא היתה כל אפשרות, והאנשים גם הם הבינו שאין כל ברירה אלא להמשיך ולהחזיק מעמד. המכונה הוצבה בבית המטה, על מנת להקל את

הלחץ מכיוון העמדה המבודדת. בית־המכונה וה"מבצר. בקרבת מקום לא היתה עמדת־חליפין, ובית המטה שקירותיו היו תחילה בלתי־חדירים, נעשו עתה יותר חדירים לכדורים. כ־20 דקות פעלה המכ"י נגד גבעת העץ, הבית ובית המכונה והקלה בכך מן הלחץ. אח"כ הועברה אל מול ההסתערות ולאחר 10 דקות נוספות של פעולה, תודות לאש מדוייקת שהושגה ולתוספת התחמושת, נעצרה ההתקפה כליל. ב־1650 נשאר המצב סטטי. האנשים ירו במטרות בלבד. שוב ארע מעצור במכ"י... במשך הקרב הגדול פוצצו 3—2 בניינים, דבר שרומם את רוח האנשים מאחר שהדבר אימצם לחשוב שעוד נותר בידינו זמן למלא גם משימה זו. ב־1700 נמסרה הודעה שעם חשכה יש לפוצץ את הכפר ולסגת לפסייר. הקושי העיקרי התעורר משהיה צורך להשוב על ארגון הנסיגה; היה מחסור חמור במפקדים, כי רבים מהם נפצעו. בשעות הקרב נשלחו מדי פעם בפעם 4—5 אנשים, בפיקודו של טוראי, לסתימת חורים ופרצות שניבעו במערכת ההגנה. מצב זה אילץ לסגת בשעות החשיכה. החבלנים קיבלו הוראה לפוצץ את הבתים, החל מן הקיצונים אל מרכז הכפר. לפני כל פיצוץ הוסגו מתוכו האנשים שהחזיקו בו. 2 מקלעים הוצבו לחיפוי לפני הבתים שנועדו לפיצוץ.

אש־האויב שככה והוא החל מתארגן (כפי שנתברר אח"כ — לנסיגה). במשך 20 דקות נתרכזו האנשים במטה. מחלקה אחת תפסה עמדות לחיפוי הנסיגה. המחלקה שבאה כזרובה שימשה כחלוץ הנסיגה. מחלקה מס' 2 נשלחה לכיוון הואדי ומחלקה מס' 3 נשארה במטה. כל הפצועים נשלחו במשוריין. בשעת הנסיגה היה הכרח להשאיר את כל החללים בשדה. אחד היה מוטל על גבעת העץ, 3 בכיוון למבצר, מקום שבו נתקלו לראשונה באויב, אחד בבית המטה ליד עמדת המכ"י, ואחד מחוץ לפרי־מטר — בכיוון הואדי. לפני שהוחל בנסיגה, היתה כמות הציוד והנשק המצויה רבה, מאחר שעם גמר הקרב היו 6 הרוגים ו־20 פצועים ונשקם נשאר בידי הפלוגה, וכן נמצאה בידינו תוספת תחמושת ופגזים שאין לנטשה. לא היתה כל אפשרות לסכן אנשים נוספים להוצאת ההרוגים. השיקול חייב לשאת את התחמושת עם הנסיגה. בית־המטה פוצץ על ההרוג שבו כדי שגופתו לא תיפול בידי האויב. עם הנסיגה פוצצו 3 בתים נוספים. עצם הנסיגה, תוך מסע מובטח ישר לפסייר, לא היתה קשה. — אש האויב שככה וכבר ירד החושך. עם נסיגת כוחותינו נסוגו גם כוחות האויב, ואלה לא ידעו על נסיגת

אלה. מחלקת כוח נייד אספה למחרתו את הציוד שנטש האויב, וכן את הרוגי היחידה והנשק שעוד נותר. מעניין לציין שהדרוזים לא נכנסו לבתים מחשש מיקוש.

סיכום

לסיכום הקרב הנ"ל באושה מן הראוי להדגיש את הנקודות הבאות:

1. כיבוש של נקודה חייב להיות מלווה בכל ההכנות והסידורים הדרושים להגנתה. אלה חלים על: סידורים מידיים להתבצרות בה ולהגנה היקפית; ציוד-חפירה; מוקשים מטלטלים; תיל; שקים ריקים; מלאי תחמושת אשר יספיק גם להגנה בתוך הנקודה הכבושה למשך פרק זמן ניכר; מנות ברזל ומלאי של מים.

2. חשיבות חיונית נודעת לאמצעי הקשר, וכן לסיי דורי הגשת התגבורת, התחמושת והמזון; בשטח אחרון זה חיונית ביותר הדאגה לאוכל ומשקה חמים (ציוד תרמוסים וכיו"ב). כפתרון יסודי לשאלות אלה משמשים במקרים רבים (על כל פנים, כשהאויב אינו מצויד בכלים ארטילריים) המשוריינים. כן פותרים אלה במידה רבה את שאלת הוצאת הפצועים.

3. להדיפת אויב המסתער בתקיפות, ועדיף במספרו, אין ערובה טובה יותר — באשר לציוד — ממתן נשק מסייע בכמות מספקת. חשובות ביותר מכ"י מן הטיפוסים המתאמים לפעולות חיל-הרגלים (כגון "ויקס" או "הוצ'קיס"), ולגבי השטחים המתים והמטרות המחופות — המרגמות. תיאום-האש בין העמדות שבשטח הקדמי (כפי שהיתה אושה) לבין עמדות העורף (רמת-יוחנן), מאפשר להגביר גם את יעילותו של ציוד מצומצם יחסית.

4. למניעת הכיתור, חשובה ביותר תפיסת המישר לטים בחוץ — וכן ביצורים והסוואתם כראוי.

5. הכרחי אימון מוקדם של אנשים, בתנועה ממוקדת ובריצות בתנאי קרב — שאם לא כן עלולים

מסע-הגישה והתמרון בשדה-הקרב להתיש את כוחותיהם ולהוציאם, זמנית, מכלל פעולה.

6. דרושה הכשרה לקרב גוף-אל-גוף ולשימוש בנשק יד (פגיון, כידון, קת ואת-חפרים); גם כשאין מגיעים הדברים להתנגשות כזו ממש, חשובה הנכונות לקראתה כשהיא הופכת להיות אפשרות קרובה. הכרחית קביעות בכלים המתאימים כציוד אישי.

7. הכרחית דאגה לחגור-אישי מלא לכל אנשי היחידה, רצועות לרובים, סידורי-טלטה, בלי רכב, לתחמושת-מילואים ולכלי-נשק כבדים.

8. חשיבות מכרעת נודעת למכת-נגד, המונחת בזמן ובמקום הנכון, לבלימת הסתערות אויב.

9. יש להטיל על מפקדי הפלוגות, המחלקות והכיתות חובה חמורה של המנעות מסיכון-עצמי; אם אין הכרח בכך למילוי תפקידם הפיקודי; יש לטפח את הרגשת האחריות של אנשי היחידה המשנה לכך שמפקדם לא יפגע במלאו תפקיד שגם הם יכולים לעשותו. יש לאסור ביצוע סיורים ותצפיות-חוץ ע"י מפקדים וסגניהם בצוותא.

10. יש ללמוד מן הנסיון של הפעלת הפצועים, תוך ריכוז הנשק הקל בידיהם.

11. יש לעשות מאמץ מכסימלי להוצאת גופות ההרוגים מתוך שטח הקרב.

12. יש לציין לשבח את הרציפות של עמידת אנשי חיל-המצב, (פרט למצבי עייפות קשים, לאחר תנודות שדה ממושכות) ואת התקיפות שגילו.

13. ההתנהגות והריסון העצמי של הפצועים היו גורם חשוב בהחזקת בנקודה.

14. יש ללמוד מאופן הופעתם בקרב של הדרוזים, אשר עלו בהרבה על היריב הערבי הרגיל בן ארץ-ישראל (או אף "המתנדבים" הסוריים, וברוב המקרים — גם העיראקיים) מבחינות אלה: אומץ לב, חוש-שדה מפותח, פיקוד נמוך טוב, ידיעה מקצועית והשתתפותם בקרב של הקצינים.

השגת מומחים אלה היתה מלונה קשים, מתוך החשש לפנות לאנשים שאינם מוכרים די צרכם, וביחוד, מאחר שבתקופת הכיבוש נזהר כל-אדם מפני פרובוקציה; והיו מקרים שבהם נאלצו לבקש ולקבל אינפורמציה על האיש הנדון מהמרכז שב„אדמה הגדולה“.

כל אדם, שנקרא לסייע למחתרת הועמד תחילה במבחן, בעקפיין; האיש שהיה נפגש ומשוחח עמו היה מספר לו על „אדם שלישי“, שביקש ממנו עזרה זו או אחרת — ורק לאחר שהחוויר לו, שאמנם מוכן האיש לבוא לעזרה בכל מאורו, היה מגלה לו את פרטי העזרה שנדרשה ממנו.

7. הקמת בית דפוס השאי

עם ההכנות הראשונות לארגון המחתרת (בימים שלפני הכיבוש) הוכן כל הצידוד הדרוש לבית דפוס השאי. הצידוד נארו במספר מזוודות; אולם בתקופת הכיבוש אבדו המזוודות והיה הכרח לדאוג לצידוד חדש וכן למקום מתאים. (קוולוב מספר מתוך בדיחות-דעת כי בתקופת ההכנות המוקדמות הצייע מזכיר המפלגה בעיר לקחת את מכונת הדפוס החדשה והחדישה, שמשקלה 8 טון, ולהעבירה למקום אשר ייקבע לבית הדפוס!).

לפלוגת הפרטיזנים היה בית-דפוס בתוך מערה נסתרת, אולם היה הכרח להקים בית-דפוס בתוך העיר לשם הוצאת ידיעות, עלונים וכו'. לאחר מאמצים מרובים סודר הדפוס באחד המרתפים. אולם עיקר הקושי היה בהשגת כמות מספקת של אותיות; אלה נגנבו תוך סיכון רב — הן בשל השגחת הגרמנים על בתי-הדפוס, והן בגלל משקלם הרב — ע"י חבר שעבד בדפוס של צבא-הכיבוש. את האותיות, כדי סידור עמוד אחד, היה מוסר לאשתו שנוהגת היתה להביא לו את ארוחתו למקום העבודה; והיא שהיתה מבריחה אותן בתוך סל האוכל.

8. כינון תחנת אלחוט

ההכרח להקים תחנת אלחוט קולטת ומשדרת הורגש בעיקר בתקופת החמרתו של המשטר הנאצי, שעה שקשה היה לשמור על הקשר עם הפרטיזנים ביערות. תחנת אלחוט זו שימשה לא רק לקבלת אינפורמציה מהימנה מ„האדמה הגדולה“ (אינפורמציה כללית, וכתשובה לשאלות שפורשו) כי אם גם לשידורן של ידיעות חיוניות שונות, הן לפרטיזנים והן למפקדה הראשית שמחוץ לשטח הכיבוש — ידיעות, שמסירתן המהירה קבעה לעתים בהחלטה על עריכת פעולה מסוימת, ואף את מידת הצלחתה של זו. אמנם, באשר לקבלת אינפורמציה מ„האדמה הגדולה“ הרי הצליחו לעתים להשיגה גם בטרם היתה להם תחנת אלחוט. אחד הצעירים הצליח להתקבל לבית מלאכה לתיקון מקלטי-רדיו של הגרמנים, ומדי פעם היה מביא לביתו מכשיר, בנימוק כי הוא לוקח לתיקון — וכך יכלו להאזין

לחדשות. כן הצליחו, כמצוין לעיל, להקשיב למקלטים שהיו מצויים בחדריהם של קצינים נאציים, כשהללו נעדרו מדי-רוותיהם. אולם למען יעילותה של הפעולה מן ההכרח היה להקים גם תחנה משדרת, ולאחר תביעות רבות נשלח משדר מ„האדמה הגדולה“, ונקבע במרתף בעל שתי כניסות, שנחפר והוכן במיוחד למטרה זו בתוך בנין המכיל בית מלאכה, ועל פתח הכניסה למרתף הוצבה מכונה כבדה. במרתף הוכן מזון לימים מספר, למקרה שיארע מצב בו לא יוכל האלחוטן לצאת החוצה במשך תקופה ידועה. המומחה הטכני שנקבע תחילה לעבוד במשרד נהרג באחת הפעולות „ביער“, עוד בטרם יצא לדרכו אל סימפארופול העיר — והיה הכרח לדרוש מומחה חדש מ„האדמה הגדולה“. ואמנם שלחו משם צעירה, שעברה קורס לשידור — אולם ללא כל הכשרה בעבודת מחתרת; הצעירה הופיעה בעיר הכביר שה, כשהיא לבושה תלבושת אופיינית של פרטיזנית או של הבחורות מהצבא-האדום („חסר רק הסרט-האדום על הכובע...“), ללא תעודות אישיות מתאימות, והיה צורך ללמדה הלכות-זהירות ראשוניים. בינה לבין אחד מעובדי ארגון תנועה שבמחתרת התפתח מין „רומן“. נוהג-ההירות היה זר גם לבהור זה, והדבר כמעט וגרם לשואה, מאחר שבכדי „להפגש ולשוחח“ עמו היתה יוצאת מהדירה החבויה ועוברת על פני מרחבי העיר כשהיא עדיין לבושה בלבושה האומר „תפסני“, וגם לאחר שסוגלה כבר לתנאים החיצוניים של חיי היומיום — לא במהרה סיגלה לעצמה את תורת עבודת האלחוט במחתרת, שכללו הוא הימנעות ממצבים המאפשרים לגרמנים את איתורה של התחנה, וכך, באחד מביקוריו בתחנת השידור, כבר כעבור זמן, נתברר לקוולוב כי המכשיר המקבל שבתחנה, כמעט ואינו קולט את השידור מ„האדמה הגדולה“ — ואלו המשדר עובד זה כשתים ומשמיע את קריאתו ללא-הפסק; שידור ממושך כזה עלול היה לגלות את המשדר, ועורר גם חשדות בדבר „מלכודת-אלחוט“ גרמי-נית — היינו, שיעדיפו לקלוט את השידורים, מאשר לתפוס את התחנה — ומיד ניתנה הוראה שלא לשדר למעלה מ-15—10 רגעים ברציפות.

משדר זה הצדיק את המאמצים שהושקעו בהקמתו, כי הוא איפשר קשר מהיר, הן עם המרכז שב„אדמה הגדולה“, והן עם הפרטיזנים ביערות הסמוכים — דבר שערכו הרב הוכח בימי אסון שירד על המחתרת בשל בגידות חמורות. שעה שצריך היה להעביר „יער“ קבוצות ניכרות של אנשי-מחתרת, ואח"כ להדריך את פעולת השרידים, ע"י „פיקוד-המחתרת“ החדש שקבע את מרכזו ביער.

9. הקשר-הפנימי והחיצוני

בנין המחתרת בצורת תאים, וחלוקת העיר לאיזורים שונים, חייבו הקמת רשת-מקשרים פנימית ענפה; אלה

„הבחורה הופיעה בעיר בלבוש אופייני של פרטיזנית; חסר לה רק „הסרט האדום“ על הכובע...“

בעיקר ע"י בחורות ונשים, שהופיעו כקרובות משפחה, ואת הידיעות היו מעבירות „בדרך המסורתית“, באמצעות פתקאות שנשמנו בצרכי-המזון שהורשו למסור לאסירים. המקשרים מכל הסוגים נבחרו ונבחנו היטב, היות ועליהם הוטלו תפקידים קשים ועם זאת הכירו גם את מרכזי הפעולה, מקומות-ההסתר של הנשק וכו'. התנאים בהם עבדו המקשרים היו קשים למדי, יש והמהלך שהיה עליהם לעבור לשם מסירת הודעה לפרטיזנים, היה 25-30 ק"מ ואף יותר מזה. הקשר עם הפרטיזנים נפסק לעתים לגמרי בגלל ה„סריקות“ שערכו הגרמנים ביערות; ומתפקידי המקשר היה או לחפש מגע ולהחדש את הקשר.

הנוער פעל בשטח זה במסירות רבה; אולם היו כאלו, אשר התרעמו על שאין שולחים אותם ל„פעולה ממש“, והיה צורך בהסברה מעמיקה על החשיבות והתועלת הרבה שמביא המקשר בפעולתו.

קולוב מספר על נער בן 17 — אבליק, אשר היתה בידו תעודה המעידה שהוא לומד בעיר וגר בכפר, והודות לכך היה באפשרותו לקשר בין העיר לבין הפרטיזנים. הוא מילא שליחויות רבות ומסוכנות. פעם קרה, ותעה בדרכו ואיחר לחזור לבסיס; ומשחזר, התבייש הנער לספר על תעיותו, אף על-פי שקופת מעשי-גבורה היתה תלויה לו מאחוריו.

אולם היו גם מקרים שהתנהגות רעה מצדו של מקשר — אם נער ואם בוגר — הכשילה חברים רבים. כך מסופר על „מקשר עם היער“, בשם ניקולי, שהחל שותה לשכרה בביקוריו בעיר, מרבה לפטפט, — ולבסוף נאסר. משנודע דבר מאסרו, הביא הדבר מיד להחלפת כל הדירות הקונ-

באו בעיקר משורות הנוער. אולם, לשם קשר עם הישובים המרוחקים, וכן עם הפרטיזנים ביערות, הוקמה רשת מקשרים שרוב אנשיה היו מהמבוגרים. וזאת לזכור: תפקידי המקשרים לא הצטמצמו בקשר בלבד, כי תפקידם היה גם העברת הנשק — שבגלל מסיבות הזמן הועבר, מדי ביקור בעיר, בכמויות קטנות בלבד — וכן של ה„ספ" רות“ (עלונים וכתובים), מוקשי-העלוקה ומוקשים אחרים להבלות, וכיוב'; זוג כתפים חזקות נדרש לשאת את התרמיל הגדוש, כשם שנדרשו עין בוחנת ותפישה מהירה למען הסתרת המטענים במחבואים, בערבה ובסביבת העיר, בטרם ימסרו לתעודתם.

הקשר הפנימי בתוך העיר עצמה גם הוא היה כרוך בקשיים; כי הגרמנים חילקו את העיר לאיזורים, ובעת המעבר מאיזור לאיזור היתה חובה להגיש את הרשיון לזקיפים. שירות-קשר זה אורגן בעיקר מבני-הנוער, אשר תעודות-התלמידים שבידיהם העידו כי מקום מגוריהם הוא באיזור השונה מזה של מקום הלימודים.

מתפקידם של המקשרים הפנימיים היה להעביר ידיעות והוראות מהועד הפועל אל מרכזי התאים — ומהם לועד; כ"כ — הקשר עם האסורים, ובעיקר עם כאלו שנמצאו בבתי-חולים.

הקשר עם החוץ אורגן בצורות שונות, ביניהן:

— ע"י עגלונים בעלי רשיונות לחנועה בין העיר והכפר לשם אספקת תוצרת.

— ע"י סידור „חנות כלבו“ קטנה, אשר „בעליה“ קיבל רשות לנסוע לכפרים ולערים הסמוכות לשם קניות.

הקשר לאסורים, ובעיקר לאלו ששכבו בבתי-חולים, היה

מהנשפיות — אגב, בשיתוף צעיר ת ת ר י ממשפחה חשודה — הלשינו עליהם והגסטאפו בצעה מאסרים רבים. בארגון־הנוער הוחלט שכל חבר יתחייב במתן שבועה, והחלטה זאת אף ביצעו; אלא שכל אחד חתם בשמו המלא ובשם המשפחה, מבלי לשקול בדעתם, שמיסמך כגון זה, אם אך יפול לידי הגסטאפו — פירושו מאסר והוצאה להורג של כל חתומיו. לא מעט מכל הגילויים המזיקים האלה של „עוֹנֵנוֹרִים“ נבע מתסביך־העצמאות; חששו שמא אזהרותיו והוראותיו של איש מחתרת ותק ובא־בימים „יגרעו מעצמאות בני־העוֹנֵנוֹרִים“, ויש להלכו לקראת סיכון חמור ובלבד שלא להיחשד — בעיני עצמם — בחוסר עצמאות. עתים גם נמנעו — נוסח ילדות — מלפנות בענין חשוב, או לבקש רשות לביצועה של פעולה מסוכנת־מדי שתיכונה — רק „שלא לפגוש בסירוב“, בייצוע פעולות כאלה טרף לעתים את קלפיה והרבה מחשוֹ ביה של מפקדת־המחתרת, ואף גרם לעתים לתוצאות הרוֹת־אֶסוֹן.

ארגון־הנוער הטמין כמיוות של נשק שנאסף בהודמנויות שונות, ארגן לו בית דפוס, ושימש מקור שופע למקשרים. רבים מבין הנוער גילו אומץ לב ומסירות לדוגמא, וסייעו במידה רבה להצלחת פעולות המחתרת. מאידך, אבדו רבים — ואף מהטובים ביותר — שלא היה כל הכרח „אוביקטיבי“ באבדנם, לו רק ידעו ללמוד מלקה דורות אנשי־המחתרת, ואילו סיגלו לעצמם בעוד מועד את תורת התיאום, הזהירות, ההדרכה והמשמעת המחויבת.

11. מלשינים ומרגלים

המלשינים והמרגלים למיניהם היוו סכנה רבה. הם הצליחו לחדור גם לתוך שורות המחתרת פנימה וגרמו למאסרים רבים. כך מסופר על מקשר־פרטיזונים אחד — עוד מהארגון שהוקם למפרע, עוד בטרם בוא הגרמנים — שגילה את מחבוא הפרטיזונים, במחצבות שליד קארץ, וקאר היום הוליד לשם פלוגות נאציות.

בתקופת הכיבוש צצו כל „הקולאקים“־לשעבר, והפושעים למיניהם, וקיבלו משרות כשוטרים ופקידים בשלטון המקומי. הגרמנים אירגנו פלוגות־עונשין, בעיקר מהתוש־בים התתרים, אשר התנהגו באכזריות כלפי שכניהם לשע־בר, ומה עוד שהם הכירו את האנשים.

הגרמנים ניסו לגלות את אנשי המחתרת ע״י תחבולות ערמה. נודע, כי הם זממו לביים „התקפה“ מדומה של פרטיזונים על העיר, וסוכניהם, המחופשים כפרטיזונים, יבקשו חסות בבתי התושבים — ובדרך זו יגלו את אוהדי המשטר הסובייטי. אולם, משום־מה, שינו את התכנית ונקטו בתחבולה אחרת. שליחיהם החלו לעבור מבית לבית ולספר כי, הנה, מצב הגרמנים הוא ברע, והם החליטו לחסל את

ספירטיביות, העברת אנשים אל מחוץ לעיר ואף להעברתם של כמה חברים מהמחתרת אל הפרטיזונים — כי ניקולי זה, שידע על רוב אנשי המחתרת ומקומות המפגש, לא עמד בנסיון בהאסרו, ובלחץ של איומים ומכות גילה כמה פרטים שעלולים היו לגרום למפלת המחתרת אילו לא נקטו באמצעי הזהירות המתאימים מיד עם האסרו. וגם בדיעבד, יחד עם תוצאות הלשנתה של „מקשרת־עס־יער“ אחרת (שאכן, גם כינויה היה „יערית“...) הביאו לגלויים של רבים ממיטב הכוחות שבמחתרת ולזעזוע ארגונה. ואלו אחד הכשלוניות הגדולים, שהיה מנת־המחתרת בסימפארופול בתקופה מוקדמת יותר, נגרם על ידי חולשה דומה של נער־מקשר, כבן 15 (לעיל כבר הוזכר המקרה דנן), שאף הוא „הכיר רבים מדי“, הסכנה הזאת, שהיתה כרוכה בכל חולשה או בגידה של המקשרים, — היא גם שחיבה את הבחירה הקפדנית בין המעומדים לתפקידים אלה, וכבר דיברנו עליה לעיל.

10. הנוער

הנוער שברובו היה מאורגן, לפני בוא הגרמנים, ב„קומסומול“, נתארגן מחדש לאחר הכיבוש. ועוד לפני ששולבו לתוך המסגרת הכללית של המחתרת, היוו מחתרת עצמאית של הנוער, אשר חיפשה לה את הקשר למחתרת ולפרטיזונים. הם אמנם הכירו, או סברו שמכירים, כמה מחברי המחתרת, אולם חששו לפנות אליהם, פן לא ירצו לשתפם בפעולה, — והחליטו לפנות ע״י „ערמה“. הם פנו אל האנשים שהכירום בהודעה כי הם, הפונים, משמשים מקשריה של פלוגה פרטיזנית — וכך נוצר המגע בינם לבין המחתרת.

עם תחילת התארגנותם של בני־הנוער בחרו למזכיר את אחד הצעירים, שהיה מוכר כבחור צנוע, אולם תקיף ונאמן „ואת אשר ציוה דרש שיקיימו“. בחור זה אף הצדיק את בחירתו, וכשנאסר — בטחו בו חבריו עד כדי כך, שלא החליפו את מקומות הסתר; ואמנם לא הכזיב: הוא נרצח באכזריות ע״י הנאצים מבלי שגילה להם שמץ דבר.

הנוער הזה, אשר גדל באוירה של ה„קומסומול“, לא היה מודרך כלל לקראת פעולה קונספירטיבית, כללית ואישית. הם לא ידעו להסוות את רגשותיהם ולהעמיד פנים כאוהדי המשטר הנאצי. תכונה זו גרמה לאבידות קשות בקרב הנוער. העותם גבלה לעתים בהעדר זהירות וחוסר־שיקול. כך, למשל, בשעת הרבקה כרוזים — נהגו להדביקם על דלתות הגסטאפו דוקא, דבר שמחוץ לסכנה שבו לא היה בו שום תועלת, ובמקרה אחד אף התחכמו לזרוק כרוזים לחדרו של מושל העיר הנאצי.

הם נהגו לערוך נשפיות שבהן שרו שירים סובייטיים, ואף שוחחו בהן בצורה מאוד בלתי־זהירה. לאחר אהת

ממשתפי־הפעולה לבקש דרכי הצלה. אחד מפעילי משתפי־
הפעולה, תתרי, מפקד „פלוגת־עונשין“, אמר: „כמה טוב
היה אילו יכולתי עתה להציל איזה קומוניסט חשוב. זה
היה משמש לי הוכחה ששיתפי־הפעולה מתוך הכרח בלבד“.

12. החבלות

עיקר פעולות החבלה בוצעו ע"י הפרטיזנים. אולם
גם המחתרת ביצעה פעולות חבלה בשטחים שונים,
כגון — רכבות, מחסני דלק, מחסני נשק ומזון וכו'.
החבלות ברכבות בוצעו עפ"י באמצעות „מוקשי־
עלוקה“, שפעולתם חלה מספר שעות לאחר הקבעם במקום.
כיון שלא היתה כל אפשרות של תעשיה מקומית, הועברו
מוקשים אלה מהמחתרת „שביער“. שימוש במוקשים,
שפעולתם חלה רק כעבור מספר שעות, כוונתו היתה
ברורה: לדאוג לכך שההתפוצצות תארע מחוץ לשטחי
הישוב, בשטח מהלך הרכבת — כך שלא תהיה אפשרות
לקבוע במהרה היכן הוטמנו המוקשים ועל מי לשאת
בעונם.

גם החבלות במחסני הנשק בוצעו בדרך זו. ואלו החבלות
במחסני הדלק והמזון בוצעו לרוב ע"י הצתה.
פעולות החבלה כרוכות היו בסכנה רבה, כי הנאצים
שמרו היטב על מחסנים כאלה. אחד החבלנים הגדיר מצב
מסוכן, בו נמצאו, באופן זה: „הסכנה היתה כה גדולה
עד שכהו החושים ולא הרגשנו עוד בסכנה“.

בתקופת נסיגת הצבא הגרמני הצליחו לעתים אנשי
המחתרת למנוע את פיצוץ הגשרים עם הנסיגה,
ע"י כך שהוציאו את הומר הנפץ שהוכן מתחת לגשרים
אלה, וסתמו את התאים בהם הוטמן; ומשבאו הגרמנים
לבצע את פיצוץ הגשרים כבר לא היתה לאליידים השהות
להכין מחדש את מתקני הפיצוץ.

לשם השלמת התמונה מן הראוי לציין, כי גם בציבור
זה, שבתחום שלטון האויב, ושנמצא בחד מתמיד מפני
הכובשים, היו גילויים של גבורה ציבורית; כך
מסופר על מספר מקרים בהם עזר הקהל למובלים לגרוש
לברוח מידי מלוויהם השוטרים או החיילים; על דבר
הצלת יהודים וילדים מידי אנשי הגסטאפו, וכיוב"ז.

הגרמנים ניסו לפתות את העובדים בשירותיהם להסגיר
לידיהם את הקומוניסטים, אולם רבים נמנעו מעשות זאת.
פקיד שעבד במשטרה סיפר על הצעה כזו לדודתה, וזו,
אשה זקנה, אמרה לו: „ראה את ידי הרועדות, בהן אחנוק
אותך אם תעזי להסגיר, ולו גם איש אחד בלבד“.

גם כלפי הצבא הרומני נאלצו הגרמנים להשתמש בערמה
ולספר להם כי בידי הפרטיזנים רכוש והון עצום, וכדאי
להם להתקיפם על מנת ליהנות מן השלל.

אוהדי המשטר הסוביטי לפני שיסוגו — ועל כן המבקר
מיעץ לאיש־שיחו להתכונן לצאת „ליער“, בכדי להציל
את נפשו; אולם אנשי המחתרת, אשר הוזהרו למפרע
בפני אפשרויות ממין אלה, ענו כי אינם מרגישים כל חטא
כלפי הגרמנים, ואינם סבורים כי יש סיבה כלשהי להימלט
ליער.

מספר „משתפי־הפעולה“ מבין האוכלוסיה היה די ניכר,
והדבר יצר איריה של חשד וסכנה מתמידים. מנהל עבודה
רוסי איים על הפועלים בשילוחם לגרמניה בעוון סרוב
לעבוד למען הגרמנים, ומורה רוסייה שילחה מבית־הספר
את הילדים אשר סרבו לענות אחריה, „הייל־היטלר“.
פרוצה רוסייה, שגרה עם קצין גרמני, הלשינה על בנם
של השכנים כי הוא מקשר־פרטיזנים.

אשה, בכינוי „היערית“ (שכבר הוזכרה לעיל), סיפרה
בבואה כי היא נאסרה ע"י הגסטאפו והצילה את עצמה
ממות בהבטיחה לשתף פעולה עם הגסטאפו; כן הוסיפה
וסיפרה כי ראתה רשימה של חברי המחתרת שנועדו
להיאסר, ובזה היא מודיעה להם על הסכנה הצפויה, ואשר
לעצמה, הרי היא מבקשת שיצילוה ויעבירוה „ליער“.
הוברר, למעלה מכל ספק, שהיה זה אך טכסיס לגלות את
אנשי המחתרת על־פי תגובתם האישית לפנייתה זו;
ונמסרה הוראה כי כל אלה אשר היא תפנה אליהם יפסיקו
את ביקוריהם בדירות הקונספירטיביות, מהשש עיקוב
אחריהם. ורבים היו המקרים של תחבולות־הערמה מורכ־
בות, בדומה לזה.

הגרמנים הכירו בסכנה הנשקפת להם מעלוני המחתרת,
שהופצו בשפה הרוסית, גרמנית, רומנית ותת־רית, וניסו
לזייף עלונים כמתכונת עלוני המחתרת, אולם „בשנויים
קלים“. לדוגמא — בעלון־המחתרת היה כתוב „הגיע הזמן
להתארגן ולפעול נגד הכובש הנאצי“. העלון המזויף תקף
גם הוא בחריפות את הגרמנים, אולם בפסקה זו היה כתוב
„טרם הגיע הזמן...“

המחתרת ביצעה גם כמה פעולות בריחה מבתי הסוהר
ע"י חברים שהשתחפשו בלבוש גרמני ובידיהם פקודות
מזויפות.

המלחמה בבוגדים ובמלשינים היתה שונה בהתאם למס־
בות. אלה מבין שורות המחתרת אשר נחשדו, הורחקו
בצורה מתאימה או שנשלחו אל הפרטיזנים, מקום שם
נמצאו בפיקוח מתאים. רבים מהמלשינים הוצאו להורג
ע"י אנשי המחתרת או הפרטיזנים.

רבים מהמרגלים ומשתפי־הפעולה נתפשו והוצאו להורג
בתקופת הכיבוש הזמני של קארץ, כשכוחות הצבא־האדום
עלו בחופי־קרים, בתמיכת כוחות הצי הסוביטי.

בתקופה שתבוסת הנאצים נראתה באופק, החלו רבים

פִּלְגוֹת־מַדְבַּר לְטוּוּחִים אֲרוּכִים

הַמְטָרָה

"פִּלְגוֹת־מַדְבַּר לְטוּוּחִים אֲרוּכִים" הוּקְמוּ בְתַקּוּפָה שְׂאִיטְלִיָּה נִכְסָה לְמַלְחָמָה לְצַדָּה שֶׁל גֶּרְמָנִיָּה — וְהַמְדַבֵּר הַמְעֲרָבִי, בּוֹ הִיָּה הַכּוּחַ הַצְּבָאִי קֶטָן וְעָרוּךְ בְּכַמָּה זִירוֹת־קֶרֶב בְּבֵת אַחַת (לֹב, חֶבֶשׁ, יוֹן), הַחַל מֵהוּוּהוּ נְקוּדַת־תּוֹרְפָה בְּמַעֲרַכַת הַהֲגָנָה עַל מִצְרִים. לָכֵן כּוֹנְנֵי יַחֲדוֹת קִטְנוֹת, הַמּוֹרַכְכוֹת מֵאַנְשֵׁים נִבְחָרִים, מֵאַמּוּנִים הֵיטֵב וּמוֹנֵהֲגִים ע"י אַנְשֵׁים יוֹדְעֵי הַמְדַבֵּר. לִיַחֲדוֹת אֵלֶּה הִיתָה עֲצַמַת אֵשׁ גְּדוּלָּה, נִיֵּי דוֹת רַבָּה, וְקִשֶׁר אֶלְחוּטֵי עֵנָף. לְמַפְקְדֵיהֶן הָיוּ נִהְיֹרוֹת כָּל דְרָכֵי הַמְדַבְרִיּוֹת, וְתוֹדוֹת לָכֵן יָכְלוּ לְהַנְחִיחַ מֵהַלּוֹמֹת פְּתָאוּמִיּוֹת בְּעוֹרְפוֹ שֶׁל הָאוֹיֵב — וְלֵהִיבֹלַע אַח"כּ בֵּימֵי־הַמְדַבֵּר הַרְחָב.

בְּדוּמָה דְגִמּוּז בְּעֵבֶר, מֵאַפְשֶׁרֶת כִּיּוֹם הַמְכּוֹנִיּוֹת הַמְזוּיָּנוֹת אֶת הַסִּיּוּר וְהַפְּגִיעָה לְמִרְחָק בְּשִׁטְחִים מִדְּרִיּוּם. סִיּוּר, "כּוּשֶׁר-הַמְדַבֵּר" אֵינּוּ נַעֲשֶׂה בֵּין לִידָה. אֵךְ צַעֲדִים רֵאשִׁוֹנִים כִּכֵּר בּוֹצְעֵי עַיִ שְׂוָחוֹת כּוֹחֵנו בְּפֶאת דְרוֹם. מִקְצַת מִלְקָה נִסְיוֹנֵם הַעֲשִׂיר שֶׁל כּוֹחוֹת־הַמְדַבֵּר הַקְּדִים בְּמִזְחַמַת הַעַיִן לֶם הַשְּׁנִיָּה כְּזוֹד בְּסִקְרַתוֹ שֶׁל מִיּוֹר ח. לִסְקוֹב עַל הַסֶּפֶר, "פִּלְגוֹת מַדְבַּר לְטוּוּחֵי חֵים אֲרוּכִים" דּו. ב. קֶנְדֵּר־שֶׁאוּ, דִּשְׁעֵבֶר קֶצִין הַמּוֹדִיעִין וְהַטּוֹפּוֹגְרַפִּיָּה בְּאוֹתָהּ יַחֲדָה.

חָשׁוֹב הִיָּה לְשׁוֹמֵר וְלַטֶּפֶח קֶשְׁרִים עִם יְלִידֵי־הַמְדַבֵּר הַמְעֲרָבִי, שׁוֹנְאֵי הַאִיטְלָקִים, עַל מִנַּת לֶאֱפֹר שֶׁר הַקְּמַת בְּסִיסִים נֶאֱמָנִים לְבִיצוֹעַ פְּשִׁיטוֹת, וְכֵן לְאִיסוּף יִדְעוֹת צְבָאוֹת וּפּוֹלִיטִיּוֹת בְּשִׁבִיל מַטְהַר "הַחֶקֶר" הַכְּלָלִי שֶׁל הַמּוֹרַח־הַתִּיכּוֹן; וּבְתַקּוּפָה מֵאוֹר חֶרֶת יוֹתֵר — יָכְלוּ אַחֲדִים מִלִּידֵי־הַמְדַבֵּר לְשַׁמַּשׁ מוֹרִיד־דֶּרֶךְ בְּמַדְבַּר לְגוֹפֵי הַצְּבָא הַשּׁוֹנֵם, וְלִסְיִיעַ ע"י כֵּךְ בְּהַכְּנַת כִּיבוּשׁ "קֶרְמֶרֶת" שֶׁבְּגִבּוֹל תּוֹנִיסִיָּה. לִידְעוֹת שֶׁהוּבָאוּ ע"י פִּלְגוֹת־הַמְדַבֵּר הִיתָה חֲשִׁיבוֹת

מְרֻבָּה בְּהַכְּנַת מִפּוֹת מְדוּיָקוֹת שֶׁל שְׂטָחֵי הַמְדַבֵּר בְּהֵם נַעֲרָכוּ אַח"כּ הַקֶּרְבוֹת. לְמַטְרָה זֹו נִבְחָרוּ אַנְשֵׁים שֶׁהַמְדַבֵּר, עַל כָּל הָאוֹר פֶּף אוֹתוֹ, מִשְׁךְ אֶת לֶבָם; אַנְשֵׁים שֶׁהִכִּירוּ אֶת הַמְדַבֵּר מִנְסִיוֹנָם הַקּוֹדֵם, שִׁידְעוּ אֶת מִבְּנָהוּ הַטּוֹפּוֹגְרַפִּי, הַפּוֹלִיטִי, הָאַרְכִּיאוֹלוֹגִי — בְּקִיצוֹר, אֶת כָּל הַקֶּשׁוֹר בּוֹ. הָאַנְשֵׁים שֶׁהָיוּ אֶת הַיַּחֲדוֹת נִבְחָרוּ בְּהַתָּאֵם לְתַנְאֵי הַחִיִּים שֶׁמִּצִּיג הַמְדַבֵּר וְאוֹפִים. מִתְנַדְבִּים לֹא חֶסְרוּ, וְהַבְּחִירָה הִיתָה קֶפְדִּינִית. אַנְשֵׁים אֱלוֹ צְרִיכִים הָיוּ לְדַעַת לְסִבּוֹל מִצְבִּים שֶׁל חוֹסְר־מִים, אוֹכֵל זְעוּם וְחוֹסְר־נוֹחִיּוֹת; לְהִיּוֹת בְּעַלֵּי יִזְמָה, כּוֹשֶׁר־סִבֵּל וְהַתְּמָדָה עֶקְשָׁנִית. בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הַתְּאִימוֹ בִּיּוֹתֵר לְתַפְקִיד זֶה אַנְשֵׁים בְּגִיל 25—30, — הֵם שֶׁהִיטִיבוּ לְעִמּוּד בְּמִבְחָן כָּל פְּגַעֵי־הַטֶּבַע, כְּגוֹן: צְמָא, קוֹר, גֶּשֶׁם, עֵי פוֹת, וְכֵן בְּמִבְחָן הַקֶּרְבוֹת. שֶׁהָיוּ מִנַּת חֶלְקוֹ הַיּוֹם־יוֹמֵי שֶׁל אִישׁ ה"פ. מ. ל. א." (פִּלְגוֹת מַדְבַּר לְטוּוּחִים־אֲרוּכִים). הֵם שִׁידְעוּ לְכוּוֹן, בְּעֶקְשָׁנוֹת וְכִי־הַקְּפֵדָה, אֶל הַמְטָרָה הַרְאִשִׁית: — לְבַצַח בְּמַלְחָמָה, — גַּם בְּהִיּוֹתֵם נְתוּנִים כָּל הַעַם בְּתַלְאוֹת הַמְדַבֵּר, לְמוֹעַד קַת פְּעוֹלוֹת בְּעוֹרֶף הָאוֹיֵב כְּשֶׁהֵם רְחוּקִים מִבְּסִיסָם. מִבְּנֵה פִּלְגוֹת־הַסִּיּוּר

תַּחֲלִילָה הִיָּה מִבְּנֵה הַפְּטְרוֹלִים: — 2 קֶצִינִים, 30 טוֹרָאִים, 11 מְכוֹנִיּוֹת־מֶשָׂא, 11 מְקַלְעֵי־לּוֹאִיס הַקְּבוֹר עִים עַל מְכוֹנִיּוֹת, 4 רוֹבִים אַנְטִי־טַנְקִים שֶׁל 0,5 אִינְטַשׁ, תּוֹתָחֵי בּוֹפּוֹרְס בְּנֵי 37 מ"מ, וּמִבְחָר אַקְדָּחִים וְרוֹבִים, "לְפִי הַטֶּעֶם". עִם הַתַּפְתָּחוֹת הַפְּעוֹלוֹת הוֹחֲלֶף הַנֶּשֶׁק הַנִּיָּל בְּנֶשֶׁק יַעִיל יוֹתֵר: אֶת מְקוֹם הַרוֹבָה הָאַנְטִי־טַנְקִי תַפְסָה מְכ"י "וִיקְרָס" בְּת 0,5 אִינְטַשׁ, וְאֶת מְקוֹם תּוֹתַח־הַבּוֹפּוֹרְס — "בְּרֵדָה", תּוֹתַח קַל אִיטְלָקִי בֶן 20 ה"מ. בְּמְקוֹם ה"לּוֹאִיס" בְּאוֹ מְכוֹר נוֹת־הִירִיָּה, "בְּרֵאֲיוֹגִי" ו"וִיקְרָס" וְתוֹתַח קַל, וְכַעֲבוּר זְמַן הוּקְטָן כָּל פְּטְרוֹל עַד לְחֲצֵי מִסְפַּר הָאַנְשֵׁים: קֶצִין אַחַד וְ18—15 אִישׁ בִּי־5 מְכוֹנִיּוֹת־מֶשָׂא. מִבְּנֵה

סופי זה איפשר תנועה מוסווית יותר, שליטה קלה של מפקד-הפטרול על יחידתו והיעלמות מידית בשטח.

חשוב לציין את השיפורים שהוכנסו למכוניות: א. תוספת עלים לחיזוק הקפיץ. ב. התאמת הרדיאטורים לאקלים חם ע"י סידור מיכל לקירור-האדים. ג. הסרת דלתות, חלונות-זכוכית קדמיים ומכסי-מכונה, והתקנת משענות ומאחזים שונים לנשק — למכונות-היריה ולתותחנים, וכן לאל-חוט ולמיכלי-המים. למעשה היה המשא הממוצע (על מכונית "טון-וחצי") כ-2 טונים, והוא הכיל מזון ומים ל-3 שבועות, ודלק לטווח-מסע של כ-1100 מיל. לקח הנסיון לשריין את המכוניות הללו הייב לבטלו, היות ותוספת המשקל הקטינה את רדיוס הפעולה. מכונית אחת בכל פטרול נשאה תותח ("בופורס" או "ברדה") שהורכב על חלקה האחורי. מכ"י ומקלע "לואיס" הוצבו על ציר-משען במרכז המכונית, או על משענות-צינור מסביב בקצות המכונית. בגלל קשיי-החיים במדבר הופנתה תשורת-לב מיוחדת לקביעת מנת המזון לאנשי ה"פ.מ.ל.א.", שהכילה 5000 קאלוריות ליום לאיש (פירוטן ניתן בנספח מיוחד בסוף הספר).

רוב האנשים היו מומחים בענף זה או אחר. אולם חשיבות מיוחדת נודעה לאחדים מהם: — איש-הקשר היה בין החשובים ביותר בארגון והצלחתן של פעולות אנשי ה"פ.מ.ל.א.", והשני לו — הנווט. חוסר עצמי-היכר ברורים להתמצאות בשטח — דבר שהוא כל כך אופייני במדבר, — וחוסר מפות מסודרות, גרמו לכך שבין כלל המכשירים שהיו בשימוש ביחידות, מילאו תפקיד רב מכשירים אופייניים ומכשירי-מדידה שונים להתקנת מפות; ומחר בתו של כל איש ה"פ.מ.ל.א." היה לדעת להשתמש במכשירי הניווט וההתמצאות, אשר בהם תלויים חייו וחיי חבריו. בין המכשירים בהם השתמשו יש לציין את מצפן-השמש, ספסֶטנט, מצפנים ומכשירי מדידה (התאודוליט, למשל).

שיטת העזרה-הראשונה ופינוי הפצועים היתה, בקיום כלליים, כדלהלן: במטה היחידה היה רופא צבאי, שמתפקידו היה לאמן את האחז-הרחמן, שהיה מצורף לכל פטרול, לדאוג לציוד ולמכשירים, לפקח על הגשת העזרה ולסייע בעצתו באמצעות מכשירי האלחוט השונים שהיו ברשות היחידה. כמה מהאחים הרחמנים היו אנשי "הקורפוס הרפואי המלכותי" וחלקם היו אנשי "פ.מ.ל.א.", שאומנו ע"י רופא היחידה. בגלל תנאי הפעולות והחיים הקשים, היה כאן כר נרחב להמצאות "מניה-וביה" שונות; מאיש

העזרה הראשונה נדרשה הקרבה עצמית רבה בטפלו בפצועים. אין זה דבר קל לטפל בפצוע על גבי מכונית, העוברת 100 מיל ליום בשטח גלוי במדבר, תחת שמש חזקה, גשם שוטף, או בסערות-חול מיללת. בבסיסי-המשנה הותקן תמיד מקום לפצועים, ושם היו מקבלים טיפול נוסף. באמצעות אוויר-נים, או פטרול החוזר לבסיס הראשי, היו מוציאים את הפצועים אל בתי החולים שבמצרים.

בהתפתחות ה"פ.מ.ל.א." ופלוגות ה"קומנדו" והצנחנים של "שירות-האוויר-המיוחד"¹ במזרח-התיכון בהנהגתו של סטרלינג, מילאו אנשי ה"פ.מ.ל.א." תפקיד של מעין "שירות טכני" במדבר, — להסואתם ולהחדרתם (או החזרתם) של השותפים לנשק האלה, — שירות, שלא איכזב מעולם את תקוות ה"לקוחות" מהיחידות-החברות הנ"ל.

מספר דוגמאות יסבירו ביתר ממשות את אופי החיים והפעולות, ואת טיב תפקידי ה"פ.מ.ל.א." במערכות השונות של המדבר.

פטרול לחבלה

ב-10 בדצמבר 1941 יצא פטרול ה"פ.מ.ל.א." עם תריסר צנחנים, ומגמתם היתה שדה-התעופה של עגילה ומעגן מים-רדודים במרסה-ברגה² אשר שימשו מקומות להורדת אספקה לכוחות ה"ציר". לאחר יום-יומים של סיור ביצות-המלח דרומית לעגילה, הוריד הפטרול את הצנחנים 10 מיל מהכפר — במטרה להשמיד את אווירוני ה"ציר" שבשדה התעופה. נקבע מפגש עם סיוס הפעולה, והפטרול המשיך בינתיים את סיורו בסביבות מרסה-ברגה. השטח מסביב היה מישורי, ומיד הוברר שאת כל הסיורים יש לערוך ברגל. לאחר חיפוש, במשך יום וחצי-לילה, אחרי דרכים למעבר כלי-הרכב — לגישה אל מרסה-ברגה לשם פגיעה באויב שם — באו לכלל מסקנה שמחמת החולות הרכים והביצות המלוחות — דרך-הגישה האפשרית היחידה היא דרך הכביש המשמש את כוחות ה"ציר", ואשר בה עוברות 200 מכוניות ליום.

למחרת חזרו הצנחנים מעגילה. הוברר שהאויב רונים פונו משדה-התעופה, מבלי שהפטרול ידע על כך לפני-כן. אולם בכל זאת לא חזרו בידים ריקות והביאו עמם למפגש מכונית-משא איטלקית. הם הבחינו כי שיירות האויב שעברו בסביבה היו קטנות, לפיכך החליט מפקד הפטרול להקים "שיירה" משלו. הוא הציב את המכונית האיטלקית בראש

⁽¹⁾ ראה "מערכות" חוב' כ"ד-כ"ה, עמ' 122.
⁽²⁾ או — מרחק מאות קילומטרים רבות מקוי הצבא הבריטי שבמדבר-המערבי — המערכת.

חצי האי של קרינאיקה ומתחיל קורהחוף החד-גווני והארוך של טריפוליטניה.

השטח שבין הים לגבעות הוא שטח מישורי, מכוסה שיחים קטנים בודדים ורוח-בו מיל אחד, לערך. כאן כ-5 מילין מזרחית ל"שער-השיש", קיימו אנשי ה"פ.מ.ל.א." את "תצפית הדרך" שלהם.

תחילה, בסוף 1941, נערך שבוע-נסיון, ואחר כך במשך האביב והקיץ של 1942, חדשים על גבי חד-

שים, 24 שעות ביממה, צפו, ראו ושידרו פרטים על כל כלירכב ומשא שעבר על פני אותו קטע-דרך. "הבסיס" של הפטרול היה בשטח מבותר דרומית מהמצפה, מעבר לגבעה לא-גבוהה. בעזרת רשתות-הסואה, הצליחו להסוות ולהעלים את מכוניות הפטרול. מדי יום ביומו, לפנות שחר, התקדמו שני צופים למצפה, שנמצא במרחק כ-500 יארד מהדרך, ובחרו להם עמדות-תצפית מוסתרות: — בורות חול, או מאחורי השיחים הדלים. היו אתם משקפות-שדה חדות, מצפנים ותמונות-דיוקנם של כלירכבו ונשקו של האויב; בצורה כזאת רשמו (כשהאחד מכתיב, והשני רושם) את כל מה שעבר בכביש, ואת כיוון הנסיעה.

מוג האויר, לרוב, לא הקל על הצופים, וסוג זה של עבודה היה גורם לליאות ולשיעמום לגבי אותו טיפוס ער שהיווה את החומר האנושי של ה"פ.מ.ל.א." אחד מהם העיר בציניות: "אתה מסתכל על השעון בשעה 11.00, ומסתכל בו שנית כעבור שעות אחדות — והשעה היא 11.15".

בלילה אפשר היה להתקרב יותר אל הדרך, מאחר שגם התנועה היתה אז לרוב מועטה; עם שחר היו הצופים חוזרים לבסיס, וצמד אחר היה יוצא להחליפם בתצפית. מהבסיס היו מעבירים את הידיעות לעורך באמצעות האלחוט.

דרך זאת, שצפו אל הנעשה בה, היתה היחידה שהולכה מטריפולי אל עבר החזית שבקרינאיקה ובמצרים — וכל ידיעה על העובר בה היתה בעלת חשיבות חיונית למטה שבקהיר. כל ידיעה על הופעת קבוצת טנקים חדשים שברשות האויב — היתה

בעמדת תצפית

השיירה, ויתר המכוניות הסתדרו מאחוריה. המכונית השניה בטור האירה במלוא אור-פנסיה והבליטה ע"י כך את התבנית הכללית של המכונית האיטלקית. דמות המכונית האיטלקית, וקריאות-הברכה באיטלקית של אנשי הפטרול, איפשרו ל"שיירה" זו להגיע עד להצטלבות-הדרכים המובילה למרסה-ברגה. שם עצרו וחיכו זמן-מה לשתי מכוניות שנש"תהו בדרך. מאחורי הבניינים שליד הצטלבות-הדרכים חנו כ-20 מכוניות ונהגיהן, איטלקים וגרי-מנים, חיכו לארוחה ליד בית-החניה שבצד הדרך.

כאשר הגיעו המכוניות המפגרות, פתח הפטרול באש קטלנית, מטווח של 25 יארד, על האויב ועל מכוניותיו. אותה שעה התגנבו הצנחנים והטילו במכוניות-האויב "פצצות-דביקות" וחסלו את נהגיהן. אחרי רבע-שעה הורגש שהאויב מחיש תגבורת; הפטרול ניתק מיד את המגע וחמק לו. תגבורת-האויב פתחה ברדיפה אחרי הפטרול. אולם מפקד מכונית-המאסף לא טמן ידו בצלחת — וזרע על פני הדרך מספר חגורות-מוקשים. שבע התפוצצויות שנשמעו הוכיחו כי הרודפים עלו עליהן. עם שחר נעלם הפטרול במדבר ואף האוירונים שנשלחו לחפ"שו לא יכלו לגלות את מכוניותיו שהוסוו כראוי.

דוגמאות רבות ואחרות כגון אלה מציינות את דמות ה"פ.מ.ל.א." ואת ערכו הרב כ"שירות טכסי" של פלגות-הפשיטה במדבר.

תצפית-דרכים

המקום — מישור-החוף, לא הרחק מ"שער-השיש" האיטלקי — מקצת מערבה מהמקום בו מתעקל קו

סיכום

דוגמאות קטנות ומעטות אלה, מתוך שפע הפעור לות הנועזות שבוצעו, באות כדי להוכיח שקומץ אנשים זה לא איכזב את תקוות מקימי ה"פ.מ.ל.א.", יוזמי "שירות טכסי", — מורייהדרך של המדבר וסוכני אגף, "החקר" של המטה הכללי.

עם התחלת כיבוש תוניסיה הכינו אנשי ה"פ.מ.ל.א." בעורף האויב את מחסני המזון, התח מושת והדלק, השלימו מפות שהיו לקויות והביאו אינפורמציה אחרת, שסייעה בכיבוש "קורמרת". הפטרול הנירוזילנדי הוא שאיפשר את איגופו של "קורמרת" ע"י הדיביזיה הנירוזילנדית, בתנועת עיקוף לעבר האגף השמאלי, — תימרון שהצליח במידה מכסימאלית והכריע במערכה על דרום תוניסיה (מרס'אפרייל 1943).

עם הכניסה לתוך תוניסיה לא נותר עוד מקום לפעולותיה של אותה היחידה, מחמת השטח ההררי, המרחב המצומצם, וצפיפות היחסית של אוכלוסיה עוינת. כאן הסתיימה תקופה של שנים וחצי שנות פעולה נועזה וצנועה מאחורי קווי האויב.

וכתמציית הסיכום: שיטת הפעולה, בקויה הכלליים, היתה: — יצירת בסיסי משנה במקומות בטוחים בעורף האויב וניצול הבסיס תוך זהירות מרובה; הקמת יחידות מבצע קטנות שהקלו על השליטה והניידות, איפשרו להנחית מהלומה גדולה ביחס ו"להתנדף" במרחב המדברי.

"גוף חיל קטן בעל איכות רמה, כוח אש עצום (ביחס למספרו) וניידות רבה, מנהיגות נאה והקרבה עצמית עילאית — הם שאיפשרו את השליטה על דרכי המדבר ואת ביצוע השיטות והסגורים".

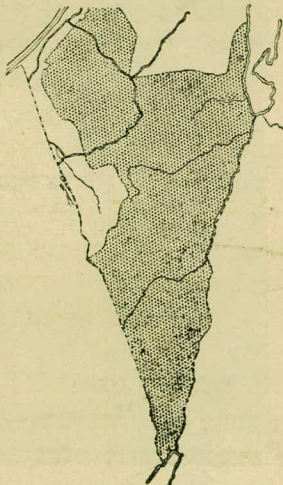
מגיעה בדרך זאת למטה ימים מספר לפני שהטנקים הללו הגיעו לחזית. אם עברו גייסות במדים חדשים, שפניהם טרם נשתזפו — הרי סימן הוא לתגבורת אויב מאירופה; ואם הוסעו עמם גם מטבחי שדה (שלא נתלוו, כרגיל, אל החוזרים מחופשה או אל המילואים לגדודים) — הרי היה זה סימן לבוא חטיבה חדשה.

לעתים יש ונשברה, לזמן מה, המונוטוניות שבעבודה. אירע פעם ואוטובוס מלא בילדים מהסביבה נעצר בדרך והילדים החלו לשחק ליד מסתור התצפית. פעם אחרת ניסו כמה ציידים לצוד ארנבות בסביבה. סוללת תותחים גרמניים ירדה מהדרך וביצעה כמה תרגילי מטוח. במקרה זה לא נותרה לצופים כל ברירה אחרת אלא לקום — ומבלי שעוררו כל חשד — להתרחק, בהעמידם פנים של צמד ערבים משוטטים. ביום בהיר אחד הופיע אליהם לפתע ערבי, והם חשבו שנתגלו. הוא נגש עדיהם, ישב, לגם מן המימיה, ואמר: "אתם אינגליזי; אבל אל תפחדו". והוא עמד בדיבורו.

משמרות דרכים אלה נמשכו עד לפילתה של טוברוק לידי ה"ציר" — ואז ירד ערכה של דרך טריפולי הואיל והאויב כבר החל מפרק את אספקתו בנמל טוברוק; אולם בתחילת החורף דרש המטה הכללי לחדש את התצפית בכל מחיר. ב-10 לנובמבר 1942, כבר נראו תוצאות נצחונו של מונטגומרי באל-עלמין והתצפית הראתה את מימדי הנסיגה, וכיוונה.

אולם, עם התפתחות הנסיגה, בהתקרבת החזית לשטח התצפית, — הצטופפו יחידות אויב רבות בסביבה — ושוב אי אפשר היה להמשיך בתצפית מבלי להתגלות.

ארץ הנגב

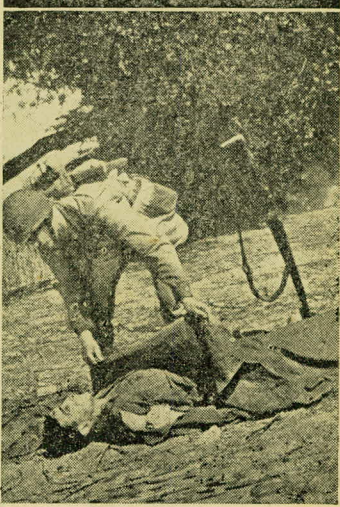
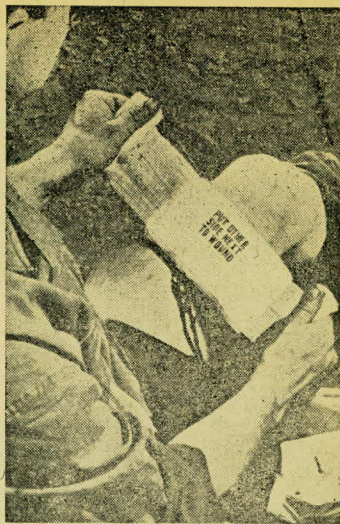

"הבדלי השממה שבין המדבר, ההררי בעיקרו, ובין הנגב, שהוא מישורי ברובו, ודאי שאינם גדולים ובולטים ביותר, ועל כן נקל לו לאדם להחליף את שני המושגים נגב ומדבר זה בזה. — — — הצד השווה ברוב אזורי הנגב הוא מיעוט הגשמים היורדים עליהם וכן שממתם והאופי הדברית למחצה הטבוע בהם. בין שאתה נוסע על פני רמת הליס הרחבה ובין שאתה עובר בין החולות הנודדים, בין שאתה חודר אל איזור ההרים, הזרוע שברירי צור שחורים ונוצצים, או אבני גיר שזופות וממורקות, המכסים את עין האדמה, ובין שאתה יורד אל הערבה שלרגלי הרי הנגב — בארץ מדברית או מדברית למחצה אתה נודד..."

(מתוך "הידעה את הארץ" לי. ברסלבסקי)

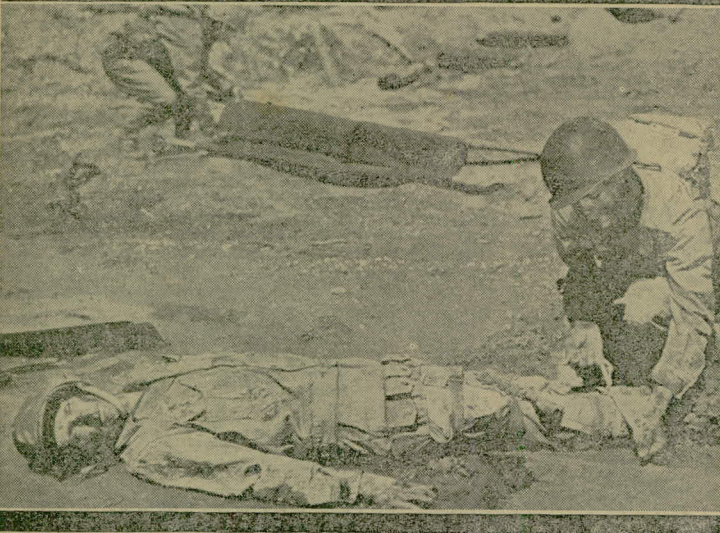
עזרה ראשונה בקרב

1. אל בחלה! הבהלה עלולה להחמיר את מצבו של הפצוע.
2. שטפי-דם יש לעצור מיד!
3. אם שטף הדם הוא רציני, לחץ בעזרת הי-האצבעות מעל מקום הפצע בכיוון ללב.
4. פתח בדרך החפשות את התחבושת האישית והחוש את הפצע בתחבושת הדוקה.
5. אם התחבושת האישית לא תספיק לעצור את שטף הדם, קשור מעלית בלחץ מוגבר גופית, פנים וכד.
6. דבר אל הפצוע! הרגיע אותו! אל תתן לו להתרוצץ! המנוחה היא התרופה הראשונה.
7. הוצע את הפצוע ממקום סכנת.
8. השנע את הפצוע במקום נוח, פתח בגדים לוחצים, עטוף אותו (בשמיכה).
9. אל תגרום לכאבים מיותרים! אל תזיז אברים שבורים! קשור אותם אל הגוף.
10. אל תעשה פעולות שאינך בטוח ביכולותן אלא העבר את הפצוע אל החובש בהקדם.
11. עזר לחובש בעבודתו והשמע לפקודותיו!

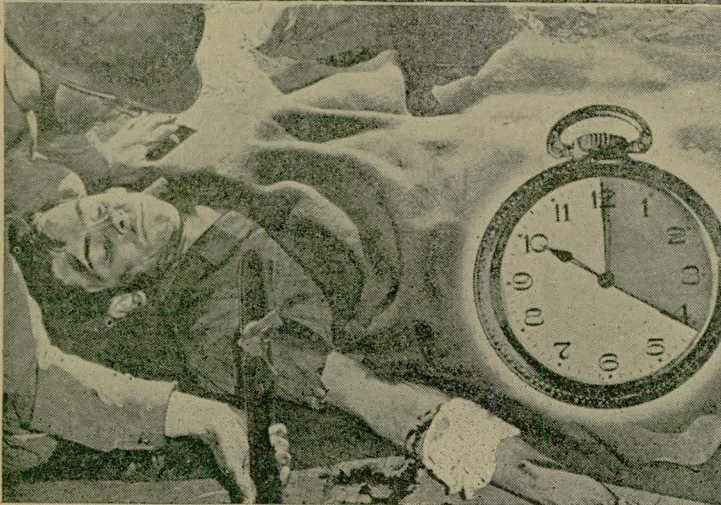
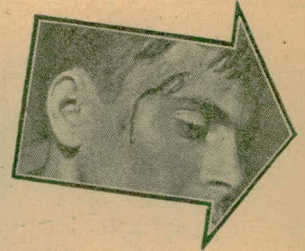

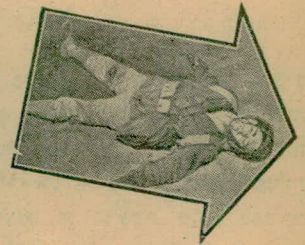
עצור דם!

חבוש פצע!

שמור מהלם!

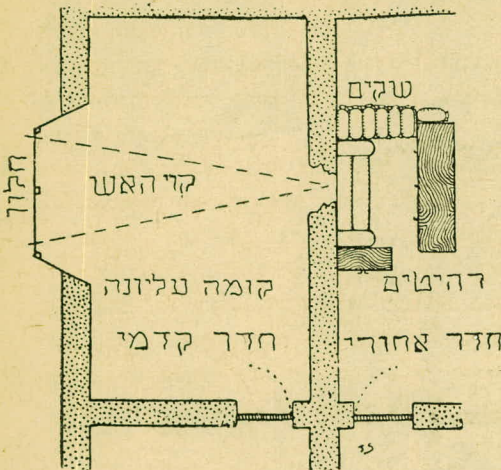
ה ג נ ת ב י ת

משלטים ודרכיגישה עשויים לסייע בידי האויב. לאחר זאת, יפגש עם מפקדי הבניינים הסמוכים ויתאמו יחדיו את תכנית-האש שלהם.

רק לאחר שהמפקד ילמד את מצב עמדותיו וגזרתו — ישקול את הנתונים ויקבע את תכניתו.

ע מ ד ו ת - א ש

א. א ש נ ב י י ר י ה — אפשר להכניס בנקל ע"י פריצת חורים בקירות לבנים. יש להקפיד על כך שעל כל דרך-גישה של האויב יחלשו כמה אשנבים. את אשנבי היריה יש להסוות היטב ולדאוג לכך שאפשר יהיה גם לסתמם בשעת הצורך, אך באופן שלא יכביד על פתיחתם, עד מהרה, מחדש.

אל תציב עמדות-אש ליד החלון ממש, אלא בעומק החדר.

ב. מקלטים — בכל בנין יש להכין מקלטים מתאימים לאנשים שיימצאו בהם — בהתחשב עם כוח החדירה של קלעים מודרניים. מקלטים אלה צריכים לתת הבטחה בפני פגיעה ישירה של אש ארטילרית ובפני מפלות חלקי-בנין כתוצאת הפצצה או הרעשה. מוטב לבנותם בקומת-הקרקע, אך במקרה זה יש לתמוך היטב את התקרה כדי שלא תתמוטט עקב מפולת. אם יבנו בקומה השניה יש לתמוך גם את רצפת החדר של אותה הקומה. כן

בבואך לבחור בית לעמדת-הגנה עליך להביא בחשבון כמה נקודות:

- א. האם בנין זה חזק? — הטובים ביותר הם, כמובן, בניני אבן.
- ב. הניתן לקיים ממנו שדה-אש טוב?
- ג. התוכל לסגת מן הבנין אם תיאלץ לעשות כן?
- ד. הנוח הבנין להתלקח באש?
- ה. האפשר לסגלו על נקלה להגנה?
- ו. העשוי הוא לשמש משלט טוב? המצויים לידו בתים גבוהים ממנו? השולט הוא על צומת-דרכים או גשר?
- ז. הישנה אספקת מים בבנין? טלפון?
- ח. המצויות סביב הבנין גדרות-חומה, גדרות סריגי ברזל או גדרות-משוכה?
- ט. הישנם מרתפים בבנין?
- י. הצמודים לבנין בתים אחרים?
- יא. העומד הבנין בקצה השטח הבנוי? באיזה צד של הכביש הוא?
- יב. הנמצא הבנין על "מדרגה" שבמדרון גבעה? האם הוא מבודד?
- יג. המצויים עצים או שיחים סביב הבנין או בקרבתו?
- יד. הניצב הבנין על דרך התקדמותו של האויב? העשוי האויב לעקפו?

ה ה כ נ ו ת

בהכינוך בנין להגנה זכור:

- א. לסגל את הבנין להפעלת כלי-הנשק ולארגן שליטה על שדה-האש.
- ב. להכין מחפה מאש האויב.
- ג. לארגן קשר ודרכי-תחבורה בין בנין לבנין.
- ד. להכין מחפה שדרכו אפשר יהיה לנוע להתקפת-נגד.
- ה. למנוע את כיבוש הבנין בסערה ע"י האויב.
- ו. למנוע מן האויב לשלוח אש בבנין, או למעט את אפשרויותיו לכך.

בראש וראשונה ילמד מפקד היחידה שעליה הוטלה משימה להגן על בנין, את מבנה הבנין ואת סביבתו הקרובה: איזה הם המשלטים העשויים לסייע לו, ואיזה

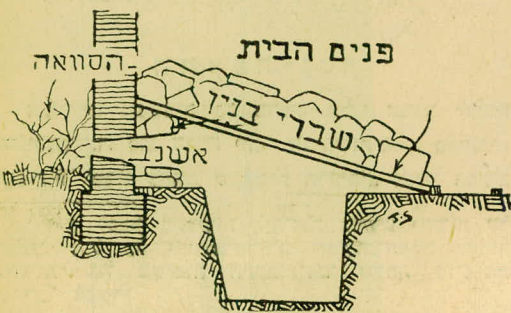
1. בנייני-משלט.
2. בניינים המהפים על צומת-רחובות.
3. בתים השולטים על נקודות טקטיות חיוניות.
4. בתים שמגינים עליהם.
- ד. עמדות מארב — יאנק לוי, בספרו „מלחמת הגריליה“ מציע אף מארב לחדר. בנה באחת מפינות החדר עמדת-אש, שתשמש מגן בפני רימונים מתרסקים. בעמדה זו יסתתר האורב ומאחוריה יוכל לטפל באויב שיכנס לחדר. אקדה, רימון או תת-מקלע יהיו כלי הנשק הטובים ביותר לשימוש מעמדת-מארב כזאת.

מחפה - מפני-אש

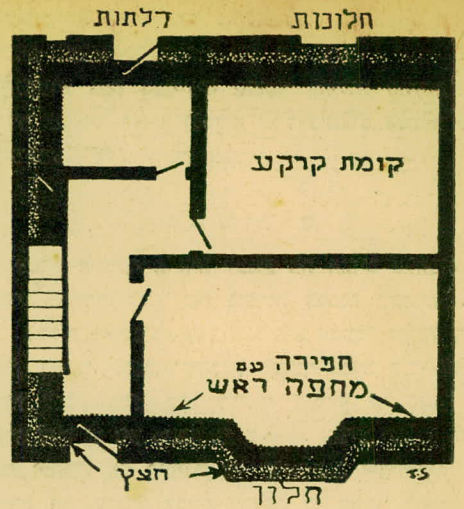
הגנת מה תינתן ע"י עמדות-האש. וכאן, שוב, יהיה מעשי ביותר שימוש מושכל בכל אשר בבית: מזרונים, שמיכות, כרים, רהיטים וכו' — כולם עשויים להיות יעילים ביותר.

החלונות מהווים את נקודת-התורפה בהגנת-בית, כי יש בהם משום הזמנה לקלעים ולרימונים; ואם יוגנו ע"י מחפה — הריהם מגלים ע"י כך את העמדה לצופי אויב, ואפילו ממרחק רב. אם אין זה רצוי, מטעמי אפתעה לאויב, להקים מחפה לפני החלונות — הרי יש:

- א. לכסותם ולסגרם היטב בוויילונות; אך אל תשכח לעשות כן גם בבתים הסמוכים.
- ב. בעברם הפנימי של החלונות קבע שמיכה או שתיים — ומוטב להרטיבן תחילה. או נהג אחרת:
- א. נפץ את נגוגיות החלונות — ובכך תמנע אבידות מרסיסי הזכוכית בזמן הפעולה.
- ב. הסר את הוויילונות ושאר כיסויי החלונות, לפי שאחרת עשויה אש לאחוז בהם אם ישתמש האויב בפצצות תבערה או בקלעים נותבים.
- ג. הוצא את כל קפיצי המטות והספות והכרם יחד, כסורג או שתיוערב, באופן שרימון הפוגע בחלון לא יחדור בעדו, אלא יוטל חזרה אל עבר זורקיו.

עמדה עם מחפה-אש, בחלקו הפנימי של בנין.

קומת קרקע שחוזקה כדי היותה מקלט.

אפשר לבנותם ע"י הפירה בקומת-הקרקע והנחת מחפה ראש מתאים. ג. עמדות צלפים — יש לדאוג מבעוד זמן להקמת עמדות-צלפים שחשיבות חיונית נודעת להם הן בעיר והן בכפר.

התביעות מעמדות-צלפים הן:

1. אפשרות לצלפים לשלוט בשדה-האש ולצפות אחר תנועות האויב.
2. אפשרות להבחין בנקל גם בקבוצות אויב, המתנועעות על גגות-בניינים כדי לתקוף בניינים מוגנים, ומניעתן מהצליח בזאת.
3. צלפות מערערת את רוחו המלחמתית של האויב, מעצבנת אותו ומאלצתו להיות איטי וזהיר בפעולותיו, כל עוד לא חיסל את הצלף. מאידך, חייב הצלף לדעת את דרכי-התנועה על גגות-בניינים, ועליו לדעת לנוע בהם בשעות החשיכה כבשעות היום. לפני התחלת פעולות הקרב יש לציין לצלפים את עמדות האש, המחפות מאש, קצות-הגגות וקוי הרקיע. בסיכום: הצלף הריהו גם הורג בהורגים וגם בבחינת כלב-שמירה.

רצוי לבנות עמדות-צלפים אחדות כדי שיהיה לאל ידו של צלף להחליפן מדי פעם בפעם. עמדות אלו תבנינה כמתכונת העמדות האחרות, אך הקמתן צריכה להבטיח מחפה מפני קלעים ומוג-אוויר רע, כדי שהצלף הנמצא לעתים שעות על שעות בתצפית, ללא תנועה, לא יטרד ויעף יתר על המידה; אולם, מאידך — יש להקפיד על כך שהרדיפה אחר התנאים הנוחים לא תגרע משליטתו בתצפית ובאש על גירותו.

להלן ציון סוגי הבניינים המתאימים ביותר לשמש

כעמדות צלפים: —

המוגנים לא יפתחו באש עד אם נכנס גוף-האויב העיקרי לתחום הטוח האפקטיבי של אש-נשקם.

שימוש נכון בבניינים יאפשר לחילות התקפת-הנגד לקדם את פני האויב ולעלות עליו בתנאים הנוחים להם, בהשתמשם בכל מחסה אפשרי.

מ כ ש ו ל י ם

מטרת המכשולים היא למנוע את האויב מלתפוס את הבנין בסערה. נבחן את נקודות הסכנה השונות:

א. גגות — כניסה דרך הגג היא אמצעי מקובל בדרך כלל, בתנאי, כמובן, שהבנין הסמוך נמצא בידי האויב. קשה לסלק אויב בעל תושיה הנמצא על הגג, בלי עזרת צלף או אש מחפה מבית אחר. האויב ישתדל לבקע רעף ולהטיל את רימוניו אל עלית-הגג. אש-רובים דרך תקרת הגג עשויה לסייע לסלקו. כן אפשר להרים פה ושם רעפים, למען יוכל מזקף-העליה לצפות אל האויב ולירות בו. במקרה שהאויב הצליח להיכנס דרך הגג יש לערוך מיד התקפת-נגד, ובהצלחתה או בכשלונה של זו תהא תלויה הבעלות על העמדה. יש הטוענים שמוטב להניח לאויב להמשיך בדרכו מטה על פני המדרגות, וללחום בו קומה אחר קומה — זאת ייתכן לעשות בבניינים גדולים וכאן תהא זו אולי הדרך הטובה ביותר. כן אפשר לעתים לירות אליו דרך התקרה.

ב. הלונות — אם לא יבוצרו כהלכה עשויים הפ ליהפך לנקודת-התורפה של העמדה כולה.

ג. דלתות — פיצוץ-דלתות ע"י רימון גם היא שיטת-סער נוחה. על כן יש לארגן את הגנת הדלתות בשלושה חלקים:

1. לעצור את חבורת-הסער במרחק מסויים, בו יהיו נתונים לאש המגינים.

הדבר ייעשה ע"י הנחת מכשולים — ויש לבכר תיל — לפני הדלת. 50 אחוז מאבידות חבורת-הסער נגרמים בהתקפת-דלתות. אם האויב יאלץ לפנות מכשולים או לפרצם לפני שיוכל לתקוף את הדלת — תעלינה אבידותיו עד ל-75 אחוז מכוחו המסתער.

2. החלק השני בהגנת דלת חל על חיזוק הדלת עצמה, כי בימינו אין בדלת הרגילה משום מעצור ובמקרים רבים עשויה היא זכוכית.

התרכזו, איפוא, במלוי המפתן בחמרים שיש לאל ידך להשיגם. תיטיב עשה אם תחסום את הפתח כולו. אולם לראשונה חסום את הפרוזדור (או חדר המדרגות) בעברו הפנימי, ליד הכניסה, ומלא את החלל שבינו לבין פתח היציאה באבנים ועפר. אחר כך הצב את מכשולין — מכל הבא ליד, הכל — ואפילו את האמבט והגיגית. אנדרלמוסיה זו שיצרת כאן — משועת עתה לשימוש בפחיווקשים. הענה לה!

סידורים מניה וביה, ככל שתעלה על דעתך — שקיך בד ורשתות למיניהן, עשויים אף הם לשמש מעצור לרימונים מוטלים. השאר בחלקו העליון של החלון פירצה שתוכל להטיל ממנה בקבוקי-מולוטוב או רימונים על אויב הנמצא למטה.

ד. כל הלונות קומת-הקרקע בדין הוא שיוגנו מבפנים. שקי חול או רהיטים נוקשים (או ממולאים), ישמשו מחפה מפני קלעים.

ת ע ב ו ר ה פ נ י מ י ת

בנין או קבוצת בניינים, מאפשרים למגינים לנוע תחת מחפה. זהו נתון בעל חשיבות רבה שחובה לנצל ניצול מלא. אפשר ליצור עד מהרה מעבר לבית שכן ע"י פריצת מעבר בקירות או בתקרות.

במקום שהבתים קרובים זה לזה תהווה תעלה צרה, מוסוית, או מחילה, דרך מעבר טובה ביותר. המזניה את ניצול האפשרויות הניתנות ע"י בניינים וכדומה — מאבד בידים ערך הגנתי חשוב.

משהנך פורץ קיר — הזהר לבל תיפול בפח. ברגע שגודל החור מאפשר זאת, יש לירות כמה כדורים לחדר שאליו הנך מתכוון להיכנס; אם לא תוחזר משם אש — יכול אתה להמשיך בעבודה, וכדי להטעות את האויב הלום גם בקירות אחרים. בחדר רגיל יש ארבעה קירות שעליהם יכול אתה לדפוק; התמד להלום עליהם, כי בעשותך כן הנך עשוי לקיים את האויב במצב של מתיחות מתמדת.

יתכן ותהיה אפשרות-חדירה דרך עלית-הגג או המרתף, ויש לנסות זאת. עשה ככל שתעשה — אך תמיד השתדל לקיים את האויב במצב של מתיחות בנוגע לפעולותיך. היכנס לבנין כפי שהנך נכנס למחנה אויב. היה מהיר וזהיר. זין-סער — כידון או סכין, עם רימון — הם כלי-הזין הטובים ביותר לקרב-בית. תקיפות-רצון-והחלטה יקנו לך את הנצחון בכיבוש בית.

יש לבקע חורים לקומות העליונות כדי לאפשר מעבר אליהן מהקומות הנמוכות יותר, כי ייתכן והמעבר במדרגות לא יהיה בטוח.

ה ת ק פ ת - נ נ ד

הבניינים משמשים גם מחפה, ממנו אפשר לפתוח בהתקפת-נגד. טוב הרבה יותר שביחידות-אויב מסתננות ובסייריו יטפלו כוחות שבעמדת הרורב¹). אנשי הבתים

¹ יש לספק בתמידות ליחידות הרורב ידיעות על המצב, ועל כל יחידות-הרורב ויחידות-המטה לערוך "חזרות" על משימות התקפת-נגד שלהן, כל-אימת שהדבר אפשרי.

2) מטעמי בטחון הושטמו כאן פרטים מסויימים הקשור רים בהגנת דלתות.

8. שעה שנלחמים מבית לבית טוב יעשה כל חייל אם יבקע תמיד אשנב־יריה במקומות בלתי צפויים, לפי שגם אם הדבר לא יועיל — הרי ודאי שלא יזיק.
9. שיטת איתות טובה (ע"י טלפון, אלחוט, פנסי איתות, זיקוקין) דרושה כדי לקיים קשר בינך לבין מטה־יחידתך ועם עמדות שכנות.
10. לבתים יש להתייחס כאל דרכי־מעבר ולא כלתיבות שלא ניתנות למעבר.
11. אם פקדו עליך לסגת — שלח אש בעמדה לפני צאתך אותה. אחרת יאבדו חיים יקרים בהתקפה שתיערך כדי לשוב ולכבשה.
12. חשוב מראש מה תעשה אם ישתמש האויב בעשן למיסוך הסתערותו.
13. במקום שהבתים מחוברים למחצה, יסייע מסך שייתלה בין גוש בניינים אחד למשנהו: א. למסך את תנו־עותיך, ו־ב. יגרום לכך שהאויב יבזבז תחמושת לרוב.
14. התאם את תכניתך להקביל פני הסתערות שתיערך במחסה החשיכה.
15. יש להכין את הבית להגנה היקפית כפי שהדבר נעשה בשאר העמדות.
16. הרחק האנשים וכלי־הנשק מלבצבץ מן החלונות.
17. שעה שיוורים מחלון — אם חייב הנך לעשות כן — עשה זאת מפינתו השמאלית.
18. אם הבית יהיה נתון להתקפת אש־ארטילרית כבדה, יהיה נבון יותר לפנותו ולעבור למחפורת־חריץ או לעמדה אחרת, ולשוב ולתפסו משיסור מחסום־האש.
19. בכל עיר וכפר נמצאים כמה בתים גדולים וקטנים ריקים. שקול בדעתך האם לא כדאי להחזיק באחד או שנים מהם עוד לפני התחלת פעולת־הקרב, ולהת־קיים להגנה. תיבת־שדה העשויה בטון שתוקם בהם תהיה עשויה לשמש עמדה חזקה.
20. טוב ביותר שאנשי חיל־מצב של בנין יהיו מאנשי יחידה אחת מסויימת. הם מכירים איש את רעהו, וילחמו יחדיו טוב יותר.
21. בשום מקרה אין להשאיר בלתי סתומים שני חלונות הנמצאים בקיר אחד. אם נאלץ אתה להשאיר חלון אחד חפשי ליריה — סתום את האחר.
22. הצלפים וחיל־המצב צריכים לעשות הכנות להרוג ברגמי ותותחני האויב.
23. אל תשכח לדאוג לפנסים, נרות, או אמצעי תאורה אחרים.
24. אין לעזוב בתים המופעלים ליד מת־רסי־רחוב, או עמדות־אש ברחובות, מבלי שנתקבלה על כך פקודה מן ה־

3. עמדות האש — את אשנב־היריה יש לקבוע במקומות שיאפשרו לחיל־המצב התכת אש על חבורת־הסער. אל תשכח לעולם דבר חיוני זה!
- במקרה שיצליח האויב לפרוץ בעד הדלת — חופעל מערכת אש־מגן מוכנה מראש, מתוך הבית פנימה:

 1. מאשנבים בקירות הסמוכים לפרוודור.
 2. לעתים תהיה אפשרית עמדת־אש מתחת למדרגות.
 3. בקע חור בגודל 12 אינשט מרובעים, ברצפת הקומה שמעל הפרוודור, באופן שאפשר יהיה לכוון משם אש ולהטיל רימונים על התוקפים.
 - ד. גדרות־חומה, גדרות־גן וגדרות סרי־גי־ברזל — כל אלה מסייעים לעצור את חבורת־הסער הרחק מן הדלת — ויש לכסותם בתיל כדי למנוע את האויב מהשתמש בהם כבמחפה.

מניעת התלקחות־באש

- בבית־מגורים קשה עד מאוד למנוע בעד התלקחות אש, אך באם תנקוט בצעדים נמרצים ניתן להתגבר על סיכון זה, אלא אם כן משתמש האויב בפצצות־תבערה במספר ניכר; ולשם כך: —
1. רכזו את כל הדליים שבבית ובסביבתו.
 2. חול ערכו רב בכיבוי שריפה. הכן מראש תל־חול או אדמה תחוחה.
 3. הרחק את כל החמרים המתלקחים על נקלה: וילונות, כלי־מיטה, שטיחים וכו'. אל תשכח את עלית־הגג! שכבה דקה של אדמה שתונח שם עשויה להועיל.
 4. אמבטיה (או חבית) מלאה מים עשויה להועיל, לפי שאם תפרוץ אש, אפשר למלאות ממנה על נקלה מים בדליים. (במקרה שהכבוי מתיר שימוש במים.)
 5. אם תוכל להשיג צינור־מים חברהו לברז והניחו מוכן לשימוש.
 6. ולבסוף: — השתמש במוחק.

נקודות כלליות

1. אם הבית מצוי ליד גן, שפר את שדה־האש ע"י דילול עצים, שיחים וכו'.
2. אם ישנן גדרות־ברזל סביב הבית — תקע לידם בקרקע שיפודים והעבר אליהם תיל.
3. הסר את טיה התיקרות — אחרת יפול על ראשך עם התלקח הקרב.
4. אותם סידורי־הביצור שאי־אפשר להעלימם ולהסור תם — יש לערוך דוגמתם ליד שאר הבניינים וע"י כך להטעות את האויב.
5. מרתפים נותנים אפשרות טובה למחפה ולמתן אש.
6. סיוע אש מעמדות אחרות הוא דבר חיוני.
7. אסור לשכוח מזון וחמרי־רפואה! מזון רב מדי — טוב מרעב. אם לא תקח עמך את המזון — יקחהו האויב.

הגנת בית הוא ענין עקוב דם; יש להחזיר הכרה זו לכל אדם. אין כאן כל מקום למורד-לב או חוסר-החלטה: מן הרגע שנשמעה המלה „פעל“ יקבעו את גורל המערכה עקשנות נחושה, אומץ-לב, קור-רוח ועיללות אכזרית. ולאחרונה, אל תחשוב שביתך יצא מן הסערה שלם ללא נזק; מוטב שתראהו בעיני רוחך כתל-חלבות — ותכנן לקראת זאת!

קציני-המפקד של היחידה הגדולה יור-
תר או ממפקד העיר.
25. הכן עמדות חליפין.
26. אם הזמן מתיר לך — הנח שקי חול, עד לעובי 6 רגל, ליד קירות הבנין החיצוניים.
27. וזכור: „מגמתך היא שכל בנין בישוב יהיה מוכן להגנה-היקפית, כעמדה בפני עצמה שתהיה מסוגלת גם לסייע לעמדות סמוכות ע"י אש צולבת.“

צ'. מק"קרת'

הגנת גושי-בניינים

5. העשוי הרזרב של הגזרה להסתייע במחסה בשעת תנועתו להתקפת-נגד?
6. המאפשר כל בנין ובנין לתת אש-סיוע הדדית, וכן מן האגפים?
7. הכרה הוא שכל גזרה תהיה מסוגלת להמשיך ולהילחם במקרה ששכנתה תיכבש ע"י האויב. גורל קרב-רחובות משתנה חליפות. התקפת-נגד נמרצת תחזיר לעתים-קרוכות נקודות שאבדה השליטה עליהן.
8. אם יצליח האויב לשלוח אש בגזרה — התתפשט גם על פני גזרות אחרות? האש מהווה סיכון רב בהגנת עיר.

בניינים גדולים

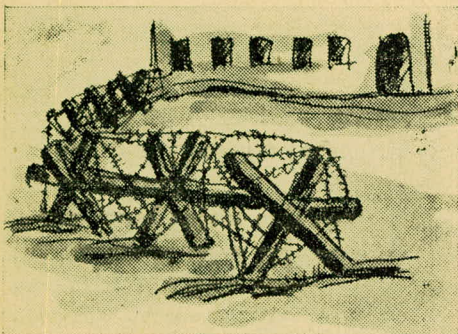
בכל עיר מצויים כמה בניינים גדולים: משרות, מלונות, תחנות-רכבות, „הבית-הגדול“, בתי-הרושת, בתי-קולנוע, בתי-ספר, בנקים, מחסנים גדולים, מוסכים וכו'. אלה חשובים כנקודת-מבטח או כעמדות-מאחו מרכזיות לגזרת הגנה. בכל עמדות הבניינים הללו יש לסדר מחפה בפני פצצות או פגזים, להגן כהלכה על גגותיהם, ולהחזיק בהם „עד הכדור האחרון והאיש האחרון“.

בדין הוא לארגן את הגנת הפנים של שטח-בנין בגזרות; כל גזרה תוגן ע"י פלוגה, גזרות-משנה ע"י מחלקה. ולבסוף יהיו לכל מפקדי-הכיתות השונים אזורי-הגנה משלהם. אך בעוד שלארגון כזה נודעת חשיבות חיונית, יש לשאוף גם לגמישות בתכנית, לפי שרק לעתים רחוקות מתפתחים הדברים כפי שהננו מצפים שיתפתחו.

יש לארגן להגנה כל גזרה — של פלוגה או מחלקה — בהתאם לעקרונות-ההגנה הכלליים. הבניין שיבחר כעמדת הפיקוד, בדין שיהפך לציר מערך-ההגנה וכן שיהיה חזק במיוחד. כאן תתרכזנה יחידות משנה שיתכן ונאלצו לסגת מעמדותיהן. כאן מתואמות תכניות-ההגנה. כאן מצויות הרזרבות כשהן מצפות לפקודה לצאת כתגבורת או להתקפת-נגד. איי-התנגדות אלה יהפכו חלום-בלהות לאויב: כי אם יצליח להכרית את גזרת מחלקה מס. 1 — יאלץ להתחיל מחדש בפעולות נגד שלוש גזרות נוספות, ולבסוף גם נגד עמדת-המאחו המרכזית של הפלוגה. במהלך פעולות אלה תגבר ותלך ההתנגדות, לפי שחיל-המצב של הגזרות שנתפסו על ידי האויב יהיו עשויים לשמש תגבורת לגזרות המוסיפות להחזיק מעמד וכן כצלפים ואורבים.

בבחירת הגזרות יש לשקול, נוסף על גורמים אחרים, את הגורמים הבאים:

1. העשוי חיל-המצב לתפוס באורח יעיל את הגזרה שהוקצתה לו?
2. העשויים הבניינים שבגזרה לשמש אהדדי להגנת גושי-בניינים?
3. אם הגזרה שהוקצתה תכלול גם דרכי גישה לעיר, יש לתת הוראות ברורות אם, ומתי יסוג חיל-המצב מהעמדות הקדומות — ממכשולי-דרכים, תיבות בטון, מחפורות וכו'.
4. האפשרי שימוש מהיר בקשר בתוך תחומי הגזרה?

לבתים גדולים נודעות גם כמה מגרעות:

- א. אפשר להבחין בהם על נקלה מן האויר.
 - ב. הם מסומנים במפות, ואפשר לכוון עליהם אשר ארטילריה אויבת.
 - ג. לרוב מצויים לידם בניינים קטנים יותר ודרכי גישה מסותרת, — דבר המחייב הצבת כמה מזקפים.
 - ד. הם מצריכים מאמצים גדולים יותר להכנת ההגנה.
 - ה. סכנת ההתלקחות באש גדולה ביותר.
- חובה עליך לערוך את תכניתך כך שתגבר על קשיים אלה.

עמדת-מאחז מרכזית

כפי שצוין לעיל, תהיה בכל גזרה, שהוצבה בה יחידת חיל-מצב, נקודת-מבטח או עמדת-מאחז מרכזית. כן תהיה למטה-הפיקוד של עיר או כפר נקודת-מבטח ממנה תאורגן ותכוון הגנת האיוור.

הבניינים שיבחרו כעמדות-מאחז מרכזיות צריכים להיות בניינים חזקים, ואם אפשרי הדבר — מובטחים בפני התלקחות באש, ועשויים להגנה ומוצבים, ככל האפשר, במרכז מערך-ההגנה. עמדת-הפיקוד העירונית תמצא בנקודת-המבטח העיקרית וכן הרורב, ולעתים גם השירותים המיוחדים. המזון וארגוני התחמושת יכולים להמצא שם או בבניינים סמוכים.

בקרבת-רחובות חשוב במיוחד הקשר, ואם ייפסק על-יך לות פעולות-הקרב להיות בלתי-תואמות וכך ימנע השימוש היעיל ביותר בחילות-המצב. בעיה זו מצריכה לימוד מיוחד ויש לתת תשומת-לב לשימוש הנכון באמצעי-האיתות והקשר השונים ובהתאם לכך לערוך תכנית ברורה (אשר בדין הוא שתהיה גמישה). ליחידה המסוגלת לפקח על פעולות אנשיה סיכויים טובים יותר להצלחה מאשר ליחידה שאינה יודעת היכן אנשיה או מה מעשיהם.

בערים ובכפרים קטנים שאינם מצויידיים בבית-חולים יש להפוך בנין בטוח לשימוש כבית-חולים. יש להגן עליו היטב ע"י שקי חול וכן לסדר בו תאורה טובה ומכשירים לכיבוי דליקות.

מתרסי רחובות⁽¹⁾

דרכי הגישה לערים יחסמו. עמדות-הוץ תהיינה לפחות כדי מרחק של חצי מיל מהשטח הבנוי, בעוד שפאתו תשמש טבעת עמדות-בנויות. בתים שמחוץ לשטח הבניינים הרצופים אפשר שיוגנו או שלא יוגנו — ההחלטה בענין

(1) ו. צ'רצ'יל, בנאומו בבית הנבחרים ב-30 בספטמבר 1942, על הישגיהם של הטנקים הכבדים מטיפוס "צ'רצ'יל" בפשיטת דייפ: "...התקדמותם נעצרה ע"י חסינותם של המחסומים בקצות הרחובות, שהיתה בלתי צפויה מראש לחלוטין, ואשר לא ציפו, שאש תותחיהם לא תהיה עשויה להרסם". (טנק מטיפוס צ'רצ'יל נושא תותח בן 6 ליטראות).

(2) ברחובות המשמשים דרכי-מעבר לעמדות-מגן חיו-צוניות יש להתקין מחסומים שניתן להזיזם.

זה תהיה תלויה בפני הקרקע, סוג הבנין והמצב הטקטי. בתים המצויים מחוץ לתחום גושי השטח-הבנוי עשויים לשמש מטרה מצויינת לאש ארטילריה ומרגמות — ולפיכך רק לעתים רחוקות מגינים עליהם, ע"י הצבת כוחות בתוכם. אך אין פירוש הדבר שלא יוצבו בהם עמדות תצפית או מזקפים, או שלא ישמשו כמקום-מארב לחבר רות-אויב קטנות. לעולם אל תערוך את מערכות ההגנה שלך במתכונת קבועה אחת — ריבוי-גוונים הוא הדבר המציין את אורחות המלחמה.

אם מצוי גשר או נהר בסביבתה הקרובה של העיר, רצוי לבחור לידם עמדות טובות ביותר ולתפסן. יש לחפות באש על גשר שפוצץ או נחסם. את נסיונות האויב לגשור גשר או להעביר חבורות מגייסותיו בסירות — יש לפגוש באש מכוונת כהלכה. אחרת יושט מיד יתרון טקטי חיוני.

עם פרוץ שעת-חירום יש לחסום כל רחוב⁽²⁾ המוביל מן העיר אל השטח הפתוח, בנקודה שליד פאתי העיר או הכפר. כשהמדובר הוא בכפר שלא נמצא בו כוח-אדם במספר מספיק — יש להקים תחילה את מחסומי-הדרך הקדומים. את מחסומי הדרך יש להציב עוד טרם שמקי-מים את מתרסי הרחובות. בעיר — יבנו המתרסים בעת ובעונה אחת עם מחסומי הדרך. את המתרסים יש לבנות במעגל סגור סביב הפרימטר של העיר.

פנימה יותר, וכשהלמה לעמדות המגן, צריך שימצאו כמה קוי מתרסים נוספים.

סדר העדיפות במתרסים חיצוניים הוא כ-דלקמן: —

1. דרכי-גישה העוברות על פני גשרים.
2. רחובות רחבים.
3. רחובות המובילים אל עמדות-מגן.
4. צומתי-דרכים.
5. רחובות המובילים אל נקודות טקטיות חיוניות.
6. רחובות אחרים.

במתרסים פנימיים — סדר-עדיפות כנ"ל. המחסומים העיקריים בקצות השטח הבנוי צריכים להיות מסוגלים לעצור מכוניות-משוריינות כבדות וטנקים. בעיר חסרים, כמובן, העצמים הטבעיים המצויים בכפר, והמסיי-עים לחסימת כביש. אך בכל עיר מצויים המון עצמים שאפשר לבנות מהם מתרס. אפשר למלא כלירכב מכל המינים (שגלגליהם הוסרו) באבנים ולהניחם במקום הנכון, וכן מכוניות וגרוטאות-ברזל, גזרי-עץ וכד'. אפשר להשתמש לבנין מתרסים בעוד מאה ואחד הפצים אחרים המצויים בכל כפר או עיר. יש לציין כלים אלה מבעוד זמן, כדי להשתמש בהם בבוא השעה.

כן יש לבנות בדרכים מתרסים מדומים, כדי להטעות את התצפית-האווירית של האויב.

אין לשקוט עד אם תהא העיר מבוצרת עד גמירה, ומת־
רסים וחפירות יהיו מצויים בכל רחוב רחב. יש להשתמש
בתיל ביד רחבה, ואין להרשות שיהא מונח במחסנים
ללא תועלת.

אף למתרסים במדרכות נודע ערך רב, מאחר שהם
יאלצו את האויב לנוע ברחובות שלא ליד מחפה הניתן
ע"י קירות או בפתחי בניינים. טוב ביותר לבנות מתרסי
מדרכות מתיל לפי השיטה הבאה:

1. תקע ברחוב יתדות־ברזל כ־45 ס"מ משפולי המד־
רכה, במקביל לה ובמרחקים של $1\frac{3}{4}$ מ' מיתד למשנהו.
2. תקע יתרות־ברזל בקירות הבית הפונה למדרכה
בגובה של מ' 45 ס"מ — 90 ס"מ. אלה צריכים להקבע
לא מול יתדות־הרחוב, אלא בין שני יתדות־הרחוב.
3. מתח תיל מיתדות־הרחוב אל עבר יתדות־הקיר.
עסוק במלאכה זו באמונה למען בטחונך!

כלי-רכב משוריינים.

השימושים היעילים ביותר, מנקודת־מבטו של המגן,
בכלי־רכב משוריינים בקרב־רחובות, הם:

- א. אפשר להשתמש בהם ככתובת־שדה נעה או
קבועה למקומה.
 - ב. אפשר להשתמש בהם נגד אויב שמלכתחילה
נאלץ לנוע ברגליו.
 - ג. אפשר להשתמש בהם לתחבורה וקשר בין עמדות
שהשטח ביניהן פרוץ לאש האויב.
- כלי־הרכב שאפשר להפכם מניה וביה למשוריינים
כוללים:

- א. מכוניות נוסעים או משא המוגנים בלוחות פלדה,
את המסגרות אפשר להכין מבעוד זמן וכשעה, לערך,
תידרש להרכבתם בשעת־הדחק.
- ב. אפשר להרכיב על גבי מכונית־משא תיבת־שדה
בנויה לוחות־בטון, שהוכנה מבעוד זמן לתכלית זו.
- ג. אפשר לחבר לוח פלדה קל לצדם האחד של
האופניים, או מלפנים, והדבר ישמש לך מחפה־נע כלשהו.
- ד. אף תלת־אופנים — שיוצבו בו לוחות־פלדה
כנ"ל — יכול לשמש עמדת־אש נעה.

מכשולים אחרים

יש לדעת בבירור שבמכשולים אנכיים, כבמתרסים,
אפשר להבחין מן האויר ומן הקרקע ואפשר להרסם
ע"י פצצה או פגז. מחפורת עשויה להיות שימושית
יותר מעמדה בנויה.

רבים מדגישים בתוקף רב שאין לתפוס עמדות על
המתרס עצמו אלא בבניינים סמוכים. דבר זה אף יפחית
את סכנת צלפות האויב. וכן יש להשתמש במחפורות־
כביש לא עמוקות בתור עמדות אש.

אלה יהיה הכרח לנטוש אם יכנס האויב לבית
המקנה לו שליטה עליהן מלמעלה, או אם יתקרב
אליהן ביותר. אך עמדות מטיפוס מעברות־רחוב או
תיבות־שדה שקועות בקרקע הנן מפקקות. אולם, יש
להדגיש בבחירות כי, יבחר כל סוג מכשול שיבחר, —
אין די במכשול אחד בלבד ויש לחפות עליו
באש. על כל מתרס יש ללחום בחירוץ־נפש עז ביותר.
מכשולים אחרים כוללים:

- א. שדות מוקשים, שרצוי להגניחם ברחובות רחבים
יותר ובפאתי הישוב, שם יהו, לאחר שיתפוצצו, שוחות
בכביש, וכלי־הרכב שיהרסו על ידם יסייעו אף הם להגברת
הקשים לתנועת האויב.
- ג. מצברי־מים שינוצצו יציפו רחובות.
- ד. תיל טעון חשמל.
- ה. חוטי־ברזל או טלפון המחברים לשני צדי הדרך
ובגובה 10 ס"מ מעל פני הדרך.

ו. הסר את כל מכסי פתחי רשתות־החשמל, הטלפון,
ותעלות־הביוב וכו' שבאיזור המוגן.

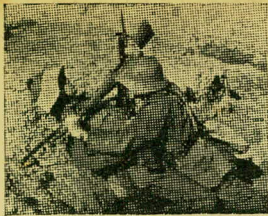
ז. יש לנעול כל דלת ושער של בית ולחזקם היטב.
ח. את כל השטחים הפתוחים בסביבות העיר, אלה
שעשויים, ואלה שאינם עשויים, לשמש לנחיתת מטוסים.
יש לזרוע יתדות.

ט. חפירות־חריץ בקרקע תמולאנה בתנן טבול ב־
נפט. אלה יוצתו לכשיתקרב הטנק. החריץ מונע בעד וחלי
כלי־הרכב מהחניק את הבעירה. אך מאחר שהעשן יעורר
גם את עיני המגינים יש להשתמש בשיטה זו רק במקומות
שהעשן לא יקשה על המגינים עצמם.

בקרב רחובות אפשר להניח לרוחב הדרך, בתעלות
לא־עמוקות שנחפרו לצורך זה, צנורות — שנחתכו ל־
אורכם באמצע — ולמלאם בנוזל בעירה (הצנורות באים
כדי למנוע את הספגות הדלק־הנוזל בקרקע). לאחר
שעבר הטנק על פני התעלה הראשונה יש להבעיר את
הדלק ממחפה שבבית סמוך, ואותה שעה עצמה יובער
גם הדלק שבתעלה האחרת שלפני הטנק. אחר־כך, מ־
בתים סמוכים, אפשר לטפל ברכב בחומר־נפץ או ב־"בוקקי
מולוטוב". בבתים שיש בהם תנורי־גז אפשר לחבר למיכל
צינור גמיש עם פיית מתכת, כדי להטיל את הלהבה
על חומר הדלק שיש להציתו.

לחוט־החשמל טעונים, התלויים בגובה מטר אחד לערך,
תהיה השפעה ניכרת על צוות־טנק לכשיתקל בהם.
י. הפל את כל העצים והעמודים שברחוב.
יא. יש תמיד לחפות באש על כל המכשולים ולקיים
רורב נייד של כוח־אש.

אכן, מחיר יקר נשלם בעד חירותנו, אך ההרס הנגרם
בידנו, למען הצלחת מלחמת השחרור, פירושו, במקרה זה,
— להושיע.

ק ר ב מ ק ר ו ב

אנו עומדים מול פולש. באלו תנאים נוכל להחזיק מעמד?
אם אבידותינו לא תהיינה גדולות מדי!

כיצד להבטיח זאת? — עלינו לחפש שטחים, אשר בהם לא יוכלו אמצעי הקרב הכבדים של האויב לפעול כלל, או שטחים שיגבילו את פעולתם. פירושו של דבר: עלינו ליצור מצבים ולבקש אחר הזדמנויות, בהם נהיה שווים לאויב מבחינה חמרית.
היתכן הדבר?

כן! אך אזי בדין שיודגש יסוד אחד: ההפתעה. אותה אפשר להשיג ע"י כך שנמצא במקום שבו אין האויב מצפה למצאנו, וגם על-ידי-כך שלא נמצא במקום שבו הוא מתכוון לאסור עמנו קרב.

כיצד יקרה הדבר?

לעתים על-ידי נוכחותנו, הדפנסיבית גרידא, במקום מסויים, ולעתים על-ידי מהלומה נועזת ותקיפה באויב: "... כאן אבצע זאת, כי ההזדמנות נוחה לכך...": לא במקום שבו אין אמצעי מספיקים, או שבו אעמוד נוכח עצמתו המלאה של האויב.

מה נשיג ע"י ההפתעה? היא גורמת לאויב שיירתע אינסטינקטיבית, וגורמת אצלו למצב רפיון מתמשך פחות או יותר. אותה שעה יתכן להכות עד השמד אף פלגת אויב שלמה, הואיל והתגוננותה רפה יותר. אפשר כי לא יהיו אלה אלא הצלחות מקומיות, ואולם משיצטרפו אלה לאלה כדי מספר ניכר, אפשר שיביאו בעקבותיהן לתוצאות אופרטיביות אף במסגרת הכוללת של המערכה. אין כמוכן לצפות לשלול מן האויב, באמצעות ההפתעה, את אמונתו בכוח התנגדותו. הוא. ענין זה פסיכולוגי הוא בעיקרו. "החייל הוא חזק ומנצח, או חלש ומנוצח, בהתאם להרגשתו העצמית" (נפוליון). בין היותך מנוצח לבין היותך חש כי הנך מנוצח — אין כל הבדל. להאמין בכוח ההתנגדות כמוהו כמעשה ההתנגדות.

כיצד אפשר לממש דבר זה באורח הקרב שלנו? מתוך שלא נניח לאויב לא את השהות ולא את ההזדמנות להפעיל נגדנו את האמצעים אשר אי-אפשר לו בלעדיהם, חזקה עליו שיגיע למצב של חוסר-בטחון, או אולי אף למצב של חוסר ישע. דבר זה, לדידו, פירושו נקודת-משבר.
וכיצד יקרה הדבר?

לפתע ייאסר עליו קרב באורח נמרץ ותוקפני ביותר, מקרוב ובמהודק — תוך כוונה שהדו-קרב יערך בכלי-זין שווים. אותו קרב צריך להיות עז, אך קצר; אירע משהו — איכן? מתי? מנין? — קמה בהלה. לעזאזל! רימונים מתנפצים, ברק-פגיונות, עצמות נשברות, יריות מעטות אך מכוונות היטב, קרב מקרוב — אדם נגד אדם.

— החלף?

— כבר?

כן, כבר חלף! עתה פותחים באש המטוסים, המרגמות והתותחים של האויב. רושם מוחץ — אך מאוחר מדי: כבר רחקנו, כדי לחזור ולהופיע במקום אחר. מחזה-אימים זה עוד חוזר ונשנה, תכופות, מאות פעמים; אם הכרח בכך, משום מה לא יחזור? הפעולות מאורגנות, מנוהלות, מצוות, נובעות מרצון מרכזי אחד.

אך אפשר שישרור מצב אחד. אש ארטילרית של האויב מכל הסוגים מתופפת זה ימים ולילות על עמדותינו. האם יכירם מקומם של אנשי הרגלים, לוחמי קרב-המגע, בפרשה זו? ודאי — אך לא ברגע ביש זה.

אלא מתי? כשיפרוץ חיל הרגלים של האויב. והוא יעשה זאת. חיל רגלים רב. רגלים בלבד. הם מאימים להפיצנו. באש המחסום שלנו סבלו אבידות איומות; אך בכל זאת עלה בידי כוחות מסוימים משלהם לעבור את המחסום. בינינו — עוד כמטחוני הטלת רימון. נשק הסיוע הכבד שלהם, המטיל פחדו, כבר העתיק את אשו אל עומק מערכנו. הם מוכרחים לעשות כן, אם אין ברצונם לפגוע באנשיהם הם.

משימתנו עומדת בעינה; היא פשוטה וברורה: להחזיק מעמד! קרב־המגע מתחיל. תודה לאל! עתה, סוף־סוף, כוחנו ככוח האויב. הך, התת־מקלעים מטרטרים. הם חייבים לפעול פעולת השמד. את־ההתחפרות מוחצים בגופות. פגיונות מוצאים מטרותיהם, רימוני־יד קורעים גוף ועצמות...

האיש הוא חזק בהפעילו את מלוא כוחו הגנוז. הוא חזק אותה שעה מבכל זמן אחר, חזק מכפי שידע זאת עצמו. המשך להחזיק מעמד! עוד מעט יוכרע הכל. את ההתקפה מוכרחים להדוף. והיא תיהדף!...

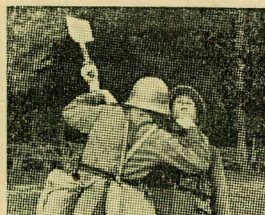
„להחזיק מעמד” — זה איננו רעיון. זה מעשה.

מתוך דו"ח ההתקפה על יד־מרדכי

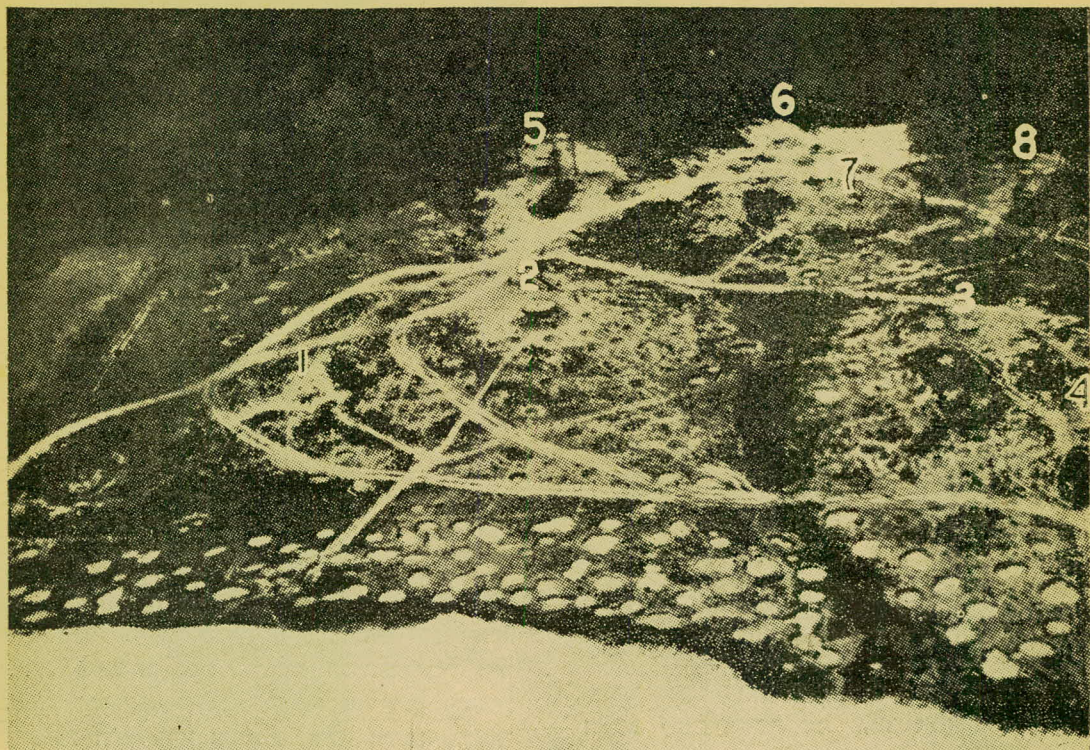
...המגינים התחפרו היטב פנימה בקרקע. בבוקר הופיעו מטוסים והטיזו עד המשק פצצות-תבערה ופצצות בנות 25 עד 100 קילו. מיד לאחר שהתרחקו המטוסים נורו הפגזים הראשונים מתותחים מרחיקי קלוע. אנשי המשק לא שעו לדליקות שפרצו מכל עבר, אלא נחפזו אחד אחד למהפורות המוכנות. היתה זו אש של גיהינום, עד כדי כך שהיושבים בעמדות לא יכלו אפילו להרים ראש ולהסתכל בעד אשנבי התצפית, כך נשארו המגינים יושבים בעמדות, מוכנים להקביל את ההסתערות שתבוא לאחר „פעולת הריכוך”.

בשעה ארבע אחר הצהרים נפסקה אש הנשק הכבד, והתחיל מטר יריות של מכוונות-יריה כבדות, כהכנה להסתערות עצמה שבאה מיד לאחר כך. המגינים נשמו לרווחה, והניחו לאויב להתקרב כדי 30-40 מטר מן העמדות. מיד הוטלו רימונים שעשו שמות באויב. הגל המסתער הראשון הושמד כולו. כעבור שעה באו הגל השני והשלישי. הפעם קדמו אותם כיריות רובים ומכוונות יריה וכמעט כולם הושמדו. עד 6.30 בערב נשארו בשדה כשמונים הללים מצריים. עם רדת החשכה יצאו כמה מן המגינים מעמדותיהם, קפצו ועברו את שדה-המוקשים ואספו את הנשק מעל גופות החללים. כמה סוגי נשק נלקחו אז שלד. מן המגינים נהרגו כל אותו יום — 3, וכמה נפצעו קשה.

מצבים כאלה יתרחשו לעתים קרובות במעשה הקרב שלנו; עלינו לא רק להכירם, אלא גם לבקש אחריהם, ליצור אותם. כדי שהאויב יאלץ לאסור קרב עמנו במשך שעות. כמובן, אין לראות אורח קרב זה כאורח הקרב הטיפוסי המובהק. גם יסודה של הטקטיקה שלנו הוא האש; כל תפיסה אחרת היתה מוטעית. אך אם האש לא תהיה עשויה לממש את התכלית שהועידה לה, הרי בשום פנים אין פירושו של הדבר תבוסה. משמעותו: להשיג את ההכרעה בקרב־מגע.

התקפה על מערכת עמדות מבוצרת

רצועת החוף ועמדות תיבות־השדה של האויב במעלה שיפולי הגבעות (תצלום אוויר)

התרגיל המחלקתי (במסגרת הפלוגה) המתואר להלן מבוסס על נסיונה־למעשה של פלוגת רגלים בצבא־הצי האמריקאי באחד מאיי האוקיינוס השקט. אולם, כפי שמעיר כלי־המבטא של צבא־הצי האמריקאי מחודש ינואר 1948 — „זה יכול היה להיות נסיונה של כל פלוגת־רגלים מנוהלת היטב באחת מן האופרציות הרבות שבמלחמה האחרונה“. העובדה היא, כי זהו תרגיל־מפגן קבוע באולפני ההכשרה של צבא־הצי, בשם: „התקפת עמדה מבוצרת“, והוא מוצג חמש־שש פעמים מדי שנה בשנה בפני חניכי האולפנים, קבוצות־רזרבה וקבוצות־קצינים אחרות.

את מבנה הפעולה המתוארת מותר לראות כמבנה שריר ותקין לגבי כל נסיון־התגברות על מערכת קטנה של תיבות־שדה בצורות ומוגנות ע"י אש אבטומטית שייערך על־ידי יחידת רגלים לא גדולה. לגבי יחידות שאינן „פולשות מן הים“, — תוחלף „העליה בחופים“ — בהתגברות על נהר או שטח מכשולים — או במסע גישה, גלוי או מוסוה. יחידות רגלים, שפרטי ציודן שונים מאלו שבצבא ארה"ב, תסגלנה את פרטי הטקטיקה שלהן בהתאם לכך. במקום תמיכת הטנקים יכולים לבוא תותחים א. ט., תותחי־מנוע משוריינים, ריכוזי מרגמות כבדות, וכל סוגי כלי־נשק־מסייעים כבדים של הרגלים, מהסוגים חודרי־השריון או המוחצים (ריכוזי בזוקות, פיאטים, קנה־ללא־רתע, רובים א. ט., מטילי־רימונים ומטילי־פצצות מסוגים מיוחדים) — וצירופם ושילובם של אמצעים אלה, בין בתוך כלי־רכב משוריינים, מסוגים שונים ביותר, ובין מחוצה להם.

אולם, בעיקרו של דבר, הרי תרגיל־מפגן זה (המכונה "B-380") של הרגלים שבצבא־הצי, הוא בכואה נאמנה של הטקטיקה החדישה של פעולות ועירות נגד ביצורי־שדה.

להתנגד התנגדות קנאית ונחושה.

בסירתו היו עמו הכיתות הראשונה והשלישית של מחלקתו הרובאית, וכיתה אחת ממחלקת-הסער של הבטליון. כמאה יארד מימינו התכוננה לעלות לחוף סירת-עליה אחרת, ובה נמצאו הכיתה השנייה של מחלקה מס. 1 וכיתה מכ"י, בתוספת חובש אחד וצוות אלונקאים.

בדיוק בשעה 14.00 הועתקה ההרעשה מן החוף אל עמדות האויב שברכס. הסירה החליקה ועלתה על השפה ומחלקה מס. 1 נמצאה על החוף.

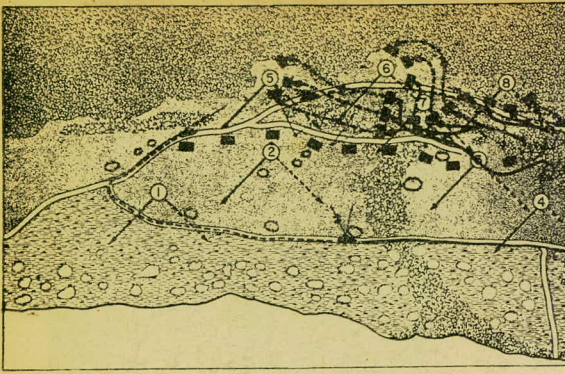
הוראות המ"מ לתחילת הפעולה היו במסגרת המקובל: הכיתות הראשונה והשנייה נמצאו קדימה יותר, להסתערות. ביניהן, ומאחור, היתה הכיתה השלישית עם חולית המכ"י ועם הכיתה ממחלקת-הסער הבטליונית. פלגת-סיוע זו היתה תחילה במחפה ואדי וצמחייתו, שחצה את איזור המחלקה. הכיתה הראשונה נתקלה בתיבת-שדה (מס. 1) ממש בחזיתה, כבשה אותה בסערה וסבלה רק אבידה או שתיים. הכיתה השנייה גילתה כי תיבת-השדה (מס. 4) שבאגף הימני של גזרתה, היא אגוז קשה יותר ומספר אבידותיה לפני שכבשוה היה מדכדך — והגיע לששה. שתי המכ"י הבינוניות הקלות וצוות הבווקה איתרו מעמדות הסיוע שלהן את קו הביצורים של האויב (תיבת-שדה מס. 2, 3 ו-7) והטילו עליו את אשן.

חולית-הסער הנספחת עם זורקיאש, בזוקה ומערכת-נפץ לגבי ימי אוקטובר המאוחרים היה זה אחר-צהרים חם שלא כרגיל. האנשים שבסירות העליה-בחופים הזיעו, חייכו בעצבנות זה לעומת זה וציפו להפסקה בהרעשת-החוף המוקדמת, כדי שיוכלו לזנוק אליו ולהקים "ראש-חוף" — מעשה-החבולה שצבא-הצני מבצעו ביותר או בפחות הצלחה, מזה 172 שנה. למחלקה מס. 1 של פלוגה א' מהרגימנט ה-22 לצבא-הצני, היקצו כברת-חזית ברוחב 175 יארד, לערך. מעמדתו בסירת-העליה הגדולה יכול היה מפקד המחלקה, לויטנט-ראשון א. וייגל, לראות שרצועת החוף היא ביצתית וכולה זרועה שוחות-פגזים מלאות מים (ראה בתצלום א'). מעבר לשפת-החוף התרוממה הקרקע בשיפוע תלול. מגמתה הראשונה של המחלקה — קו הרכס 400 יארד, לערך, פנימה ביבשת, — נסתמנה בבחירות ע"י פאת-חורשה. במעלה המדרון המכוסה עשב שבין רצועת-החוף וקו-הרכס, שרפה ההרעשה המוקדמת חלק מכסוי העשב והשיחים, והלויטנטנט יכול היה להבחין באשנבי-קני-יריה מבשרים רע של כמה תיבות-שדה חפורות היטב, ערוכות לסיוע-אש הדדי. הלויטנטנט ידע שעל אף פעולת "הריכוך" של תותחיה-הצני ומטוסי-הסער, עוד עשויים המגינים שנשתיירו

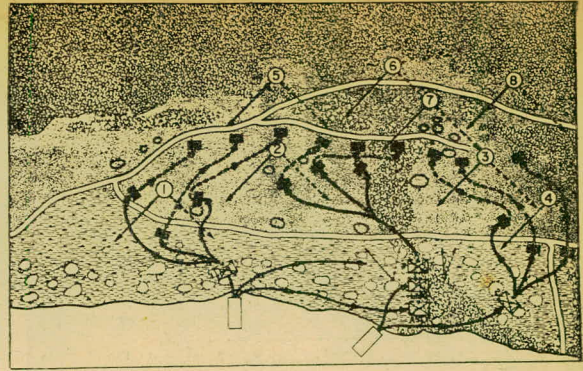

- מכויד ברובה M1 מכ"י קלה, קליבר 30.
- מכויד במקלע זורקיאש M2
- מכויד ב"קרבין" מטיל רקיטה (בזוקה) AT, M1
- מכויד באקדה מערכת-נפץ

שלב ב'

קבוצות אש

תיבות־שדה

שלב א'

שמשמאלה, הוגברה עתה ע"י צירוף של זרקאש אחד — ותיבת־השדה שבאגף הימני (3), זו העיקשת, הוכרעה אף היא עד מהרה.

מחלקה מס. 1 החזיקה עתה בקו שהשתרע במחצית המעלה, לערך, של הרכס, אך עדיין הפרידו בינה לבין מגמתה לפחות ארבע עמדות אויב מבוצרות. הלויטנטט ויגל, מפקד המחלקה, פקד את הנפש אשר לו ומצא, כי מפעולותיה של המחלקה עלו ב־17 אבידות, — קרוב לשליש כוחו בתחילת הפעולה. בהשתמשו במכשיר האלחוט SCR 536 מסר למפקד פלוגתו דו"ח על המצב, דרש אנשים נוספים, ואף ניסה מזלו כדי בקשת טנקים.

מימין לגזרת המחלקה הראשונה התקדמה, באופן משביע רצון, מחלקה מס. 2 של הפלוגה. מחלקה מס. 3 (ברזרב מידי — ל"סיוע") נמצאה באיזור־חורש, קרוב לרצועת החוף. שיחק המזל ובקרבת מקום נמצאו שני טנקים בינוניים, בפיקוד קפ. ברוס ויליאמס, הפנויים לסיוע.

מפקד הפלוגה החליט להעביר את מחלקה מס. 3, כשהיא נתמכת בטנק אחד, דרך התלולית המיוערת שמימין לעמדת המחלקה הראשונה, ולאגף את עמדות האויב שלאורך קו הרכס.

באמצעות האלחוט הודיע ללויט. ויגל את החלטתו, ופקד עליו להמשיך בקרב־אש נגד עמדות הרכס המוחזקות ע"י האויב. כן הודיע לו כי בכדי לעזור לו לפתח אש בעצמה ניכרת, ישלח טנק אחד לאיזור מחלקה מס. 1.

לאחר שתת־הקציין יוליסס פ. קונה, מפקד מחלקה

אך עתה כבר אבדה ההתקפה את תנופתה. הכיתה השניה נעצרה ע"י עמדת־אויב חזקה, מאגפה הימני (מס. 3), והכיתה הראשונה הוצמדה אף היא לקרקע ע"י אש מתיבת־שדה (מס. 2) מעברה הימני ומעורף העמדה שאך זה כבשהו.

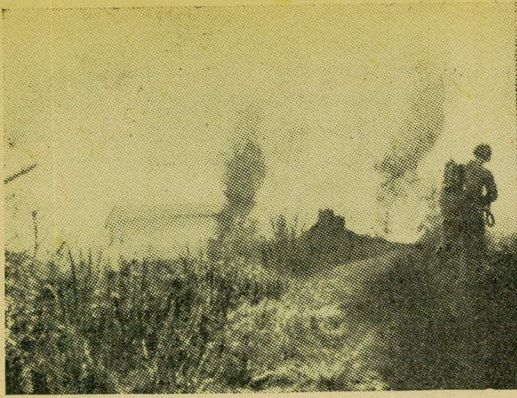
לפני שתמה כליל תנופת התקדמותו, החליט המ"מ להפעיל את כיתתו השלישית נגד תיבת־השדה שהצמידה את הכיתה הראשונה לקרקע. בשלחו את מורה־הדרך המחלקתי לכיתה הראשונה עם הוראות לפתח בסיס־אש לכך, פקד על חולית המכ"י השמאלית ועל צוות הבזוקה לרכו את אשן על תיבת־השדה. שני זרקיה־אש שבכיתת הסער סופחו לכיתה השלישית.

הכיתה השלישית, בהתקדמה תוך אש ותנועה, כשהיא מחופה ע"י האש המסייעת של הכיתה הראשונה, המכ"י והבזוקה, סגרה והלכה על תיבת־השדה המציקה. רובאי הצליח להגיע למרחק שאיפשר לו להטיל רימון זרחן לבן, מסנוור, כמעט ממש אל פני עמדת האויב. בחסות העשן התקדמו זורקי־האש בוניקה, והטילו על תיבת־הבטון מנת שלהבת הגונה. משתמה בעירתה של זו, הטיל רובאי אחר דרך חרקה־עמדה עוד רימון זרחן לבן אחד, "ליתר־תוקף".

לאחר שנלכדה העמדה, העתיקו כיתות המכ"י, וכן הבזוקה, את עמדותיהן קדימה יותר, למקום ממנו יכלו לשלוח אש נגד אותה עמדה בצורה של האויב שהוסיפה לעצור בעד התקדמות הכיתה השניה. הכיתה השניה, שסרג־המחלקה העמידה על המצב

"תרגול־הכעיה מגיע לדרגה גבוהה של ריאליות. אש תותח־הצני התפוצצויות פגזי הבזוקה ותותחי הטנקים מיוצגים ע"י פיצוצים המתואים־יפה בזמן, של מטענים שהושמו במיוחד בנקודות נאותות; והנשק הקל יורה עקריות; ואלו רימוני הזרחן הלכן ומטעני זרקיה־האש הם דבר כהוויתו. כסיכום, הרי התרגיל הוא תמונה גראפית, עד להפתיע, של תפקיד יחידה זעירה בהסתערות נגד מערך־עמדות מבוצר"

(ירחון צבא־הצני האמריקאי, ינואר 1948).

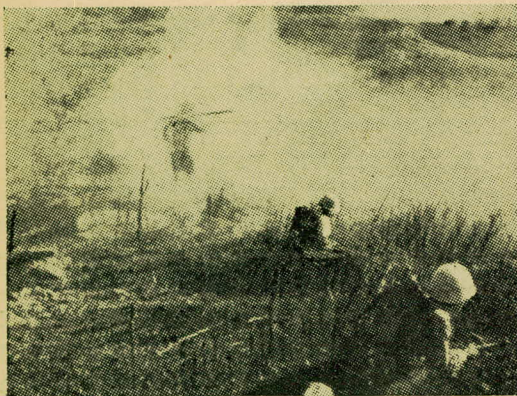

במחפה עשן הרימון הנוטב, נותן החיל זורק־האש טיפול־אש לתיבת־השדה

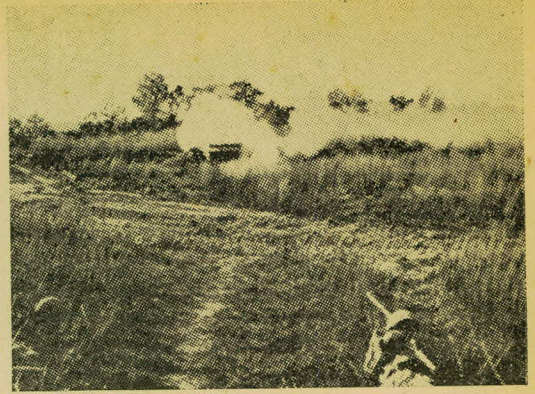
של 75 מ"מ, מכוונים היטב, נורו מטווח מינימלי — והכיתה הראשונה כבר התקרבה במהודק כדי לסיים את המלאכה. המולת־התנגשות נסערת קצרה התרחשה כשהבורת חיל־רגלים קטנה של האויב ערכה התקפת־נגד מפאת־החורשה, — אך הם נפגשו ונהדפו ברובה ובכידון.

בינתיים נע הטנק השני לאורך החוף, לעורף עמדתו של לויט. ויגל. פגזי־עשן נותבים סגולים, שנורו ע"י רמן־רובה, ציינו את המקורות המתמידים ביותר של אש־המכ"י האויבת (תיבות־שדה 5 ו־6), והטנק, שירה מטווח של 400 יארד בערך, הצליח לשתקן. עתה יכלה מחלקה מס. 1, שנשתחררה מלחץ מכ"י אלה, להתקדם ולסייע למחלקה מס. 3 בהס־תערותה הסופית נגד שתי עמדות אויב אלה (5 ו־6), ובהיסולן.

לויט. וייגל יכול היה עתה להודיע שמחלקה מס. 1, בסיוע מחלקה מס. 3, שני טנקים וכלי־נשק מסייעים, מחזיקה בקו הרכס.

קבוצת בזוקה מרכזת את אשה על עמדת־אויב שריתקה את המחלקה

רובאי מתקרב במהודק ויורה רימון נוטב לכיוון עמדת האויב

מס. 3, קיבל את הפקודה לחסל בזה אחר זה את עמדות אגפו השמאלי של מערך האויב, התקדם עם פיקודיו עד שפגש בסרג־נט־המחלקתי של מחלקה מס. 1. סרג־נט־המחלקה מסר לו בקצרה על המצב, ושניהם ערכו בחפזה סיור־תצפית, וקוּנהה חזר אל מחלקתו כדי להכינה להתקפה.

כשכיתת המכ"י שלו וכיתתו השלישית פרושות על התלולית היעורה, פיתח תת־הקצין קוּנהה בסיס־אש (כהכנה להתקפה) נגד עמדות האגף השמאלי של האויב.

הטנק נע בראש ההסתערות על תיבת־השדה השמאלית ביותר של האויב (מס. 8). לאחר ש־4 פגזים חודרי־שריון של 75 מ"מ (מתותח הטנק) הוטחו אל תוך אשנבי היריה של עמדת האויב, — קרבה הכיתה השניה, כשהיא נעה בעקבות הטנק ותחת מחפהו, במהודק, וחיסלה את העמדה ברימונים, זורק־אש ואש נשק־קל.

אחרי זה הפנה הטנק את תשומת לבו לעמדת האויב השניה (מס. 7). מספר פגזים חודרי־שריון

מ. מחלקה מס. 3 מכוון זורק־אש קדימה, מיד לאחר שירה הטנק

טירון הופך לאיש צבא

(סיפור)

במבטו את העמדה שנתמשכה לאורך החוף. — „מלאכה לא רעה“ — הוסיף מבלי חמדה, בהרהרו במשהו אחר. גם מריה סקרה את הביצורים שהוקמו במו ידיהם. פניה הערים והנלככים הביעו סיפוק רב וגאוה. מעבר הגשר הסמוך, שמאחורי תפנית הנהר, הגיע קול טרטורי יריות מקלעים ורובים.

קול־שריקה חדש, מיבב ויורד חרדי בטן ריחף מעליהם, כאילו צנח מן השמים. מריה נתגלגלה אל חפירת הקלעים, וברכה חבטה באת עד כדי מכאוב. הכל היו שכובים, רק סוניה נשארה עומדת ומהדקת את האת בידיה. גם גריגוריביה הזקנה נצמדה לכותל חפירת־הקלעים בכל גופה האדיר, כשהיא מגלגלת עיניה בזעם. קול ההלמות והנפץ הצטרף לקול היבבה החדש. „העצבניים מתבקשים לצאת — אמרה סוניה — פגזי־מרגמה“.

ליזה, אחותה של סוניה, שתמיד היתה שקטה כל כך, אטמה את אזניה באצבעות ידיה ופרצה בככי. „הביאו את תיבת העזרה הראשונה — מסרו מן הקצה השני של החפירה — סצ'ק נפצע“.

ליזה עצרה בעד דמעותיה, הניפה על שכמה את ילקוט העזרה־הראשונה וחלה על פני המחפרה למקום, בו גחנו דמויות אפלות ליד סקפה בן החמש עשרה, שהיה מחוּבב על כולם.

„השד יודע מה! — רטן סיווב. — המרגמות מטיחות מטווח קצר מאוד“.

„שוב!“ — לחשה מריה. יללת פגזי־המרגמה היה הקול המבחיל ביותר מכל קולות המלחמה, האיום מכל מה ששמעה עד כה.

„איך ששוק?“ — קראה בקול רם, כשהיא קמה ממקומה, בנסותה להתגבר בזאת על הפחד. „הכל נסתיים במה־בכך, שריטה — ענתה ליזה מרחוק — אני מסיימת את התחבושתי“.

סיווב ירק על כף ידו ונטל את האת. הוא לא רצה לפקד, הוא התחיל פשוט לעבוד בעצמו, כשם שנהג כל הזמן, מיום שקרבה החזית וניצבה מולם פנים־אל־פנים. ומריה משכה בכתפיה והחלה לעבוד גם היא. גריגוריביה נאנחה בקול, נטלה בזעם עצור אבן כבדה וזרקתה אל מחוץ לחפירת־הקלעים.

„לאן נעלמו אנשי שלומנו? איני תופסת כלל! — אמרה גריגוריבינה בזעף, כשהיא סוקלת באת את האבן השניה — או שהם עומדים על ראשינו ומאיצים בנו; או, משמגיע

דמדומים. בפאת השמים שהאפילו, נתלקטו זהרורים אדמדמים; קול רעם עמום נילוה לנגוהות. הנהר הבהיק כהות, חלקת מימיו ספגה את שלהי אור היום הדועך ואת הבהובי הנגוהות המבשרים רעות. מן החורשה הגיעו ריחות גזעי הארנים והעשבים הקמלים שחוממו בשמש — ריחות הסתיו בראשיתו. את האויר, המלא בהירות סתיו, פלחו פגזים בקול שריקה חדה, התפוצצו אי שם במרחק, מעבר לנהר, מעבר לאפרים, שהקציר עבר בהם.

ארבעים גברים ונשים עבדו בדומיה, בחרון לב. חרקה אדמת הטרשים, המו האתים בקול מהדהד משנתקלו באבן; גושי אדמה הועפו מעל לתל התלול והתפוררו. חלוקי אבן ניתקו מן הסוללה, קיפצו ונדרדרו על פני החול התלול ונשרו המימה ברעש צלול. נשמעה נשימתם הכבדה, המקוטעת, של האנשים העיפים, שהיו מחישים את תנוער־תיהם מדי פעם בפעם, כשהפגז חולף בטיסה מעל לראשיהם. — מאשה! — קרא סיווב, שהתקרב והזיקף את שכמו הכואב. הוא הוסיך את כובע־המצחיה מעל ראשו והפקיר לרוח הנהר את שערות השיבה שלו, הרטובות מזיעה. — הבה נעשן? — הציע בהיסוס, בהשעינו את גופו לכותל המחפרה. מריה לקחה את הסיגרטה בפיזור־נפש, הציתה אותה ובשאיפות ספורות שאפה לקרבה את עשנו המריך של הטבק הטחוב.

„המבין אתה, איבן איבנוביץ', אי פה, סמוך מאוד לכאן, היתה הקיטנה שלנו“ — אמרה בהטותה אוזן לשריקת הפגז הקרבה והולכת. הפגז התפוצץ קרוב יותר מהקודמים לו: האדמה זעה מתחת לרגלים וחלוקי אבנים נשרו מן הסוללה. „זועפים הם!“ — קראה סוניה בארשת בוז, והכתה במקוש בהנף־יד.

מריה השליכה את הסיגרטה ועלתה על גב הסוללה, לסקור את הסביבה ולפוש קצת. סווב זחל בעקבותיה בקושי, גיחך ואמר: „הא לך קיטנה!“

מריה הסתכלה לאחור: אפלולית הערב, ירדה והלכה; היו שם אנשים משלנו, אבל הם שתקו משום מה. אחר כך הפנתה פניה דרומה, מקום שם נמצאו הגרמנים. הנגוהות שהתלקחו שם האירו את קטע השמים, אבל לא זהרורי שקיעה היו אלה, אלא הבהובי היריות. אור זריחתו של הנהר דעך כליל. ערפל התאבך מעל לחופו הדרומי הנמוך. מריה התכווצה מקור ומפחד טמיר — נראה לה כי ערפל זוחל זה צופן בתוכו סכנות.

„בכל אופן, אנו את שלנו עשינו“ — אמר סיווב, באומרו

הזמן לקבל את העבודה בסיומה — אין איש מהם בא".
"קרב גדול מתחולל — הרהרה מריה בקול. — כאשר
יצטרכו לתחום-מגן מבוצר — יבואו".
ההרעשה במרגמות ובתותחים נפסקה, והדומיה שנשטררה
היתה עוד יותר איומה.

"הם הולכים! — קראו מן הקצה הרחוק של קטעי
העבודות. מתוך האפלה הגיחו דמויות שחורות. מריה
חרדה לקראתם — אלה היו אנשי שלומנו, אנשי הצבא-
האדום. אחדים הוליכו פצועים, בסעדם אותם תחת זרועי-
תיהם; אחד מהם התנודד כשיכור — הוא נשא על גבו
את הברו, וכנראה שהיה נושא כך זמן ממושך: תנועותיו
קטועות ובנשימתו נשמע קול-צרידה.
"מי זה ההולך?" — קרא למריה אחד הלוחמים בקול
נפחד.

"זה אנחנו... חופרי-החפירות..." — אמרה מריה.
בהסתכלה בקבוצה המזוהה.

"ובכן מה אתם עושים כאן? — קרא הלוחם — לאיזה
שדים ורוחות תקועים אתם כאן? הרי אתם היחידיים
שנשארתם, כולם הלכו! אנחנו — החיפוי האחרון!"
"הכיצד?"

"ככה זה!". הלוחם ירק, ואמר בקול נמוך יותר: —
טוב שהם לא הרגישו בזה, אחרת היו כבר מזמן כאן..."
מריה, כולה מתיחות, הסתכלה באפילה בפניו המלוכלכים,
המקוטמים והיגעיים של הלוחם, ומבעד למסכת היסורים
והזוהמה נצנץ בדמיונה משהו צעיר, מוכר מאוד; ופני
הצעיר המוכר הזה הביעו יאוש אין קץ. היא לא האמינה
לדבריו של הלוחם; זה היה יותר מדי איום וחסר טעם,
אבל ביאושו נתנה אמון, וזהו שהדהים אותה.

"אבל מדוע? מדוע? — שאלה היא והתאמצה להבין. —
מדוע לסגת? הרי כל זאת בנינו... והנה... והמיור אמר:
הם לא יעברו בשום פנים..."

"איני יודע — אמר הלוחם בקדרות — אבל אזלו הכוחות
לחלוטין... המש יממות... יום-יום... יום-יום... ואיך! ומהי
יכולתו של אדם? אצלם תעופה — חשרת עננים... אין
להרים ראש... ובטוסם משדה-הקרב מפזרים עלונים:
נסתלקנו לשם מלוי הדלק; חכו, בעוד עשרים רגע
נחזור... ואני יורה בהם מן הרובה, יורה, יורה...
לכל הרוחות!" פתאום קרא בקול רם, ילדותי ושפתיו
רטטו, כאילו נטה לבכות — "לכל הרוחות, לכו, הירסו
את הכל!"
"מיטיה?" — לחשה מריה.

בפנים אלה שנודקנו, המעונים והמעוותים מועם, הכירה
את קלסתר דמותו של העלם העליו והביישן, אייפעם,
מיטיה קודרייאבצבי, שכן לדירתה. רק לפני חודש וחצי
ליותה אותו בצאתו לחזית. מדי הצבא שלו היו אז חדשים
ומסודרים, היה מגולח למשעי ומסובב בידידים, סטודנטים

א"ל

"טוב שהם לא הרגישו בזה, אחרת היו כבר מזמן כאן..."

אנשי-איסטרטית-העם... הוא לא העז לנשק את ידה
לעיניו כל, רק ליטף את היד ואמר: אני מנשק.

"את, מרינה? — גמגם מיטיה, בקמטו פניו, כמתאמץ
להכירה ואף-על-פי-כן לא הכיר אותה. — נו... לכו! לכו
מיד. או שאינך מבינה כלל?"

"לאיזה רוחות השאירוכם כאן? — אמר לוחם שני,
בתקנו את הרובה שהיה תלוי על שכמו כשהקנה מוטת
למטה. — נלך, חברה! ואתם — בואו אחרינו! או
שחייכם אינם יקרים בעיניכם?"

"איני יודעת — אמרה מריה בפיוור — טרם מסרנו את
העבודה שביצענו בקטע..."

"ילך לכל האלים, הקטע שלכם!" — קרא מיטיה, ללא-
צורך, בקום רם.

מריה נרתעה ממנו ושרכה רגליה חזרה, אל עבר הפירת-
הקלעים.

"עלינו לעזוב את המקום, חברים — אמרה — שלנו
נסוגו, יש ללכת מכאן..."

והחלה אוספת את כלי העבודה.

הכל היה גמור. הנה, כמה ימים שחיתה תוך בטחון,
כי כאן, בתחום-המגן שבנתה בעצם ידיה, ייעצר האויב.
כמה ימים עבדו הכל למעלה מכוחותיהם, כדי להשלים
את הבניה למועד, לבנות בנין חזק... לשוא! כבר מאוחר...

"מהרו, חברים, מהרו! — חזרה ואמרה. — נשיג
את החיילים שלנו, מהרו!"

מיטיה ולוחמים אחרים כבר התרחקו והלכו. חופרי-
החפירות יצאו בעקבותיהם ואך יצאו, בעברם דרך חורשות
אפילות, אל אפרים ריקים ומהבילים, הקיפה אותם המלחמה
על כל קולותיה וצבעיה המבשרים אימה. — היריות רעמו

ופלטו אש, אי שם במרחק פירפרו ולחכו להבות השריפה, רמשו הטנקים בזחליהם, המו המוטוריים.

בהגיעם לכביש כבר היתה אפילה מסביב. מתוך החשכה בקעו להבות, וקשה היה להבחין אנה וכיצד ללכת: כל הכביש היה מוצף מכוניות, אנשים, כלי־יריה, עגלות; רעמו מכוניות־גרר, צפרו בקול־אנוש מכוניות־המשא, גידפו הנהגים והעגלונים, נאנקו הפצועים, המפקדים, בנסותם להשליט סדר, צעקו בקולות מאומצים.

* *

מלחמה זו לא היתה דומה כלל למלחמה כפי שתיאר לעצמו מיטיה לכשנרשם לאיסטרטית־העם. אז נראתה לו המלחמה כמעשה גבורה רומנטי, מערכת איתנים הרת סכנות ורבת־גבורה. מיטיה היה טודנט־השמלאי והכשיר עצמו למקצוע טכני המיועד לשנות שלום; אבל המלחמה עוררה בלבו ערגה למעשי גבורה והזיות־נעורים הקשורות בתהילה, בתואר נעלה של גיבור ברי־המועצות. הוא הבין כי המלחמה תהיה קשה, וכי ישפך דם רב; המוות היה נראה בעיניו כדבר אפשרי, אבל גם את מותו ראה כמעשה גבורה עילאית. בבחירות תיאר לעצמו בדמיון נו, כיצד חבריו למלחמה (אנשים אמיצי־לב ושוֹפֵי־פנים) מספרים למריה על מותו המהולל, ומוסרים לה את מכתבו שטרם הספיק לסיימו והמכתב עקוב בדם; ומריה בוכה חרש ואומרת: כן, הוא אהבני... ידעתי זאת, אם כי אף פעם לא אמר לי כזאת... רק עכשיו מעריכה אני אותו כראוי...

אבל, כלום מלחמה זו שנתגלתה לפניו, היתה אותה מלחמה שלה ציפה?

לגבי מיטיה החלה המלחמה במסע־הליכה מעיף ומיגע, בו נחתכו רגליו עד זוב דם. והפצעים שלא הגלדו, והיב־לות, גרמו לו עינויים ללא הרף והרעילו את חיו יותר מאשר המטוסים הגרמניים. הטייסים הגרמניים לא הבחינו בפלוגה, שעצים הסתירוה; הם זרקו את הפצצות בלי אבחנה, ומיטיה לא האמין שהפצצה עלולה לפגוע בו. אבל כשנשלח מיטיה, עם קוליה גריגורצ'וק, חברו למכון הטכני, אל מטה הבטליון, התקיפם פתאום המטוס, כדיה זו המתנ־פלת על אפרוחים. זה היה משונה וחסר טעם עד כדי גיחוך. היחידים הסתתרו בשיחים, אבל השיחים לא היו עבותים ולא יכלו להסתירם. הכדורים ננעצו באדמה, בסעיפים, ותלשו את העלים מענפיהם. המטוס עבר על פניהם בטיסה נמוכה, עד כי הרשו אזניהם מטרטור המנוע. גבר רצונו של מיטיה להשמיע קול גידוף, כדי לעודד את עצמו ואת קוליה, אבל קולו, שנשנתה מפחד, עוד הגביר את הרגשת אי־האונים והבושה. המטוס פנה וחזר— ושוב טס לעומתם בטיסה „מגלחת”. מיטיה אחז ברובה וירה. גם קוליה ירה אל המטוס. אבל המטוס חמק מעל לראשם, עוד מעט והיה נוגע בשיחים, ומשהתרחק המטוס

— לא היה מיטיה מסוגל, זמן רב, להוציא הגה מפיו, והרצון לישון, רצון מענה ממש, גבר — והוא פהק עד כדי כאב בלסתות.

בבוקר החמישי קיבלה הפלוגה פקודה לתפוס עמדות במערך־הגנה, ולחפות, בכל מחיר, על נסיגת הכוחות העיק־ריים. לגבי מיטיה וחבריו היה זה הקרב הראשון — אבל זה היה קרב קשה ביותר, ורווי־צרות! נתכה אש בלתי פוסקת ממכונות־יריה ומרגמות, והחילים, שהוצמדו לאדמה, ירו אחוּזי זעם וקדרות, מבלי צפות להצלה, ללא תקוה לנצח, ובלבד שיעכבו לשעות אחדות את הסתערותם של הגרמנים — ואחר כך, יסוגו אלה שישארו בחיים לעבר הנהר. לא שרדו בלתי אם מעטים. אבל את הגרמנים עצרו. מיטיה אפילו לא נפצע, אך קוליה גריגורצ'וק נהרג ועמו אחדים מהחברים למכון. קוליה נפל סמוך לידו, אבל למיטיה לא היתה שהות להרחיק את הגויה, כדי שלא יזרום לו הדם עלי המרפקים. ריח הדם, הפחד והיאוש הביאוהו עד תחושת־בחילה.

דוקא באותו ערב, עת שנסוג עם שרידי הפלוגה, נפגש מיטיה עם מריה בחוף השני של הנהר.

הפגישה היתה בלתי מציאותית ממש כשאר הדברים שהתרחשו. הוא צעד, כושל, סובל עינויים רבים מהכאב ברגליו, מגדף מרות, ורק רצון אחד היה מקנן בלבו: — להגיע לאן שהוא, שם אפשר לחלוץ את המגפים, להשתרע מלוא קומתו על האדמה ולהרדם.

כל חבריו אבדו לו בדוחק הכביש. עם שחר אמר לו אחד הלוחמים, ששכב לידו באפס כוחות, כשבת צחוק מרחפת על פניו:

„לחלץ את המגפים, א? יותר מזה לא נחוץ!” ומיד נקשרה נפשו של מיטיה ללוחם זה — גבוה, רחב גרם, פניו הלאים מוארים באור מחשבה שאינה דועכת ועיניו עצובות ודרוכות־מבט.

כבר האיר השחר, שעה שאספו את הלוחמים אשר שוטטו על פני הכביש, כינסום על אחו סמוך לכפר קטן, העמידום בשורות ומנו אותם לפלוגות, מחלקות וכיתות. מיטיה לא מש מבן־לוייתו שאיתרע לו במקרה, ושניהם נשלחו לכיתתו של הסרז'נט בוברישב.

„מוסיקאי, ירלי אוסיפוביץ, איש־איסטרטיה” — הציג את עצמו בן־לוייתו.

הסרז'נט הסתכל בו וחזר ושאל:

„ושם המשפחה מהו?”

„זהו שם המשפחה: — מוסיקאי. ולפי מקצועי — בוטניקן אני.”

„גם זה לא בהרבה יותר טוב — נאנה הסרז'נט — נו, חברים לוחמים, לכו להתרחץ, לנהר, ואחר כך — לסעוד ארוחת־הצהרים.”

מטבת־השדה התקרב וכל הלוחמים קיבלו ארוחה חמה.

„ואתה אל תדמה בנפשך, כי לא היינו באש. ראינו כהנה וכהנה.“ — והחל מספר, כמה ספגה פלוגתו הקודמת, בקרב ליד הנהר; וכיצד, למרות הכל, מילאו את משימתם. זילצוב, חרט מבית החרושת „קרל מרסס“, גיחך בבת צחוקו האוהדת והמבינה, ואמר לבוברישב:

„ואני סבור, כי לא כל זה לוחם ייקרא, אשר למד את מלאכת המצעד בשורות. ללחום לומדים בקרב, עת שמת עוררת התשוקה ללחום מלחמה של טעם. והלא אנו משתוקים לכן. משמע, שהכל יהיה כהלכה.“

והמורה לגיאוגרפיה הוסיף, אגב שעול:

„היינו כולנו בכל מיני תסבכות. המצוקה מלמדת לקח.“ כעת נראה למיטיה קרב־אמש לא כאסון המטיל דכאון בלב, אלא כמעשה גבורה הראוי לתהלה. פקדו עליהם לחפות בכל מחיר על נסיגת הכוחות העיקריים, והם ביצעו זאת, אם כי אין נחת רב בידיעה, כי מאחוריך נוסגים אנשים.

„אין רע מאשר מנוסה זו תחת מטר האש!“ — אמר, בהיזכרו באנדרלמוסיה ששררה על הכביש בלילה. הכל תמכו בדבריו. כן, כן, רק לא לסגת. מוטב למות על המקום.

כל אלה, אנשי המקצועות האזרחיים, שאפו ללחום ולנצח. אבל ללחום טרם למדו. הם לא הכירו את המלחמה ולא תיארו לעצמם שתהא כזו — כלל אינה דומה לרומנים המלחמתיים: מייגעת היא, מבולבלת, בלי קו החזית, בלי מערך ברור של הכוחות. איש לא אמר להם, כי המלחמה איננה כולה התקפות וקרבות, בהם מנצחים אמיציה־לב, אלא שיש במלחמה גם נסיגות, מדכרות וכשלונות רווי־דם, בהם גם אמיציה־לב אינם זוכים בנצחון הנכסף. כל זאת היה עליהם ללמוד מתוך נסיון עצמם, ולהכיר את המלחמה בגופם ובנפשם. הם כבר טעמו ממנת התמרורים של החייל. העדר נצחונות מרוממים מנע מהם את תחושת הכוחות הפועמים בתוכם. ומשום כך טרם הפכו לחיילים אמיתיים. ובוברישב השיג זאת — לא כל־כך בהגיון, אלא שהכיר בחושו את כל נטל האחריות לנשמת בני האדם שהופקדו בידי.

„גו, ניחא, אם כך הם פני הדברים — אמר הוא — הרי כולכם אנשים בעלי הכרה, אין צורך בתעמולה, ואלו עם זאת, יש להפכם ללוחמים.“

ושוב סקר את הנוטריון בתמחון:

„הגד, בבקשה ממך! הרי כל ימי חיך היית מאשר חתימות, תעודות היית רושם... ועכשיו הלכת ללחום.“ „אני, בקרב שלידי ויימארן, הרגתי שני גרמנים“ — אמר הנוטריון בארשת־עלבון. „ואנו הצתנו טנק בעזרת בקבוק“ — התפאר הקדחן מבי"ח „סואטלנה“.

המורה לגיאוגרפיה גיחך: „ופעם אחת ניסה הגרמני להערים עלינו: הומים השמים, כאילו שלוש מאות מטוסים

„ועכשיו לישון — אמר בוברישב, בסקרו את כיתתו בארשת־אכזבה — הרדמו קמעה, ואחר כך נשוחה, כדבר עם לוחמים. גו, שכבו כולכם!“

פקודה זו עוררה בלב הלוחמים רגש חיבה לסרז'נט שלהם. כאשר העירו אותם, כבר עמדה השמש ברום השמים, ומפקד המחלקה, לייטננט חיוור וקודר, הוליך את חייליו לתפוס עמדות. אותו תל קטן, שלפניו אחז־ביצות, היה מחופה מאחור בעצי לבנה, ובין העצים הללו עמדה סוללה ארטילרית, ועובדה זו נסכה בטחון בלב חיילי־הרגלים. הקרקע היתה רכה ופריכה והפלוגה התחפרה יפה. מוסיקאי יצא לסיור בחורשת הלבנים והודיע בשמחה רבה כי מימין עומדים טנקים. הלוחמים נתמלאו עליונות. והנה, גם הלייטננט הכריז בקול רם בשופרת טלפון־השדה, כי מכאן לא יזוז לשום מקום ודי להם לגרמנים להתקדם — עכשיו ידשדשו להם במקום! בעת סעודת הערב שוחחו על הקרב העומד לפניהם, על לנינגראד, ועל כך שקשה להילחם בגרמנים בלי ארטילריה וטנקים, ואלו עכשיו יש ארטילריה וטנקים לידם, ומי יודע, אולי גם חיל־האוויר יספיק להגיע ברגע הדרוש.

מיטיה, כולו ערות ושבע־מנוחה, סקר בהנאה את חבריו החדשים לגיס בשעה שבוברישב כינס סביבו את כל כיתתו. „גו, הבה והניחו לי להכירכם, מי אתם — אמר הסרז'נט — ספרו, מי הנכם? במה עסקתם לפני האיסטריה?“ בוברישב עצמו נתגלה כאיש־ארטילריה, והפיקוד, שבעל כרחו, בחיל־הרגלים גרם לו צער, ביחוד מאחר שרגלים אלה לא היו רגלים ממש, כפי שתיאר לעצמו, אלא ערב־רב, עדת־אזרחים בלתי מאומנת.

נוסף למיטיה והבוטניקן היו בכיתה גם נוטריון ומורה לגיאוגרפיה. המורה, ארוך־קומה ורוה עד להפליא, — כל הופעתו היתה כה בלתי־חיילית, עד כי בוברישב נוהג היה לסלק את מבטיו ממנו. הנוטריון היה בגדר תעלומה. „מאיזה מקצוע הוא זה?“ — שאל בוברישב. בלי כל הרגשת אי־נוחות ובלו הסתר את דאגתו, היה חוקר ובודק מה מסוגלים סוף־סוף האנשים שנמסרו לידינו לפעול — והיה נועץ מבט בפניהם, בדמותם, ומגחך מרות:

„הנה שפרה עלי נחלתי!“

אבל רובם של הלוחמים היו פועלים לנינגרדיים ממש, מרובע וויבורג, מבתי החרושת שיצאו להם מוניטין בכל הארץ. ובוברישב נתאושש במקצת:

„שמעתי, כי פועלי לנינגרד לא היו בנרפים בשום מקום. ובכן, שימו לב, ידידי, שומה על כיתתנו לגלות את עצמה בקרב על הצד הטוב ביותר, ועד לקרב אלמדכם תורה, ואתם אל תלינו עלי, מנוחה לא תדעו. הרי אין אתם לוחמים; המלאכה אינה ידועה לכם, כן? ובלו ידיעות קשה ללחום בגרמני. הוא, השד, ערום ורב־תחבולה.“

מיטיה השמיע דבריו בחוסר־רגש:

עפו ביללה מעל לראשו
 הפגזים הסובייטיים, שנורו
 מן הסוללה המוסוויית ב־
 חורשת הלבנים. והוא עצ־
 מו הטיח ממקלע בכוונו
 לשפת הביצה, אשר שם
 נראו הגרמנים. המטוסים
 הגרמניים חלפו מעל לרא־
 שם; ומשנתקלו באש תר־
 תחים אנטי־מטוסיים ומכר־
 נות־ירייה, השליכו את ה־
 פצצות אל הביצה, בלי ש־
 גרמו נזק כלשהו. מטוס
 אחד התנודד, נטה על צדו,
 פירפר וצנח מטה, — נח־
 בט כנראה אי־פה, בקרבת
 מקום. שוב הגיחו הגרמנים
 מעברו השני של אחו ה־
 ביצות, אבל אש התותחים

„ומשמאל הגיחה קבוצת הת־מקלענים גרמניים, ואין איש
 יודע כיצד נקלעו לכאן“.

המקלעים הדפה אותם; ואף־על־פי שבשטח מערך המח־
 לקה החלו מתפוצצים פגזי־תותח ומרגמה, הרי כולם —
 רוחם עלוה עליהם, ובאו לידי אותו מצב רוח, בעת
 שהסכנה עודנה זכורה, אבל כבר אין מפחדים ממנה.
 והנה נאלמה הסוללה הארטילרית שבחורשת הליבנים,
 ומשמאל — הגיחה קבוצת תת־מקלענים גרמניים, ואין
 איש יודע כיצד נקלעו לכאן. הלוחמים נצמדו לאדמה,
 כמעט נתמוגזו עמה, והחלו לירות בלהט־חימה ובזריש
 מעודדם בקריאותיו:

„כך חבריה, כך! טווח — ארבע מאות! כך! כך!“
 התת־מקלענים ירו קמעה והתנדפו. הם החלו לסגת, כי
 לא רצו להכנס לקרב; והכל נתמלאו רצון לרוץ אחריהם
 ולהשמידם. בזרישב רעד כולו מקוצר־רוח; אבל
 הלייטננט לא רק שלא הרשה לבזרישב להרים את כיתתו
 מהאדמה כדי לצאת להתקפה, אלא שקרא, משום־מה, בכעס:
 „הבט כהלכה, שד!“; כאילו חזה מראש, או שידע ברורות,
 מה יעשה האויב. מיד החלו היריות באות מן הצד, ורחוק
 מאחור. הכל ציפו שהטנקים שלנו יכנסו לקרב, — אבל,
 כפי שהודיעו ללייטננט בטלפון, הללו יצאו אל הכביש
 להדוף את הטנקים הגרמניים, שפרצו.

— כיתה, הקשב! לנינגרדאים, יתר דריכות! היכו! —
 אמר בזרישב בלחש רם, ומראהו היה דרוך ומרוכז כשל
 צייד, המצפה לחיה שעלולה להופיע מכל עבר.

והחיה הופיעה מאחור, כמקום אשר שם צריכה היתה
 להיות הסוללה שלנו. מהעורף, על פני מערך המחלקה,
 החלו מטרטרים התת־מקלעים. נשתררה מבוכה, מישהו
 השמיע בפעם הראשונה את המלה „כיתור“. מלה זו נשאה

גזים על־יך. ואילו לאמתו של דבר היה זה רק מטוסן אחד,
 גם מגביר־צליל — הנה כך הם עושים! אני אינני איש
 צבא, אבל אם הוטל עלי ללחום, הריני רוצה שיאלפוני
 ידריכוני“.

הוא קימט מצחו, בהזכרו במשהו בלתי נעים, והוסיף
 הרש: — „ובכלל נדמה לי, כי אינני מרבה לפחד מפני
 המוות. רגש ההרפה קשה לידי יותר“.

„ובכן נלחם מבלי שנטיל הרפה על עצמנו! — תמך בו
 בזרישב. — הוי, ידידים! — הוסיף ונדם רגע. — מה
 סולד אני מאפשרות של הרפה זו. אינני לנינגרדאי ואין
 לי מכרים בלנינגרד. אבל הנה מרגיש אני — לסגת עד
 לנינגרד — נו, מוטב כבר למות!“

„מוטב שאתקע כדור בראש — אמר מוסיקאי — בין כך
 וכך לא אוכל להביט בעיני איש. וגם בעיני אשתי ...
 אשד אצלי — הוי! זוהי אשה כואת! יפה, פיקחת,
 אמיצה. יחדיו עבדנו בגן הבוטני. מחכה היא לילד ...
 וכשנרשמתי לאיסטרטיה לא אמרה אף מלה“.

פתאום נזכר מיטיה בפגישתו עם כריה על שפת הנהר,
 ובפעם הראשונה חלף זכרון זה לא כחלום בלהות, אלא
 כמציאות כאובה — והרגשת זוועה תקפה אותו. „מי יתן
 לנו קרב בקרוב!“ — אמר.

„יש עוד שווה לכך — נענה בזרישב — ולעת עתה
 נבדוק קמעה, מהי מידת הבנתכם בענייני מקלע“.

הקרב החל למחרת היום, לפנות ערב; ותחילה נראה
 כאותו קרב מיוחד, הצפון נצחון בקרבו. מיטיה שמע כיצד

מכיתה אל כיתה, אך נתקעה ונעצרה בכיתתו של בוברישב, כי כאן עמדו כל האנשים דרוכים הכן, וגילו בתוכם התנגדות למבוכה.

הכדורים זמזמו מעל לראשים, אבל הלייטננט קם וצרה, ועיניו, שעלו פתאום, הבריקו:

„שקר בפיך, לכל הרוחות, לא יעלה בידך!“ — הוא החל לערוך את הגנת־המעגל, ופניו היו כה בטוחים־מרוממים, נלהבים ולוהטים באומץ עליו, עד כי מיטיה לא האמין למראה עיניו, כשפתאום הפך הלייטננט פניו וצנח לאטו הצידה, ראשו פלוח כדור.

באותו רגע הופיעו הגרמנים מן העבר השני של האחו — הם צעדו נמרצות במלוא קומתם, בהחזיקם את התת־מקלעים באזור הבטן; אגב הליכה פתחו באש קטלנית; רגליהם מעדו בהתקלם ברגבים, הם שקעו בביצה — ואף־על־פי־כן המשיכו לצעוד קדימה.

„חבריה, הלינגראדים, החזיקו מעמד!“ — שמע מיטיה את קולו של בוברישב.

הוא נצמד למקלע וירה בשכוון־חושים, בטרוף־הדעת. מהגרמנים היו נופלים, אך מספרם היה רב — ואלה שלא נפלו, המשיכו לרוץ על פני האחו. מיטיה המשיך ל„קצור“ אותם בצוררי יריות. לידו ירה מוסיקאי מרובה, בהשמיע קול שמחה, עם כל קליעה מוצלחת; ירו זילצוב ושאר החברים. אבידות הגרמנים היו כה רבות, עד כי האמין מיטיה: ההתקפה תיהדף... אבל, מאחורי גבו הרגיש בתנועה מוזרה, שמע קול גידופים, צעקות, ובהפכו פניו אחורנית ראה מראה זוועה — חלקה המכריע של המחלקה נס, ובוברישב, ועוד אנשים אחדים, ביניהם מוסיקאי — כולם צועקים, כשהם מנסים לעכב בעד הנסים ולהפנותם חזרה לאחור, אך אין הדבר עולה בידם; זילצוב יורה אל הבורחים, וצועק: „בוגדים, עמדו!“

מיטיה המשיך לעבוד ליד המקלע. המורה היה מגיש לו את המחסניות שעוד נותרו אצלו. אחר־כך אחזו שניהם ברובים, והמשיכו לירות, אבל היריות הבודדות לא יכלו לעזור עתה הרבה. הגרמנים כבר קרבו והלכו, הנה כבר נראו פניהם המשולהבים. פחד איום תקף את מיטיה, פן ישאר יחידי בשדה־המערכה, יתפס או שמא אף ייהרג. נעתק ממקומו, והחל גם הוא לרוץ. לצדו ראה את בוברישב. בוברישב רץ ופיו חוזר ופולט אותה מילת גידוף נואשת, והכדורים כאילו הולכים ומדביקים אותם. נפל זילצוב, נפל גם הקדחן מ„סוֹאֶטְלֵנָה“, אבל איש לא נעצר, להיווכח אם עודם בחיים; ופתאום נפל, ממש לפני מיטיה, לוחם אחד, והוא ראה כי זהו מוסיקאי; אבל אי אפשר היה לו להתעכב בדרכו. מיטיה קפץ מעל לגופה ששמטה והמשיך לרוץ הלאה, כשהוא נחנק מרוב עיפות, מורא ויגון. משחזרה אליו הכרתו, היו כבר מחוץ לאיזור היריות.

בין שיחים עבותים הסוגרים סביב יער הארנים. מעטים מאד היו — עשרה, שנים־עשר איש.

„נה, תודה! — אמר בוברישב, ושפתיו רעדו מרב משטמה — נה, שימחתם את לבי... אנשי־מלחמה!“

מיטיה נפל על פני האדמה, כשהוא מתאפק בקושי מבכי. תקף אותו הרצון למות.

„ואתה, אל לך! — שמע מעל לראשו את קולו של המורה — הרי החוקנו מעמד עד הסוף. כלום אתה אשם בכך? מה יכולת לעשות, מאחר שכל המנוולים הללו החלו בורחים!“

„בכיתה שלי — פחדנים לא היו — אמר בוברישב בגאווה. — אהה, הבל על הבחורים! לחינם אבדו. לולא בישגדים אלה, שקרו רגליהם...“

מכיתתם נותרו רק מיטיה, המורה לגיאוגרפיה ופועל עול־ימיים, ששה פגוב. השאר היו מכיתות אחרות, ומיטיה השתכל בהם בעין רעה — בישגדים!

„לוחמי הטובים ביותר אבדו“ — אמר בוברישב בצער, וקמעא לא נוח נעשה למיטיה, על כי הוא נשאר בחיים.

הם שהו בין השיחים עד שפשטו דמדומי ערב, מקשיבים לקולות הקרב שהלכו והתרחקו מהם, עם החשיך, הולכים בוברישב דרך היער. הם הלכו זמן רב, צעוד והלוח תוך זהירות מרובה ביותר. הסהר בקע ועלה, ועל פני גזעי הארנים גלש אור־רפאים תלכלכל.

„הנהי!“ — אמר בוברישב, שעדיין לא הרפה משתקנותו והרוננו.

הם אכלו מהצנמים ומיד נרדמו כהרזגים, אפילו זקיפים לא העמידו. עם עלות השחר התעורר מיטיה מרוב קור, וראה את בוברישב חוזר מן היער.

„עכשיו — כיתור אמתי, מלפנינו גרמנים ומשני העברים גרמנים“ — אמר בוברישב בשקט; ומיטיה הבין כי בוברישב לא עצם עין ויצא לסיוור, בלי שיסמוך על מישהו אחר שיעשה זאת.

„הרי יכולת להעירני — אמר מיטיה מתוך בושה — או שאינך נותן אמון גם בי?“

„האמון — דבר אחר הוא, אבל להוציאכם מכאן הוא ענין כלל לא פשוט“ — ענה בוברישב, כולו מהורהר, בלי שמץ איבה.

הוא הולך את גדודו הקטן בדרך, לפי כמה סימנים שבידר לעצמו מראש.

כל אותן שעות היום התקדמו והלכו בלי שנתקלו בתקלות. בחניתם הראשונה בדך בוברישב את מלאי המזון שנשתייר, קבע מנה שאין לעבור עליה, ויחד עם זאת פקד לאכול מיני־גרזים שיוזמנו להם בדרך.

לוחם מכיתה אחרת, הארמני קוצ'אר־יאן, לחש למיטיה: „הנה, זהו מפקד! לו היה לנו מפקד כזה, כלום היינו בורחים? לעולם לא היינו בורחים!“

עבר את רצועת הקרקע המור
 ארת, צנח לתעלה ומשם פתח
 ביריות, בכווננו אל פנסי המ-
 נוניות. מיטיה ועוד אחדים
 הספיקו ללכת בעקבותיו, אבל
 שלושה לוחמים נתפסו באלו-
 מת-האור בעודם על שפת ה-
 כביש, ונסוגו אחורנית.

כדור סימא פנס אחד, והגר-
 מנים כיבו את השני — וכל
 אותו הזמן המשיכו לירות לכל
 הכיוונים מתוך עשרה תתמק-
 לעים לפחות. עתה, משלא סינ-
 וורו עוד סילוני הפנסים את
 העינים, נצטיירו אט-אט מכר-
 נית-המשא הגרמנית והחיילים
 שנצמדו אליה, ברצועה האפ-
 לולית-כהה של הכביש, בעוד
 שאת חיילי הצבא האדום, ש-

„עם עלות השחר התעורר מיטיה מרוב קור, וראה את בוברישב חוזר מן היער“

הסתתרו, אפשר היה לגלות רק לפי היריות. הגרמנים,
 שהבינו כנראה את התקלה שבמצבם, חזרו וטפסו אל
 תוך מכונית-המשא, בהוסיפם לירות „יריות-מול“ סתם —
 ואחר-כך זינקה המכונית קדימה ושטפה במלוא המהירות
 דרך מערכת הכדורים המצטלבים.

משהתלקטו הלוחמים ליד בוברישב, הוברר שהיו רק
 שבעה במספר. שני הכתמים שהאפילו על הכביש היו גויות
 הלוחמים, אשר נפלו כנראה מהכדורים הראשונים; בעבר
 השני של הכביש נהרג סשה פנוב. לוחם אחד — עקבותיו
 לא נמצאו. פעמים צפצף בוברישב, חכה קמעה, אחר-כך
 נאנח ואמר:

„אולי ברח מפחד, ואולי אבד. עלינו ללכת“.

מדוכאים מאבדן חבריהם חזרו למעבה היער. בחצות
 הלילה הרשה בוברישב לאנשים העיפים להרדם לשעה
 קלה, והוא עצמו ישב ועישן. גם מיטיה שכב, לאה מעיפות.
 אבל האש העוממת של הסיגריה אילצה אותו להתנער.
 מרדמתו ולקום:

„חבר בוברישב, אם יש צורך בשמירה... או בסיוור...
 הבה ומסור לי. הרי גם אמש לא עצמת עין“.

הסיגריה התלקחה באור בהיר והקול הנמוך ענה:
 „ניחה, אך הרדם לעת עתה. אעיר אותך“.

את מיטיה העירו טיפות גשם גדולות, שנשרו וירדו
 מצוארון הסגין וזרמו על צוארו. עוד שררה אפלה על ירד
 גשם שוטף וצלול. הלוחמים זעו — אחדים מהם קמו
 ממקומם, אחרים ניסו, מבלי שהקיצו, להיטיב התעטף

עם צהרי יום יצאו לעבר הכביש, ששומה היה לחצותו,
 אם אמנם היה בדעתם להגיע אל הצבא-האדום. הכביש
 המה מתנועה — משוריינים גרמניים ומכוניות-משא אצו
 הלך ושוב. על אס-הדרכים עמד חייל מכוון-התנועה,
 ופניו אמרו בטחון, כאילו היה ניצב כאן ימים רבים.

אי אפשר היה לחצות את הכביש ובוברישב הוליך אותם
 ביער, בדרך מקבילה לכביש, ואמר קצרות, כי בלילה
 יצטרכו לפרוץ את הדרך בהסתערות-קרב.

עם לילה נדמה התנועה. רצועת הכביש, שהבהיקה
 עומות באפלה, נראתה צרה ונטולת סכנה לחוצה בה.
 עתים חלפו מכוניות בטיסה. בוברישב הסביר כיצד לחצות
 את הכביש — במפוזר, בריצה, כשהרובה למתניהם, דרוך
 ומוכן לפעולה. אחרי שיגיעו לעברו השני של הכביש,
 יתכנסו, לפי אות מוסכם מראש. בוברישב השמיעם את
 האות — שריקת זמיר, ופניו הזועפים הפכו, אותו רגע,
 כה ילדותיים, טובים.

הנה, המו קולות בשמים מעליהם — מפציצים כבדים
 עשו דרכם מזרחה, וגם הם חצו את קו הכביש, אי שם,
 במרום השמים. הלוחמים עברו בריצה, במפוזר, את השטח
 הקצר המבדיל בין הכביש ופאת היער, וכבר רצו מעבר
 לכביש, בוטחים בהצלחתם. עת סילוני האור הבהירים של
 פנסי-מכוניות התלקחו מימין, ובהן הצטיירו דמויותיהם
 השחוחות כמטרות מדויקות. נראה שהגרמנים עמדו על
 המשמר, כי מיד באותו רגע החלו מטרטרים התת-מקלעים
 והמכונית נעצרה לפתע.

„קדימה!“ — קרא בוברישב בקול צלול, ובשתי קפיצות

„בכפר — כחמשים גר־
מנים — הודיע בוברישב. —
האשה שנתנה את החלב ו־
הלחם אומרת, כי הגרמנים
פרצו הרחק קדימה, לעבר
פבלובסק, וסכנה ללכת ל־
שם. אבל החזית שלהם אי־
נה רצופה ואנו, בלי ספק,
נבקיע דרך, אם רק נמנע
מבהלה.”

מלאי הצנימים אול. מ־
רוב תשישות ורעב, לא
יכול היה איש לשאת את
האלונקה זמן ממושך, ו־
נאלצו להתחלף תכופות.
רגליו של מיטיה שוב
כאבו, ואחר, אף התנפחו
מאוד. בחניות לא היה חר־
לץ את מגפיו, מתוך פחד

שמא לא יוכל אחרי־כך לנעולם שוב. הם הזינו את רעבונם
ל־ק בגרגרים, וניסו גם ללעוס פטריות שטרם הבשילו. אבל
בוברישב הלך קדימה בעקשנות, והיה אומר חרש:
„אין דבר, נצא למרחב!”

תמיד היה ליבון קוצ־ריאן, ארמני עליו רוב סבילות,
תומך בדבריו:

„הן לא לטפס על הרים שומה עלינו. נגיע, חברים,
מה יש כאן שלא נגיע?”

הם התקדמו לעבר אזור־הקרבות. הדי המלחמה נעשו
ברורים יותר ולא נדמו ביום ובלילה.

פעמיים עברו בסמוך לגרמנים, עד כי שמעו את שיחות
החיילים. עכשיו נוהגים היו להתקדם בשעות הלילה, וביום
היו מתכנסים באחד הבורות, או בין שיחים עבותים ושם
ישנים. הזהירות חייבה לעשות כן, אבל לבוברישב היו גם
נימוקים אחרים — הוא ראה, כי האנשים כבר אינם
מסוגלים ללכת כפי שיכלו קודם. גם הוא עצמו מכריח
היה את עצמו לקום רק בכוח הרצון בלבד, ומיום ליום
הלכה וקשתה עליו נשיאת רגליו הנפוחות והכבדות.

ביממה הרביעית לנדודיהם ליד קו החזית, מת המורה.
ארבעת הלוחמים שנותרו חפרו בור בכידוניהם. חפרו
בדומיה. מיטיה התאמץ בכל שארית כוחותיו, אבל הידים
היו כה לאות ובלתי זריות, עד שלא עלה בידו לעשות
מאומה.

— ניחה, שכב לך לעת עתה — אמר בוברישב, בהעיפו
עליו עין. מיטיה שכב. צחצה קול כידוני החברים, בהתנגשם

„הלוחמים עברו בריצה, במפוזר, את השטח הקצר המבדיל
בין הכביש ופאת היער...”

בסגיניהם. בוברישב הקים את כולם על רגליהם ואמר
בקול קפדני:

„אנו הולכים, מהרו!”

עם ערב חלה המורה. הוא דיבר מתוך דמדומים, מחוסר
הכרה; בגללו נאלצו לחנות. את המורה כיסו בסגינים
ומיטיה לקט גרגירי פטל, תחב לפיו גרגיר אחרי גרגיר
וקיחה שמגרגירי־פטל אלה יזיע החולה, וכך יבריא.
„נו, מה לעשות, חברים — אמר בוברישב — כמובן,
עם החולה יואטו צעדינו, אבל לא נעזוב הבר.”

ומיטיה השתומם על שבוברישב פתח בנושא זה. הרי
הכל היה ברור גם בלי מלים. אבל אחרי שעות אחדות,
הלך אחד הלוחמים ללקט גרגרים — ונעלם. בוברישב —
פניו החמירו, ויצא לחפשו. הוא חזר עם רובה, צקלון־צד
והבילת תעודות.

„הנה איזה „טומאות” ישנן בעולם” — אמר, ושוב
התעטף בסגין מעל לראשו.

כעת הם היו ששה במספר — אחד חולה וחמשה בריאים.
עם שחר, פקד בוברישב להתקין משהו בדומה לאלונקה
והם המשיכו דרכם הלאה, כשהם נושאים את המורה לפי
התור. קשתה עליהם נשיאת אדם חולה דרך יער עבות.
והציץ הרעב. רק אחרי צהרי־יום הגיעו לפתחו של כפר.
בוברישב פקד לערוך הסוואה כהלכה ובעצמו יצא בוחילה
לסיור. הוא חזר עם כיכר לחם ועם חלב חם באילפס־
חיילים שבביל החולה. המורה שתה בלהיטות והשאר לעסו
את הלחם והשתדלו לא לתת עיניהם בחלב, שנזל וירד
משפתיו הקרושות והבלתי־גמישות של המורה אל עבר
סנטרו.

„נו, לשם מה כל זאת... — גגמס מיטיה, אבל ציית, השקיע את רגליו במים ועצם את עיניו מרוב הנאה!“

זה בזה. איפה, קרוב, הד-
הדו קולות יריות הארטיל-
ריה. מיטיה עצם עיניו וה-
כל שב ונסתחרר סביבו ו-
הרגשת המות הדרה לנפשו,
לא מפחידה וגם לא מפ-
ליאה. היא היתה לו כהרג-
שת מרגוע.

... ..

מריה מורכנת על מיטת
בנה, מנוממת ומתנודדת
לקצב שיר הערש.
בדומיה נשמעות טפיטור
תיהן הרכות של טיפות הר-
גשם וקולותיהם העמומים
של התותחים הגרמניים
ארוכי-הטווח, הירורים על
לניגרד.

צלצול חד ועקשני.

מריה נתעוררה, כולה קשב — הנה צעדי אמה בחדר
הכניסה, שקשוק הבריה, חבטת הדלת. קולו של מן דהוא
בלתי מוכר — קריאותיה הבלתי מובנות של אנה
קונסטנטינובנה.

„מוסיה! — קראה אנה קונסטנטינובנה בלחש נפחד. —
מוסיה, בואי הנה!“

מריה יצאה, מצמצה בעיניה בפני האור הבהיר, אחרי
שהיתה שרויה באפלולית שבחדר-הילדים.

„מוסיה... זהו מיטיה!“

„ובכן, מה בכך? איפה הוא?“

מריה פנתה תוך החלטיות אל חדרו של מיטיה, אבל
אנה קונסטנטינובנה תפשה בידה:

„הוא נראה כל כך נורא, מוסיה! פרץ פנימה... מבלי
להסביר דבר, חוששת אני, הוא... מחופש!“

„מחופש?“

„מיד נזכרתי במה שסיפרת אז. אולי הוא ברח?“

„שטויות!“ — ענתה מריה תוך היסוס, ובלי לדפוק,
נכנסה לחדרו של מיטיה; כמעט ונתקלה בו. מיטיה עמד
ליד הדלת, ידו אווחת במשקוף והוא חולץ מגף מרגלו.
מרום אפתעה אבד את שווי המשקל, עוד מעט ונפל...
פניו מגודלי-השער התעוותו בחיך עלוב.

„ברוך בואך, מיטיה! — אמרה מריה, בקול מעודד —
אלי, מה מזורה צורתך!“

הוא היה לבוש מכנסי איכר בלויים ומעיל-קרעים,
שמתחתיו נראתה כותנת מלזככת, פרומה על החזה, המים

טפטפו מן המעיל על הרצפה. מגפיה-החייילים היו מכוסים
טיט עד למעל לקורסולים.

„שב — אמרה מריה. — הב את הרגל! תן, תן, אין דבר!“
בקושי חלצה את המגף מרגלו. לא נוח היה לה להסתכל
ברגליו הפצועות שהשחירו, ועורקיהן נפוחים. ומיטיה, מבלי
התבייש בנוכחותה, וברוב הנאה, הניע באצבעות רגליו,
השחורות מרפש, שנתאבנו. — „אמא! — קראה מריה,
בהציעה אל המסדרון — אמאלי, מהרי והסיקי את
האמבטיה, שפתי קומקום והכיני משהו לאכול!“

היא אמרה למיטיה, בקול עליו ככל האפשר:
„אם בא חייל מן החזית, הרי יש לרחצו ולהאכילו.
והשיחות אחר-כך, נכון?“

מיטיה הביט עליה ובפעם הראשונה חלפה על פניו
העיפות אותה ארשת נושנה של מסירות. אבל ארשת
זו לא ארכה.

„וכי על מה יש לשוחח — אמר מיטיה — אספר —
ולא תאמיני; ואם לא תאמיני — לשם מה לבזבז זמן?“
היא הציעה:

„לעת עתה שכב.“

מיטיה הסתכל סביבו, בחוסר אונים.

„איפה אשכב בצורה שכזו?“

היא הביאה לו את חלוקו של בוריס.

„הסר את הכל מעליך וזרוק מעבר לדלת, ולעת עתה
התעטף בזה, עד שתתחמם האמבטיה.“

היא מיהרה אל המטבח, שפתה קערת מים פושרים,
והעמידה אותה על הרצפה ליד מיטיה:

„שים את רגליך!“

„נו, לשם מה כל זאת...“ — גמגם מיטיה, אבל ציית, השקיע את רגליו במים ועצם את עיניו מרוב הנאה. אנה קונסטנטינובנה נסתה להציץ לתוך החדר, אבל מריה לא הניחה לה להכנס, סגרה בעדה את הדלת ושאלה חרש:

„נו, ועכשיו הגד לי, מיטיה, מה קרה לך? מאין באת?“
„מן הכיתור.“ — ענה מיטיה קצרות.
„הוי, אלי... והכיצד הגעת?“

„בדרכים שונות — ענה הוא בקדרות. — מה רצונך לדעת? כיצד מתפלשים בביצה? כיצד לועסים פטריות לא מבושלות? כיצד מתים? או יומן-הרפתקאות, שתים עשרה יממות בעורף של האויב?“
„הידעת, מיטיה, אפילו בשעת רוגז ועיפות יכולת לא לדבר עמי בטון שכזה.“

„סלחי לי“ — נענה מיטיה בלאות, התכופה, והסיר בכפו את הרפש מרגליו התפוחות.
„אתה רעב?“

„לא. — הניע בידו וקמט פניו — אסור לי כעת לאכול הרבה. תנינא לשתות.“
היא הביאה כוס תה.

„את בגדי ההתחפשות שלי שימי בתנור, בודאי הם רוחשים כינים — אמר מיטיה. — מה את מסתכלת? אנו הצגנו עצמנו כחופרייהפירות. הנה, כמו שאת היית...“
לאחר שתיקה, שאל אותה פתאום:
„הזוכרת את כיצד פגשתיך אז?“
היא הניעה ראשה בלי אומר.

„גועל נפש?“ — השתאה מיטיה לדעת, הפך פניו הצידה והתייפח קצרות. מריה הבינה, כי במצבו זה אין הוא יכול להביט בה ולשוחח עמה כמו שנהג קודם.

„לא — אמרה היא בכנות, כי תחת רגש הבחילה נתעוררה בה חמלה אמהית, המקבלת באהבה את הכל. — לא, מיטיה, אין הדבר מעורר בחילה, אבל זה מפחיד ומכאיב... לו יכולתי לעזור לך!“

„ובמה יכולה את לעזור? ברגש אהדה? רבות הן הכוונות הטובות. ו... מתקבל... נו, לכל הרוחות! לשם מה יש להזכר בזה. גם כך מאוס הכל!“

שאלה אחת הציקה למריה ולא הרהיבה עוז להשמיעה. ומיטיה הרכין עצמו אחרונית, עצם את עיניו, שפתיו נטו מטה והזקן צצמח בפניו לא יכול היה להסתיר את ארשת העלבון הילדותית.

„הבלים — היתה משדלת את עצמה — הרי לא יכול היה, אחרי שנים עשרה יום של יסורים כאלה, שלא לבוא הביתה לנחת. הרי הוא עודנו נער, ויש לי רצון לרחוץ

אותו, להאכילו ולהסביר לו פנים, כמו עם אנדריושה. לא רגיל הוא... וכלום אפשר להתרגל לביצה, לפטריות לא מבושלות, לדעב? הוא בא לנחת, כלום אינו זכאי לכך?“
מריה יצאה מהחדר על בהונות רגליות, ונטלה עמה את קרעיו של מיטיה. היא תחבה אותם בתנור-האמבטיה, ובלי כל רגש סלידה, הסתכלה כיצד עשנים ולוחשים הסמרטוטים, ספוגי הזיעה. במטבח טיגנה אנה קונסטנטינובנה את תפוחי-האדמה. וכל הזמן היו פניה נבוכים.

„מה לך אימלי?“

„איני יודעת, מוסייה... מראהו כל כך מוזר...“

„הוא מן הכיתור, אמא.“

„כלום זאת היא אמת?“

„מה רצונך לומר, אמא?“

„אל תכעסי, מוסינקה. אני עצמי בושה אוכלת אותי...“

„אבל... האם לא בא בחשאי?“

„את מפחדת?“

„כן! — קראה אנה קונסטנטינובנה — למענו מפחדת אני! חייתי יותר מכם, מוסייה, ויודעת אני, כמה קל לעשות טעות ומה קשה לתקנה.“

כאשר יצא מיטיה מן האמבטיה, מחייך, לבוש חולצה לבנה החושפת את צוארו הדק שהסמיק מטבילה, שוב התביישה מוסייה בהשדיה והוליכה אותו לאכול את פת-הערבית, כשהיא מלאת עליונות.

„הן גם הספקת להתגלח?“

„כמוכן? — קרא מיטיה בצחוק. — קימום מלא! אנה קונסטנטינובנה! נו, כעת דומה אני לאדם? ואלו את נבהלת עד מוות, התודי-נא! ספק גנב, ספק גולן...“

„ספק עריק“ — הוסיפה אנה קונסטנטינובנה.

מיטיה לא השיב.

„שב אכול, שלא ישרא אף כזית“ — אמרה מריה.

אנה קונסטנטינובנה רצתה לשבת אל השולחן, אבל מריה ביקשה אותה במבטה שתצא.

„ואמא מה?“ — שאל מיטיה, ומריה התפלאה שאין הוא רוצה להישאר עמה לבדה.

„כלום חברתי אינה מספיקה לך?“

„חס ושלום, שאלתי סתם כך.“

„ספר לי, מיטיה...“

„אוי, לא צריך! מספיק לי. נדבר על משהו אחר.“

מיטיה אכל בלהיטות, שתה בהנאה ועיניו התחמקו מעיניה הבוחנות של מריה.
היא הרהיבה עוז ושאלה:

„ומה אתה סבור... מה עליך לעשות עכשיו, מיטיה?“

„לישון!“ — ענה קלות, ופיהק.

„לא על כך שאלתי — התעקשה. — כלום לזמן ממושך

והנה עברה על פניה פלוגת אנשי הצבא האדום, ומתוכה קרא לעברה קול מוכר: „מרינוצ'קה!”

חורת הביתה? מתי עליך להתייצב?”

מיטיה קם פתאום, והסיט את הכוס.

„וכי אין את סבורה, מריה ניקולייבנה — צעק בקול ילידו דויתי דק — כלום אין את סבורה, שהאדם צריך לחטוף שיינה, ולנוח?”

היא קמה, כולה חיוורת. הם הסתכלו באיבה איש ברעהו. „טוב — אמרה היא — טוב! לך לישון. באמת זקוק אתה לשינה.”

דמעות כמעט ונצבו בעיניה, מרוב עלבון וכעס, ופנתה להרציע לו את המשכב.

„אל תכעסי — אמר אחריה מיטיה רכות — אמרתי כמדורי

מה, לא מה שצריך הייתי לומר. טרם שבה אלי רוחי, מרינוצ'קה... אל תשימי לב... וגם את לא סיפרת לי על עצמך. כיצד את חיה? את עובדת?”

„כן — אמרה קשות — בונה מתרסים.”

באותו לילה ישנה אך מעט כי נדדה עליה שנתה. היא נזכרה בדבריו הכעוסים של בוריס: „הייתי יורה בו, כמו בכלב”. אבל הרי בוריס עצמו... הרי הוא שברח מפגעי המלחמה, והוא כעס משום שלא הצליחו לגונן עליו...

קול שפשוף בלתי מובן העיר אותה. היא קפצה על רגליה, ועטופת חלוק רצה למסדרון. מיטיה עמד במטבח וצחצחה את מגפיו להראותם למשעי.

„בוקר טוב, מרינוצ'קה! — ברך אותה בקולו הרגיל, הספוג היבבה ורוחש־כבוד. — הנה רואה את, קמתי לפניך.”

„לאן אתה, בשעה כה מוקדמת?”

„יש צורך — אמר בבת צחוק — יש ענין.”

הם אכלו את ארוחת־הבוקר ושניהם יצאו מן הבית.

„אלווך קצת, טוב?” — הציעה.

„מצוין! ולא תאחרי למתרסים שלך?”

האוויר היה צח, צונן, הלחיים הסמיקו ממנו. הרחוב, שרוחץ בגשם של יום אתמול, הבהיק באור רך של בוקר.

„לאן אתה, מיטיה?”

הוא לא ענה לשאלתה ואמר:

„נדמה לי כי אמש דיברתי גסות? למען השם, אל תיעלבי, מרינוצ'קה. יצאתי מכלי...”

לא, היא לא נעלבה. לו אך מסוגלת היתה להאמין עד

תום, כי הדברים שנאמרו אמש לא היו אלא התפרצות מקרית של רוגז! לו רק יכלה להיות בטוחה בכך, שהוא

ינהג כפי ששומה עליו לנהוג.

„פשוט רוצה אני לדעת, לאן אתה הולך כעת?”

הוא עמד, הרפה מידה.

„מה, חושדת את בי? — אמר גסות. — תצוי לתת דין

וחשבון? בבקשה. אני הולך להתייצב לקומנדטורה, גם שאר

החבריא שלנו יבואו, ומה יהיה הלאה — איני יודע. באת

על סיפוקך?”

„מיטיה, אני לא... מיטיה, בוריס נסע, המבין אתה?

מצא לו אמתלה, ונסע. אם יכולתי לטעות בו...”

הם צעדו סמוכים זה לזה וכל אחד טווה את חוט

מחשבותיו. „שתקו. עד הקומנדטורה נותרו שתי קרנות”

רחוב.

„היודעת את, מרינה... אל תלווי אותי יותר. כל הזמן

נדמה לי שאין את מאמינה לי.”

גלוי לבו בא במפתיע. כן, רוצה היתה להגיע עד פתח

הקומנדטורה ולראות שאכן נכנס פנימה.

„נו, רק זה חסר.” — אמרה והסמיקה.

הם נפרדו תוך מבוכה, בלי שמחה.

בערב סיפרה אנה קונסטנטינובנה:

„מיטיה הופיע לרגע.”

„לבוש מדי צבא?”

„לא, כמו שיצא בבוקר. טיילתי עם אנדריישה, והנה

בא הוא, לקח את המפתח, עלה למעלה ומיד חזר; כנראה

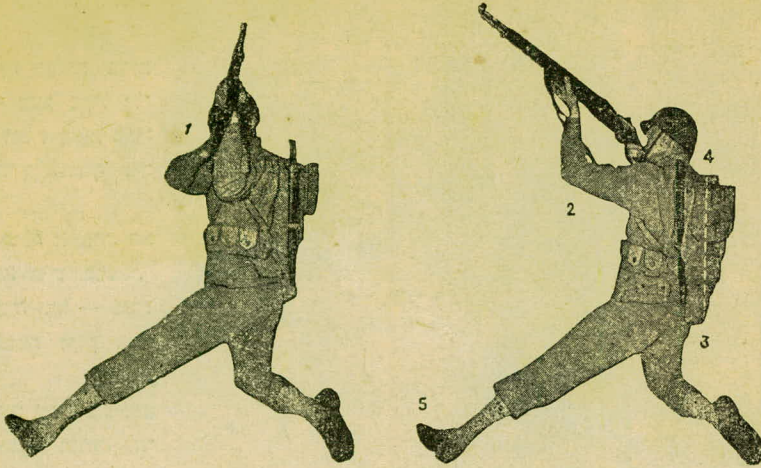
שהוא נחפו מאוד.”

„ולא היה לבוש במדי צבא?”

„הרי אמרתי לך.”

(סוף בעמ' 81)

מטוסי האויב מטרידים - נורידים!

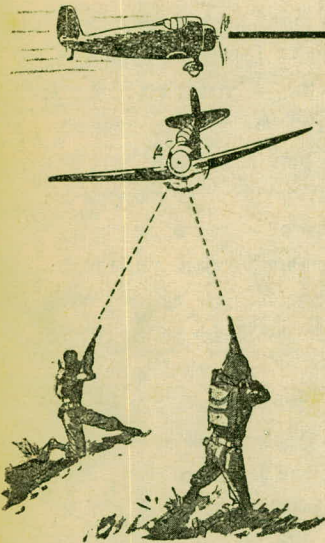
חבט מלפנים

חבט מהצד

הסגנון האמריקאי לירית-רובאים במטוסים *

אש אנטי-מטוסי נורית מעמדות קלעים במצב של חצי כריעה. התצלומים מציגים את מצב-היריה הנכון, המאפשר הטיה מהירה של הרובה בתנועה רצופה ע"י הנעת הגוף אל המטרה.

1. עקב הקת נלחץ היטב אל הכתף כשיד ימין והלחי לוחצים את הקת משני צדדיה.
2. אין משתמשים ברצועה.
3. אין העכוז נשען על העקב.
4. מרכז הכובד של הגוף נוטה מעט קדימה.
5. פשוט את רגלך השמאלית הצדה וקבע את עקבה באופן יציב בקרקע. אל תרם את קצות אצבעותיה.

יש לכוון ירית רובה, או מקלע, לאוירון — 4 דמויות לפני האוירון (כשאתה מכוון ממר-כזו) — כשהוא טס בגובה של 400—500 מטר; ביריותך עקוב אחר תעופת המטוס, כשאתה מקדימו במרחק של 4 דמויות, שהן 12° , (הנקבעות ע"י פישוק 4 אצבעות היד — מן הזרת לאצבע). הוסף לצדד ולירות. הגררה — על 500 מ'.

יריה במקלע בסילון — לחץ על ההדק עד גמר המחסנית או הסרט, תוך כיוון הסילון למטוס. הכנס גם כדורים חודרי-שריון וכדורים נותבים אל מטוס-צולל — כוון ישר לעומתו!

* בצבאות שונים קיים נוהג שונה — בכריעה, בשכיבה על הגב ועוד.

התפרס מיד עם מתן האות „מטוסי־האויב“.

המרשם שדרה נעה לאחור שהתפזרה ונערכה ליריות נגד מטוסים. על כל אחד לדעת מראש את המקום שאליו יפנה, בנצלו מחפה ועצמי־הסתר, וביחוד צל לעולם אל לך לנסות להתחמק מאש־המטוסים ע"י ריצה ממושכת, כי יתכן כי הטייס לא הבחין בכך כלל — וריצתך היא שתגלה אותך לעיניו. ביריות נגד מטוסים, תירה הכיתה הראשונה במטוס הטס בראש, השניה באוירון שמצד ימין לו, והשלישית בשמאלי. אם מספר המטוסים קטן משלושה — ירה במטוס הטס בראש.

(המשך מעמוד 79)

„הנה החשמלית שלך, מרינוצ'קה“ — אמר מיטיה.

„כן, כן, תיכף“.

„ואת, בני לך מתרסים — קרא מיטיה — אבל אנו לא ניתן לגרמני להגיע לכאן. נכון, ליבון ?

הלוחם שעד כה השתדל שלא להיראות, הפנה כלפי מרינה את פניו השזופות, שעניניהן טובות :

„הלב דואב, כשהנך מסתכל, כיצד בונים אתם כאן מתרסים. — אמר — לא נניח לו להגיע לכאן !

„אני מאמינה,“ — אמרה מריה בפנים שהרצינו, וליוותה כמבטה את האנשים היוצאים לחזית. ומיטיה בהפכו פניו, נפנף בידו ושמח שהיא עומדת ומביטה בו.

(סוף יבוא)

„וכי מה פירוש הדברים ? למה בא לרגע, אפילו פתקה לא השאיר, לא כתובת ?“ שוב תקפוה חשדים. עברו מספר ימים.

כבר העריב היום ומריה עמדה לסיים את עבודתה במתנס החדש, והנה עברה על פניה פלוגת אנשי הצבא־האדום, ומתוכה קרא לעברה קול מוכר : „מרינוצ'קה !“

מיטיה צעד בטור, השני מן הקצה, ולא יכול היה לצאת אליה וגם היא לא יכלה לגשת אליו. אבל היא הלכה סמוך לטורו, והפריד ביניהם ארמני צעיר, שהשתדל להבליע את עצמו ואפילו הסיט ראשו אחורנית, כדי שלא להפריע בעדם מהסתכל איש בפני רעהו.

ר ש י מ ו ת ק צ ר ו ת

ממעללי הפרטיונים הרוסיים בעורף קוי האויב

בסיסים כאלה — ידעה המפקדה הגרמנית רק את מקומם של 15. האינפורמציה שהגרמנים הצליחו להשיג באשר לתנועות יחידות ובריגדות הפרטיונים — היתה בלתי מושלמת עוד יותר. באוגוסט 1943 — הועברו מזרחה מספר יחידות ממערבה של רוסיה הלבנה. תנועות אלה לא מצאו את ציונן על המפה. מקום שדות התעופה שבשימוש הפרטיונים — היה עוד פחות ידוע. דבר זה מוכיח שהתושבים היו בקשרי ברית עם הפרטיונים, הגנו עליהם ועזרו להם באמונה.

באוגוסט 1943 ערכו הפרטיונאים התקפות בהמון על קוי התחבורה של האויב. קוי מסילות-הברזל של הגרמנים פוצצו ב-120.800 מקומות.

התקפת כוחות הפרטיונים של רוסיה הלבנה על קוי מסילות-הברזל של הגרמנים הפחיתה ב-40% את תחבורת הגרמנים באוגוסט וספטמבר 1943.

התקפה בהמון נוספת על תחבורתו של האויב ארעה באוקטובר ובנובמבר 1943, וביוני 1944, מיד לפני שחוררה של רוסיה הלבנה. ע"י פיצוץ קוי מסילות-ברזל ב-47.000 מקומות, נעצרה כל התנועה בקוי-התחבורה הראשיים שבשטח הרוסי.

קשר אלהוט אופטי חד-צנורי

אופטיפון מספק קשר-דיבור חד-צנורי, לשני הכיוונים, ימורכב מיחידה אופטית, יחידת-בקורת, סוללת-אחסנה, וטלפון-שדה. המכשיר בשלימותו שוקל 145 ליטראות. הטווח האופטי מגיע באור היום עד ל-4 מיל ובלילה, בעזרת מסנן-אור אדום-כהה, עד ל-7 מיל. בכדי לקבל קשר מנקודה לנקודה, משתמשים בטלפון השדה באופן ישיר עם הצידוד.

ניסויים באחסנת-תחמושת

במחסנים, דוגמת צריפי האסקימוסים, ובעמדות שדה מוגנות, כתוצאה השיטה החדשה מקוים, ליצור שטח לאיחוסון 200.000 טון ע"י עריכת הפצצות בערימות ושפיכת עפר עליהן, — כיסוין באדמת קרקע ומעל כל זאת — כיסוי בד שחור. משערים שכך תוחסן התחמושת לבטח, ובדרך זו תסולקנה ההוצאות הרבות הכרוכות בהצפנה ובשמירה. הנסיון נערך במחסני מחלקת החימוש והציוד בסואנה, אילינואיס.

כתבה-עת הרוסי "אוגוניוק" פרסם בזמן האחרון מפה גרמנית סודית, שנפלה לידי הצבא-האדום. מפה זו מתארת היטב את הפעולות הצבאיות של הפרטיונים הרוסיים והשפעתן על קוי-העורף של הצבא הגרמני.

המפה נערכה במפקדת יחידה גרמנית ששמרה על קוי-התחבורה ועל תנועת האספקה מאחורי החזית, והיא נתפסה ע"י יחידת פרטיונים מרוסיה הלבנה, שפעלה נגד גדודי ה-ס. ס. של גנראל פון שיקנדורף מאחורי הקוים הגרמניים.

מספר ציונים המסומנים על המפה ציינו את פעילות הפרטיונים במשך אוגוסט 1943. משך אותו חודש, באותם חמשת שטחי הפעולות הקבועים במפה, ארעו 719 קרבות עם הגרמנים, 831 חילות-משמר גרמניים הותקפו, קוי טלפון וטלגראף נחתכו ב-70 מקומות, 17 פקידים גרמניים הפכו, בלתי מסוגלים לגרום נזק, 82 גשרים נהרסו, והקוים העיקריים של רשת מסילות-הברזל הגרמניים פוצצו ב-6000 מקומות. למרות כל זאת, לא ידעו הגרמנים על היקפה המלא של תנועת הפרטיונאים. אם לשפוט לפי המפה, היתה האינפורמציה באשר לגלוי בסיסי הפרטיונים — חלשה מאוד. אעפ"י שהיו בנמצא אלפי

חיל המאותתים של צבא ארה"ב גילה בזמן האחרון את דבר השימוש באופטיפון, אמצעי המאפשר קשר טלפוני לאורכה של קרן-אור צרה, לבנה או אדום-כהה. המצאה זו פותחה במעבדות ההנדסה של קורפוס-הקשר, והמחנה השלישי השתמש בה בהצלחה בסוף מלחמת העולם השנייה. היא תוכנה למען אפשר קשר מנקודה — לנקודה, במקום שהנחת חוטי טלפון היתה בלתי מערשית או שהיה הכרח בקיום דומיה ברשת האל-חוט.

עקב המחסור בשטחים מתאימים לאחסון מיכלי כמויות התחמושת הרבות המצויות עתה בארה"ב, פיתחה מחלקת החימוש והציוד של הצבא תהליך להטמנתן של פצצות-חיות על מנת לשמרן.

אעפ"י שהתכנית, הידועה בשם "קבור חי", עודנה בשלב נסיוני, — מרגישים אנשי מחלקת החימוש והציוד שיתכן לפתח את הרעיון לדרגת-הצלחה גבוהה, דבר שגם יאפשר חסכוניות בהוצאות האחסנה. השיטות המקובלות של אחסנת פצצות מכילות שימוש

סולל בונה בע"מ

מרכז קבלני

שלהסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל

ח פ ה

תיבת דאר 563

טלפון 4-4311

בנק הפועלים

בערבון מוגבל

תל-אביב

ת.ד. 27

טלפון 4296-4297

הון המניות הנפרע ורזרבות

525.000 ל"א

מנהל עסקי בנק

לכל ענפיהם

**...כי לא תיעשה כרת צורת
פסל ומטבעה וכל דמות חיה**

יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים
(ספר א', פרק ל"ג)

במטבעות הורדוס האב נשמרת מסורת הנאמנות לחוק התורה של מטבעות המכבים. כל דמות אדם או בעל חי לא תהא בהן, פרט למטבע אחת ויחידה, שדמות נשר טבועה בה מעברה השני אולם מאידך נפגמת המסורת, שכן הכתב היווני, הדוחק לחלוטין את רגלי העברי, נותר כתב יחיד במטבעות בית הורדוס, הכתב העברי חוזר אל מטבעות היהודים רק בתקופת המרד הראשון והמרד השני נגד הרומאים.

מלמעלה: אחת ממטבעות הורדוס האב. מימין: חצובה, חותם-עטור פ ומועד שפירושו "שנת שלש", עטורים כתובת יונית "להורדוס המלך". משמאל: מחבת תנופה בין שתי כפות תמרים.

בנק אנגלו-פלשתינה בע"מ